DE TIEN GEBODEN

KORTE PREEKEN

DOOR

J. I. MARAIS

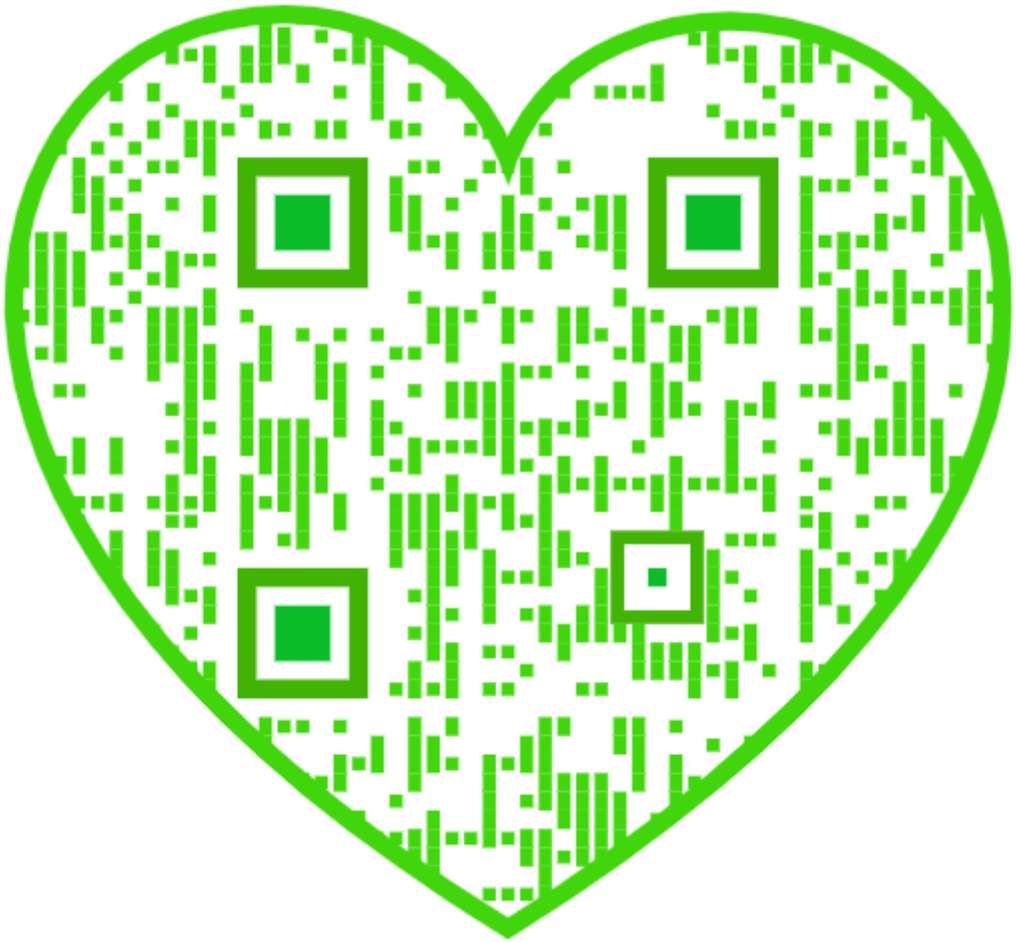

DE TIEN GEBODEN

DE TIEN GEBODEN

KORTE PREEKEN

DOOR

Prof. J. I. MARAIS

(Overgedrukt uit de Kerkbode)

GEDRUKT BIJ J. H. KOK TE KAMPEN (HOLLAND)

Deze „Korte Preeken" zien 't licht op verzoek van velen die ze in de „Kerkbode" hebben gelezen. De schrijver had op 't oog velen in den lande die niet geregeld het Huis des Heeren kunnen bezoeken, en toch „in den geest op den Dag des Heeren" wenschen te zijn.

Moge dit boekske hun daartoe dienstig zijn. In alle gemeenten onzer Kerk wordt de „Wet des Heeren" Zondag na Zondag van den kansel gelezen. Eene duidelijke uiteenzetting van wat die Wet bevat zal dus, naar wij vertrouwen, niet onwelkom zijn.

Zoo ga dan ook deze bundel de wereld in, om in den naam des Heeren velen tot zegen te zijn.

J. I. MARAIS.

Stellenbosch, 1 December 1911.

INHOUD

Hoofdst. Bladz.

I. DE TIEN GEBODEN, Inleiding . . . 1

1. Wat is de Zedewet? — 2. Wat omvat de Zedewet? — 3. Wat bedoelt de Zedewet?

II. HET EERSTE GEBOD. I 9

1. De Naam. — 2. Het Wezen. — 3. God boven al.

III. HET EERSTE GEBOD. II 17

1. Afgoden in de openbare wereld. — 2. Afgoden in de Christelijke wereld.

IV. HET EERSTE GEBOD. III 26

1. Het ongeloof. — 2. Het schijngeloof — 3. Het bijgeloof.

V. HET EERSTE GEBOD. IV 33

VI. HET EERSTE GEBOD. V 40

Hoofdst. Bladz.

VII. HET TWEEDE GEBOD. I 47

1. God is de Onzienlijke. — 2. Niets kan God nader brengen dan Hij is. — 3. Alle poging om God nader te brengen Hem vernietigt.

VIII. HET TWEEDE GEBOD. II 55

1. Er is niets willekeurig in 't Heelal. — 2. Alle straf is het natuurlijk gevolg onzer daden. — 3. In de toepassing van alle straf is de verhouding tusschen lichaam en ziel, mensch en mensch, de persoon en het geslacht van beteekenis. — 4. De straf is soms in treffende overeenstemming met de begane zonde. — 5. Er is hier een erfenis niet van het kwade slechts, maar vooral ook van het goede.

IX. HET TWEEDE GEBOD. III 63

1. Het wezen van God. — 2. Het wezen van den mensch.

X. HET TWEEDE GEBOD. IV 71

1. Let allereerst op de bestemming. 2. Let verder op het doel. 3. Let op den zegen.

XI. HET DERDE GEBOD. I 80

1. Die eerbied is iets innerlijks. — 2. Die eerbied openbaart zich in ons leven. — 3. Schijneerbied is geen eerbied. — 4. Die eerbied wordt gehandhaafd in de wereldgeschiedenis. — 5. Die eerbied is de grondslag van geheel ons leven.

XII. HET DERDE GEBOD. II 90

De overtredingen van het Gebod.

Hoofdst. Bladz.

XIII. HET VIERDE GEBOD. I. 99

1. Onze tijd is Gods eigendom. — 2. Onze arbeid behoort aan God. — 3. Onze rust behoort aan God. — II. 1. De Sabbat is geen willekeurige instelling. — 2. De Sabbat is naar des menschen aard en aanleg.

XIV. HET VIERDE GEBOD. II 109

1. Slaafsch gebonden. — 2. Bandeloos willekeurig. — 3. Wettig vrij.

XV. HET VIERDE GEBOD. III 120

1. Uit den aard der goddelijke openbaring. — 2. Den aard der wet zelf. — 3. De geschiedenis wordt gebillijkt.

XVI. EEN TERUGBLIK. — DE EERSTE TAFEL 129

1. Legt klem op de rechte plaats. — 2. Maakt de rechte toepassing. — 3. Blijft niet bij de letter: dringt door tot den Geest. — 4. Vervult de Wet door het geloof. — 5. Wandel dan ook in de liefde.

XVII. HET VIJFDE GEBOD. I 138

1. Den aard van het Vijfde Gebod. — 2. Het bevel. — 3. De belofte.

XVIII. HET VIJFDE GEBOD. II 147

1. Het Huisgezin. — 2. Het Huwelijk. — 3. De verhouding van Ouders tot Kinderen.

XIX. HET VIJFDE GEBOD. III 155

1. Gehoorzaam in alles. — 2. Het geweten een dekmantel? — 3. De wet der vergelding. — 4. Eerbied jegens allen in alles.

Hoofdst. Bladz.

XX. HET VIJFDE GEBOD. IV 164
1. De Vader. — 2. De Moeder.

XXI. HET ZESDE GEBOD. I 171
1. De groote beginselen. — 2. Hoe die beginselen worden verkracht.

XXII. HET ZESDE GEBOD. II 179
1. Oud-Testamentische toepassingen. — 2. Nieuw-Testamentische beschouwingen.

XXIII. HET ZESDE GEBOD. III 186
1. Hare innerlijke gezindheid. — 2. Openbaring van die gezindheid.

XXIV. HET ZESDE GEBOD. IV 193
1. Wat zij niet is. — 2. Wat de liefde wel is.

XXV. HET ZESDE GEBOD. V 199
1. De tegenstelling. — 2. De vergelijking. — 3. De Christelijke Heilservaring. — 4. De Christelijke Heilsweg.

XXVI. HET ZEVENDE GEBOD. I 208
1. De overeenkomst tusschen het Zesde en het Zevende Gebod. — 2. De omvang van dit Gebod. — 3. Het groote beginsel.

XXVII. HET ZEVENDE GEBOD. II. 217
1. De Heiligheid van het Huwelijk. — 2. De Schending van het Huwelijk. — 3. De Bescherming van het Huwelijk.

Hoofdst. Bladz.

XXVIII. HET ZEVENDE GEBOD. III 227

1. De omvang van dit Gebod. — 2. Eene zonde tegen het Heelal. — 3. Teekenen der tijden. — 4. Het Huisgezin. — 5. Lichtvaardig Verloven.

XXIX. HET ZEVENDE GEBOD. IV 236

1. Ziel en Lichaam Één. — 2. De Jeugd. — 3. Ons besluit.

XXX. HET ACHTSTE GEBOD. I 245

1. In de Samenleving. — 2. Eerste Beginselen. — 3. Wat zegt de Schrift? — 4. Het Oude Testament. — 5. Het Nieuwe Testament. — 6. Wat leert de Catechismus.

XXXI. HET ACHTSTE GEBOD. II. 254

XXXII. HET NEGENDE GEBOD. I. 263

1. De Leugen veroordeeld. — 2. De Leugen licht geacht.

XXXIII. HET NEGENDE GEBOD. II 272

1. De aard der Leugen. — 2. De openbaringen der Leugen.

XXXIV. HET TIENDE GEBOD 280

1. De aard van het Gebod. — 2. De beteekenis der Wet.

HOOFDSTUK I.

De Tien Geboden.

Exodus XX. Deuteronomium V.

INLEIDING.

Ik stel mij voor de „Tien geboden" met u te bespreken; omdat ik overtuigd ben, dat de prediking der wet noodig is, naast de prediking van een vol, heerlijk, allesomvattend Evangelie. De tijd, waarin wij leven, draagt het kenmerk van wetteloosheid en losbandigheid. Men verzet zich tegen alle gezag. Eerbied voor wet en gerechtigheid verdwijnt. Het geweten bij velen schijnt te zwijgen en moet worden wakker geschud. De jeugd moet leeren, dat een „onergerlijk geweten" eene van de heerlijkste gaven Gods is; de volwassene moet leeren, dat niet slechts „zonden van het hart", maar ook „zonden van den wandel" een gruwel zijn in 't oog van God, dat alzoo zedelijkheid en geestelijkheid zeer nauw aan elkaar verbonden zijn. Immers leert ons ook de Heidelbergsche Catechismus,

dat onze „goede werken" hun *wortel* moeten hebben in 't geloof, ten *doel* moeten hebben Gods eer, maar ook *overeenkomstig* de wet van God dienen te zijn.

Twee Gevaren.

De „Tien Geboden" zijn door en door Joodsch. Reeds de aanhef maakt dit duidelijk: „uit Egypteland, uit het diensthuis," zoo het dáár. Toch wortelen zij in de zedewet. Zij hebben een tijdelijken, voorbijgaanden, Oudtestamentischen *vorm;* in hun *wezen* hebben zij blijvende, eeuwige, het menschdom omvattende waarde. Gelijk in het rijk der natuur, zoo ook hier. De wet die de sterren in haar loop bewaart, is dezelfde wet die den appel van den boom laat vallen.

Is dit zoo, dan hebben we twee gevaren te ontwijken: het gevaar van *overschatting*, en het gevaar van *geringschatting*. Van *overschatting*, waar men de wet in alle deelen op alle toestanden letterlijk wil toepassen: zooals zij doen, die aan de letter gebonden, den Zondag verwerpen en den Zaterdag heiligen, en alzoo het Joodsche karakter blijven behouden. Van *geringschatting*, waar men de wet beschouwt als van voorbij gaande waarde, en als behoorende tot de bedeeling van „raak niet en smaak niet en roer niet aan."

De wet van God is in haar geheel bindend op het hart van het kind van God. God is wetgever. Hij eischt gehoorzaamheid. Die gehoorzaamheid is naar onzen aard; want de wet is het uitvloeisel van liefde: liefde tot God, en liefde tot den medemensch, naar Gods beeld gemaakt.

DRIE VRAGEN.

Drie vragen dienen we te beantwoorden:—

Wat is de zedewet?
Wat omvat de zedewet?
Wat bedoelt de zedewet?

1. Wat is de Zedewet?

Wet op zichzelf veronderstelt twee dingen: een gezag, dat erkenning eischt, en dat zekere beginselen neerlegt, die moeten worden aangenomen. Er is dus eene wet der waarheid, der rechtvaardigheid, der gerechtigheid die uit den aard van ons bestaan voorvloeit.

Wet kan ook beteekenen eene samenvatting van de orde, de eenheid die overal en in alles heerscht. Men spreekt alzoo van de wet der zwaartekracht, de wetten der gezondheid, de wetten der natuur.

Uit deze twee oogpunten beschouwen wij de zedewet. Die wet heeft haar oorsprong in het wezen van God, en is bindend op alle schepselen Gods die met rede begaafd zijn. Zonder God kunnen we haar niet denken. Terecht zegt een gevierde schrijver: „Toen God sprak: „Laat ons menschen maken naar ons beeld en onze gelijkenis" lag in dit besluit tevens de *wetgeving* voor geheel het geestelijk bestaan van den mensch besloten." Derhalve is die wet niet afhankelijk slechts van den wil van God — zooals velen in de Roomsche Kerk leeren. Zij is de uitdrukking van Gods eigen aard, de openbaring van

Gods wezen; en daarom is zij bindend op ieder lid van het groote lichaam, ieder mensch die bestemd is Gods beelddrager te zijn.

Alle willekeur valt hier weg. Geen Koning kan die wet veranderen. Hij regeert „bij de gratie Gods." Geen staatkunde kan haar vernietigen. De staatkunde is, of liever moet zijn, de dienaresse Gods. De mensch is als mensch, als redelijk wezen, aan haar onderworpen. Geen menschenkind mag haar zonder schade verwaarloozen. De zedewet is uit God en keert tot God, en daarom heeft zij kracht.

2. Wat omvat de Zedewet?

Zij is eene heerlijke eenheid; een goudstuk met een dubbel opschrift; een gouden ketting met tien schakels.

Rabbi Hillel, de groote Joodsche geleerde, werd eens spottend gevraagd door een heiden: „Kunt gij mij uwe wet leeren, terwijl ik op één been sta?" „Ja," was het antwoord: „wat u onaangenaam is, doe niet aan uw buurman. Dit is de geheele wet. De rest is slechts verklaring." Onzen Heiland werd gevraagd: „Waarin bestaat de wet?" Hij antwoordde: „Hebt God lief, en uw naaste als u zelven!' Hoeveel hooger staat Hij dan Hillel!

Doch er is meer. Die wet omvat geheel ons leven naar *boven*, naar den hemel, naar de eeuwigheid, naar God, maar ook naar *beneden*, naar de aarde met haar verplichtingen, haar strijd, haar nood, haar ellende; en bovenal ook naar *binnen*, naar de gedachten, overleggingen, begeerten, aandoeningen van de kleine wereld

die we ons hart noemen. Zij heeft te doen niet slechts met onze *daden*: zij richt zich ook tot de *beweegredenen*, die achter onze daden liggen. De burgerlijke wet gaat niet verder dan onze handelingen: Gods wet dringt door tot de geheimenissen van het innerlijk leven, vóór dat de beraamde plannen eene werkelijkheid worden.

Wat zij omvat, deze zedewet? Zij begint met God. en dan doortrekt zij geheel ons leven. Zij treedt elke kamer binnen, blijft bij ons dag en nacht, is onze gast zeven dagen lang, gaat met ons naar de markt, drijft handel, waakt over ons lichaam, beschermt den buurman in zijn leven, in zijn goeden naam, in zijn huisgezin, in zijn eigendom. Zij dringt ons hart binnen. Zij sluit die deur tegen geheime zonden, geheime begeerten, geheime de ziel verterende hartstochten.

Wat zij omvat? Onze zonden zijn veel die van nalatigheid en plichtverzuim. Ook daarmee houdt zij zich bezig. Niet slechts wat wij doen, maar ook wat wij laten behoort tot haar gebied: vriendelijke woorden *niet* gesproken, vriendelijke daden *niet* gedaan, vriendelijke handen *niet* geopend, vriendelijke harten *niet* ontsloten.

De slinger van het groote uurwerk onzes levens beweegt zich tusschen *gelegenheid* aan den éénen en *verantwoordelijkheid* aan den anderen kant. Die verloren uren kwellen ons, omdat de wet rekenschap eischt. Wat kon gedaan zijn, wat *moest* gedaan zijn, hindert ons evenzeer als wat niet gedaan *is*. De wet van God wijst ons met den vinger na: „Gij zijt de man." Er is geene verontschuldiging. Zij rukt elken sluier af. Zij ontdekt alle geheimenissen. Zij klaagt ons aan voor de recht-

bank van ons geweten. Zij dwingt ons uit te roepen: „Ik ellendig mensch! wie zal mij verlossen?"

III. Wat bedoelt de Zedewet?

Een Duitsche schrijver heeft 't treffend gezegd: De wet is een *teugel*, een *regel*, een *spiegel*. Zij bedwingt ons, meer kan zij niet. Zij legt de regels neer, verder gaat zij niet. Zij toont ons het eigen aangezicht, de afzichtelijkheid onzer zondige natuur; ons daarvan bevrijden kan zij niet. Zij is machteloos op zichzelf.

Als een spiegel weerkaatst zij ons beeld. Hoe onrein dat beeld ook zij, de wet laat ons onrein. „Door de wet is de kennis der zonde." Daar houdt zij op. Zij is als een „tuchtmeester die ons naar Christus leidt;" want alleen „het bloed van Jezus Christus, Gods Zoon, reinigt ons van alle zonden". Niemand is ooit „gerechtvaardigd door de werken der wet." Een spiegel is geen badwater. De vuile vlekken op het gelaat toont hij ons zeer duidelijk. De vlekken verwijderen kan geen spiegel op aarde doen. Evenmin kan de wet der tien geboden iemand reinigen van de smetten der zonde.

De wet is daar om het sluimerend geweten te wekken. Zij schijnt door het venster onzer ziel, en werpt haar licht in de schuilhoeken van ons innerlijk leven. Meer van haar te eischen is ongerijmd. Het geweten te reinigen is haar werk niet.

Op zijn geweten mag zich ook niemand beroepen. Want dat geweten „is niet een soort in ons hart geschreven zedewet, waarop we onder alle omstandigheden

veilig kunnen afgaan." Het veroordeelt ons, wanneer de wet ons in al onze naaktheid heeft geopenbaard.

Zoo is het, dat de wet haar werk verricht. Zij *verbiedt.* en zij *gebiedt.* Ons in staat stellen hare bevelen te volbrengen is geheel buiten hare macht. Toen Paulus stond voor de eischen der wet (Romeinen 7) riep hij uit: „Ik ellendig mensch, wie zal mij verlossen? Doch hij bleef er niet bij. Het antwoord lag voor de hand: „Ik dank God, door Jezus Christus onzen Heer." Toen eerst kon hij roemen: „Zoo is er dan geene verdoemenis voor degenen die IN JEZUS CHRISTUS ZIJN."

Hoe dwaas dus, om te trachten door „goede werken" zalig te worden! Niet alleen is de mensch machteloos ter vervulling der wet; maar bovenal kan die vervulling hem niet redden van zonden die kleven aan de ziel. Hier geldt vooral het woord uit een onzer Gezangen: —

Verdienen, neen!
Genâ alleen
Doet ons op redding hopen.

* * *

Ten einde de Tien Geboden beter te verstaan lette men op de volgende indeeling van die „Wet Gods" ontleent aan een bekenden schrijver:

I. Zij *verbiedt* den mensch in zijn verhouding tot God:
1. Als *persoon* Hem aan te randen in zijn *bestaan als God* (1ste gebod.)

2. Als *zinnelijk wezen* Hem aan te randen door Zijn schepping (2de gebod.)

3. Als *geestelijk wezen* Hem aan te randen in *Zijn naam* (3de gebod.)

II. Zij *gebiedt* den mensch:

1. Het *goddelijk leven* ten richtsnoer te nemen voor zijn *menschelijk saamleven* (4de gebod.)

2. Het *menschelijk saamleven* te doen rusten op de goddelijke verordening (5de gebod.)

III. Zij *verbiedt* den mensch, in de verhouding tot *zijn naaste*:

1. Als *persoon* zijn naaste aan te randen in zijn bestaan *als mensch* (6de gebod.)

2. Als *zinnelijk wezen* zijn naaste aan te randen in *zijn wereld* (7de gebod en 8ste.)

3. Als *geestelijk wezen* zijn naaste aanteranden in zijn *naam* (9de gebod.)

IV. Zij *verbiedt* den mensch, in de verhouding tot *zichzelf*:

Voor de wereld van *zijn hart*, zijn *inblijvende* daden te onttrekken aan zijn God (10de gebod).

HOOFDSTUK II.

Het Eerste Gebod.

I.

> Ik ben de HEERE, uw God, die u uit Egypteland uit het diensthuis uitgeleid heb.
>
> Gij zult geene andere goden voor mijn aangezicht hebben.

Twee vragen liggen ter beantwoording, wanneer wij nadenken over de wet van God. Op de eerste vraag hebben we reeds een antwoord trachten te geven — de vraag namelijk: HOE STAAT DE WET GODS TEGENOVER ONS? Het werd ons duidelijk, dat zij niets anders is, dan een *teugel*, om ons te bedwingen; een *regel*, om ons hare eischen duidelijk te maken; een *spiegel*, om ons aangeboren aangezicht te weerkaatsen en ons te toonen, hoe de zonde ons heeft vervormd. Verder kan zij niet. Zij is machteloos ons te redden *uit* de zonde, ons „zalig te maken *van* de zonden." Zij is „onze tuchtmeester tot Christus."

Wij hebben eene tweede vraag te beantwoorden: HOE STAAN WIJ TEGENOVER DIE WET? Hierop kunnen wij dan slechts naar behooren antwoorden, wanneer wij met den *inhoud*, met de *eischen* der wet bekend worden. Dit moet nu in het licht worden gesteld.

DE AANHEF.

Reeds de aanhef stemt tot ernstig nadenken. 't Is een beroep niet op het *verstand*, maar op het *hart*; want „het hart heeft redenen, waarvan het verstand niet weet." Wij hebben hier geen bespiegelingen van wijsgeerigen aard over het Goddelijk wezen. De levenservaring wordt ingeroepen. De God die hier spreekt is geen „onbekende God". Hij is de God der openbaring, de God der geschiedenis, de God der verlossing, de God van het voorledene, die God die „uit het diensthuis, uit de slavernij, heeft uitgeleid".

Een koning vroeg eens aan den Griekschen wijsgeer Simonides: zeg mij, wie en wat is God? De wijsgeer wilde tijd hebben, om daarover na te denken. Toen de tijd verstreken was, vroeg hij langer uitstel; en toen ook die dagen waren voorbijgesneld, en de koning niet langer wilde wachten, gaf hij ten antwoord: „Hoe meer ik nadenk, hoe moeilijker het mij wordt." Dit laat zich verstaan. Wie toch kan God door het verstand alleen leeren kennen? Daarom beroept God Zich hier allereerst op het *hart* Zijns volks. „Spreek tot het hart van Jeruzalem" is altijd de eerste openbaring Gods.

I. De Naam.

Ik ben Jehova.

Veel ligt er opgesloten in den naam dien God Zich hier geeft. Die naam is helaas! voor velen een bloote klank, en voor de meesten een overlevering, zonder meer. Wij geven voor Hem te aanbidden in onze Godshuizen; doch onze zielen kennen niets van dien eerbied, dat ontzag, dien geestdrift, die opgewektheid die ons past in de aanbidding van God. Is het dan wonder dat de Tien Geboden het volk van Israël al dadelijk terugwijzen naar Jehova, den Redder, den Verbondsgod, den Helper uit den nood.

De Naam onder het oude verbond was geen beteekenlooze klank. „Uw Naam ziet het Wezen" — roept de Profeet Micha uit. Dit wordt in de kantteekening van onze Statenbijbels verklaard, als aanduidende den „Heere zelf, vol heerlijkheid en majesteit". En de Spreukendichter brengt er een nieuwe gedachte bij (H. 18 : 10) „De Naam des Heeren is een *sterke toren*: de rechtvaardigen zullen daarhenen loopen en in een hoog vertrek gesteld worden."

Zoo ook hier. In den *Naam* openbaarde God *Zichzelven* aan Israël. Zij waren slaven: Hij bevrijdde ze. Zij waren vluchtelingen: Hij kliefde de wateren. Zij waren in wanhoop: Hij gaf hun Hoop. Zij waren hulpeloos: Hij werd hun Redder. Aan den voet van Sinaï herinnerde Hij hen aan het voorledene: „Ik ben Jehova, uw God."

Reeds vroeger had Mozes gevraagd naar den naam van den „God der vaderen", toen hij stond voor den brandenden braambosch; en het eenig antwoord hem gegeven was: „Ik zal zijn die Ik zijn zal" ...." „Alzoo zult gij tot de kinderen Israëls zeggen: Jehova de God uwer vaderen heeft mij tot u gezonden: dat is Mijn Naam eeuwiglijk en dat is Mijn gedachtenis van geslacht tot geslacht."

Vraagt men nog naar de beteekenis van dien Jehovanaam, dan is 't misschien best de woorden van Calvyn hier aan te halen: „De Heer verklaart hiermede, dat Hij alleen Zichzelf en dus „eeuwig" is, en dat de grond, het Wezen van alle dingen, uitsluitend in Hem moet worden gezocht."

Hoe heerlijk dus moest deze Naams-openbaring voor Israël geweest zijn! De *zekerheid* van hun heil rustte op geen wankelen grond. Zij vloeide uit het Wezen van God, als de getrouwe, de waarachtige, de stichter en onderhouder van een eeuwig verbond. Daarom ook kon Mozes zingen: — „Ik zal den Naam des Heeren uitroepen: Hij is de Rotssteen, wiens werk volkomen is."

Stelt u voor een der trotsche bergen, aan wiens voet onze „vaderen" zich konden neerzetten, toen zij voor het eerst hier landden — de Hugenoten bijv. met een gebed op de lippen, en 't aangezicht gewend naar de trotsche bergen van Franschhoek of Drakenstein. „Jehova hun rotssteen," in het land der vreemdelingschappen! Wat is er niet al gebeurd sedert die dagen? Konden zij spreken — die bergketenen — zij zouden getuigen van Gods wonderbare trouw, van Zijn reddende genade, van Zijn blijvende tegenwoordigheid. Geslachten zijn

heengegaan; de bergen bleven. Zij zullen er zijn, wanneer onze kinderen en kindskinderen hun treurlied aanheffen over de graven hunner vaderen. „Gelijk de bergen zijn rondom Jeruzalem, alzoo is de Heer rondom Zijn volk". Wij in Zuid-Afrika, met zulk een geschiedenis achter ons, kunnen het verstaan, dat Jehova tot Zijn volk in de wet sprak: „Ik ben Jehova, uw God" — ik vraag van u gehoorzaamheid, omdat Ik zelf de liefde ben. Ik ben „de God uwer vaderen." Ik wil de God zijn uwer kinderen en kindskinderen.

II. Het Wezen.

Uw God.

De Naam drukt nog meer uit. 't Is een Naam die *uitsluit*, omdat Hij zooveel *insluit*. Buiten God bestond er voor Israël geen ander Wezen. Niemand anders kan voor het volk zijn, wat der „vaderen God" was en zijn zou. Hij bekleedde eene gansch eenige plaats. Hoe meer Israël met Hem bekend werd, des te heerlijker werd ook de openbaring van Zijn Wezen. De ééne Naam bij Horeb gegeven werd in tal van namen in den loop der eeuwen aan Israël geopenbaard. En elke nieuwe naam was slechts een nieuwe verklaring van den ouden, bekenden naam. Elke zonnestraal kan in zeven prachtige kleuren worden opgebroken, en toch 't is ééne zonnestraal. De veelvuldigheid van het Goddelijke Wezen is slechts de zekere openbaring van eene volheid, die den mensch tot heil en zaligheid is.

Zoo werd Jehova Israëls God: niet slechts in 't voorledene geopenbaard, maar in het heden en in de toekomst steeds opnieuw zich openbarende. Zoo leerde Israël Hem kennen als: — JEHOVA-ROPHI, *de Heere onze Heelmeester*, met de blijde boodschap van genezing en verkwikking voor lichaam en ziel, het Evangelie van rust voor den „vermoeide en belaste". Zoo ook verkondigde Jeremia, de profeet, den nieuwen naam, waarmede men „de rechtvaardige Spruit" noemen zou: JEHOVA TSIDKENU, *de Heere onze gerechtigheid*, tot wien wij de toevlucht nemen in duisternis, twijfel, wanhoop, en op wiens genade wij ons werpen, wanneer menschen-hulp nergens te vinden is. Zoo ook na groote uitredding kon Mozes een altaar bouwen en den Naam daarover uitroepen: JEHOVA NISSI, *de Heer is mijne banier*, zoodat we in „de Schuilplaats des Allerhoogsten" niets dan Liefde waarnemen, niets dan Liefde ondervinden.

Zoo treedt Jehova nader tot Zijn volk en treedt Zijn volk nader tot Jehova. De gansche wereldgeschiedenis wordt dus niets anders dan eene openbaring van Jehova. Gelijk eene bloem zich ontplooit onder de koesterende stralen van de zomerzon, zoo wordt het Wezen van Jehova al meer en meer voor ons ontvouwd. Ten volle zullen we Hem op aarde niet kennen. De „zonne der gerechtigheid" schijnt niet altijd aan een helderen, onbewolkten hemel. Zelfs in de heerlijkheid hierna zal er ruimte zijn voor een nog wondervoller openbaring van den Naam. Wordt het ons niet gezegd door Ezechiel: „de naam der stad zal zijn: JEHOVA SHAMMA: *de Heere is aldaar?* en vernemen wij niet in het laatste boek des Bijbels, — de voltooiïng der openbaring Gods —

dat „het Lam de Kaars is in het Nieuwe Jeruzalem?"

Bunyan, in zijn „Pelgrimsreize" beschrijft ons den moeden, afgematten, stervenden pelgrim, als liggende in „de groote opperkamer, wier vensters openden naar den zonsopgang, en wier naam was *Vrede*". Ook ons zal dit te beurt vallen. Immers niet aan Gideon alleen (Richteren 6 : 24) openbaart Zich de Heere als JEHOVA SHALOM, *de Heere is vrede;* maar aan elk kind van God. De kamer, met een uitzicht op de hemelsche heerlijkheid, heet ook voor ons: *Shalom* — vrede. Ook wij genieten: vrede, door het bloed des Lams. Op ons sterfbed zullen we de woorden van den Psalm-dichter ons kunnen eigen maken: „Wij zullen tezamen nederliggen en slapen, want Gij, o Heere, zult ons doen zeker wonen," in vrede, onder de hoede van Jehova Shalom.

III. GOD BOVEN AL.

Met zulk eene openbaring van den Naam des Heeren bij den aanhef der wet past ons de vraag: in welke verhouding staan wij tot haar? Erkennen wij God als *Schepper,* die 't volste recht over ons heeft; als *Redder,* die Zichzelven in Zijn Zoon aan ons heeft gegeven; als *Helper,* die dagelijks aan onze zijde staat en den weg voor ons baant?

Luther heeft gezegd, dat hij moeite had met het eerste artikel in zijn geloofsbelijdenis: „Ik geloof in God, den Vader, den Almachtige"; omdat hij aan God niet de plaats toekende die Hem alleen toekwam. Is het niet alzoo met *ons* leven? Kennen *wij* Hem toe de eereplaats in ons bestaan? Er zijn betrekkelijk weinige Godlooche-

naars in de wereld, menschen die er openlijk voor uitkomen: ik geloof niet in God. Velen echter zijn er, binnen zoowel als buiten de Christelijke Kerk, die Hem uitsluiten uit hun leven, alhoewel zij Hem belijden met hunne lippen.

Moet dan niet ons leven in de rechte verhouding komen tot God? „Gij zult den Heere uwen God liefhebben met geheel uw hart, met geheel uw verstand, met heel uw gemoed" — dit is de eisch der wet. Ons gansche wezen moet door Hem worden beheerscht: ons gansche bestaan moet onder Zijn leiding staan. Hij moet de Alpha en de Omega zijn in onzen handel en onzen wandel; in „al ons denken, spreken, doen", moet Hij alles voor ons zijn. Beantwoorden wij aan dien eisch?

Een oude schrijver heeft onze verhouding tot de wet van God op zeer eigenaardige wijze voorgesteld in de drie Latijnsche woorden: *totum, toti, tota,* d. w. zeggen:

Wij behooren de *geheele* wet, in al haren omvang te gehoorzamen.... *Totum* (geheel).
Wij behooren haar *geheel ons bestaan* te gehoorzamen.... *Toti,* (algemeene volgelingen).
Wij behooren haar *geheel ons leven* in beoefening te brengen.... *Tota vita* (geheel ons leven).

Zulk een eisch, zoo veelomvattend, zoo diepgrijpend, dringt ons uit te roepen: „Wie is tot deze dingen bekwaam?" Bij een terugblik op ons leven met al zijn twijfel, met al zijn afwijkingen, mogen wij wel in aanbidding nederzinken en uitroepen met Thomas: —

„MIJN HEER EN MIJN GOD."

HOOFDSTUK III.

Het Eerste Gebod.

II.

Ik ben de HEERE uw God, die u uit Egypteland, uit den diensthuize uitgeleid heb.
Gij zult geen andere goden voor mijn aangezicht hebben.

't Is opmerkelijk dat de Tien Geboden zich niet inlaten met wat wij GELOOVEN, maar met wat wij DOEN. Vandaar ook de samenvatting dezer wet in de woorden van onzen Heiland: „Gij zult liefhebben." Is dit nu zoo, dan kunnen wij ook verstaan, waarom dit gebod begint met God als voorwerp onzer aanbidding. Geen enkel bewijs wordt er geleverd voor het *bestaan* van God; omdat de mensch zulk een bewijs niet behoeft. Diep in ons wezen is de overtuiging ingeprent, dat er een God is. Van die overtuiging kan niemand zich ooit losmaken. Zelfs de „duivelen gelooven en sidderen."

„Diep en innig", — zoo sprak een vrome denker —

„gelijk het verlangen, waarmee het pasgeboren kind naar de nog onbekende moeder schreit: luide, als het roepen der jonge raaf naar het nog nooit genoten voedsel: stil en sterk als de aandrift, waarmeê het zoo pas uit het donker geboren oog, of de zoo even uit den zaadkorrel ontwikkelde plant, het nog nooit geziene licht zoekt: woont in het wezen des menschen een verlangen naar de levende bron alles levens, waaruit hijzelf zijnen oorsprong heeft. En zoo was het dan ook niet de schrik noch de vreeze, als zij op de vleugelen des onweers of in den donker van vuurspuwende bergen voorbij voeren, die den mensch allereerst het bestaan van een God verkondigde; zoo was het niet het vlammend schrift der natuur-verschijnselen, waarin hij de waarheid het allereerst las, die reeds in zijn hart geschreven stond."

Juist hier is het ook, waar we het Eerste Gebod aantreffen. Het redeneert niet, het gebiedt. Het grijpt in de ziel van den mensch. Het heeft niet te doen met iets, dat mijn werk, mijn omgang met anderen, mijn verhouding tot Kerk en Staat en Maatschappij aangaat. Het heeft te doen met God, den Schepper en Onderhouder van alles, en met mijzelven, als een schepsel hier op aarde in den tijd levende, en bestemd in de eeuwigheid met God te verkeeren. Het wijst ons aan: —

DE PLAATS, DIE AAN GOD MOET WORDEN TOEGEKEND.

Die plaats is eene geheel eenige — gelijk we reeds gezien hebben. Is God, wat Hij van Zichzelven getuigt, dan moet Hij de eer, de aanbidding, de hulde van Zijn schepselen ontvangen. Daarom vat onze Catechismus

alles samen in één heerlijken volzin: — „Ik moet den éénen, waren God recht leeren *kennen*, Hem alleen *vertrouwen*, mij aan Hem alleen *onderwerpen*, van Hem alleen alles goeds *verwachten*, Hem van ganscher harte *liefhebben*, vreezen, eeren." Kennen, vertrouwen, onderwerpen, verwachten, dit alles samengevat in liefhebben: — Ziet daar de *inhoud* van het eerste gebod. Is de inhoud zoo rijk, dan is het te begrijpen, dat dit gebod voorop staat. Het moet zijn ons Alpha en ons Omega. Met God moeten wij beginnen; want ieder mensch heeft behoefte aan Hem. Zonder Hem kunnen we niet leven: zonder Hem kunnen we niet sterven. Wordt Hij niet erkend en vereerd, wordt de ware God niet gediend, dan buigt de mensch zich voor een afgod. Daarom waarschuwt dit gebod met klem en met nadruk tegen alle

AFGODERIJ.

Wat dan is afgoderij? Schoon is het antwoord van den Heidelbergschen Catechismus op die vraag: „Afgoderij is in de plaats des eenigen, waren Gods, die zich in Zijn Woord geopenbaard heeft, of benevens Denzelven, iets anders versieren of hebben, waarop de mensch zijn vertrouwen zet." Men vindt haar dus niet slechts in heidensche landen. De Christelijke wereld kent haar in velerlei vormen. Zij sluipt overal in. Zij wordt overal welkom geheeten.

1. Afgoden in de openbare wereld.

In den *handel* vereert men het *goud*, waarvoor velen

alles opofferen. De Christen is vaak geen Christen op de beurs, in den winkel, op de markt. Hij is dáár soms even schraapzuchtig, ook wel even oneerlijk als de man die „God niet vreest," en dus „geen mensch ontziet." De handel is voor velen een gebied, waar men God niet toelaat Zich te laten gelden. De vraag is meer dan eens gedaan: Of een Christen wel een procureur mag zijn, omdat men op dat gebied niet altijd naar de uitspraken van het Evangelie handelt, en het door velen ronduit erkend wordt: hier kennen wij den Bijbel niet. Wat al ellende heeft het goud niet in ons land veroorzaakt: oneerlijkheid, onrechtvaardigheid, onwaarheid, ontrouw, oorlog — ieder goudstuk is bevlekt. Bloed kleeft er aan: de tranen van weduwen en weezen hebben het bevochtigd. De geschiedenis van ons land is eene voortdurende opheldering van den tekst: „De geldgierigheid is een wortel van alle kwaad." De afgod van den handel is geen „onbekende God."

Zonden des *vleesches* zijn er die God verdringen uit het leven. Dronkenschap en ontucht eischen vele offers; en helaas! de wetgeving des lands is machteloos daartegen. De strijd daartegen is vaak een hopelooze. 't Is een handeldrijven in de ziel van den medemensch. En menigeen vergoelijkt die zonden. Geen afgoden zijn zoo afgrijselijk als deze twee; en toch kan men de hedendaagsche samenleving moeilijk doen verstaan, dat ze Godonteerend en zielverdervend zijn, zooals niets anders onder de zon. Zelfs de gemeente des Heeren verkondigt het niet met luider stemme dat „de hoereerders en de afgodendienaars" met de „doodslagers" niet zullen „ingaan door de poorten" van het Nieuwe Jeruzalem, en dat

„geen dronkaard het Koninkrijk Gods beërven zal" (1 Kor. 6 : 10). Hoevelen van de edelste onder de menschen heeft niet de sterke drank verwoest. Hoe vele jongelingen zijn niet bezweken voor de hoererij: hoe gemakkelijk, hoe breed is voor hen de weg die ten verderve leidt. Zegt niet de Apostel met klem en met nadruk: „Weet gij niet, dat ulieder lichaam is een tempel des Heiligen Geestes"? Waar dit wordt erkend, daar is ook de afgod voor altijd verbannen. Geen zonde verlaagt en verdierlijkt den mensch zoo, als de zonde tegen zijn eigen lichaam begaan. Zelfs voor een heidenschen tempel hebben we ontzag. Hoeveel te meer voor den tempel des Heiligen Geestes! Durft men Gods tempel schenden? Dit doet de dronkaard; en dit doet de hoereerder.

Er zijn zonden des *gemoeds* — zelfzucht, wereldgezindheid, hoogmoed, trotschheid — zij leiden af van den waren God. Het eigen Ik wordt ten troon verheven: voor dien troon knielt men: voor dat altaar aanbidt men. Zelfs de Christen, de trouwe kerkganger is daarvan niet vrij. Hij zingt:

„Mijn al is op het altaar, en wachtend op het vuur."

Zonder dat hij het weet, heeft hij zijn *Al* gelegd op het altaar van zijn afgod, zijn eigen Ik; en heeft hij *Iets*, doch niet al, gelegd op het altaar Gods.

Er zijn zonden des *verstands*, waar het ongeloof zich laat gelden. „Heeft God gezegd", is de eerste vraag door den Satan gedaan in 't Paradijs. Dit zal ook wel zijn laatste vraag zijn. Twijfel aan God, ongeloof, is de hoofdzonde van den mensch. Door die zonde vielen de

engelen: voor dien afgod knielt ook de mensch. En niet hij slechts is een ongeloovige, die 't bestaan van God loochent. Maar ook hij, die weigert Gods hand te zien in zijn eigen lotgevallen, die niet geleerd heeft met Job te zeggen: „De Heer heeft gegeven, de Heer heeft genomen, de naam des Heeren zij geloofd." Het ongeloof *buiten de Kerk* heeft zijn duizenden verslagen: het ongeloof *binnen de Kerk* zijn tienmaal duizenden. Voor de boodschap des heils sluit 't ongeloof de poort des harten. God is een vreemdeling in Zijn eigen wereld.

2. Afgoden in de Christelijke wereld.

Is het niet een allertreurigst woord: „Zie, ik sta aan de deur en ik klop." Men laat God te vergeefs kloppen aan alle deuren in het Heelal. Klopt God niet soms te vergeefs aan kerkdeur, aan schooldeur, aan huisdeur, aan winkeldeur, aan marktdeur, aan de deur van den wijnkelder, aan de deur van de graanschuur, aan de deur van de visite-kamer, van de slaapkamer, van eetzaal, en van danszaal? Deuren zijn er overal, voor allen open: alleen niet voor God, den Schepper van Hemel en Aarde!

Toen de zwangere moeder haar kindeken te Bethlehem ter wereld moest brengen, ging zij van huis tot huis en van deur tot deur: „geen plaats in de herberg" klonk haar in 't oor. Nog geschiedt het alzoo. Dat tooneel herhaalt zich in de nieuwere, de zoogenaamd Christelijke wereld. Plaats is er voor allen: alleen niet voor den Heiland. Overal hebben de afgoden den Zaligmaker der wereld verdrongen.

Erger nog is het, waar men zeer godsdienstig is zonder

God. „Zoo zijn er tal van menschen, die in hun hart eigenlijk aan alle vreeze Gods zijn afgestorven, maar toch in hun huis op zekeren godsdienst prijs stellen, omdat dit voor vrouw en kinderen en dienstboden beter is. En zoo ook zijn er menschen, die wel drie honderd dagen van het jaar zonder God in de wereld leven, maar die toch, als er ernstige ziekte in huis is, bij verjaardagen, bij feestelijke gelegenheden, en wat dies meer zij, ook wel bij begrafenissen, vinden dat God er zoo bij hoort."

Het Parlement des lands wordt met gebed geopend. Wordt God daar in alles erkend? Oefent dat gebed wel invloed uit op de besprekingen? Worden 's lands zaken behartigd in 't licht van dat gebed? De Koning regeert bij „de gratie Gods." Maar laat hij God de eereplaats toe in zijn staatkunde? Erkennen zijn ministers, dat hun vorst slechts is de dienaar van den levenden God? Verklaart men oorlog.... met God? Vrede.... met God? Heft men belastingen.... met God? Maakt men wetten.... met God? Geeft niet vaak de godsdienst een farizeesche kleur aan onze politiek? Wij zouden met God liever niet willen rekenen; maar 't geeft toch een zaak van wijding aan onze politieke partij. God is voor velen een stopwoord, een vloekwoord, een vrome klank, een ijdele uitroep, een kerkwoord en weinig meer.

God is een vreemdeling in menig Christelijk land. Ging men het land regeeren naar Gods Woord in alle opzichten, er zou opstand komen onder de aanbidders van den denkbeeldigen God, die Zondag na Zondag wordt aangebeden in honderden van bedehuizen. God is helaas! voor vele zoogenaamde Christenen geworden als de

„Spelonk van Adullam", waar „alle man die benauwd was, en alle man wiens ziel bitterlijk bedroefd was" een toevlucht vond. Men kent God slechts, wanneer de afgoden uitgediend hebben, wanneer er nergens anders uitkomst is — een soort van achterdeur die den tegenspoed uit- en den voorspoed in-moet laten!

Goddank, dat wij in de ure der benauwdheid Hem vinden mogen! Doch 't is treurig dat men zijn God in het gewone leven vergeet, Hem zoekt wanneer alle andere hulp voor goed geweken is. Men stelt zijn zielezaligheid uit tot den dag zijns doods. Men beroept zich op den boetvaardigen kruiseling, die aan het kruis den Heiland vond, en door de hemelpoort inging met den Heiland, dáár eerst gevonden.

Ik heb een jongeling gekend, lieftallig van aard, edel van inborst, godsdienstig opgevoed. Van hem had ik de beste verwachtingen. Doch in den stroom der wereld werd hij weggesleept. De drank, de speculatiegeest, de Mammon werden binnengelaten. Hij bleef nog altijd even vriendelijk, even godsdienstig, even gul en hartelijk. Toen een belangstellende leeraar hem over zijn zielezaligheid sprak, was 't antwoord: „Geef mij toch tijd: ik moet mijn huisgezin verzorgen: ik ben niet ver van 't Koninkrijk." Doch de dood kwam, onverwacht, onverbiddelijk, en hij ging heen naar den Grooten Witten Troon. Ging hij als een boetvaardige binnen? Wij weten het niet, wij hopen het. Zoo zijn er velen, zeer velen. God is uit het leven gebannen, alhoewel zij toch godsdienstig zijn.

De Kerk van den Heere Jezus moet hier weer beginnen. Zij moet God in eere herstellen. God moet weer

middenpunt worden van al haar prediking, van al haar werkzaamheid, van haar bidstonden en haar huisbezoek, van haar bazaars en haar openbare bijeenkomsten, van haar zendingcollecten en haar geldelijk beheer, van haar Zondagsscholen en haar jongelingsvereenigingen.

Dezer dagen verscheen er in Engeland een treffend boek met het opschrift: „Gelooven wij nog"? In dat boek geeft een geneesheer antwoord op de vraag alzoo gesteld :—

„Ik denk, dat er onder ons dokters, een waar en diep geloof is: niet gelijk het geloof van velen uwer correspondenten, dat hun eerst in tijden van moeite kwam helpen, en dat mij doet denken aan het rijmpje :—

God en den Dokter erkennen wij gewis,
Doch slechts, wanneer 't gevaar er is.
't Gevaar voorbij, ontvangen zij hun loon:
God kent men niet, den Dokter biedt men hoon.

HOOFDSTUK IV.

Het Eerste Gebod.

III.

> Ik ben de HEERE uw God, die u uit Egypteland, uit den diensthuize uitgeleid heb.
> Gij zult geene andere goden voor mijn aangezicht hebben.

Het eerste gebod — wij hebben het gezien — heeft te doen met het

VOORWERP

onzer aanbidding; of, zooals iemand het heeft uitgedrukt: Zin en strekking van dit gebod is, kort gezegd: Gij zult God

GOD LATEN ZIJN.

Gij zult zoo bestaan, zoo leven, zoo u aanstellen, dat

God, voor zooveel aan u hangt, *God zij en blijve*, in de volste beteekenis van dit alomvattend woord.

Dit gebod dus is:

uitgangspunt van de wet,
middenpunt van het Christelijk leven,
eindpunt van onze zaligheid in hemel en op aarde.

„Opdat God alles zij," is de leer ons hier voorgehouden. Geen wonder dan, dat de mensch in zijn zelfzucht reeds bij den ingang der Tien Geboden zich stelt tegenover zijn God, en de banden breekt die hem aan den Allerhoogste verbinden!

Dit gebod wordt vooral in drie richtingen overtreden: door het *ongeloof*, het *schijngeloof*, het *bijgeloof*.

1. Het ongeloof.

Die met God in aanraking komt moet „gelooven dat Hij is". Zelfs in wereldsche zaken „wandelen wij door geloof". Wij zijn verplicht voor waar aan te nemen, wat buiten bereik van onze zintuigen ligt, wat „ons oog niet heeft gezien, en ons oor niet heeft gehoord". God wil, dat wij in geestelijke zaken evenzoo zullen handelen. Daarom werkt en sterkt Hij in ons het geloof door den Heiligen Geest.

Dit verstaan wij nog niet ten volle. Reeds in 't Paradijs werd twijfel gewekt. Door *leven* tot *kennis* was Gods weg: door *kennis* tot *leven* was Satans weg. Uit God, in God, door God, het leven, was de boodschap des heils: zonder God, buiten God, de kennis, was de boodschap der verleiding. De „boom der kennis" was zeer begeerlijk voor het oog. En onze eerste ouders

bezweken. Hoe heerlijk is het woord van Johannes: „In Hem was het Leven: en het Leven was het Licht der menschen"!

Dien weg wil het ongeloof niet op. Faraö's vraag zweeft nog altijd op vele lippen: „Wie is die God, Jehova, wiens stem ik gehoorzamen zou"? En hiermee is God uit het leven verbannen; of ten minste is aan God de eereplaats ontzegd die Hem en Hem alleen toekomt. Met de eerste tafel der wet verdwijnt ook de tweede tafel. Menigeen durft niet meer in God gelooven, omdat hij zijn naaste heeft verongelijkt. Het ongeloof, de onverschilligheid, van menig mensch kan hieruit worden verklaard.

„Ik heb een man gekend", zoo verhaalt ons een leeraar, „die in zijn jeugd den Heiland had beleden. Toen ik hem voor het eerst ontmoette, had hij allen eerbied voor God verloren. Hij verklaarde met onbeschaamdheid niet meer te gelooven in de „oudwijfsche fabelen" zijner kindsheid. Toen ik onderzoek deed naar zijn *wandel* vond ik, dat hij op schandelijke wijze een eerbaar meisje had verleid, en het vertrouwen hem door haar geschonken jammerlijk had geschonden". Geen wonder, dat hij voorgaf niet meer in God te gelooven. Hij durfde niet.

Zoo is het met veel van het ongeloof en de onverschilligheid van onze dagen. In vele gevallen is het onzedelijk en daarom ook onredelijk. Die de zedewet breekt, en dus de tweede tafel schendt, breekt gewis met de eerste tafel. Wij kunnen den Engelschen geschiedschrijver, Froude, verstaan, als hij zegt: — „Toon mij een volk dat oneerlijk is in den handel, en ik zal u toonen een volk wiens godsdienst een ijdel spel is." De

twee tafels der wet zijn een: God *en* mijn naaste: mijn naaste *en* God.

2. Het schijngeloof.

Huichelarij is zoo oud als de wereld. Zij is aan het ongeloof nauw verwant; want zij is een namaaksel van het echte geloof, en er even ver van verwijderd. Daarom waarschuwde onze Heiland even sterk tegen den zuurdeesem der Farizeën — de huichelaars van Zijn tijd, als tegen het zuurdeeg der Sadduceën — de ongeloovigen van die dagen. Huichelarij is een woekerplant die alleen in een godsdienstigen bodem tieren kan. Zij is eene ontaarding van het echte en het ware. Zij is diep geworteld in het hart des menschen, en moet met wortel en tak worden uitgeroeid. Zij dreigt ieder kerkgenootschap, dat op rechtzinnigheid aanspraak maakt. Haar leer en haar belijdenis zijn zuiver: haar handel en wandel onzuiver.

Ons volk wordt een godsdienstig volk genoemd. Toch klaagt men soms over ons. Men hoort 't dikwijls zeggen, dat er „vrome" Avondmaalgangers zijn, die hunne schulden niet betalen: dat men op hun woord niet rekenen kan. Heeft niet een onzer waardigste leeraren, die vroeg ons werd ontnomen, verklaard, dat „de leugen de heerschende zonde is van dit land"? Er is gevaar voor ons. „Waakt en bidt, opdat gij niet in de verzoeking komt."

Daartoe is noodig bovenal een „onergerlijk geweten voor God en mensch." De Geest van God moet ons *volksgeweten,* ons *kerkelijk geweten,* ons *persoonlijk geweten* reinigen. Zonder het licht des Heiligen Geestes

kan ons geweten geen behoorlijk getuigenis geven. Terecht heeft iemand gezegd: Een *goede* conscientie is een *verzoende* conscientie." Vele dingen worden vaak toegelaten, die niet door Gods Geest kunnen worden geduld. Alleen hij die eerlijk zich naar God keert, en met Samuël bidt: „Spreek Heer, uw knecht hoort," zal het licht ontvangen dat hij behoeft. En dat licht moet bij voortduring schijnen: niet bij tusschenpoozingen en bij afwisseling. Paulus oefende er zich in *„altijd* een onergerlijk geweten te hebben."

Bidt God om een geheiligd, een verlicht, een gevoelig een teêr, een verzoend geweten! Dan eerst zal ons de afschuwelijkheid der huichelarij duidelijk worden. Dan eerst zullen wij uit den schijn overgaan in de werkelijkheid van volkomen vertrouwen op God.

3. Het Bijgeloof.

Naast de huichelarij of het schijngeloof dreigt 't bijgeloof, dat evenzeer zich vergrijpt tegen het eerste gebod. De plaats die aan den eenen, waren God, den Almachtige, toekomt wordt afgestaan aan iets anders, dat den mensch verlaagt en God onteert. Daarom is de Schrift zoo scherp in de veroordeeling van alle tooverij. Daarom waarschuwt ook het Avondmaalsformulier tegen „alle toovenaars en waarzeggers." Daarom wordt op de laatste bladzijde des Bijbels met klem en nadruk verklaard, dat buiten het Nieuwe Jeruzalem — de Stad Gods — zullen zijn: „de honden en de toovenaars," met de „hoereerders en de afgodendienaars, en een iegelijk die de leugen liefheeft en doet."

De eeuw waarin wij leven heeft tal van valsche leeringen en menigeen wordt er door weggesleept. Vooral in ons land worden menschen te licht bewogen als de bladeren eens booms, door elk windtochtje van geloof of bijgeloof, dat uit eenig deel der wereld komt aanwaaien. Nu eens moet de Christelijke Rustdag wijken voor den Joodschen Sabbat, omdat iemand heeft ontdekt, dat Zaterdag en niet Zondag als Gods dag wordt aangegeven in het vierde gebod. Dan weer laat men zich wederdoopen, omdat de een of de ander ontdekt heeft, dat de kinderdoop door de Heilige Schrift niet erkend wordt. Nu eens wil men alle krankheid genezen zonder middelen, omdat God aan het geloofsgebed een *zeker* antwoord heeft toegezegd. Dan weer roept men de dooden uit hun graven, om als Saul weleer van de geesten te vernemen, wat God en mensch ons niet kunnen of willen meedeelen.

Bijgeloof en onkunde gaan dikwijls met elkaar gepaard. En hieraan ontbreekt het niet onder ons. Doch men vindt het helaas! ook bij meer ontwikkelden, dat zij het eenvoudig Schriftwoord verzaken en zich beroepen op allerlei dwaze, menschelijke bedriegerijen, die de ziel slechts in duisternis laten. Het bijgeloof wil altijd meer weten dan God geopenbaard heeft. 't Is een beroep, niet op den Alwetende, maar op den zielevijand.

Nog onlangs werd ernstig gewaarschuwd in een onzer kerkelijke bladen tegen het „bespreken," dat in sommige deelen van ons land met welgevallen wordt beoefend. Men beroept zich op den „Drieëenigen God" terwijl men ziekten bezweert en pijn verdooft. Omdat nu de pijn verdwijnt en er een godsdienstige kleur aan de zaak ge-

geven wordt, meent men recht te hebben van zulke onheilige middelen zich te bedienen. Of de Schrift nu al tegen dergelijke praktijken waarschuwt, die zoo oud zijn als het gevallen menschdom, men stoort er zich niet aan. De „bespreker" vindt nog altijd ingang bij ons.

De Roomsch-gezinde maakt het teeken des kruises om gevaren af te weren; en wij beklagen hem. En toch zijn wij evenzeer blootgesteld aan ditzelfde gevaar. Doop en Avondmaal worden ook in onze Kerk door niet weinigen beschouwd als middelen om iets buitengewoons te verkrijgen, dat ons anders onthouden zal worden. Menig Avondmaalganger loopt gevaar van die plechtigheid te maken wat de Roomsche maakt van zijn kruisteeken. „Die onwaardiglijk eet en drinkt" — zegt de Apostel — „eet en drinkt zich zelven een oordeel." Niet het Avondmaal of de Doop als zoodanig brengt een zegen: maar door die Sakramenten in de rechte gezindheid genoten, ontvangen wij wat God ons daarin voorstelt en toereikt.

Tegen ongeloof, schijngeloof, bijgeloof kunnen wij slechts dan bewaard worden, wanneer wij in kinderlijken ootmoed voor Gods aangezicht wandelen, en Hem de plaats toekennen in ons hart, ons werk, ons leven, die Hem alleen toekomt.

HOOFDSTUK V.

Het Eerste Gebod.

IV.

Ik ben de HEERE uw God, die u uit Egypteland uit den diensthuize, uitgeleid heb.
Gij zult geen andere goden voor mijn aangezicht hebben.

Indien het eerste gebod van ons eischt de erkenning van God in al de omstandigheden van ons leven, dan blijft er eene vraag over, waarop een antwoord moet worden gegeven door ons. Wat is onze verhouding tot deze „voorbijgaande" wereld, die naar de Schrift „in het booze" ligt? Of eenigszins anders uitgedrukt: wat verstaan wij onder: —

WERELDGEZINDHEID?

Het woord „wereld" wordt in de Heilige Schrift in meer dan ééne beteekenis gebezigd. Immers, dezelfde

Johannes, die de boodschap brengt: „alzoo lief heeft God de *wereld* gehad," waarschuwt met klem en met nadruk: „heb de wereld *niet* lief." En onze Heiland zelf doet met diepen weemoed de vraag: „Wat baat het den mensch, zoo hij de *geheele wereld* wint en lijdt schade aan zijne ziel."

Veel misverstand heerscht er op dit punt, dat uit den weg moet worden geruimd. Velen verstaan onder *wereldgezindheid* zekere zonden of vermeende zonden, die zij zelven niet begaan, maar die zij in anderen veroordeelen. De dans, het kaartspel, de renbaan, de schouwburg behooren dan tot de „wereld," waartegen men zich geroepen acht te waarschuwen; terwijl men het kwaadspreken, den hoogmoed, de eigengerechtigheid, de schijnheiligheid vaak voorbij ziet, of minder streng veroordeelt, hoewel zij even wereldsch zijn en de Kerk des Heeren verwoesten.

Wat zegt de Schrift?

Het woord „wereld" beteekent op meer dan ééne plaats de door God toebereide, de door Hem voortgebrachte Schepping. Zegt de Heere zelf niet: „Mijne is de *wereld* en hare volheid"? De natuur die ons omgeeft, die in bloem en struik, in gras en kruid de Almacht Gods openbaart; die in de lente met haar bloesems, in den zomer met zijn vrucht, in den winter met zijn zegen, in den herfst met zijn golvend koren, Gods goedertierenheid verkondigt — die Natuur heeft slechts ééne stem: —

„Alles wat adem heeft love den Heere!"

Zich in haar te verlustigen is niet God verzaken, God vergeten.

Ook kan niet bedoeld zijn de *menschenwereld* met welke wij overal in aanraking komen. Haar had de Heiland lief. Van haar zegt Hij: „Hebt uwen naaste lief als u zelven," en onder den „naaste" verstond Hij niet den man van ons geslacht, onzen stamgenoot, onzen medebroeder, onzen medewerker; maar den „vreemdeling in onze poorten," den tegenstander, den mensch als mensch, die gelijk wij, naar het beeld van God geschapen is. Soms trekt men in die menschenwereld een *kleurlijn*, door God niet erkend en gebillijkt, en maakt een onderscheid tusschen den een en den ander. De kinderen van Jafet verachten vaak de kinderen van Cham. De Roomsche Kerk verheft den *geestelijken stand* zeer hoog en scheidt den priester af van de *leekenwereld*, die onder hem staat. De Protestant loopt evenzeer gevaar het ééne ambt af te zonderen van het andere ambt: aan den éénen kant de „wereld" te plaatsen, aan den anderen de ambten die alleen op de erve der heiligen geduld mogen worden. God alleen maakt geen onderscheid. De menschenwereld is Hem dierbaar.

Wat eigenlijk door het woord *wereld* bedoeld wordt — de wereld waartegen wij gewaarschuwd worden—is iets geheel anders. 't Is dat, wat buiten God ligt, wat God niet erkent, wat God uitsluit, wat met God niet rekent, wat Hem de plaats ontzegt die Hem toekomt; „Satan denkt dat hij „de wereld" zelf vast heeft, maar van achteren blijkt het, dat God hem op schitterende wijze kiem en kern der wereld weer ontneemt, om die valsche wereld zich tot een hel te laten ontwikkelen, en die verborgen kiem tot een nieuwe wereld op te bouwen, die eens glanzen zal in al de pracht des goddelijken levens.

En al naar gelang Jezus en Zijn Apostelen nu beurtelings het oog hebben op de schijnwereld die ten onder moet, of op die kern die verheerlijkt wordt, gaat over die wereld het oordeel en de vloek, of wel lezen wij, dat die wereld wordt behouden".

Men kan voorgeven God te dienen en toch midden in die *schijnwereld* verkeeren. De zonen van Eli ontheiligden den tabernakel Gods, hoewel hun beroep „heilig" was. De kansel maakt niemand een geestelijke : de godsdienstplechtigheid niemand een vrome. Het Sacrament des Avondmaals brengt niets aan, dat het onbereide hart niet gereed is te ontvangen. De keuken kan minder „wereldsch" zijn dan de Kerk, omdat hier gewoonte, sleur, vorm den toon kunnen aangeven, en dáár alles kan geschieden als onder 't oog des Goddelijken meesters. Bij de schaafbank stond eens de timmermanszoon, Jezus van Nazaret. Hij maakte stoelen en tafels; Hij hielp zijn aardschen vader in het nederig beroep, waarmee deze zijn brood verdiende. Zoo de Christen. Niets is gemeen, of onrein : „Alles is uwe, want gij zijt van Christus en Christus is Gods".

Wat de *wereld* is zegt ons Johannes, die in een drietal trekken alles samenvat : Hij waarschuwt immers tegen :

DE BEGEERLIJKHEID DES VLEESCHES.
DE BEGEERLIJKHEID DER OOGEN,
DE GROOTSCHHEID DES LEVENS.

Deze drie tezamen genomen beelden de vijandige „wereld" af. „Wereldgezindheid — zegt een Schriftuitlegger — bestaat in drie dingen : gehechtheid aan het *uiterlijke*,

aan het *voorbijgaande*, aan het *onwerkelijke*, tegenover liefde tot het *innerlijke*, het *eeuwige*, het *ware*".

Die toegeeft aan de *begeerlijkheid des vleesches*, dat wat onze zinnen streelt, verliest zich in 't uiterlijke. Het fijne zoowel als het grove: het genot van den wijn, of 't genot der muziek: de dronkaard en wellusteling, die de hel in 't binnenste omdraagt, of de kunstenaar die in zijn kunst leeft, zonder God: de man die streeft naar genot, of de man die iets anders najaagt, dat zijn zinnen bekoort. Buiten God om drijft het *vleesch* ons tot zonde, zelfs in wat geoorloofd is. Het hoogste wordt verlaagd op deze wijze.

Die toegeeft aan de *begeerlijkheid der oogen* wordt beheerscht door het zichtbare, het voorbijgaande. Kenmerk van Abraham, den vader der geloovigen was „het zien van den onzienlijke". Kenmerk van elk kind van God behoort te zijn het zien van God in alle dingen. „Zalig zijn de reinen van harte. Zij zien God." Hun oog dringt door den sluier tot het eeuwige door. Eva zag „den boom, een lust voor de oogen, begeerlijk om verstandig te maken". Zij at, en viel. Jezus zag in de woestijn de heerlijkheid der wereld voor zijn oogen ontrold. Hij wees den Satan af en overwon.

Die toegeeft aan de *grootschheid des levens*, wordt aangetrokken door alles wat den hoogmoed streelt, en wat aan het aardsche leven een schijn geeft van waarde, die het niet bezit. Rijkdom, eer en aanzien, de publieke opinie, de wisselende meeningen van de groote wereld en hare volgelingen — wat zijn dezen in vergelijking met de eeuwige dingen? Om dit te gewinnen verliest men zichzelven, grijpt men naar een schaduw, die onder de

hand vervliegt. Ach! dat de mensch het niet inziet, dat „de wereld voorbijgaat met hare begeerlijkheid".

Doch er is meer dan dit. Augustinus, de Kerkvader, die zelf door zwaren strijd tot 't volle licht was gekomen, heeft dit goed gezien: „Johannes zegt — zoo hooren wij hem spreken — „hebt de wereld niet lief", opdat men niet op deze wijze redeneeren moge: hemel, aarde, zee, maan en sterren, de sieraden des hemels zijn in de wereld. God heeft ze gemaakt, waarom dan zou ik niet liefhebben, wat God heeft gemaakt? Wel, God verbiedt niet, dat gij ze zult liefhebben, maar dat gij ze zult liefhebben om daarin uw gelukzaligheid te vinden.....

Het is alsof een man aan zijne vrouw een fraaien gouden ring gaf. Indien zij nu de gift meer dan den gever zou beminnen, zou haar hart niet aan ontrouw schuldig zijn, zelfs al ware de gift die van haren minnaar? Indien zij zou zeggen: „Zijn fraaie giften zijn genoeg voor mij, ik wil zijn aangezicht niet zien", wat zou er van haar liefde worden? Geeft de minnaar niet aan zijn verloofde den ring, om in de gift zelf door haar bemind te worden?"

Men kan dus in 't edelste genot, in de reinste liefde God voorbijgaan, en het schepsel plaatsen boven den Schepper. Muziek en kunst zijn schoon op zichzelf. Zij kunnen *tot* God voeren. Zij kunnen ook *van* God afleiden. Niets mag tusschen de ziel en haren God komen. Dit verbiedt het eerste Gebod. Abraham moest het liefste dat hij had Gode ten offer brengen. En God nam 't offer aan.

„De wereld gaat voorbij", zegt de apostel. Het eeuwige blijft. Gelijk de bladeren onzer boomen, die in den winter

afvallen, en vervangen worden door het heerlijk groen der lente, zoo verdwijnt de wereld, om plaats te maken voor de betere wereld, die achter 't zichbare schuilt en eenmaal heerlijk te voorschijn treedt. Augustinus zegt het zoo heerlijk: „De stroom van het tijdelijke voert u heen; doch als een boom over die heenvloeiende wateren treedt onze Heiland op. Hij heeft zich geplant, als over dien vlietenden stroom. Wordt gij weggevoerd in dien vloed, grijpt naar dat hout. Houdt Christus vast. Voor u werd hij tijdelijk, opdat gij eeuwig moogt worden; want Hij werd zoo tijdelijk dat Hij eeuwig bleef".

„Laat God GOD zijn" was onze vermaning van het begin, en de wereld zal voor u hare aantrekkelijkheid verliezen. In Hem zal zijn uw lust, uw leven, uw vreugde, uw genot. „Opdat God *alles* zij", is de blijvende les van het Eerste Gebod.

HOOFDSTUK VI.

Het Eerste Gebod.

V.

Ik ben de HEERE uw God, die u uit Egypteland, uit den diensthuize, uitgeleid heb.
Gij zult geene andere goden voor mijn aangezicht hebben.

't Is ons gebleken, dat aan God de eerste plaats moet worden toegekend in onzen wandel hier op aarde, en dat ons leven naar dien regel moet worden ingericht. Het Christendom bestaat voorwaar niet in „raak niet, smaak niet, roer niet aan".... „inzettingen naar de geboden en leeringen der menschen ingevoerd" (Col. 2 : 22). Integendeel. Zegt ons niet de Apostel: „alle dingen zijn uwe, maar gij zijt van Christus en Christus is Gods"? Hoe nauwer onze vereeniging met den Heiland, des te helderder onze verhouding tot de *wereld*. Opene deuren zijn er overal, door welke wij zouden *kunnen* ingaan, maar zonder Christus niet zouden *durven*. Onze eenheid

met Hem bewaart ons voor veel dat anderen verleidt: gedurige gemeenschapsoefening met Hem bereidt ons een genot *in* de wereld, dat aan velen is ontzegd, voor wie elke deur schijnbaar ontsloten is. En juist op dit gebied ontstaan er vragen, waarop men in onze dagen een antwoord zoekt. 't Is een eeuw van

VERMAKEN.

Heeft het eerste gebod hieromtrent niets te zeggen? Op onze Synodale- en Ringsvergaderingen wordt deze vraag druk besproken. Sommigen vreezen voor onze jongemenschen. Zij worden afgeleid — zegt men — van Bijbel, Kerk, bidstond, en verliezen zich in een wereld van „sport", „vermaak", lichtzinnigheid, ijdelheid.

Er is gevaar, groot gevaar. Gewaarschuwd moet er worden. Wij herinneren echter aan het spreekwoord, dat men met het bad ook het kind kan uitwerpen, dat men door te waken tegen het ééne gevaar, zich vaak blootstelt aan andere gevaren, die van veel dreigender aard zijn. Hervorming is niet vernietiging.

Het zij ons dan vergund kortelijks bij dit gewichtig onderwerp de aandacht te bepalen. Wij zullen het woord geven aan Dr. Kuyper, die in zijn uitleg van den Heidelbergschen Catechismus op doeltreffende wijze dit vraagstuk behandelt. En allereerst hooren wij hem over

HET SPEL IN HET ALGEMEEN.

Diep in ons dagelijksch leven grijpt het spel. De mensch heeft ontspanning noodig. Zonder ontspanning kan niemand naar behooren zijn werk verrichten. De

beste opvoedkundigen hebben er voor geijverd: de ernstigste Christenen hebben er hun goedkeuring aan gehecht. „En dan sta op den voorgrond," zegt Dr. Kuyper, „dat het *spel* als zoodanig niets zondigs in zich heeft, voor de gezonde ontwikkeling van den geest en van het lichaam is aan te raden." Alzoo heeft het de roeping „als medicijn te dienen, de somberheid en zwaarmoedigheid te verdrijven, die uit een te sterk gespannen geestestoestand zijn voortgekomen."

Daarom hebben onze vaderen van oudsher „alle spelen, die *lichamelijke kracht* of *vaardigheid* vereischen van harte begunstigd." Zij moedigden ze aan, omdat ze tegelijk ontspanden en gezonde oefening aanbrachten. „Alleen tegen het *dansen* hebben zij zich verzet, zoo zelfs dat de Hugenoten in Frankrijk en de Puriteinen in Engeland en de Calvinisten in Holland geweigerd hebben aan danspartijen deel te nemen." De regel gold hier dus, „dat geoorloofd zijn alle spelen, waarbij het alleen op vaardigheid aankomt en de kansen voor elk speler gelijk staan."

Zoo werden bijv. het *damspel*, het *schaakspel* en dergelijke *niet* verboden, maar wel het *kaartspel*, het *dobbelspel*, de *loterij* enz., „omdat in dergelijke spelen de uitkomst beheerscht wordt door het lot en men niet de schikking van den levenden God verwacht, maar van een ander geheimzinnig iets dat men *geluk* of *kans* noemt en dat dus naast God en voor Gods aangezicht gehuldigd wordt en erkend als eene macht die over ons beslist."

In het beoordeelen van de spelen onzer zonen en dochters denke men hieraan in Zuid-Afrika!

OP WELKEN GROND RUST DEZE BESCHOUWING?

Zeker NIET op het feit, „dat men om geld speelt" in vele dezer kansspelen. Anders zouden ze allen geoorloofd zijn, *mits men het geld buiten rekening laat.*

Ook NIET, omdat zij „den hartstocht prikkelen, den mensch van zijn arbeid afhouden, en zijn tijd doen verbeuzelen, of aanleiding kunnen geven tot drinkgelagen of twist." Dit alles mocht uit het spel voortvloeien, het behoort er echter niet noodwendig bij. Wij zouden alzoo menig vaardigheidsspel, menig billijk spel, menig huiselijk spel kunnen afkeuren, omdat zij aanleiding geven tot veel dat niet geduld mag worden. Het *biljartspel* is ontaard en wordt in Christelijke kringen niet in den regel welkom geheeten. En toch is tegen dat spel als zoodanig niets in te brengen. De reuk van den drank, de geur van de gelagkamer, zij kleven dat spel aan, en daarom laat men het niet toe op het erf van de gemeente des Heeren.

Met *kansspel* is 't anders. Uit den aard der zaak is het te veroordeelen. Het roept een overtreding in het openbaar leven te voorschijn die aandruischt tegen het EERSTE gebod. „Zulk eene overtreding nu mag men niet zelf begaan; men mag het niet toelaten bij hen, over wie men gezag heeft; en ook mag men ze niet door vergoelijking of oogluiking aanmoedigen."

HET LOT.

Met het lot is het eenigszins anders. „Het draagt in de H. Schrift een goddelijk karakter; want, wel wordt het door menschenhand in den schoot geworpen, maar

„het beleid er van is bij den Heere." Het Heilige Land werd door het lot verdeeld onder de stammen Israëls. Matthéus, de Apostel, werd door het lot gekozen. Zacharia ontving zijn boodschap door den Engel, nadat hij door het lot was afgezonderd „naar de gewoonte der priesterlijke bediening". De Urim en Thummim in de borstplaat van den Hoogepriester waren, volgens sommige Schriftuitleggers, „heilige lotsteenen ter beslissing gebezigd in gevallen, waar niet de mensch, maar God zelf het hoogste woord moest hebben."

Is dit zoo, dan mag het lot niet worden misbruikt, uit ijdele gemakzucht, of in gevallen, waar men langs anderen weg zijn oordeel behoort uit te spreken. Terecht zegt Dr. Kuyper: „Men mag ook niet het lot aanwenden, om zijn weg in eene onzekere toekomst te vinden, *gelijk predikanten wel deden bij beroepingen.* Dit alles is door de vaderen steeds afgekeurd." Waar stemmen staakten, liet men de lotsbeslissing toe, mits men hierbij, evenals de Apostelen deden, den Naam des Heeren aanriep en God inriep, om door het lot de beslissing te geven, waar duidelijker aanwijzing van Gods wege ontbrak.

Hier dus ligt het onderscheid tusschen ijdele lotsaanwending en lotsbeslissing die God erkent. Hier ook het verschil tusschen ijdel kansspel en het vaardigheidsspel. „Men zoekt door al zulk spel geen oogenblik de goddelijke beslissing. Men wendt voorts het lot aan, waar geen de minste noodzaak bestaat om een beslissing uit te lokken, want men *speelt.* En eindelijk, van een godsvruchtige aanwending van het lot is in al zulke spelen vlak het tegendeel te ontwaren. Het gaat alles buiten God om of tegen Hem in en is alzoo in strijd met den

Apostolischen regel. „Hetzij gij eet, of drinkt, of iets anders doet, doet het al ter eere Gods." En zelfs, waar men Gods hand wel erkent in het werpen des lots, mag de vraag gedaan worden: of wij niet op Oudtestamentischen bodem staan? Het N. Testament leert ons te „wandelen door het geloof", als „ziende den Onzienlijke". Het lot werpen is niet juist een geloofsdaad, al wordt het voorafgegaan door het gebed.

HET DOBBELEN.

Hier komt iets bij. Kaartspel gaat ligt over in *dobbelspel*, omdat men „bij volwassenen gevoelt, dat spelen, *niet* om geld, kinderachtig heet, en dat spel eerst dan zijn vollen ernst krijgt, wanneer metterdaad gespeeld wordt, *om te winnen*." En deze neiging „om te winnen" drijft, wanneer zij eene hebbelijkheid wordt, naar de dobbelzalen der groote wereld, waar „de duivel zelf de regeerende of beroovende god is." Het onschuldig kaartspel voedt eene neiging, die ontaardt in het schuldig dobbelspel, waar men zijn naaste berooft en zijn God onteert. De geldgierigheid die de wortel is van alle kwaad, grijpt de ziel van den dobbelaar aan, en hij is verloren voor Kerk en maatschappij. Het dobbelhuis of de renbaan is voor menigen jongeling geworden een voorportaal van de hel. Onze vaderen deden wel door de kaarten te verbannen uit hunne huizen. Dans en kaartspel gingen naar hun oordeel samen, omdat zij beiden naar de afkomst uit de aarde aardsch zijn. „De oudste Christenen zagen in deze spelen niets dan heidensche inkruipsels, die tot in de figuren van het kaart-

spel toe aan de heidensche goden herinnerden."

Zelfs in de Roomsche Kerk hield men lang vol in het ijveren tegen kaartspel. „Doch in den loop der middeleeuwen is deze zienswijze prijs gegeven, en toen de latere moraal der Jezuieten aan het woord kwam, is het kaartspel onder de Roomschen, zelfs bij vele geestelijken, weer in zwang gekomen. De Roomsche zedeleeraar, Alphonsus de Liguori, spreekt het rond uit, dat zulke manieren „thans te verdragen zijn met het oog op de hedendaagsche algemeene gewoonte, die zeer zeker verschilt van die oude bekrompene tucht, die in de eerste kerk gold." Eerst werd gezegd: „Dat is goed voor de geestelijken, maar de leeken kunt ge zoo streng niet binden." Langzamerhand werd dit ook bij geestelijken toegelaten. Zoodat uiteindelijk „het kaartspel en allerlei ander kansspel weer in algemeen gebruik kwamen."

Dat hierbij allerlei *weddingschappen* uitgesloten zijn, en vooral het dobbelen bij den wedren, spreekt wel van zelf. Niet minder af te keuren in dit verband is het *speculeeren*, en „vooral de gewoonte om in schijn te koopen en later het verschil in prijs bij te betalen of in zijn zak te steken." Terecht noemt Dr. Kuyper dit „een caricatuur van den koophandel," en bestempelt hij het als „een zonde tegen het eerste gebod, waarvan zich elk Christen onthouden moet", omdat men daar met eene macht te doen heeft, die niet als de macht des Heeren kan worden beschouwd.

Hoe diepgrijpend toch is dit eerste gebod. Op elk gebied des levens vernemen wij het woord: „Den Heere uwen God zult gij aanbidden en Hem alleen dienen. Zoo staat er geschreven."

HOOFDSTUK VII.

Het Tweede Gebod.

I.

> Gij zult u geen gesneden beeld, noch eenige gelijkenis maken, van hetgeen boven in den hemel is, noch van hetgeen onder de aarde is, noch van hetgeen in de wateren onder de aarde is.
>
> Gij zult u voor die niet buigen, noch hen dienen: want Ik, de HEERE uw God, ben een ijverig God, die de misdaad der vaderen bezoek aan de kinderen, aan het derde, en aan het vierde lid dergenen, die Mij haten;
>
> En doe barmhartigheid aan duizenden dergenen, die Mij liefhebben en mijne geboden onderhouden.

Het tweede gebod staat in 't allernauwste verband met het eerste. Er is overeenkomst, maar ook verschil. Het *eerste* verkondigt dat God alleen voor ons *als* God bestaat: het *tweede*, dat die God op waardige wijze moet worden gediend. Het *eerste* handelt over het verborgen leven der ziel, over de ware GODSVRUCHT, het *tweede* over de openbaring naar buiten van dat verborgen leven, over

den waren GODSDIENST. Het *voorwerp* der aanbidding wijst ons het *eerste* gebod aan: de *wijze* van aanbidding toont ons het *tweede*. In het *eerste* leer ik God kennen en verheerlijken als den éénen, waarachtigen God, buiten Wien er niemand of niets is, mijne aanbidding waardig; in het *tweede* verneem ik, dat mijn dienen van God zuiver geestelijk moet zijn en niet aan uiterlijke vormen gebonden is. Het *eerste* eischt mijn hart voor God: het *tweede* mijn openbaar leven.

Dit wordt ons duidelijk ook uit Israëls geschiedenis. Achab zondigde tegen het *eerste* gebod; want hij vereerde Bäal in plaats van Israëls Jehova. Jerobeam zondigde tegen het *tweede* gebod, want hij beeldde Jehova, Israëls God, af in de kalveren door hem opgericht. Aäron verbrak het *tweede* gebod, toen hij het gouden kalf liet vervaardigen. Salomo verbrak het *eerste*, toen hij „de vreemde goden aanhing met liefde," door zijne vrouwen gediend. In één woord: In het eerste gebod wordt geijverd voor de *eenheid*, de *eeuwigheid*, de *waarachtigheid* van Jehova; in het tweede voor de *geestelijkheid* van dien Jehova, „die een Geest is en in geest en waarheid" moet worden aangebeden. Geen wonder dat dit gebod wordt gesterkt door eene zeer ernstige waarschuwing. Het sluit met een bedreiging die niet willekeurig is, maar die uit een drievoudigen wortel opschiet naar boven, t. w.: uit het *wezen van God, uit het wezen van den mensch*, uit den *aard der samenleving*. Immers de gevolgen eener daad reiken veel verder dan de daad zelf. Doch hierover later. Letten wij allereerst meer bepaald op: —

DE BETEEKENIS VAN DIT GEBOD.

Dit zal ons duidelijk worden uit de volgende bijzonderheden: —

1. God is de Onzienlijke.

Slechts in Jezus Christus leeren wij Hem kennen. De Zoon immers is „het afschijnsel der heerlijkheid en het uitgedrukte beeld der zelfstandigheid" van het Goddelijk wezen. Die zich God dus voorstelt onder een beeld van welken aard ook, zondigt tegen 't allerheiligste. Christus „naar het vleesch te kennen" is niet Hem in waarheid te kennen. De beeltenis van den Heiland is ons niet bewaard. Niemand kan ons Zijn graf aanwijzen: kan ons Golgotha aanwijzen waar Hij gekruisigd werd: zekerheid daaromtrent is er niet. De plaats in Bethlehem waar Zijn kribbe stond, is mede onbekend gebleven. God gedoogt het uiterlijke niet. Hij let op het innerlijke. God wil „waarheid in het binnenste": in het „verborgene maakt Hij wijsheid bekend." Op dit beginsel rust het tweede gebod; en daarom eischt Hij eene „aanbidding in geest en waarheid", en bekommert Hij zich niet over den vorm, de plaats, de wijze dier aanbidding.

Dit brengt ons tot een nieuw beginsel, t. w.:

2. Niets kan God nader brengen dan Hij is.

De mensch is zoo afhankelijk van zijne zintuigen, dat hij zijn God ook binnen 't bereik van die zintuigen brengen wil. En dit is onmogelijk. Wat door de zintuigen wordt waargenomen is niet altijd vertrouwbaar. De ééne mensch noemt bitter wat de andere zoet noemt. Voor

den één is de muziek heerlijk, voor den ander beteekenloos. Elk mensch verschilt van zijn buurman in zijn oordeel over de wereld waarin hij leeft, naar zijn aanleg, zijn opvoeding, zijn godsdienst! Niemand kan voor iemand anders oordeelen; want elk ziet, hoort, voelt, smaakt, riekt voor zichzelven. En niet één heeft alles waargenomen, dat er waar te nemen is. Evenzoo in onze verhouding tot God. Rassen en volkeren — de enkelen en de velen — men tracht zich een beeld te vormen, men tracht Hem nader te brengen; en men feilt, omdat de Heere reeds „is nabij allen die Hem aanroepen, die Hem aanroepen in der waarheid," omdat het Woord Gods is „nabij ons, in onzen mond, en in ons hart." Daarom ook is het dat: —

3. Alle poging om God nader te brengen Hem vernietigt.

Dit wordt ons zeer duidelijk uit de geschiedenis van Israël. Beeldendienst was Israëls voortdurende verzoeking, leidde eindelijk tot Israëls ondergang. God verdween voor het volk, naarmate men Hem trachtte nader te brengen. Daarom ook waren onze vaderen zoo afkeerig van het kruisbeeld, van den gewijden ouwel op het altaar, waardoor de gekruisigde Heiland werd afgebeeld, van alles wat het gevoel wekte, zonder het wezen des menschen te treffen, of zijn hart te veranderen. Het gevoel alleen kan over goddelijke dingen niet oordeelen. De Roomschgezinde smelt in tranen weg voor het kruisbeeld van den Heiland, en is diep geroerd bij eene zinnelijke voorstelling van Zijne wonden. Loopt de Protestant ook niet gevaar onder eene gemoedelijke prediking in

tranen weg te smelten, die getuigen slechts van zijn gevoel en niet van zijn waarachtige hartsverandering? Het zinnelijke dringt zich in en daartegen waarschuwt ons God. Zoo sterk is die neiging, dat het Oude Testament een-en-twintig woorden heeft voor *beeld* of *gelijkenis*. Niets is meer beteekenisvol dan dit. Deze veelvoudigheid en verscheidenheid van woorden om aan te duiden de aansporingen, tot en de voorwerpen van de afgoderij of beeldendienst, stemt tot nadenken. God wil het niet. Hij wil waarheid en oprechtheid, een innerlijke, geestelijke, echte aanbidding, de aanbidding des harten, waarin de geheele mensch zich laat hooren.

De kern van het gebod.

Alles samenvattende komt het hierop neer: Geen enkel voorwerp mag staan tusschen de ziel en haren God. De God dien wij aanbidden moet zijn de God des Bijbels, de God der openbaring en niet een God van eigene voorstelling, of van eigen vorming, of van eigene ervaring. Zegt niet de Psalmist: „Gij meent, dat ik ten eenemale ben gelijk gij," en stelt niet meer dan een zijn God zich voor zooals hij zelf is? God is evenzeer op Zijne eer gesteld als de echtgenoot op die van zijne huisvrouw. Hij wordt immers genoemd: een *jaloersch* God. Ons komt het belachelijk, ja zelfs godslasterlijk voor, dat heidenen zich buigen voor hout en steen, voor goud en zilver: „Maar wanneer wij ons hoofd en knieën voor den Allerhoogste buigen, onze handen vouwen, en onze gebeden stamelen, zonder dat ons *hart* met die uitwendige dingen in overeenstemming is — dan zijn wij

schijnheiligen, huichelaars, die den H. Geest beliegen en Gode een gruwel zijn." Paulus heeft de ware Godsvereering beschreven in de volgende treffende bewoordingen: „Ik bid u dan broeders, dat gij uwe lichamen stelt tot eene levende, heilige, Gode welbehagelijke offerande" — het lichaam Gode gewijd, als het voertuig voor de ervaringen en bewegingen der ziel. Hoe streng waren zijn waarschuwingen tegen *den eigendunkelijken Godsdienst*: „Eene schijnrede van wijsheid in eigenwillige Godsdienst en nederigheid" (Col. 2 : 23)! Hoe heeft hij de Galatiers vermaand terug te keeren „tot de eerste beginselen," om toch niet „in het vleesch te voleinden"! (Gal. 4 : 9.)

„Ach, wat groote schare" — roept een ernstige prediker uit — „waarvan het woord des Heeren mag gelden, dit volk eert Mij met de lippen, maar hun hart houdt zich verre van Mij. Hun bidden is prevelen van nauwelijks begrepen klanken, hun zingen een werktuigelijk galmen; hun kerkgaan dient om wekelijks hun schuld bij God te vereffenen; hun Nachtmaalvieren gaat niet gepaard met biecht voor de menschen, maar evenmin met boete en bekeering tot God; konden zij anders handelen, indien zij voor beelden zich bogen, die hen evenmin hooren als zien"?

Er wordt voorwaar meer gezondigd tegen het tweede gebod in de Kerk van den Heere Jezus, dan wij geneigd zijn te erkennen. God wil, dat wij geen beeld van Hem zullen vormen, omdat wij zelven Zijne beelddragers behooren te zijn, omdat Zijn beeld in ons hart afgedrukt en in onzen wandel geopenbaard moet worden. De waarschuwing is nog van toepassing: „Dit volk eert

Mij met de lippen, maar hun hart houdt zich verre van Mij."

TWEE GEVAREN.

Wij staan hier voor twee gevaren : dat van *geringschatten* en dat van *overschatten*. De Roomsche Kerk hecht weinig waarde aan dit gebod. Uit haar Catechismus is dit gebod geheel geweerd. Men zoekt er te vergeefs naar. Om een tiental te verkrijgen, splitst zij het tiende gebod en laat het tweede geheel uit. Om den *uiterlijken* vorm te redden heeft zij laten varen wat God hier beveelt. Daarom vindt men in Roomsche landen zoo weinig eerbied voor wat heilig is. De dag des Heeren wordt op schromelijke wijze ontheiligd: de biecht is een uiterlijke vorm: het gebed een plechtigheid zonder kracht. Men koopt zijn rozekrans en prevelt zijn gebeden af naar de kralen op die krans gestrengeld. 't Is alles uiterlijk. Men knielt voor zijn beeld en vereert dat beeld, al wordt er ook gewaarschuwd tegen 't aanbidden ervan. Te 's Hertogenbosch leest men onder een Christusbeeld: —

't Geen gij hier ziet, aanbidt het niet,
Dit beeld en is de Christus niet,
O mensch aanbid geen hout of steen
Maar Christus, uwen Heer alleen.

En toch hecht 't volk bijgeloovige waarde aan dat knielen en dat bidden.

Wij Protestanten zondigen vaak door *overschatting* van het gebod. Alles moet *innerlijk* zijn, daarom verachten

wij het *uiterlijke.* Zonder voorbereiding *naar* de Kerk, zonder eerbied *in* de Kerk, op een draf *uit* de Kerk. De gesprekken bij den ingang, de gesprekken bij den uitgang, het gefluister voor den aanvang — o, hoe onstichtelijk, o, hoe wereldsch, o, hoe ijdel soms! Het kerkgaan een gewoonte, het Avondmaalvieren een vorm, leer en wandel met een diepe klove van elkander gescheiden! Uiterlijken eerbied willen wij niet, en daardoor verliezen wij allen innerlijken eerbied. Menige kerkganger weet niet eens den tekst meer een uur na den dienst. „Hoorende, hoort hij en verstaat niet..... Het hart des volks is dik geworden."

Laat een heiligen eerbied bij ons en onze kinderen worden aangekweekt, eerbied voor het Woord Gods, voor het Huis Gods, voor het Werk Gods, voor de Mannen Gods, die over ons gesteld zijn. Diep in onze ziele klinke het snijdend woord van den Heiland: „Die onder u zonder zonde is werpe den eersten steen". De Roomsche met al zijn vormen kan soms dichter bij God zijn dan de Protestant zonder al die vormen, zonder al dat uiterlijk vertoon. „GOD IS EEN GEEST, EN DIE HEM AANBIDDEN, MOETEN HEM AANBIDDEN IN GEEST EN IN WAARHEID."

HOOFDSTUK VIII.

Het Tweede Gebod.

II.

> Gij zult u geen gesneden beeld, noch eenige gelijkenis maken, van hetgeen boven in den hemel is, noch van hetgeen onder de aarde is, noch van hetgeen in de wateren onder de aarde is.
>
> Gij zult u voor die niet buigen, noch hen dienen: want Ik, de HEERE uw God, ben een ijverig God, die de misdaad der vaderen bezoek aan de kinderen, aan het derde, en aan het vierde lid dergenen, die Mij haten;
>
> En doe barmhartigheid aan duizenden dergenen, die Mij liefhebben en mijne geboden onderhouden.

Wij hebben aangetoond, dat er een nauw verband is tusschen het eerste en het tweede gebod. God wordt ons daar voorgesteld, als de eenige, de waarachtige, dien wij ons hebben toe te eigenen, aan wien wij ons hebben toe te wijden, dien wij bij uitsluiting van alle anderen in „geest en waarheid" hebben te aanbidden.

Thans gaan wij dieper. Er volgt eene bedreiging „die

de misdaad der vaderen bezoek aan de kinderen." Willekeurig is zij niet. Zij rust op eeuwige beginselen. Schoon zegt ons in dit verband de Schotsche Catechismus: „De redenen bij dit gebod gevoegd zijn: Gods soevereiniteit over ons, Gods eigendomsrecht in ons, en de ijver die Hem bezielt voor Zijn dienst."

Hij is immers een *ijverig* God, beter gezegd een *jaloersch* God. Niemand anders mag de liefde, de eer ontvangen die Hem toekomt. Huwelijksschennis hier is de verbreking van een allerheiligsten huwelijksband — de band die de ziel bindt aan haar ziele-bruidegom. Afgoderij is geestelijke echtbreuk. En echtbreuk brengt schande niet alleen op vader en op moeder, maar ook op geheel het gezin, op de kinderen en de kindskinderen.

De wet der vergelding is van diepgrijpenden invloed. Zij vloeit uit 't wezen der dingen, uit de eenheid van ons geslacht, uit onze gemeenschappelijke verantwoordelijkheid voor wat wij als een geheel zijn en doen en laten.

God is niet wraakgierig. De wet der vergelding kan zelfs door een vaderhand niet worden verbroken. Die wet is eeuwig, omdat zij naar den aard, naar het wezen der dingen is.

Ten einde dit duidelijk te maken wijzen wij op de volgende bijzonderheden:

1. Er is niets willekeurig in 't Heelal.

In het middenpunt van alles heerscht er eene wet, die gehoorzaamheid eischt. Wet is slechts de uitdrukking van orde, de aanduiding dat er een verstand is, waardoor alles wordt geregeld, de planten in haar loop, stofjes in

een zonnestraal, de mensch in zijn handelingen. Een knaap beheerscht zijn vlieger naar dezelfde wet, die de sterren houdt in haar loop. „Men kan geen muur bouwen zonder God. Bind hem met ijzer, hij zal vallen, tenzij gij bij het bouwen in aanmerking neemt de wet die het metselwerk des heelals beheerscht."

Heeft niet onze Heiland ons verzekerd, dat „geen muschje valt van het dak zonder onzen Vader, dat de haren onzes hoofds geteld zijn." Een hen legt haar ei op den zolder, waar de vluchtende Hugenoot zich schuilde: zijn vervolgers dit ziende meenden, dat die hen te rustig was en daarom door niets werd afgeschrikt. Was dat toeval of God? Een vluchtende koning werd gered, doordat een spin den mond der spelonk, waar hij zich verstak, met haar web had toegevlochten. Was ook dat toeval, of God?

In de wereldgeschiedenis, zoowel als in de Natuur, heerscht God. Zonder Hem is alles ons een raadsel. Door Hem wordt ons alles verklaard. Het Oude Testament vangt aan met de uitdrukking: „in het begin God"; het Nieuwe Testament met de woorden: „in het begin het Woord, en het woord was God." Uit dit oogpunt beschouwd kunnen we vroolijk zingen: —

„God is in den Hemel
't Is alles recht met deze aarde."

Dit brengt ons tot een tweede beginsel. t.w.:

2. Alle straf is het natuurlijk gevolg onzer daden.

Er is zoo iets als oorzaak en gevolg. Er zijn echter

natuurlijke en willekeurige gevolgen. Bijvoorbeeld, de *doodstraf*, of levenslange *tuchthuisstraf* voor zekere misdaden, zooals geldverduistering, brandstichting, enz., is iets willekeurigs. Er is geen natuurlijk verband tusschen straf en misdaad. De wil van den wetgever treedt hier in. Doch een verzwakt hart, trillende zenuwen, een gezwollen lever, zijn het noodwendig gevolg van de onmatigheid, waaraan de lijder zich had overgegeven. Het tweede gebod dus is slechts de bevestiging van Paulus woord: „zoo wat de mensch zaait, dat zal hij maaien."

3. In de toepassing van alle straf is de verhouding tusschen lichaam en ziel, mensch en mensch, de persoon en het geslacht van beteekenis.

De ziel schijnt door 't lichaam, die haar insluit en laat zich gelden trots de eischen van dat lichaam. Op den berg der verheerlijking werd het aangezicht van den Heiland veranderd, „zoodat het blonk gelijk de zon", en zijn „kleederen werden wit gelijk het licht." Zegt niet de Apostel, „dat ons lichaam is een tempel des Heiligen Geestes."

In het aloude Rome, wanneer iemand op zijn sterfbed lag, moest de naaste en dierbaarste bloedverwant een kus op zijn slapen of zijn lippen drukken, ten einde de ziel in haar triomftocht te ontvangen. Mogelijk had een groote Engelsche dichter dit in zijn gedachten, toen hij van een stervenden held getuigde: —

> „Er was niemand om zijn oogleên toe te drukken
> en zijne lippen te kussen."

Ziel en lichaam zijn één. De zonden der ziel worden een straf voor het lichaam, die van het lichaam de pijn der ziele.

Mensch en mensch vormen mede eene eenheid. De zonden van den éénen mensch drukken als straf op de schouders van den andere; omdat de menschheid eene eenheid is. Niet de enkele persoon, maar het huisgezin vormde de grondslag van alle wet onder de Romeinen. Daarom beteekent het huisgezin zooveel in de wereld. Adam is stamvader, niet een enkele persoon, alleen staande, alleen vallende, alleen zondigende. Elk kind dat ter wereld komt is een oorspronkelijke schepping Gods, een onsterfelijk wezen, maar tegelijkertijd, een kind van een vader, de aanstaande burger van een staat, lid van een stam, met de kleur van dien stam, met de eigenaardigheden van dien stam, met de zwakheden of de krachten van dien stam.

Wij erven de *zegeningen* door onze voorvaders verworven, het goede door hen voor ons ingeoogst, de vruchten van hun strijd, hun tranen, hun gebeden. De Hugenoot in Zuid-Afrika heeft een erfenis van honderden jaren. In gelaatstrekken gelijken wij op onze Fransche voorouders, in zedelijke eigenaardigheden wijzen zij ons den weg aan. Het goede, maar ook het kwade erven wij. De Jood van heden openbaart ons Jacobs karaktertrekken, de vreesachtige, voorzichtige waakzaamheid, de hebzucht en de schraapzucht en de eerzucht van zijn voorvader. Maar tegelijk ook de ongebroken volharding, de heldenmoed, de hoop die kenmerken waren van een Mozes, David, Jeremia, de apostelen, de martelaren. Maar ook van Jacobs ouderen

broeder Ezau geldt dit. Josefus beschrijft den Edomiet — Ezaus stam — in treffende kleuren: woelig, onrustig, veranderlijk, oppervlakkig, vatbaar voor vleitaal, beginselloos — ziet daar de Edomiet. Hij herleeft in de Herodessen, gelijk Jacob herleeft in den wandelenden Jood.

In één woord. Gelijk de schaduw, het spookgestalte op den Brockenberg in Duitschland — waarvan reizigers verhalen — een vergrootte, mismaakte mensch is, het beeld van den reiziger zelven, zoo is het huisgezin slechts de schaduw van vader of moeder, groot- of overgrootouders.

Niemand leeft of sterft zichzelven. Een vader, in een oogenblik van verzoeking, valt en wordt gestraft: de zuigeling in moeder-armen lijdt met hem. Het hoofd van een huisgezin wordt beschuldigd van hoogverraad en gestraft. Zijn gansche stam wordt tot den bedelstaf gedoemd. Koningen verklaren oorlog, duizenden die onschuldig zijn, lijden daardoor.

4. De straf is soms in treffende overeenstemming met de begane zonde.

De wereldgeschiedenis levert tal van voorbeelden. Robespierre, de wreedaard uit de Fransche Revolutie, lag gewond op weg naar het schavot. Een vrouw sprong op den wagen, en beet hem in 't oor: „Uw dood verblijdt mij: zink ter helle met de vervloekingen van alle vrouwen en moeders." Chayla, de wreede en bloeddorstige vervolger der Hugenoten, lag eindelijk gebroken en gewond in de macht zijner vijanden. Slag na slag werd hem toegediend: „dit voor mijn vader": „dit voor mijn

broeder": „dit voor mijn arme, gemartelde moeder" — totdat hij den adem uitblies. Adonibezek, uit het verhaal van Israël, in 't boek Richteren, moest voor zijn zonden boeten met afgehakte duimen van handen en voeten en riep uit: „Zeventig koningen met afgehouwen duimen van handen en voeten waren onder mijne tafel, de kruimen oplezende: „gelijk als ik gedaan heb, alzoo heeft mij God vergolden" (Richt. 1 : 7). Het tweede gebod staat vast, hebbende dezen zegel: „zoowat de mensch zaait, dat zal hij maaien."

Er is meer dan dit.

5. Er is hier een erfenis niet van het kwade slechts, maar vooral ook van het goede.

De ongerechtigheid duurt slechts tot het derde en vierde gelid: duizenden van geslachten wisschen de weldadigheden Gods niet uit. Het kwaad is zelfvernietigend. Het moet verdwijnen in het derde en vierde gelid.

Het goede wordt vermenigvuldigd in duizenderlei vorm, op duizenderlei wijze, in duizenden van geslachten. Het is een eindelooze keten, doch ieder schakel grijpt in den anderen schakel. God waakt over het goede en vermenigvuldigt het. God vernietigt het kwade, nadat het zijn loop heeft gehad. De wet dus van buiten beschouwd lijkt wreed, streng, meedoogenloos: maar van binnen, in 't hart er van, zien we de kloppingen van Gods hart.

Wat een licht werpt dit gebod op elke gemeente, op elk huisgezin. Wat kan er niet uit eene gemeente te voorschijn treden: wat kan er niet gedaan worden door

een enkel huisgezin: wat invloed gaat er niet uit van één persoon in deze wereld!

Twee mannen spraken over Bijbelvertalingen. „Er is slechts ééne vertaling," zei een hunner, „die voor mij aantrekkelijkheid heeft, die mijner moeder." „Van uwe moeder?" was de vraag. „Heeft zij den Bijbel vertaald?". „Ja," was het antwoord, „zij vertolkte den Bijbel in en door haar dagelijksch leven."

HOOFDSTUK IX.

Het Tweede Gebod.

III.

> Gij zult u geen gesneden beeld, noch eenige gelijkenis maken, van hetgeen boven in den hemel is, noch van hetgeen onder de aarde is, noch van hetgeen in de wateren onder de aarde is.
>
> Gij zult u voor die niet buigen, noch hen dienen: want Ik, de HEERE uw God, ben een ijverig God, die de misdaad der vaderen bezoek aan de kinderen, aan het derde, en aan het vierde lid dergenen, die Mij haten;
>
> En doe barmhartigheid aan duizenden dergenen, die Mij liefhebben en mijne geboden onderhouden.

Godsvrucht en *Godsdienst* moeten samengaan — dit is de les van de eerste twee geboden. De „vreeze" Gods die zich in ons innerlijk leven openbaart, zoekt naar een vorm, om zich in het uiterlijk leven te vertoonen. Daarom vinden wij bij alle volkeren de neiging om in de vereering hunner Godheid te betuigen van wat zij in hun hart meenden te hebben ondervonden: „Want, al is de gods-

dienst allereerst eene zaak van het hart, een gezindheid van ontzag, die tot aanbidding stemt, hij zal zich ook uiten in daden, die van zulk eene gezindheid getuigen."

Hier echter stuiten wij al dadelijk op zekere

EENZIJDIGHEDEN

waartegen wij te waarschuwen hebben.

De *eerste* eenzijdigheid is, onze Godsvereering te bepalen tot zekere dagen, plaatsen, gelegenheden, gewoonten. Hiertegenover staat het woord van den Apostel: „Ik bid u dan, broeders, door de ontfermingen Gods, dat gij uwe lichamen stelt tot eene levende, heilige, Gode welbehagelijke offerande, welke is uw redelijke *Godsdienst*" (Rom. 12 : 1). Het lichaam, als voertuig van den Geest; het lichaam, als omvattende den geheelen mensch waardoor hij zich in zijn handel en wandel openbaart — dat lichaam op Gods altaar gelegd, Gode geheel gewijd, dat is de godsdienst in het openbare leven. In ons land sluit men zekere dingen als „godsdienstig" af van andere dingen die niet „godsdienstig" zijn. Wij spreken van „huisgodsdienst", wanneer 't huisgezin bij het huisaltaar knielt, of Gods Woord leest; van „godsdienstoefening", wanneer men in de Kerk samenkomt, en daar den Heere aanbidt. Die niet ter kerke gaat wordt dan als „ongodsdienstig" gebrandmerkt: en die wel ter kerke gaat verwerft dan reeds daardoor een roem dien hij niet altijd verdient. Het kerkgaan op zichzelf beteekent weinig: een witgepleisterd graf is een graf en niets meer.

Weer anderen zijn zoo geestelijk, dat zij de „Kerk" niet willen bezoeken, omdat zoo vele „ongeloovigen" aan

de Sacramenten deel nemen, omdat zij daar geen stichting ontvangen, omdat hun godsdienstig leven in de eenzaamheid met den Bijbel of een goed boek beter gevoed kan worden dan in het openbaar. Zoo althans meenen zij. Die minachting van den openbaren eeredienst is een bewijs van de zwakheid, en niet van de kracht huns geestelijken levens. Er *is* zoo iets als de „gemeenschap der heiligen." Die het kerkgaan verwaarloost sluit zich buiten die gemeenschap en lijdt schade aan zijn ziel.

Een derde klasse verzuimt de „onderlinge bijeenkomst," omdat de prediker hem niet gevalt, omdat de preek te eenvoudig is, omdat er zoovele „huichelaren" zijn in de Kerk, omdat zij hun tijd beter thuis kunnen besteden, of in de vrije natuur, dan in een kerkgebouw waar niets naar hun zin is. Dat zij niets ontvangen is vaak daaraan te wijten, dat zij niets *willen* ontvangen. De openbare eeredienst is voor hen beteekenloos, omdat zij met den Psalmdichter niet kunnen getuigen: „Mijne ziel dorst naar God, naar den levenden God." Die God zoekt in de Kerk zal Hem zeker dáár vinden. Alles hangt af van de stemming waarin wij verkeeren, wanneer wij het „Huis des Heeren" bezoeken.

Dezer dagen moest ik een nacht doorbrengen op eene eenzame boerenplaats in de bergen. Het had geregend, een grauwe mist lag over alles gespreid, en het gedurig druppen uit de met water beladene wolken had alles doornat. De zon vertoonde zich niet in den morgen, en wij voorspelden een treurigen, somberen dag. Doch ziet, tegen acht ure verdwenen de nevelen: de zon brak door: het gansche landschap verblijdde zich in haar koesterende stralen. En wat een uitzicht, over berg en dal, over verre

heuvelen en kronkelende rivieren: 't was zoo heerlijk voor ons reizigers.

Gaat het niet soms ook zoo in de Kerk? Wij zitten er op die banken, naargeestig, droevig, ontstemd. Wij zuchten:

Koud is de Kerk en het Kerkmuurgesteente,
Koud het gezang en het orgelgeluid;
Koud is de prediker, koud de gemeente,
Koud 't begin en 't vervolg en 't besluit.

En ziet, misschien door een bekend gezangvers, misschien door een tekst uit den Bijbel, misschien door een woord in 't gebed, misschien door de preek, gaat de hemel open, en 't licht van Gods aanschijn bestraalt ons, zoodat wij vergezichten ontvangen en met Jakob getuigen: „Gewisselijk de Heer is aan deze plaats en ik heb het niet geweten."

De vraag mag dus in verband met 't tweede gebod wel gedaan worden: —

WAAROM GA IK TER KERKE?

Ons antwoord op die vraag is van tweeërlei aard. Wij zeggen, dat de openbare eeredienst rust op: —

1. Het wezen van God.

„God is Liefde," en de aard der Liefde is zich mee te deelen. Zij is immers de machtigste en tevens de teederste gewaarwording der ziel. Zij kan zich niet verbergen. Zij zoekt naar gemeenschap. Zij geeft, omdat zij ontvangen moet. Zij is zielehonger die verzadigd moet worden. Daarom wordt God genoemd: de zoekende

God. Immers de Heiland zelf heeft 't ons gezegd: „De Vader *zoekt* degenen die Hem in geest en in waarheid aanbidden." Die aanbidding is Hem dierbaar, daarom verlustigt Hij Zich in de gebeden van Zijn kinderen. De hemel kan men zich niet denken zonder aanbidding. En is deze aarde de plaats der voorbereiding, het voorportaal des hemels, dan moet de „schare die niemand tellen kan," en die dáár „Gode tot in alle eeuwigheid toebrengen de lof en de heerlijkheid en de dankzegging," ook hier op aarde leeren met God gemeenschap te oefenen en elkander op te scherpen in geloof en liefde en heiligmaking. Daarom mag er niets zinnelijks zijn in den openbaren eeredienst. Daarom waarschuwt het tweede gebod tegen het maken van eenig beeld, dat God ons voorstelt in een bepaalden vorm door den mensch uitgedacht. Daarom wordt de mensch bedreigd met zware straffen, als hij zijn vereering van God verlaagt door iets, dat God moet uitsluiten in plaats van Hem nader te brengen. „God is Geest," zegt ons de Heere Jezus, „en die Hem aanbidden moeten Hem aanbidden in geest en waarheid." Heerlijk is de band, die den eeuwigen Zoon aan den eeuwigen Vader bindt. „Gij hebt mij liefgehad vóór de grondlegging der wereld," zoo spreekt de Zoon. En van elk geloovige geldt het: —

Ja, eer ik nog was geboren,
Eer Gods hand, die alles schiep,
Iets uit Niets heeft voortgebracht,
Heeft Zijn Liefde mij verkoren.

En daar de Kerk is de plaats waar de gemeenschap

der geloovigen wordt gesmaakt, waar Gods liefde een uitgangspunt vindt in harten Hem gewijd, is het kerkbezoek van onuitsprekelijke waarde, waar het op de rechte wijze, in den rechten geest geschiedt.

2. Het wezen van den mensch.

Ook de mensch is erop aangelegd God te aanbidden. Het gebed is niet onnatuurlijk. 't Is de ademhaling der ziel. „De adem Gods daalt neer tot het schepsel om het levend te maken. Daarna wordt hij weer *ingeademd*, tot zijn oorsprong terug opgetrokken: dat zijn de gebeden van Gods kinderen. God is de levende Heer. Wij moeten Hem zelf hooren, Zijn woord *hooren*, en niet slechts *lezen*." Daar nu de Heilige Geest woont in de gemeente des Heeren, trots haar zwakheden en verkeerdheden, kan de godvruchtige ziel niet in de eenzaamheid genieten, wat zij in de „gemeenschap der heiligen" van haren God ontvangt.

De openbare eeredienst is *onmisbaar*. De ziel kan niet sterk worden zonder gemeenschap met haar medegeloovigen. „IJzer scherpt men met ijzer: alzoo scherpt een man het aangezicht zijns naasten." God zelf heeft de bediening des Woords ingesteld. Hij heeft afgezonderd: „Sommigen tot apostelen, sommigen tot profeten, sommigen tot herders en leeraars." In de Heilige Schrift wordt ons bevolen „de onderlinge bijeenkomsten niet na te laten..... gelijk sommigen de gewoonte hebben." De Heiland zelf bezocht tempel en Synagoge, ofschoon Hij kon zeggen: „meer dan de tempel is hier." Die tempel was onrein, de dienaren des tempels waren wereldsch,

goddeloos, in zonden verzonken. Hij moest met een geesel van touwtjes het tempelterrein zuiveren van alle indringers. Hij moest een wee uitroepen over de Schriftgeleerden en Farizeën, die daar alles te zeggen hadden. En toch, Hij bezocht den tempel! 't Was het „Huis Zijns Vaders." Dáár hield Hij Zich bezig met de „dingen Zijns Vaders." Dáár ontmoette Hij Zijn Vader, al werd Zijn ziel gekweld door de huichelarij, het ongeloof, het bijgeloof, de wereldgezindheid van de tempel-bezoekers. En als de Heiland der wereld behoefte had aan zulk „Kerkgaan," hoeveel te meer wij!

Ook de Apostelen des Heeren „gingen op naar den tempel in de ure des gebeds"; en van de eerste Christenen wordt gezegd: „Zij volhardden in de leer, en in de *gemeenschap*, en in de breking des broods." Immers Gods tempel was voor Israël een zinnebeeld van het wonen Gods onder Zijn volk. En hoewel in de bedeeling des Heiligen Geestes, waarin wij leven, die tempel niet meer is een steenenhuis, waarin God neerdaalt, om in het Allerheiligste Zijn Majesteit en heerlijkheid te openbaren; toch is de saamvergadering der gemeente Gode welbehagelijk. „Waar twee of drie samen zijn" daar is Hij, op eigenaardige wijze, zooals Hij nergens anders is.

Het Grieksche woord „Ecclesia" dat in het N. Testament als „Kerk" of „Gemeente" wordt vertaald, beteekent daar de vergadering der geroepenen en uitverkorenen — de vergadering dus van degenen, die uit de wereld bijeenvergaderd zijn tot gemeenschap met God en met elkander: „tot een gezamenlijke deelgenootschap des geloofs, der hoop en der liefde". De „Kerk" of „Gemeente" is dus eene verzameling van menschen die het

Evangelie hebben ontvangen en geloofd, en bij elkaar komen om dat geloof te versterken door de prediking van datzelfde Evangelie, dat ze uit de duisternis tot helder licht heeft overgebracht. De gemeente des Heeren dus is eene vereeniging van de saamgeroepenen des Heeren tot één groot doel — de verheerlijking van God; door één groot middel — de prediking des Woords. De stad Glasgow in Schotland heeft tot leuze, afgedrukt op haar documenten en munten: „Laat Glasgow bloeien door de prediking des Woords". Och, dat wij voor ons dierbaar Vaderland deze leuze wilden overnemen en bidden: „Zuid-Afrika bloeie door de prediking des Evangelies"!

Hoe verre zijn wij van dit alles afgeweken! Hoe onwaar is soms ons kerkgaan! Hoe zwak het gemeentelijk gebed! Hoe onvoorbereid de gemeente! Dat dit anders worde is de vurige wensch van Gods volk. Een dichter heeft den „God zijner kindsheid" in schoone verzen verheerlijkt, die zeker in het hart van meer dan een onzer weerklank vindt:

Hoe ouder ik werd, hoe meer 'k U zag
In heerlijkheid én eer;
En daar 'k U meer beminnen mocht
Zoo vreesde ik U ook meer.
Gij wordt mij grooter ieder jaar
En teederder bemind.
't Is of Gij telkens anders wordt
Daar 'k telkens nieuw U vind.

Leidt ons kerkgaan daartoe, zalig zullen we zeker zijn. Is dit zoo geheel onmogelijk, als we soms denken.

HOOFDSTUK X.

Het Tweede Gebod.

IV.

> Gij zult u geen gesneden beeld, noch eenige gelijkenis maken, van hetgeen boven in den hemel is, noch van hetgeen onder de aarde is, noch van hetgeen in de wateren onder de aarde is.
>
> Gij zult u voor die niet buigen, noch hen dienen: want Ik, de HEERE uw God, ben een ijverig God, die de misdaad der vaderen bezoek aan de kinderen, aan het derde, en aan het vierde lid dergenen, die Mij haten;
>
> En doe barmhartigheid aan duizenden dergenen, die Mij liefhebben en mijne geboden onderhouden.

Wij hebben gezien, dat het tweede gebod de oud-Testamentische vorm is van het woord onzes Heilands: — „God is een Geest en die Hem aanbidden moeten Hem aanbidden in Geest en in waarheid". De vraag mag dus wel gedaan worden:

HOE ZULLEN WIJ TOT GOD NADEREN IN ZIJN HUIS?

Het antwoord is eenvoudig en toch veelvoudig.

1. Let allereerst op de stemming: —

1. *Met een zoekend hart.* Velen gaan kerkwaarts uit loutere gewoonte: en de gewoonte is tweede natuur geworden. Zij gaan Zondag na Zondag, gelijk zij jaren gegaan zijn, zonder doel, zonder verwachting, zonder verlangen. Zij verlaten de Kerk zonder stichting, zonder zegen, zonder ziels-verkwikking. Zij verstaan nog niet wat de Psalmdichter bedoelde, toen hij zeide: „Mijn hart zegt tot u, Gij zegt, zoek mijn aangezicht. Ik *zoek uw aangezicht*, o Heer." Menige bijbelles, menige preek gaat geheel verloren, omdat de gemeente niet voorbereid is, om te hooren en te verstaan. Die zoekt vindt. Zacheus zocht en werd door den Heiland gevonden. De weenende Maria bij 't ledige graf zocht en vond haar Heer. Het is eene wet in 't Godsrijk, zeker en vast, dat God zelf de ziel ontmoet, die naar Hem verlangt.

2. *Met een biddend hart.* Zoeken is nog niet bidden. Zoeken is de eerste trede op de ladder Jakobs, die aarde met hemel vereenigt. Bidden is de vrucht van zoeken of liever, bidden is het onbestemd zoeken tot een punt gebracht; bidden is de ademhaling der zoekende ziel: bidden is het spreken der ziele met God die hoort. God wordt dan het oor, en wij worden de stem. In meer dan een geval is het kort gebed in de bank bij den aanvang een ijdele plichtpleging geworden, en niet een bekendmaken aan God van de begeerten des harten. Men komt niet vrij van de zorgen en kwellingen des aardschen levens in 't Huis des Heeren. Men brengt ze mee en

men draagt ze weer uit. „Gij ontvangt niet, omdat gij niet bidt," zegt de Heer. Meer ware bidders zijn noodig.

3. *Met een wachtend hart.* Treffend is het woord in den Brief aan de Hebreën aangaande den Zoon van God op den troon: „in eeuwigheid gezeten aan de rechterhand Gods.... verwachtende" (Hebr. 10 : 13). Op den troon, in den hemel, in het hart des Heilands is er verwachting. Hier op aarde behoort de gemeente des Heeren evenzeer te wachten en te verwachten, als die weet, dat „Hij die te komen staat" tot haar komen zal. De gansche Schrift is vol van aansporingen tot zulk wachten. „Wacht op den Heere, zijt sterk, en Hij zal uw hart versterken", zoo zong de Psalmdichter. „Die op den Heer vertrouwen (dat is, op Hem wachten) zijn als de berg Zions die niet wankelt, maar blijft tot in eeuwigheid," zoo zong Israël telkens bij 't opgaan naar de tempelfeesten, uit alle deelen des lands. Doen wij ook zoo, bij ons opgaan, naar 't Huis des Heeren, dan zullen ook wij ontvangen en verzadigd worden. „Uit Niets Komt Niets." Is het dan wonder, dat de hoorder in de bank, die niets verwacht van God of mensch, ook niets ontvangt bij zijn kerkgaan? Is het dan wonder, dat men uiteindelijk het kerkgaan laat, omdat men er niets bij wint?

4. *Met een eerlijk hart.* Hierdoor bedoel ik, dat de hoorder zichzelf moet onderzoeken eer hij ter Kerke gaat. Die een blik naar binnen werpt zal verplicht zijn naar boven te zien, „naar de bergen, van waar onze hulpe komen zal." In den tabernakel en later in den tempel stond het brandofferaltaar in het voorhof. Niemand kon ingaan — dat was de beteekenis van het altaar — zonder het offer voor zonde die moest worden afgelegd, die ver-

zoening eischte bij God. Wij die ter Kerke gaan mogen het wel beseffen, dat wij zondaars zijn, dat het bloed der verzoening eene behoefte is voor 't zondaarshart, dat wij nooit in Gods heiligdom daar boven zullen ingaan zonder die verzoening. En daarom moet het hart geheel open zijn voor de invloeden van den Heiligen Geest, die den mensch moet „overtuigen van zonde." Is dat gevoel bij ons gewekt, dan keert zich ons hart naar God, gelijk de bloem zich keert naar de zon. Dan is de kerkbank voor ons de plaats der ontmoeting tusschen de ziel gejaagd als een hert door de jachthonden der zonde, en God die eene veilige schuilplaats ons aanbiedt in de „Schaduw des Almachtigen." Zalig de ziel, die eerlijk is met zichzelven, en eerlijk is met haren God, die naar God hongert en door Hem verzadigd wordt.

2. Let verder op het doel.

Meestal zoekt de ziel naar *iets* en daarom mist zij den zegen, dien de Heere haar schenken wil. Zij moet leeren verstaan, dat het GOD is die haar moet ontmoeten, dat zij met GOD in aanraking moet komen in de preek en in het gebed, dat zij het Huis des HEEREN bezoekt, waar Hij tegenwoordig is op zeer treffende wijze. Die God niet dáár wil ontmoeten en slechts naar eene zekere mate van stichting zoekt, zal teleurgesteld worden. Hij zal altijd met zijn *stemming* zich bezighouden. Hij zal den zegen van dat kerkbezoek afmeten naar den mate van opgewektheid, waarmee hij de preek aanhoort, of zingt ter eere Gods. Het kan niet genoeg herhaald worden: dat God alles is en moet zijn en zal zijn en wil zijn in

Zijn Huis. Wij moeten uit onszelven uittreden om God te zien. Dan is de Kerk voor ons, wat God haar bestemd heeft te zijn..... de ontmoetingsplaats tusschen den Heer en de Zijnen.

Een leeraar, wijlen Dr. Gorden van Boston (Amerika), verhaalt het volgende:

„'t Was Zaterdag nacht. Ik was moede van mijne voorbereiding en sliep in. In mijn slaap droomde ik dat ik op den kansel stond, toen een vreemdeling binnentrad, zoekende naar eene plaats. Na een poosje zoekens opende een kerkganger de deur zijner bank en bood den vreemdeling eene plaats aan. Alles was helder voor mijn geest — zelfs het nommer van de bank en het gelaat van den vriend die den vreemdeling in zijn bank een plaats had gegund. Wat ik ook al deed, telkens rustten mijne oogen op dien bezoeker: Ernstig was hij en toch zoo nederig, en hij luisterde met gespannen aandacht.

„Wie kon die vreemdeling zijn? Ik stelde mij voor, onmiddellijk na den dienst kennis met hem te maken: want ik voelde mij op bijzondere wijze tot hem aangetrokken. Doch toen alles voorbij was en de zegen was uitgesproken, had hij zich verwijderd, eer ik hem kon ontmoeten. Ik vroeg den man in wiens bank hij plaats had genomen: „Kunt gij mij zeggen wie daar met u in uw bank zat?" Op heel bedaarde wijze kwam 't antwoord: „Kent gij Hem niet: 't was Jezus van Nazaret." „Maar waarom hebt gij Hem laten gaan zonder mij aan Hem voor te stellen?" was andermaal mijne vraag. En het antwoord: „Hij zal wel weerkomen, nu hij er eens is geweest."

„Hij zal weerkomen!" de tranen schoten mij in de

oogen. Had ik het maar geweten, dat Jezus Christus in de Kerk zat en dat Hij luisterde naar de preek! Hoe gansch anders zou mijn dienst geweest zijn; hoe anders het heiligdom. Welk een nieuwe wijding zouden gebed, gezang, preek hebben bekomen in Zijn zegenende tegenwoordigheid..... ik ontwaakte en ziet 't was een droom".

Gaan *wij* kerkwaarts, om Jezus van Nazaret te ontmoeten in Zijn Huis? Kwam Hijzelf, zou Hij niet een vreemdeling zijn, voor wien men niet eens plaats maakt, dan alleen door schaamte gedrongen? Zou Hij zich thuis voelen onder ons? Zouden wij op ons gemak zijn, zoo Hij in eene onzer kerkbanken zat? Wij vreezen dat meer dan een voor Hem geen plaats heeft in Zijn eigen Huis. Er was eens voor Hem „geene plaats in de herberg." Is er wel plaats voor Hem in de Kerk?

En toch Hij is er. Doch Hij openbaart Zich niet aan een ieder. Slechts de man die Hem zien *wil* zal Hem zien. Hij dringt Zich aan niemand op. „Zie, ik sta aan de deur en Ik klop" is nog heden Zijn woord. Bij de *Kerk*deur staat Hij — een kloppende vreemdeling. Bij de *huis*deur klopt Hij — een eenzame vreemdeling. Bij de *hart*deur staat Hij — een zoekende vreemdeling. In de gemeente, waarover Zijn bloed werd gestort, is Hij een onbekende. Men komt om alles daar te vinden — alleen Hem zoekt, Hem ontmoet men niet. „Hij staat bij de deur, en wij laten Hem niet binnen!"

3. Let op den zegen.

Waar de bidder God wil zien in Zijn Huis, daar zal Hij den bidder ontmoeten in 't dagelijksch leven. Dit

was voor Israël de beteekenis van Tabernakel en Tempel. Zij vormden het middenpunt van het volksleven, van het maatschappelijk verkeer, van huis en haard, van markt en handel. Niets mocht in het Godshuis komen tusschen de ziel en haar Heer. Het altaar moest zijn van ongehouwen steen, omdat niet de beeldhouwer in zijn kunst, maar God in Zijn Majesteit moest worden verheerlijkt. Vandaar de strenge bepalingen in het tweede gebod vervat. Het altaar moest 't offer des bidders ontvangen. In dat offer bracht hij zijn hart, door dat offer wijdde hij zijn leven aan Jehova. Geen beeldhouwwerk moest zijn oog trekken, zijn aandacht bezig houden. Hij moest door de rookwolk op het altaar zijn God trachten te zien. Daarom verdreef de Heiland uit den tempel met een geesel van touwtjes allen die daar handel dreven en het Vaderhuis maakten tot een koopmanshuis.

Onze „Openbare Eeredienst" moet evenzeer uitmunten door eenvoud en sierlijkheid. Het gezang moet het beste zijn dat wij geven kunnen. Het orgelspel moet *op*leiden naar den hemel *niet af*leiden *van* den hemel. De preek moet niet den mensch maar God verheerlijken. Alles moet naar één punt ons voeren: God aan de ziel te openbaren. De hoorder in de bank moet kunnen uitroepen: „Meester, wij wilden Jezus wel *zien*!" de prediker op den kansel moet het ons in de ziel prenten: „Ziende op Jezus, den oversten Leidsman des geloofs." Gezang, gebed en orgelgeluid moeten slechts één grondtoon hebben: —

„'t Ware leven, lieven, loven
Is maar, daar men Jezus ziet"

Dan eerst geniet de gemeente den zegen van haar eeredienst. Dan verveelt ons niet de preek. Dan zijn wij niet aan den uiterlijken vorm gebonden. Dan vragen wij niet naar iets dat 't gehoor prikkelt, of de zenuwen doet trillen. Dan zien we God en nemen Hem met ons mee naar huis. Dan wordt het leven niet beschouwd als een tranendal, maar als het voorportaal van het Nieuwe Jeruzalem.

Dan zingt elke ziel in de stilte:

O, gun mij een blik op den Meester!
Eén blik slechts en verder niets meer!
'k Verlang *niet* naar den zaligen hemel
Maar naar *U*, O mijn God en mijn Heer.
Eén blik op den Heiland, één oogwenk,
En dan weer terug naar mijn werk:
Dan juichend geloopen de loopbaan
Vervroolijkt, verfrischt en zeer sterk.

Er is vaak zulk een klove tusschen de Zondags-ervaringen en den strijd des dagelijkschen levens. In de Kerk zijn we vaak vol van de allerbeste voornemens. Buiten de Kerk verdwijnen zij en 't is zoo leeg, zoo treurig, zoo teleurstellend rondom ons. Is 't niet daaraan te wijten, dat we niet met God *alleen* rekenen, maar met onszelven? Wil iemand de duisternis verdrijven uit zijn huis, dan vangt hij niet de zonnestralen op, de een na den ander, en schudt ze dan uit in eetkamer en visitekamer, in keuken en in gang. Hij zet deuren en vensters open, en de zon dringt binnen van zelf. Wij gaan niet ter Kerke, om met groote inspanning, indruk na in-

druk te ontvangen en te bewaren. Wij gaan er niet heen, om op alle mogelijke wijze God, die ver af is, binnen te lokken. „Nabij u is het woord: in uwen mond en in uw hart." Wij hebben slechts venster en deur open te doen — huisdeur, schooldeur, werkdeur, — en Hij zal binnen komen, en met ons „Avondmaal houden," met ons vriendschappelijk verkeeren, en alzoo bij ons blijven, wáár we ook in de werkweek hebben te gaan en te staan, te draven en te slaven. De zegen van den openbaren eeredienst is onuitsprekelijk..... alleen dan, wanneer

GOD ALLES IS.

HOOFDSTUK XI.

Het Derde Gebod.

I.

Gij zult den Naam des HEEREN, uws Gods, niet ijdellijk gebruiken; want de HEERE zal niet onschuldig houden, die Zijnen Naam ijdellijk gebruikt.

De eerste drie geboden grijpen in elkaar, staan in zeer nauw verband met elkaar. In het derde wordt klem gelegd op de HEILIGHEID GODS, gelijk in het eerste de *eenheid* en in het tweede de *geestelijkheid* Gods ter sprake komen. Ook hier is er eene bedreiging, in den vorm van eene ernstige waarschuwing; want een vergrijp tegen dit gebod, dat zoo licht wordt overtreden, brengt ernstige gevolgen met zich. Die aan dezen steen zich stoot moet worden verpletterd. God eischt *eerbied*, en daarom mag Zijn Naam niet worden misbruikt, mag Zijn *gezag*, Zijn *majesteit*, niet worden aangerand.

WAARIN BESTAAT DIE EERBIED?

I. Die eerbied is iets innerlijks.

In het hart koestert de mensch zijn ontzag voor de majesteit en heerlijkheid Gods. God wil „waarheid in het binnenste": in het verborgene „maakt Hij ons wijsheid bekend". Gelijk het waar gebed in de diepte der ziel geboren wordt, eer het zich uitspreekt voor het oor van anderen die samenbidden; zoo is de ware eerbied een vrucht van het verborgen gebed. De man die met den Psalmist uitroept: „Loof den Heere, mijne ziel", zal later wel Gods heerlijkheid in zijne werken vermelden. Eerst heet het „al wat *binnen* in mij is love Zijn Heiligen Naam", en daarna: „Looft den Heere alle Zijne werken, aan alle plaatsen Zijner heerschappij". Die tot zijne ziel inkeert zal leeren om God in alles te zien: de wereld daarbuiten is dan slechts de weerkaatsing van het licht dat straalt in de eigene ziel.

't Is zeer treffend gezegd door een schrijver: „gelijk men in 't oude verbond den naam Gods niet ijdellijk mocht gebruiken, omdat God zelf daarin tegenwoordig is, zoo beteekent in den naam van Christus of des Drieeenigen Gods gedoopt te worden, niets minder dan in werkelijke levensgemeenschap met Hem te komen. En in Zijn Naam te bidden, dat is: in Zijn kracht te bidden, in de kracht die mij aanvat en draagt, en ook het gebed zelf in mij werkt; want, zoo weinig als de honger een eigen maaksel is van hem die hongert, zoo weinig is het gebed een eigen bedenksel des menschen, maar de Vader

zoekt dezulken die Hem in geest en waarheid, d.i., in Jezus Naam, aanbidden". In de ziel bidden wij: in de ziel eeren wij God.

2. Die eerbied openbaart zich in ons leven.

Opwaarts, naar *boven*, naar den troon van God, wanneer de ziel haar vleugelen uitstrekt in het gebed: naar *binnen*, in al de diepten van ons wezen, waar elke snaar trilt met het lied der aanbidding, in de wereld van gedachten, van overleggingen, van voornemens die moeten worden uitgevoerd, van stille mijmeringen die zulk een invloed uitoefenen op ons openbaar leven; maar ook en zeer zeker naar *buiten*, in huis en school, in de samenleving en in de gemeente des Heeren, op de markt en op de straat, in het nationaal verkeer, en in de nationale vergaderingen, waar het volk spreekt in naam van het volk. In *alles* eerbied: in *allen* eerbied: onder *alle* omstandigheden eerbied, omdat „de aarde is des Heeren en al hare volheid". Langs dezen weg winnen wij het huisgezin voor God, de Kerk voor God, de school voor God, de gansche natie voor God. Dit mogen wij niet vergeten; want het derde gebod is in onze Staten-vertaling niet juist teruggegeven. Het bevat veel meer dan we in onzen Bijbel lezen. Eigenlijk moeten we lezen: „Gij zult niet opheffen den Naam van Jehova uwen God naar het ijdele". Het geldt dus niet slechts het uitspreken, het bezigen van dien naam, op godewaardige wijze; maar ook den Naam Gods van al het ijdele, leugenachtige, zondige dat er in de wereld is los te maken, opdat „God alles zij" in die wereld door Hem tot Zijne eer geschapen.

Er zijn dus twee gevaren — zoo leert ons een bekwame uitlegger — wij kunnen den Naam des Heeren daar laten, ons er niet mee bemoeien, ons er geheel buiten houden, alsof er tusschen God en ons geen band van vereeniging bestaat. Of wij kunnen rechtstreeks tegen dien Naam ingaan, God in de wereld niet erkennen, Hem uitsluiten uit elk gebied dat Hem toekomt. Treffend is op dit punt de leer van den Heidelbergschen Catechismus: „In één woord, dat wij den heiligen Naam Gods anders niet dan met vreeze en eerbied gebruiken, opdat Hij van ons recht bekend, aangeroepen en in al onze woorden en wenken geprezen worde".

3. Schijn-eerbied is geen eerbied.

De Joden namen dit gebod in lateren tijd te letterlijk op. Uit vreeze van den naam Jehova op onwaardige wijze uit te spreken, stelden zij daarvoor andere benamingen, zoo zelfs, dat men heden ten dage onder geleerden niet meer weet hoe dat woord moet worden geschreven, of gebezigd. Uit eerbied voor dien naam verzwegen zij dien naam geheel en al, stelden zij daarvoor iets anders in de plaats. En toch reeds Jesaja moest ernstig waarschuwen tegen dien schijn-eerbied, tegen het menigvuldig tempelbezoek, dat geheel beteekenloos was, tegen de „vergeefsche offeranden," de „nieuwe maanden en gezette hoogtijden" door God gehaat, tegen het „vermenigvuldigd gebed" door God niet gehoord. Wij staan dus voor het vreemd verschijnsel, dat terwijl de „naam," die in de dagen van Mozes en Elia, van Samuël en Daniël, met diep ontzag werd uitgesproken, later niet meer op de

lippen werd genomen, omdat het bloot uitspreken er van als heiligschennis werd beschouwd. Overdrevenheid werd de snoodste oneerbiedigheid. Heden ten dage wordt de „naam" onder de Joden als een soort tooverwoord gebezigd. Welk een diepe val, voorwaar!

Zoo zegt ons een Fransche schrijver, dat terwijl het woord „mijn God" beteekenloos is op de lippen van een Franschman, en als een stopwoord wordt gebruikt, het in Engeland de diepste bewegingen des gemoeds uitdrukt, en slechts in het gebed past. En toch „verdoemt" de Engelschman in zijn toorn zijn medemensch, en matigt zich aan dus het oordeel, dat een eigenschap Gods is, en Gode alleen toekomt. Zonder de minste aandoening verwijst hij naar de eeuwige straf den broeder die hem hindert. Het „vloeken" wordt wel in Engeland afgekeurd, als een vergrijp tegen goede manieren, doch niet zoozeer als een vergrijp tegen de majesteit Gods.

In ons land is het vloeken nog altijd een zonde tegen God. De vloeker wordt verafschuwd. Het uiterlijk misbruiken van den allerheiligsten naam is ons een gruwel. Wij bestraffen den man die Gods naam in onze tegenwoordigheid ijdellijk gebruikt. Wij schromen echter niet om het woord „almachtig" te bezigen, of dat woord zoo te verdraaien, dat de klank wel anders, de beteekenis dezelfde is. Of wij beroepen ons op „donder" en „bliksem," en verwijzen onze tegenstanders naar den „duivel," onzer aller tegenstander. Zoo verkrijgen uitdrukkingen als „verduiveld," „bedonderd," „verdomd" en dergelijke meer in onze samenleving een burgerrecht, dat hun niet toekomt.

Schijn-eerbied dus is huichelarij van de ergste soort, de huichelarij, namelijk, die niet eens weet, dat zij huichelarij is.

4. Die eerbied wordt gehandhaafd in de wereldgeschiedenis.

Natiën, die God niet erkenden, zijn van de aarde verdwenen. Er is eene wet der gerechtigheid die zich laat gelden op het groote wereldtooneel. Want dit is zeer duidelijk: De natie, die God in alles eert, wordt door God geëerd. „Die Mij eeren" — zegt God — „zal Ik eeren; maar die Mij versmaden zullen licht geacht worden."

Azië had zijn dag. Toen onze voorouders in de bosschen van Duitschland, of in de moerassen van Nederland, als barbaren leefden, en zich bogen voor hout en steen, baande God een weg voor Zijn Evangelie door het hart van Azië. En ziet, de groote Aziatische natiën zijn van den aardbodem verdwenen. Waar is E'feze, de stad door Johannes in zijn ouderdom bearbeid; waar zijn de bloeiende gemeenten tot wier „Engelen" de zeven brieven in de Openbaring gericht werden? Waar is de Jood, het Israël der uitverkiezing, en Jeruzalem, de stad des Grooten Konings?

Wat eene les voor alle rassen en natiën! Het geele ras in China en Japan, het zwarte ras in Afrika hebben nog niet hun gelegenheid gehad. God heeft de beschaving der wereld toevertrouwd aan de Europeesche natiën. Indien deze laatsten God niet eeren, dan zullen zij veracht worden en zinken. Een reeks van jaren geleden stelde een afgevaardigde in het Fransche Parlement voor, dat de uitdrukking op Fransche munten: „Frankrijk vertrouwt op God," zal worden uitgewischt, omdat „Frankrijk geen behoefte heeft aan eenige Godheid." Dit kenmerkt de wetgeving in vele landen der wereld, ofschoon men

het niet waagt dit zoo uit te spreken. Eerbied jegens God moet dikwijls zwichten voor eerbied jegens de partij tot welke wij behooren. Wij laten God niet aan de eere komen in de wetgeving, alhoewel men God nog erkent in het openingsgebed. Groote zedelijke vraagstukken worden niet besproken uit het oogpunt van de heiligheid Gods en de waarde eener menschenziel, maar uit het oogpunt van de belangen der partij, die het hoogste woord heeft in de overwegingen en besluiten.

Die eerbied is de grondslag van geheel ons leven.

Die zijn eerbied voor God verliest heeft geen standaard meer, waarnaar hij alles behoort af te meten. Hij is gelijk een man die zijn zakhorloge regelt, niet naar de zon, maar naar de klok van zijn buurman. Wat de buurman, wat het publiek zegt, is voor hem het laatste woord. Het kan niet genoeg herhaald worden, dat de heele wereld rondom ons anders wordt, indien wij God in 't middenpunt plaatsen of niet.

Eerbied jegens God doet ons eerbied koesteren jegens den naaste en ook eerbied jegens onszelven. Wij zelf worden al meer en meer waar, vertrouwbaar; wij zien onszelven in het licht dat op ons straalt van het aangezicht Gods. Gods beeld *in* ons wordt helderder; en daarom hebben wij ook een dieper besef van de waarde van onzen naaste, die een beelddrager Gods is *buiten* ons. Het kan niet anders, of de man, die God in eere houdt, moet ook zijn naaste in alle dingen eeren. Die Gods Naam hoog houdt zal ook den naam van zijn medemensch, zal zijn eigen naam, hoog houden.

Dit komt zeer treffend uit in 't derde gebod. Eigenlijk staat er: „De Heer zal hem niet „rein" houden, die Zijn naam ijdellijk gebruikt"; zoodat daaruit blijkt, dat de toets voor onze zedelijke reinheid — reinheid, eerlijkheid, waarheid in den wandel — is het bewaren van dit gebod. De man die altijd van God spreekt met de lippen, maar God niet eert in het leven, loopt gevaar geheel zonder God te zijn. Onze verhouding tot Gods naam is een bewijs van onze zedelijke reinheid of onreinheid, een bewijs van wat wij werkelijk zijn in de diepste diepte van ons wezen.

De overpriesters, die Jezus hadden gedood, gaven veel gelds aan de krijgsknechten, kochten hen om, ten einde hun leugen te bevestigen, dat Jezus lijk gestolen was door Zijn discipelen. Diezelfde priesters verzuimden nooit het gebed in den tempel, namen den naam Jehova niet op hun lippen, omdat die naam zoo heilig was; doch in den wandel vergrepen zij zich schromelijk aan de heiligheid van hun Heer en hun God.

De Jezuiëten waren zeer nauwgezet in het prevelen van hun gebeden. De Naam was gedurig op hun lippen. Zij waren een vloek voor de wereld door hun onheilige zedeleer.

Treffend wordt dit aangetoond door een grooten Franschen schrijver in een van zijn boeiendste verhalen. Hij toont ons een arm man, die, door honger werd gedreven diefstal te plegen, door het slaan en verspreiden van valsche munt, een misdaad in die dagen met den dood gestraft. De procureur-generaal liet zijne vrouw gevangen nemen en voor het hof onderzoeken als getuige tegen haar man. Hij stelde haar een vervalschten brief

ter hand, waaruit moest blijken, dat haar man ontrouw was geworden aan zijn huwelijksbelofte en werkte zoo op haar gemoed. De vrouw wilde niets getuigen tegen haar man. Toen echter de leugenachtige brief in haar handen kwam, beleed zij alles, en haar man werd veroordeeld. Hoog werd die advokaat geroemd, omdat hij met slim overleg zijn doel had bereikt. Zijn leugen had gezegevierd. Een waardige bisschop, die dit verhaal aanhoorde in een groot gezelschap, vroeg met diepen ernst: „Waar moesten die man en vrouw verschijnen?" „Voor het hooge hof", was het antwoord. „En voor welk hof zal die bedriegende, liegende procureur worden gedaagd?" Men zweeg. Immers de rechtbank Gods is niet hier, maar daar boven.

Dikwijls, bij het lezen en uitspreken van het „Onze Vader," treft het ons, wat een licht daardoor op het derde gebod wordt geworpen. De eerste drie beden zijn een, en worden saam verbonden door de uitdrukking: „Gelijk in den hemel alzoo op de aarde," die niet alleen bij de derde, maar bij alle drie past.

Onze Vader, die in de hemelen zijt!
Uw naam worde geheiligd;
Uw koninkrijk kome;
Uw wil geschiede
Gelijk in den hemel, alzoo ook op aarde.

Terecht zegt een uitlegger: „Deze drie beden — het heiligen van den naam, het komen van het koninkrijk, het doen van den wil — zijn verschillende voorstellingen van dezelfde zaak, want een mensch heiligt den naam

door zich aan 't Koninkrijk te onderwerpen, en door het doen van den wil." De hemel ziet gedurig de komst van dat rijk, de hemel doet in alles den wil van den Koning, de hemel buigt zich met diep ontzag voor dien heiligen naam. „Zoo ook op de aarde", bidt het kind van God. De Naam, bovenal, de Naam het allereerst, want „heilig, heilig, heilig is de Heer der heirscharen."

We zien dus, hoe diepgrijpend dit gebod is. Geen enkel stuk van ons leven is uitgesloten. Is het dan wonder, dat de waarschuwing volgt: „God zal niet onschuldig houden die Zijn naam ijdellijk gebruikt." Is er wel iemand onder onze lezers, die met een eerlijk gemoed kan verklaren: „Tegen dit gebod althans heb ik mij nooit vergrepen." Staan wij niet allen „schuldig voor Gods hoog gericht?" Moest niet op dit punt geheel ons innerlijk en uiterlijk leven eene verandering ondergaan? Ons kerkgaan, ons bidden, ons Bijbellezen — geheel onze omgang met God en met den medemensch wordt hier blootgelegd. Moesten wij dan niet bidden: „Heilige God leer mij toch wat het zegt

UW NAAM WORDE GEHEILIGD!"

HOOFDSTUK XII.

Het Derde Gebod.

II.

> **Gij zult den Naam des HEEREN uws Gods niet ijdellijk gebruiken; want de HEERE zal niet onschuldig houden, die Zijnen Naam ijdellijk gebruikt.**

Ten einde dit gebod des te beter te verstaan, letten wij thans op:

De Overtredingen van het Gebod.

Dit wordt ons duidelijk uit ons:

I. BIDDEN EN WERKEN.
II. MISBRUIKEN VAN DEN NAAM.

I. Het derde gebod wordt op veelvuldige wijze in de

samenleving *overtreden: zelfs in kringen, waar het gebed niet onbekend is* en de naam van God met eerbied en ontzag op de lippen wordt genomen. „Immers is mijne ziel stil tot God" is de zucht van den psalmdichter. In het gejaagd leven dat velen van ons leiden is die „Stilte tot God" niet te verkrijgen. Ook in het bidden zijn wij rusteloos, gejaagd, haastig. Tusschen de uren van het dagwerk in, tusschen het tikken van de huisklok in, wordt ons gebed gedaan. Wij gunnen onszelven niet den tijd om tot God te spreken: wij gunnen God niet den tijd, om tot ons te spreken. Wij hooren Zijne stem niet, omdat duizenden van stemmen ons oor bereiken en ons hart treffen. Wij spreken lang over onszelven met anderen. Met God is ons onderhoud zeer kort. Vandaar mislukking, teleurstelling, verwarring, onrust. De ziel behoort voor haren God te zijn, als de zee die haar breede oppervlakte blootstelt aan ieder windtochtje dat er blaast, en gehoorzaamt zelfs wanneer de zachtste luchtkoelte haar beademt en tot beweging wekt.

II. Ook loopt men gevaar door het *veelvuldig spreken tot God in woorden zich te verliezen* die bloote klanken zijn. Het kerk- of kansel-gebed is vaak een opeenhooping van woorden zonder hart: het gebed in den bidstond een verzameling van bekende en dikwijls herhaalde uitdrukkingen. In den regel is ons gebed te breed uitgemeten. Er is geen diepte en daarom is er zulk een lengte. Een rivier die diep vloeit is niet altijd breed. Een moeras is breed, en werpt slijk en modder op. Een oude schrijver heeft het zoo heerlijk gezegd: „God ziet niet naar de woordenrijkheid uwer gebeden: noch naar de meetkunde uwer gebeden, hoe lang ze zijn:

noch naar de rekenkunde uwer gebeden hoe velen ze zijn; maar naar de oprechtheid uwer gebeden." God wil waarheid in 't binnenste, waar wij zwijgen, niet woorden op de lippen wanneer wij spreken.

3. Er is een andere vorm van zonde tegen dit gebod, waartegen onze Heiland met allen ernst heeft gewaarschuwd. „Niet een iegelijk die ZEGT „Heere, Heere," maar die daar DOET den wil mijns hemelschen Vaders, zal ingaan in het koninkrijk der hemelen." Er is vaak zulk een kloof tusschen ons *bidden* en ons *werken*, tusschen ons *spreken* tot God, en *doen* voor God, dat ons bidden en ons zuchten „schuldig tot ons wederkeeren." Dit derde gebod wordt door kerk- en biduurgangers meer verbroken, dan zij beseffen. Men neemt Gods naam op de lippen, doch eert dien naam niet in den wandel. Het kerkgaan, het kerkgebed, het kerkgezang — zij oefenen vaak niet den geringsten invloed uit op de dagelijksche zaken, op het onderling verkeer in huis, of winkel, op straat, of markt. Er zijn die zullen huiveren, wanneer Gods naam op de lippen genomen wordt door den ijdelen lasteraar, en die toch dien naam niet eeren in de wereld waarin zij leven. Geen zonde is zoo erg, zoo schrikkelijk als de huichelarij. En de huichelarij tiert juist daar welig, waar men God dient zonder waarachtigen ernst en blanke oprechtheid.

II. Doch dit gebod wordt vooral overtreden door den *vloeker* en den *meineedige*.

1. Het VLOEKEN neemt verschillende vormen aan. Er zijn die *spotten* met den godsdienst, en met allen die

God in oprechtheid trachten te dienen. Zij zien den „splinter" vaak in het oog van hun broeder. Den „balk" in hun eigen oog kennen zij niet. Indien zij niet openlijk spotten, dan ontdekken zij toch soms met een vergrootglas de zwakheden en gebreken van degenen die den Heere trachten te volgen. Dat Christenen niet zijn wat ze behooren te zijn, wat zij wenschen te zijn, wat zij bidden te zijn, geeft nog geen recht tot spotlust en minachting. Heeft iemand het recht te spotten met de patienten in een hospitaal? Zijn ze niet dáár, omdat zij behoefte hebben aan redding, genezing, herstel? Zal men dan spotten met den Christen, omdat hij zielekrank is en verlangt naar herstel, omdat hij zijn zielekrankheid gedurig openbaart en niet handelt als een volmaakt gezond mensch? En zijn de spotters zelf zoo vrij van onvolmaaktheid? Zijn zij zooveel beter dan de voorwerpen van hun spotlust? „Het onderscheid is dood eenvoudig," zegt ons een prediker, „*wij* hebben geleerd, dat onze zonden Gods toorn hebben verwekt, wij vragen Hem ons te bevrijden: *gij*, die daar spot, vertrouwt op uzelven en wilt leven zonder God. Zijn er fouten aan beide kanten, dan hebben wij meer recht met *u* te spotten, dan gij met *ons*. Wij ten minste erkennen onze zwakheid en schuld: gij kent niet de uwe."

2. Het VLOEKEN is *machteloos, noodeloos, roekeloos.*

Machteloos is het vloeken, omdat het niets uitricht. Men wil door zijn woord invloed uitoefenen en kan niet. Daarom tracht men klem te leggen op zijn redenen, zonder daarin te slagen. Men bedriegt zichzelven er mee en niemand anders. Erger nog is het, wanneer dat vloeken eene gewoonte geworden is, wanneer men zijn mond

niet openen kan, zonder een vloekwoord te laten ontglippen, wanneer de naam van God en van goddelijke eigenschappen als een stopwoord wordt gebezigd. Bij velen is het vloeken bloot iets gedachteloos. Men denkt niet, voordat men spreekt. Men spreekt zonder dat men denkt. De woede die in vloekwoorden zich uit is machteloos. Zij durft niets doen, daarom bezigt zij de scherpste bewoordingen, om daardoor den toorn te bedwingen. 't Is kinderachtig, want het kind wreekt zich op tafel en stoel, waartegen het zich heeft gestooten. Het kind dreigt, wanneer het niets anders doen kan. En de vloeker die onder allerlei verwenschingen zich tegen den naaste uitlaat, doet als het kind.

En hoe *noodeloos* is dat vloeken. Niemand wordt er door geholpen: niemand wordt er door overtuigd; niemand wordt er door gewonnen. Onder de heidenen is dit gebruik algemeen, juist omdat zij op zulk een lager trap van beschaving staan. Onder Christenen behoort zulk een gebruik niet te worden geduld. Dr. Livingstone verhaalt ons van de heidenen in Midden-Afrika, dat hun mond vol is van vervloeking en van bitterheid. De verwenschingen en vervloekingen die uit hun mond vloeien zijn ongeloofelijk. In bloote dartelheid, wanneer zij elkaar ontmoeten, werpen zij elkaar vloek na vloek tegen, en barsten dan uit in luid gelach. „Laat uw ja zijn ja; uw neen, neen," zegt ons de Heiland. Hij zelf was ons hierin tot voorbeeld. Hij schold nooit. Hij dreigde nooit. Hij zweeg, wanneer men Hem bespotte. De *zwijgende* Jezus is hierin een voorbeeld voor den *sprekenden* mensch. Toen Petrus in Kajafas hof zichzelven „begon te vervloeken en te zweren: ik ken den mensch niet," sprak

de Heiland geen woord. Is Petrus niet een beeld van den gewonen mensch? Hij wil zich redden door noodelooze verwenschingen en zinkt al dieper in ellende, zonder daardoor zijne zaak te verbeteren. Wel heeft Jacobus gezegd: „Een iegelijk mensch zij rasch om te hooren, traag om te spreken, traag tot toorn; want de toorn des mans werkt Gods gerechtigheid niet."

Het vloeken is een *roekelooze* daad. Het vergrijpt zich aan de majesteit van Jehova. Het „verdoemt" den medemensch, alsof het Gods troon heeft beklommen: het „dondert" en „bliksemt" alsof het „Gods eere" in de natuur kan nabootsen, alsof het „de stemme Gods" wil bezigen, om den medemensch te treffen. Het waagt niet zijn woord met Gods *naam* te bevestigen; doch het beroept zich op Gods „almacht," om schrik in te boezemen. Het speelt met het Allerheiligste.

Gods Naam toch — dit hebben wij reeds gezien — drukt uit Gods karakter, Gods wezen. Niet gelijk onze gewone benamingen. Een roos bijv. blijft dezelfde liefelijke bloem, wat naam zij ook al draagt. Een mensch draagt een naam, die zijn karakter niet aanduidt. Petrus is *niet* de „rotsman", zooals zijn naam ons zou laten verwachten. Margaretha is *niet* „een parel," zooals zij uit haar naam zich moest laten kennen. Namen zijn onder ons menschen beteekenlooze klanken, slechts teekenen om voorwerpen van elkaar te onderscheiden. Zoo ook met alle eereteekens, en eeretitels. Zij zijn van waarde in de samenleving, omdat alle menschen niet tot denzelfden stand of rang behooren; omdat wij behoefte hebben aan onderscheiding tusschen man en man, tusschen rang en rang, tusschen stand en stand.

Gods Naam echter, drukt uit, wat God *is*, en dwingt eerbied van den mensch af. Daarom hebben wij in de Heilige Schrift zoovele benamingen voor het Opperwezen — elke naam een nieuwe openbaring van Zijn karakter. De majesteit en de heerlijkheid Gods schittert in den naam, waarmee het menschenkind Hem noemt. Zal men God dan lager stellen dan een aardschen vorst? Men buigt zich voor de majesteit van zijn aardschen Koning: men noemt hem niet bij zijn naam. De vertegenwoordiger van den Koning draagt tot titel: Zijne Excellentie de Goeverneur. Hem eeren wij door hem zijn eeretitel toe te kennen. Toen Frankrijk zich schuldig maakte in de groote Revolutie (de Fransche Omwenteling van de achttiende eeüw) aan koningsmoord, begon men op de straten van Parijs te spreken van zijn vorst als *Louis Capet* — hem bij zijn familienaam noemende. Mag men zijn God even zeer van den troon rukken in het laffe, alledaagsche gesprek? Waarlijk de *vloeker* handelt met God, gelijk hij met geen menschenkind zal handelen.

Meestal zondigt de vloeker uit *gedachteloosheid.* Hij meent het zoo erg niet. Maar is dat wel eene verontschuldiging? Er is zoo iets als „geschonden majesteit" onder de menschen: men straft den man die op de straat zich op oneerbiedige wijze uitlaat over Koning en vorst! Hoe dan met den Koning der Koningen? Of men zondigt in zijn *drift.* Mag men dan in zijn drift als het redeloos dier woeden, en zijn God in zijn toorn aanranden? Is het niet waar, dat wij „van ieder ijdel woord, dat de mensch gesproken heeft, rekenschap moeten geven," en zullen we dan over God en Zijn eigenschappen op zoo onbedachtzame wijze spreken?

3. Naast het vloeken staat de MEINEED — eene zonde helaas! in Z. Afrika te gewoon. Hoe klagen rechters en overheidspersonen over de roekeloosheid, waarmee men in ons land zijn eed verbreekt! De meineedige is een lafaard. Hij is een mensch die voor zijn medemensch leeft, en met een leugen zijne zonde bedekt. Hij roept God tot getuige voor zijn onwaarheid, vergetende dat hij zich daardoor „toorn vergadert als een schat."

Het *noodeloos* zweren wordt ten sterkste afgekeurd in de H. Schrift. Jacobus zegt: „Zweert niet, noch bij den hemel, noch bij de aarde, noch eenigen anderen eed. Maar uw woord ja zij ja, en het neen, neen, opdat gij in geen oordeel valt." Om bij iedere gelegenheid zijn woord met een eed te bevestigen wordt ten sterkste veroordeeld. Men mag ook hier niet spelen met het heilige. Het *wettig* zweren wordt in de Schrift erkend. Onze Heiland werd door den Hoogepriester „bezworen bij den levenden God" en Hij eerbiedigde dien eed. De eed is geen bloot burgerlijke instelling. Hij is een godsdienstige daad. De roekelooze meineedige is geen gewone zondaar. „Den man" — zoo hooren wij een gevierden prediker zeggen —" die moedwillig zijne vingeren stak in een alles verterende vlam, noem ik minder dwaas, dan wie alzoo met opgeheven vingeren speelt met het helsche vuur des gerichts; want de meineedige huichelt een eerbied, die in zijn harte niet woont, en belijdt met andere woorden: „Er is wel een God, maar Hij hoort niet en ziet niet, of, zoo Hij hoort en ziet, Hij vergeldt niet: of, zoo Hij al straffen kan, ik daag Hem uit mij het schuldig hoofd te verpletteren." God helpe ons arm land en volk; want deze zonde is algemeen! Ouders dienen

er op te wijzen: in de school dient er tegen gewaarschuwd te worden. Met ernst moet de vloeker en meineedige van vreeselijke zonde worden overtuigd.

Zelfs de heidenen hadden een diep besef van de heiligheid van den eed. De Grieksche schrijver, Herodotus, verhaalt van een landgenoot, die een schat moest bewaren hem toevertrouwd. Toen die schat werd opgeëischt zwoer hij, dat hij dien nooit had ontvangen. Voor dat hij echter zijn leugen met een eed bevestigde ging hij naar den tempel om zijn God te raadplegen. Hij kreeg antwoord:

„Zweer in uw eigen belang; want menschen die den eed houden moeten toch sterven. Doch: —

Er is een naamloos kind van den meineed:
Het heeft noch handen, noch voeten, en toch: —
Het zal u achterhalen. Het zal u en uw huis vernielen,
Het zal hierna beter zijn voor het geslacht van hem
Die zijn eed houdt."

De man ging bevend terug, overhandigde zijn schat. Doch helaas! het was te laat. Zijn snoode gedachte haalde hem den toorn zijner godheid op den hals. Hij en zijn gansche geslacht werden uitgeroeid. Zoo de Grieksche schrijver.

Is dit niet een heidensch Amen op het woord onzes Gods:

DE HEERE ZAL NIET ONSCHULDIG HOUDEN
DIE ZIJNEN NAAM IJDELLIJK GEBRUIKT.

HOOFDSTUK XIII.

Het Vierde Gebod.

I.

> Gedenkt den sabbatdag, dat gij dien heiligt.
> Zes dagen zult gij arbeiden en al uw werk doen;
> Maar de zevende dag is de sabbat des HEEREN uws Gods; dan zult gij geen werk doen, gij, noch uw zoon, noch uwe dochter, noch uw dienstknecht, noch uwe dienstmaagd, noch uw vee, noch uw vreemdeling, die in uwe poorten is:
> Want in zes dagen heeft de HEERE den hemel en de aarde gemaakt, de zee en alles wat daarin is, en Hij rustte ten zevenden dage: daarom zegende de HEERE den sabbatdag, en heiligde denzelven.

Opmerkelijk is de *plaats* die dit gebod inneemt in de rij der Tien Geboden. Het staat op de grens tusschen de eerste en de tweede tafel. Het is nauw verbonden met de voorafgaande drie en de daaropvolgende zes geboden. Het *huiselijk* en *maatschappelijk* leven wordt

door het vierde gebod in verband gebracht met het *innerlijk* leven, dat in de eerste drie geboden wordt besproken. De Sabbatswet is grondslag voor ons openbaar leven, ons leven in aanraking met den naaste. Zij heeft eene zijde naar den hemel gekeerd; want zij is Gods dag. Zij heeft eene zijde naar de aarde gekeerd; want zij is des menschen dag. Natiën die den Rustdag niet houden, loopen gevaar God te vergeten, en de rechten van den naaste te minachten. Het vierde gebod ziet dus naar achteren — naar God en Zijne eer, maar ook naar voren — naar den mensch en zijn maatschappelijk heil.

Opmerkelijk ook is de *waarde* die aan dit gebod wordt gehecht in het Oude Testament. Daar wordt God ons voorgesteld als zekere *ruimten* heiligende, maar ook zekere *tijden*. Niemand dan alleen de Hoogepriester, en dat wel eenmaal 's jaars, mocht het Heilige der Heiligen binnentreden. Dáár in die geheimzinnige ruimte woonde en troonde God, in het midden van Israël. De dood dreigde den Priester, die dürfde ingaan: 't was Majesteitsschennis. Zoo met den Sabbat. 't Was de heiliging van den *Tijd*, die als de *Ruimte* Gode en Hem alleen toebehoorde. Die de heilige ruimte in den tabernakel betrad moest door God daartoe geroepen en bekwaamd worden: die den Sabbat verbrak moest den dood sterven. GOD MOEST — in Tijd en Ruimte — ALLES ZIJN.

Wij gaan heden met u bespreken: —

DE GROOTE BEGINSELEN

in het vierde gebod vervat.

I.

En wel vooreerst:

I. Onze tijd is Gods eigendom.

De mensch alleen heeft een besef van de waarde des Tijds omdat hij alleen bestemd is voor de eeuwigheid. De tijd is wel niet een stuk van de Eeuwigheid; noch is de Eeuwigheid een eindeloos-voortgezette Tijd. Doch 't blijft waar, dat van „onze oogenblikken eeuwigheden afhangen," zooals ons gezangvers het uitdrukt.

De tijd dus kan en mag niet berekend worden naar het tikken van de huisklok, of het slaan van de stadsklok. Vijf minuten op de pijnbank hebben niet denzelfden duur als vijf minuten in vriendschappelijk verkeer doorgebracht. Een nacht van zware krankheid staat niet gelijk met een nacht van zoeten slaap. Ons tijdgebruik staat in nauw verband met ons innerlijk leven.

Door de zonde is de Tijd geworden een zware last die op onze schouders drukt. God alleen kan dien last verwijderen. De arme mensch zoekt naar tijdverdrijf, tracht zijn leêgen tijd met alles en allerlei te vullen, omdat hij niet geleerd heeft te rusten in God. Hij verveelt zich, omdat zijn „lust niet is in 's Heeren wet." Hij kwelt en bekommert zich omdat hij „zijn bekommernis niet op den Heere heeft geworpen." Hij zoekt altijd en vindt niet, omdat hij God niet zoekt, maar iets buiten God wil hebben. Bij den zondigen mensch is de laatste, de diepste gedachte de zelfmoord, omdat hij weg wil uit den Tijd, weg wil van zichzelven, weg van al de

wroeging des gewetens, of de knagende pijn van een met smart gevuld hart. Daarom vindt de ziel redding alleen bij den Heiland, die met zijn heerlijke belofte optreedt: „Kom tot Mij: ik zal rust geven," en ons verlost van de verveling, de moeite en 't verdriet van onzen Tijd. Christus Jezus is onze zondedrager, onze lastdrager, onze Tijddrager. Hij kwam om onzen tijd te zuiveren van de ellenden die ons ter neer drukken. Daarom zingt de Psalmist en de Christen zingt hem na: „Mijne tijden zijn in Uwe hand." Ieder verkeerd, eigenwillig, onheilig gebruik van onzen tijd dus is zonde tegen God," wiens wij zijn en wien wij toebehooren." God is niet alleen de Schepper van onzen tijd: Hij is ook de eigenaar van onzen tijd, de beheerscher van onzen tijd, die de heiliging van onzen tijd beoogt. En juist hierin lag voor Israël, ligt voor ons de heerlijkheid van de Sabbatswet. Geheel ons leven, in den Tijd doorgebracht, behoort Gode. Niet slechts de ééne dag van vier-en-twintig uren. „Al wat gij doet" — in den Tijd, — „met woorden of met werken, doet het alles in den naam van den Heere Jezus."

Zeer terecht heeft een gevierde Amerikaansche prediker gezegd: „Eene week in zelfzucht doorgebracht met een Sabbat volgepropt van godsdienstige oefeningen zal wel een flinken Farizeër, doch een zwakken Christen vormen. Velen schijnen te denken, dat de Zondag eene spons is, waarmee zij de zonden der week kunnen uitwisschen. Denkt er aan, Gods altaar staat er van Zondag tot Zondag, en de zevende dag is niet meer voor den dienst des Heeren bestemd als eenige andere. Die dag is rustdag. Het gansche zevental is voor 's Heeren dienst, en één dag is voor rust."

Twee vrome rechtsgeleerden van naam schreven in hun dagboek over de verdeeling van de vier-en-twintig uren van hun dag. De eerste schreef: — „*Zes* uren slaaps, *zes* aan het recht gewijd: *vier* aan 't gebed, de rest mijn eigen Tijd."

De andere vatte het dieper op. Hij schreef: — „Een *zevental* aan 't recht, aan slaap ook *zeven, tien* aan 't gewoon bedrijf: doch ALLES God gegeven." Dit zeker is ook de eerste les van het vierde gebod.

2. Onze arbeid behoort aan God.

Dit volgt uit het voorgaande. Het menschelijk leven is zoo samengesteld, dat we niet mogen doen eenvoudig wat wij willen. „Zes dagen zult gij arbeiden en al uw werk doen," heeft voor ons eene even diepe beteekenis als: „de zevende dag is de Sabbat des Heeren uws Gods, dan zult gij geen werk doen." Tijdgebruik en tijdverdrijf behooren Gode. Onze leêge en onze volle tijd, onze inspanning en onze ontspanning, onze rust en onze werkzaamheid—alles bindt ons aan den troon van God. Niemand mag zijn dagelijksch beroep kiezen zonder God: niemand mag in zijn nering God buitensluiten: niemand mag zich aan een werk wijden, waarop Gods zegen niet rusten kan: niemand mag iets ter hand nemen, eenvoudig om daardoor geld te maken, zijn brood te verdienen, rijkdom te vergaderen. Niemand mag ledig zitten en zijn tijd in luiheid doorbrengen. Het vierde gebod zet klem en nadruk bij het woord dat tot onze eerste ouders gesproken werd: „in 't zweet uws aanschijns zult gij uw brood eten". Ons aardsche leven moet ingericht worden

naar het leven Gods. Zegt niet de Heiland: „Mijn Vader werkt tot nu toe: en ik werk ook?" Wordt er niet uitdrukkelijk geleerd in het vierde gebod: „Want in zes dagen heeft de Heere gemaakt den hemel en de aarde, de zee en alles wat erin is, en Hij rustte ten zevenden dage?" Moesten wij dan ook niet dien kringloop waarnemen, en „werken terwijl het dag is?" Onze arbeid geheiligd: is dit niet de les van het vierde gebod.

3. Onze rust behoort aan God.

„Gedenkt den Sabbatdag, den rustdag, dat gij dien heiligt", zegt de Heere. 't Is opmerkelijk, dat het woord „heilig" het eerst voorkomt in den Bijbel in verband met den Sabbatdag. Immers wij lezen: „En God heeft den zevenden dag gezegend en dien *geheiligd*". (Gen. 2:3). Nergens elders in het boek Genesis komt dit woord voor. Slechts hier. Welke diepe beteekenis dus wordt door God aan den rustdag gehecht! Sabbat en heiligheid gaan samen. De rustdag is Gods eigendom. Twintig of meer eeuwen gaan voorbij eer wij dat woord weer aantreffen, en ook dan in verband met eene openbaring, die rust na arbeid belooft aan Gods uitverkoren volk. Bij den braambosch, waar de rust in 't beloofde land, na zware dienstbaarheid in Egypte aan Mozes wordt aangekondigd, werd andermaal dit woord gebezigd. „Heiligen" beteekent eigenlijk „afzonderen". Zoo werd de tempel „heilig" of „afgezonderd". Zoo werden de Priesters, de tienden, de tempelvaten, de jubeljaren „afgezonderd", omdat God ze vorderde als Zijn eigendom. De Sabbat is Gods „afgezonderd" eigendom.

II.

Deze groote beginselen werpen licht op geheel de Sabbatsviering; want

1. De Sabbat is geen willekeurige instelling.

Naar de Schepping in het verre voorleden worden wij teruggeleid. Naar de herschepping van alles in de verre toekomst wijst ons de Sabbat. In den Brief aan de Hebreën wordt de „rust in God" beschreven met een woord aan den Sabbat ontleend — „Er blijft dan eene rust, (letterlijk, „een Sabbatisme") over voor het volk van God" (Hebr. 4 : 9). De Sabbat dus was niet voor den Jood alleen, maar „voor den mensch". Daarom vinden wij de verdeeling van tijd in zeven dagen bij vele volkeren der oudheid. Babyloniers en Assyriers, Egyptenaren en Peruvianen kenden die indeeling. Zelfs de Grieken, die hunne maand eerst in drie tijdperken van tien deelden, kwamen later op het zevental terug. En de Romeinen wisselden hunne week van acht dagen in voor eene week van zeven. Zelfs den naam vinden wij bij de Assyriers in den vorm van „Sabbat" als „de dag van rust voor het hart".

En wat nog meer treft is het feit, dat geen volk zonder groote schade die verdeeling der week in zeven dagen kon veranderen. Men heeft het beproefd, en heeft die willekeurige verandering moeten laten. Toen men tijdens de Fransche Revolutie den Sabbatdag geheel afschafte

en het tiental aannam voor zijn verdeeling van de week was men verplicht na eenigen tijd tot de oude berekening terug te keeren.

2. De Sabbat is naar des menschen aard en aanleg.

De wortels van dezen rustdag schieten diep in den bodem van ons bestaan. De mensch heeft één rustdag in zeven noodig, kan er zonder niet bestaan. Zelfs wordt ons verhaald, dat in zekere onderaardsche mijnen de trekdieren eens in zeven dagen naar boven moeten worden gebracht in de vrije lucht, omdat ze anders met blindheid worden geslagen. De Sabbat is geen bloot menschelijke instelling, geen noodelooze, nuttelooze beperking onzer vrijheid, maar een zegen, een noodzakelijkheid. God wilde dat geheel het huisgezin, man, vrouw, kind, zou rusten van den arbeid: God zorgde voor het vee—den os, den ezel, het paard, het trekdier, het werkdier: God wilde den dienstknecht beschermen en eischte dat hij van noodeloozen arbeid zou worden ontheven. In Deuteronomium werd het vierde gebod versterkt met de bepaling: „Gij zult gedenken, dat gij een dienstknecht in Egypteland zijt geweest, en dat de Heer u door een sterken arm heeft uitgeleid". Zelfs de vreemdeling „in de poorten" had zijne rechten, en daarom moest Israël hem niet lasten opleggen die Hem van den rustdag zouden berooven.

Daar nu de Sabbatsviering, de bewaring van den rustdag, het staken van den arbeid, van zooveel beteekenis was voor den mensch, als mensch, is het te begrijpen, dat een vergrijp tegen den Sabbat onder de Joden met

den dood werd gestraft. Is het dan wonder, dat Profeten als Jesaja, Jeremia, Ezechiel, volksleiders als Nehemia, zooveel waarde toekenden aan de Sabbatsviering, en het schenden van den rustdag beschouwden als een schenden van de maatschappelijke orde, als een inbreuk op de rechten van den mensch, en een onteeren van God, Wiens gezag in alles moest worden erkend?

Door zijn Sabbat werd Israël bewaard van door de volkeren der aarde te worden verzwolgen. Daarom herstelde Ezra den Sabbat, na den terugkeer uit de ballingschap. Daarom sloot Nehemia de poorten der stad op den Sabbat, opdat de „kramers niet op den Sabbat zouden inkomen", om hun waar van de hand te zetten. (Neh. 13: 21). Daarom liet hij de Levieten zich reinigen „dat zij de poorten zouden wachten, om den Sabbatdag te heiligen". Daarom „twistte hij met de edelen van Juda en zeide hij tot hen: wat voor een boos ding is dit, dat gijlieden doet, en ontheiligt den Sabbatdag"? Daarom ook prijst Jesaja de Sabbatsrust op treffende wijze aan („welgelukzalig is de mensch, die den Sabbat houdt, zoodat hij dien niet ontheiligt". Jes. 56.) en beschouwt Ezechiel de Sabbatschennis als eene van Israël's grootste zonden (Ez. 20 : 12, 13).

Duidelijk is het ons dus, dat de Sabbat is Gods dag, maar ook 's menschen dag — de dag dien Israël moest heiligen als Gods uitverkoren volk, omdat de Sabbat een teeken was van scheiding tusschen Gods volk en de wereld, en een voorsmaak van den Sabbat die overblijft voor het volk van God: — de dag ook, waarop de Christen, om met den Heidelbergschen Catechismus te spreken bij uitnemendheid „den Heere door Zijnen Geest in zich

moet laten werken en alzoo den eeuwigen Sabbat in dit leven aanvangen." Zalig het volk, dat Gods Sabbat kent, Gods Sabbat waarneemt, Gods Sabbat in eere houdt! Driewerf zalig de man, die door zijn Sabbat steeds in nauwe aanraking komt met den Heere, Zijnen God!

HOOFDSTUK XIV.

Het Vierde Gebod.

II.

> Gedenkt den sabbatdag, dat gij dien heiligt.
> Zes dagen zult gij arbeiden en al uw werk doen;
> Maar de zevende dag is de sabbat des HEEREN uws Gods; dan zult gij geen werk doen, gij, noch uw zoon, noch uwe dochter, noch uw dienstknecht, noch uwe dienstmaagd, noch uw vee, noch uw vreemdeling, die in uwe poorten is:
> Want in zes dagen heeft de HEERE den hemel en de aarde gemaakt, de zee en alles wat daarin is, en Hij rustte ten zevenden dage: daarom zegende de HEERE den sabbatdag, en heiligde denzelven.

Wij hebben nu gezien hoe diepgrijpend het *vierde gebod* is. Het heeft niet slechts te doen met het vieren van een enkelen dag in de week. Het omvat geheel ons leven. Het woord van Kalvijn mogen wij wel hier in toepassing brengen: *God stelt ons zijn eigen voorbeeld ten regel.* Na

zesdaagschen arbeid een zevende dag der ruste, was Gods regel. Wij menschen, naar Gods beeld geschapen, kiezen het goddelijk leven tot ons voorbeeld : onze arbeid, onze rust, ons tijdgebruik en tijdverdrijf zijn heilig, omdat God heilig is, en wij Zijne navolgers zijn als „geliefde kinderen."

Naar deze opvatting dan ook richten wij *onze Sabbatsviering in.* Drie wegen zijn er voor ons open :

De slaafsch gebondene,
De bandeloos willekeurige,
De goddelijk vrije.

1. Slaafsch gebonden.

Streng waren de bepalingen omtrent de Sabbatsviering in het Oude Testament. De doodstraf werd toegepast op den breker van deze heilige ordonnantie: omdat Israël door zijn Sabbat aan zijn God verbonden was; als Gods eigendom, Gods uitverkoren volk bekend stond, en alzoo van de heidenwereld afgezonderd was. Gedurig werd het uitverkoren volk hieraan herinnerd. Zoo zegt Ezechiel: „Ik gaf hun Mijne Sabbaten, om een teeken te zijn tusschen Mij en tusschen hen, opdat zij zouden weten, dat Ik de Heere ben, Die hen heilige."

Voor zijn Sabbat moest Israël soms strijden. Nehemia offerde na de ballingschap voor die zaak. De profeten vóór en na hem legden hun getuigenis af voor de heiliging van den Sabbat. In de dagen der vervolging, ons in de boeken der Maccabeën beschreven, werd het volk op dit punt zwaar beproefd. De goddelooze Koning

Antiochus beval dat de Sabbat niet meer moest worden gevierd, dat de feesten moesten worden afgeschaft, dat de besnijdenis niet meer zou worden verricht, dat de tempel zou worden ontwijd. Zelfs werd op het heilig altaar een zwijn geofferd ter verheerlijking van den Griekschen God, die nu de plaats van Jehova zou innemen.

Doch helaas! wat een lust moest zijn, werd allengs door tusschenkomst van menschelijke bepalingen een zware last. En om die bepalingen te ontwijken bediende men zich van allerlei kunstgrepen. In Joodsche geschriften werd uitvoerig gehandeld over wat men „de vermenging der grenzen" noemde. Wilde men op den Sabbat verder reizen dan door de wet werd bepaald, dan mocht men den dag te voren op een afstand van twee duizend ellen wat spijze neerzetten. Op den Sabbat begon men dan met zijn 2,000 el af te loopen, at aan het einde daarvan, en zette dan zijne reis voort, alsof men pas zijn eigen huis had verlaten. Een last mocht men op den Sabbat niet dragen, zelfs niet een zakdoek, dan alleen binnenshuis. Om nu dit te ontkomen spande men draden aan palen geplant aan het einde der straten, zoodat die omheining van het huis het gebied ruimer maakte binnen hetwelk men mocht indragen en uitdragen naar hartelust. Streng waren overigens de bepalingen. De nagels der vingeren mochten niet worden geknipt, geen vrucht gegeplukt, geen stortbad genoten op den Sabbat. Strooide men graan voor zijn kuikens, men moest zorgen, dat niets werd gelaten, opdat geen korreltje op den Sabbat aan 't groeien ging. Men wilde de *letter* redden, door den *geest* der wet te vernietigen. Zulk een Sabbatsviering was een gruwel. Daarom moest de Heiland in zulke

scherpe taal dezen Farizeeuwschen letterdienst veroordeelen; zelfs werken van barmhartigheid mochten op den Sabbat niet worden verricht. „Had iemand op den Sabbat een arm of been gebroken, het lid mocht op den Sabbat niet worden gezet. Wie op den Sabbat hand of voet verrekt had, mocht er zelfs geen koud water overgieten. Wie zich verwondde op den Sabbat, mocht dan geen pleister op zijn wond leggen: alleen een priester, die in den tempel zijn vinger bezeerde mocht dien verbinden." Zoo maakte men Gods gebod krachteloos door allerlei menschelijke instellingen. Daarom moest de Heiland herinneren, dat barmhartigheid meer is dan offerande, dat de Sabbat is voor den mensch, niet de mensch voor den Sabbat.

Ook in Christelijke kringen is men soms tot uitersten gegaan. De Puriteinen in Engeland en Schotland legden zware lasten op de gemeente des Heeren door de Sabbatswet op de strengste wijze toe te passen. Men bracht de gemeente terug naar Sinaï in plaats van haar te leiden naar Golgotha. Allerlei bepalingen werden gemaakt, waardoor niet de geest werd gesterkt in waren omgang met God, maar waardoor de letter als een knellende band werd getrokken rondom de ziel van den geloovige. Terwijl men waarschuwde, en terecht waarschuwde, tegen Sabbats-ontheiliging, vergat men dat Sabbat-vieren niet bestond in de toepassing van allerlei Joodsche wetten en bepalingen die 't Farizeisme in de hand werken. Dr. Chalmers, de godzalige prediker, heeft het zeer goed gezien: „Uw Sabbat moet zijn een voorbereiding in liefde en blijdschap voor den hemel hierna, niet een middel om een God der wrake te verzoenen, of een moeilijk te

verkrijgen vrijschelding te verwerven van een harden en onverzoenlijken schuldeischer."

2. Bandeloos willekeurig.

De neiging in onze dagen is naar een ander uiterste. Men wil *geen* Sabbatsheiliging meer. Men ontneemt aan velen zelfs de Sabbat-rust. Men wil vrijheid en eischt bandeloosheid. Men wil de scheidslijn tusschen den Sabbat en de dagen der week geheel uitwisschen. Men wil zijn Zondag maken tot een dag van wereldsch vermaak, van ijdelheid; men wil op den Sabbat God niet meer verheerlijken. Men zoekt zichzelven en dient zichzelven. Ook hiertegen moeten wij op de hoede zijn.

Er zijn die den Sabbat *vergeestelijken.* Zij houden zich tegen eene uiterlijke viering van 's Heeren dag, omdat de Sabbat op geestelijke wijze moet worden gevierd in het hart. Of zij redeneeren dat elke dag heilig is, en één dag niet op buitengewone wijze moet worden afgezonderd, omdat uiterlijke gehoorzaamheid niet is een handelen naar woord en geest van Christus. Er is waarheid in deze dwaling. Christus eischt „gehoorzaamheid en niet offerande." Doch 't is eene halve waarheid: en halve waarheden zijn dikwijls snoode leugens. Het gevaar dreigt ons, dat in plaats van iederen weekdag in een Sabbatdag te veranderen, wij den Sabbat uiteindelijk in een gewoon weekdag omzetten. Zonder één bepaalden dag afgezonderd voor 's Heeren dienst, hebben wij later geen dag hoegenaamd voor dat doel. Overdreven geestelijkheid leidt vaak tot zonde.

Het voorbeeld van onzen Heiland kan ons hierin te

hulpe komen. Hij bezocht de Joodsche Synagoge op den Sabbat, hoewel Hij zelf den Sabbat kwam hervormen en moest getuigen tegen Joodsche overdrijvingen. Hij verheerlijkte den Sabbat en vernietigde dien dag niet. Zoo ook de Apostelen des Heeren. In den brief aan de Hebreën wordt het nalaten van de onderlinge bijeenkomsten sterk afgekeurd, en wordt de Sabbatsrust op aarde voorgesteld als eene voorbereiding en afschaduwing van de eeuwige Sabbatsrust. En voorwaar, als de stroom van ons godsdienstig leven behoorlijk vloeien zal, dan moeten wij hier en daar de wateren vergaderen; anders vloeit alles weg in 't woestijnzand gelijk de rivieren van ons eigen Karroo. Die den Sabbat vergeestelijken berooven ons van een kostelijk middel ter bevordering van 't geestelijk leven.

Degenen die den Sabbat willen verlagen tot een dag van openbaar vermaak weten niet wat zij doen. Zij berooven ons van een kostelijke gave Gods, dien dag gelijk te stellen met de overige dagen der week. En wat zal het gevolg zijn? Dat sommigen hun Sabbatsrust moeten laten varen ter wille van anderen die van geen Sabbatsrust willen hooren. Met het verdwijnen van den Sabbat, verdwijnt ook alle eerbied voor God en mensch. De rechten van den medemensch komen niet in aanmerking, waar men de rechten van God niet erkennen wil. Die „zonder God in de wereld leeft" zal zich aan geen menschelijke wet meer storen. Dit werd te duidelijk in de dagen van de groote Fransche omwenteling tegen het einde van de achttiende eeuw. Men schafte den Zondag af. Men onttroonde God. Men stelde in de plaats van God de Godin der Rede. Alle tien dagen nou men een rustdag

hebben? En wat was het gevolg? Frankrijk werd in een bloedbad herschapen. Duizenden werden op het schavot onthoofd. Geen mensch meer was veilig. God heeft den Sabbat ingesteld, niet slechts als een rustdag, maar bovenal als een heiligen feestdag. Een van Engelands grootste mannen, John Bright, heeft in het Britsche parlement verklaard, dat „de duurzaamheid en het karakter van het vaderland, en de vooruitgang des volks, grootendeels afhangen van de wijze waarop de rustdag, die vooral bestemd is om in de behoeften van het menschdom te voorzien, wordt besteed en onderhouden." Daarom ook hebben mannen van naam geprotesteerd tegen het openen van allerlei plaatsen van vermaak op den Dag des Heeren.

Terecht heeft de groote Engelsche staatsman, Gladstone, verklaard, dat „uit een zedelijk, maatschappelijk, lichamelijk oogpunt beschouwd, de viering van den rustdag een plicht is van het uiterste belang." En geen wonder. Die zelf niet rust, laat anderen niet rusten. Die naar vermaak zoekt op Gods dag, zal anderen behoeven om hem dat vermaak te verschaffen. En is eenmaal de stroom aan 't vloeien, dan wordt alles meegevoerd. Voor den arme en den dienstbare wordt de Zondag een werkdag, en de rusteloosheid van de week wordt voortgezet op den eenigen dag, ons door God gegeven ter zielsverkwikking en lichaamsversterking.

3. Wettig vrij.

Uit 't voorgaande is het gebleken dat de Zondag eene *Goddelijke* zoowel als eene *menschelijke* zijde heeft.

't Is Gods dag bij uitnemendheid — de eenige dag waarop God den mensch in Zijn rust ontmoet. God zoekt de ware aanbidders — zegt ons de Heiland: „de ure komt, wanneer de ware aanbidders den Vader aanbidden zullen in geest en waarheid: want de Vader zoekt dezulken die Hem alzoo aanbidden." Is dit niet een opmerkelijk woord? Elken Zondag, wanneer wij in de Kerk zitten, om te aanbidden, is God ons vooruit. Hij gaat van bank tot bank, zoekende naar „ware aanbidders." Men spreekt van „zoekende zielen"; de Schrift spreekt van een naar zielen „zoekenden God." De Sabbatsrust behoort dus te zijn een Sabbatszegen, niet eene beperking van onze vrijheid, maar eene verheerlijking ervan. Ons lichaam heeft rust noodig na de inspanning van de week. Het ontvangt nieuwe kracht, nieuwe lust tot den arbeid; ook onze geest ontvangt nieuwen zegen na de stilte, na de aanbidding, na den omgang met God, na de gemeenschap der heiligen op den Dag des Heeren. In de rusteloosheid van het aardsche leven daalt God af, ontmoet ons, spreekt tot ons, verkwikt ons.

Roept God ons op tot *rusten*, dan beteekent het niet, dat we eenvoudig alles staken, en *niets doen*. Het ware rusten is van tweeërlei aard: „het niet bezig zijn in de dingen van het aardsche en tijdelijke leven"; dit is de zaak van de ééne zijde beschouwd. Het beteekent ook: „zoo bezig te zijn, gelijk de Engelen Gods in den hemel", gelijk „God zelf die in Zijn voortdurenden Sabbat altoos werkt". Heeft niet onze Heiland zoo duidelijk en krachtig gezegd: „Mijn vader werkt tot nu toe, en Ik werk ook". Men zou op zijn Sabbatdagen geen werk kunnen doen, en toch niet den Sabbat *vieren*, zooals de Heere

het van ons eischt. „Niet werken", zegt een schriftkundige, „op zichzelf is *geen rusten*. Er ligt in het nalaten van eenige aardsche bezigheid op zichzelven noch iets verdienstelijks, noch iets heiligs. Ledigheid is geen Godgevallig iets, maar des duivels oorkussen". Zelfs onder Israël was de Sabbatdag niet een dag van ledigheid. Op den Sabbat werden de dagelijksche offeranden in den tempel verdubbeld. Op den Sabbat moesten de priesters de nieuwe toonbrooden uitzetten. Op den Sabbat werden de priesters afgelost door degenen die in de nieuwe week Tabernakel en Tempel moesten verzorgen. Over 't geheele land was er in zekeren zin nog meer drukte dan op andere dagen. Het volk kwam bijeen onder de leiding der profeten, en toen de profetenstand ophield te bestaan, bezocht men de Synagogen, om daar met lof den naam des Heeren aan te roepen. Ook in hunne huizen hielden de Israëlieten zich bezig met de dingen der eeuwigheid. Zelfs het kleinste kind moest leeren, dat het Israëlietisch huis Gods eigendom was.

Doch wat men ook al denke van *Sabbatsrust*, men mag nooit vergeten, dat Sabbats*heiliging* door dit gebod bevolen wordt. Iemand heeft terecht gezegd: „Te rusten en niet te heiligen is het Sabbat-houden van den os en van den ezel". Hoe den Sabbat te heiligen wordt ons niet voorgeschreven. Ieder moet hierin naar zijn eigen vrijheid handelen. Toch kan het niet kwaad uit het dagboek van een grooten geleerde het volgende aan te halen. Hij schreef het in zijn zes-en-veertigste jaar: „Daar ik tot hiertoe niet geleefd heb zonder een gevestigden eerbied voor den Sabbat, en toch zonder een diep besef van mijne verplichtingen als een Christen, neem ik mij

voor: — 1. Vroeg op te staan, en om daartoe te komen, vroeg naar bed te gaan op den Zaterdag; 2. In den morgen mij op buitengewone wijze in 't gebed af te zonderen; 3. Mijn leefwijze te onderzoeken, en vooral die van de afgeloopene week; te letten op mijn vooruitgang in de godsvrucht, of mijn achteruitgang; 4. De Schrift meer geregeld met de hulpmiddelen ter mijner beschikking te lezen; 5. Tweemaal het Huis des Heeren bezoeken; 6. Godsdienstige boeken te lezen, zoowel van bespiegelenden als van meer praktischen aard; 7. Mijn huisgezin te onderwijzen; 8. Door stille bepeinzing tegen te gaan wat gedurende de week door mij bedorven werd".

Dit echter geldt slechts ééne zijde der zaak. Men staat niet alleen. Daarom heeft ook de Sabbatswet zulk een wijden omvang. Zij brengt ons in aanraking met anderen, stelt ons in betrekking tot hen. Zij wijst ons heen naar het voorlaatste artikel in de „Apostolische geloofsbelijdenis", die elken Zondag in de Kerk wordt gelezen. Wij gelooven immers in de „gemeenschap der heiligen". Wanneer toch en waar kan men beter gevolg geven aan die begeerte dan op den Sabbat met de gemeente des Heeren te aanbidden, met haar aan te zitten aan de tafel des verbonds, met haar te deelen in de zegeningen door Christus Jezus ons geopenbaard.

Maar ook dit is niet alles. Onze huisgenooten hebben rechten die moeten worden gehandhaafd. Zij zien naar ons op. Wat doen wij voor hen? Er zijn verdwaalden, gevallenen, verlorenen, hebben wij geen verplichtingen tegenover hen. Moet niet de arbeid der liefde bij uitnemendheid een Sabbatswerk zijn? De Heiland genas

kranken op den Sabbat, zullen wij niet meer bepaald aan kranken arbeiden op dien dag? Heeft niet een dier, dat in de gracht valt op den Sabbat, rechten tegenover ons; worden wij niet geroepen zulk een dier uit zijn moeilijkheid te helpen? Wat uit de liefde is kan en mag op den Sabbat worden verricht, en van den Sabbat moet geweerd worden alles wat onze zelfzucht streelt, alles wat wij voor ons zelf doen, beoogen, bedoelen. Ons leven op den Sabbat moet stiller, liefdevoller, gezegender zijn!

De Zondag behoort te zijn bij uitnemendheid de Dag des Heeren, en derhalve de dag der liefde, de dag der kinderen, de dag der dienstbaren, de dag waarop meer dan anders het heil des Heeren wordt aangekondigd aan een menschdom, dat van God is afgevallen. Het eerste woord van onzen Heiland te Nazareth gesproken heeft zijn beteekenis nog niet verloren: „Hij heeft Mij gezonden, om den armen 't Evangelie te verkondigen, om te genezen die gebroken zijn van harte, om den gevangenen te prediken loslating, en den blinden 't gezicht, om de verslagenen heen te zenden in vrijheid; om te prediken het aangename jaar des Heeren". Bij uitnemendheid geldt dit den Sabbat. Want Sabbatswerk is liefdewerk — liefde tot God en liefde tot den naaste; liefde die ons bindt aan den Heere, en die ons met den medemensch verbindt. De eerste Christenreizers bepaalden dat de gevangenen op Zondag verlichting van straf en beter voedsel zouden ontvangen, en menige Synode uit den ouden tijd regelde de bediening des Woords aan dezulken — een bewijs, dat men van de vroegste tijden het liefdewerk der gemeente met den Sabbat verbond.

HOOFDSTUK XV.

Het Vierde Gebod.

III.

Gedenkt den sabbatdag, dat gij dien heiligt.
Zes dagen zult gij arbeiden en al uw werk doen;
Maar de zevende dag is de sabbat des HEEREN uws Gods; dan zult gij geen werk doen, gij, noch uw zoon, noch uwe dochter, noch uw dienstknecht, noch uwe dienstmaagd, noch uw vee, noch uw vreemdeling, die in uwe poorten is:
Want in zes dagen heeft de HEERE den hemel en de aarde gemaakt, de zee en al wat daarin is, en Hij rustte ten zevenden dage: daarom zegende de HEERE den sabbatdag, en heiligde denzelven.

Zullen wij den Joodschen of den Christelijken Sabbat tot rustdag kiezen: zullen wij onze Zondagsrust doen vervangen door een rusten op en heiligen van den Zaterdag? Er zijn die zulks willen, en ons terugvoeren naar Sinaï, vergetende, dat Sinaï verheerlijkt geworden

is door Golgotha, en dat de „*letter* doodt, terwijl de *geest* levend maakt."

Waarom toch heeft de Christelijke Kerk van hare wording af den *laatsten* dag der week doen vervangen door den *eersten*? Wij antwoorden: —

1. Uit den aard der goddelijke openbaring.

Het Oude Testament toch werd vervangen door het Nieuwe. De wet van het Oude had „eene schaduw der toekomende goederen, niet het beeld zelf der zaken." De werkelijkheid, de vervulling zou eerst met de nieuwe bedeeling komen. Het Oude Verbond had de komst van Christus ten *doel*: in Christus heeft dat verbond bereikt, wat het bestemd was aan te kondigen. „Derhalve had de geloovige in Israël, voor wien de Christus nog *komen moest*, den Sabbat vóór zich, en ging er op aan; terwijl de geloovige onder het Nieuwe Verbond, voor wien de Christus *gekomen* en zijn werk *volbracht is*, den Sabbat *achter* zich heeft en er van uitgaat." De Sabbat moest voor Israël komen aan het *einde* der week. De geloovige onder het Oude Verbond zag immers uit naar den *komenden* Christus. De Sabbat voor den Christen echter moest bij het *begin* der week staan; want zijn Heiland is *gekomen*. Van gemeenschap met den Christus gaat hij uit naar zijn werk. Eerst *rusten* in God, dan *werken* voor God en den mede-mensch — dat is Nieuwtestamentisch. Daarom ook was Christus' eerste woord tot een moede en onder lasten bezwaarde wereld: „Kom tot Mij: Ik zal rust geven. Kom tot Mij: gij zult rust vinden."

Hierbij komt, dat de Opstanding van Christus het

keerpunt is in de geschiedenis der wereld, het punt in de geschiedenis, waar Oud en Nieuw Verbond elkaar ontmoeten en dekken. Moest dan niet de Opstanding van Christus het middenpunt worden van den eeredienst der Christelijke Kerk? Moest zij niet gedurig worden herdacht in de samenkomsten der Christelijke gemeente? Moest zij niet het leven, het werken, het streven, het lijden van den Christen op aarde verheerlijken? Heeft niet de Apostel ons geleerd: „Indien gij dan met Christus opgewekt zijt, zoo zoekt de dingen die boven zijn, niet die op de aarde zijn;" en volgt er niet aan het einde van dat hoofdstuk (Col. 3 vs. 17): „Al wat gij doet met woorden, of met werken, doet het al ter eere Gods?" In het licht dus van Christus' Opstanding moest heel onze aardsche loopbaan worden betreden, moest al ons aardsch bedrijf worden ondernomen! En daar nu Christus op den *eersten* dag der week verrees, is het wonder, dat de gemeente des Heeren op dien dag bij uitnemendheid Hem verheerlijkt, die alles voor haar was en is? Is het niet te begrijpen dat zij den Zondag uitkiest als haar *zevenden* dag, om op dien dag de „zonne der gerechtigheid" in vollen luister over haar is opgegaan? De Jood zag terug naar de *Schepping*, en diende God met het oog op de voltooiïng der Schepping: wij zien terug naar de *Herschepping* door Christus, en danken God voor de voltooiïng dier Herschepping op den heerlijken dag der Opstanding. Onze werkdagen moeten beheerscht worden door den Geest van Christus: de wereld moet worden doortrokken van den Geest van Christus. Daarom beginnen wij de week met Hem, zetten haar voort en eindigen haar in Hem.

De verandering van den dag volgt ook uit: —

2. Den aard der wet zelf.

Alle waarheid toch is niet eeuwige waarheid. Vele geopenbaarde waarheden hebben een doel dat tot de bedeeling beperkt is, waarin die waarheden werden uitgesproken. Enkele voorbeelden mogen dienen ter opheldering: —

„Vertrouw op den Heere, en doe het goede" — hier is de *eeuwige* waarheid, voor *alle tijden* geldig.

„Zoo zult gij wonen in het land, en zekerlijk gevoed worden" (Psalm 37 : 3, naar eene betere vertaling) — hier is de waarheid ingericht naar de Oud-testamentische *bedeeling* en dus voor een *bepaalden tijd.*

Dit geldt ook het vijfde gebod:

„Eert uwen vader en uwe moeder" — hier is weer de waarheid in haar *eeuwigen* vorm:

„Opdat uwe dagen verlengd worden in het land, dat u de Heere, uw God geeft" — hier heeft de waarheid een vorm aangenomen, van toepassing op de Oud-testamentische *bedeeling.*

Dit geldt ook bij uitnemendheid de verschillende bepalingen van de Mozaïsche wet. Wat voor de menschheid bestemd was blijft, wat voor den Jood alleen gold is weggevallen. Het huwelijk, bijvoorbeeld, is even heilig nu als voorheen, doch de bijkomende bepalingen met de bedreigde straffen zijn vervallen. Doodslag is even strafwaardig nu als onder de Joden, doch van bloedwreker en vrijsteden weet de Christelijke Kerk niet meer. De eigendomsrechten zijn nog even ongeschonden; doch de

bijkomende bepalingen, voor den Jood bestemd, zijn reeds lang verdwenen. Dat één dag uit zeven moet worden geheiligd is van *blijvende* waarde, dat een bepaalde dag, Zaterdag, boven alle anderen moest worden uitgekozen, is slechts van voorbijgaanden, ceremonieelen aard. Sabbatsschennis wordt thans niet met doodstraf gevolgd: het aansteken van een vuur op den Sabbat wordt niet meer op grond van Gods Woord verboden. Het voorbijgaand Joodsche is voorbij: het blijvende is voor de menschheid. Wat blijft is het rusten op één dag uit zeven, en het heiligen van dien dag in den dienst des Heeren. Al het andere is van bijkomende waarde en is voor goed welgevallen.

Wat als drangreden voor Israël gold, geldt niet meer voor ons. Door zijn Sabbat moest Israël worden onderscheiden van de Heidenen. Vandaar de strenge bepalingen in Exodus 31 vs. 13: „Gij zult Mijne Sabbaten houden . . . . . wie hem ontheiligt zal zekerlijk gedood worden. Een ieder, die op denzelven eenig werk doet, zal uitgeroeid worden uit het midden harer volken." Ook moest Israël door den Sabbat herinnerd worden aan twee groote gebeurtenissen: de Schepping, maar ook de Verlossing uit Egypte: „Onderhoudt den Sabbat, want gij zult gedenken, dat de Heere, uw God, u uit Egypteland heeft uitgeleid door een sterke hand en door een uitgestrekten arm" (Deut. 5 vs. 15). Indien nu Israël de Schepping van het Heelal en zijn verlossing uit slavernij, in gedachten moest houden op *zijn* Sabbat; hoeveel te meer moest de Christen bedenken *zijn her*schepping door Christus, zijn verlossing uit de heerschappij der zonde. En kan hij dit beter doen dan op den eersten

dag der week, geheiligd door twee gebeurtenissen, die voor het geheele menschdom van beteekenis zijn, t.w., de opstanding van Christus uit het graf, en de uitstorting van den Heiligen Geest op den Pinksterdag?

Voor de eerste Christenen was de geheele week eene herinnering aan Christus. Als vanzelf werd hun leven ingericht naar het voorbeeld door Christus nagelaten. Op Woensdag dachten zij in hun samenkomsten aan het verraad van Judas: Donderdag was de Hemelvaartsdag: Vrijdag de dag der kruisiging: Zondag de dag der opstanding. Hun Zondag was de dag van openbare samenkomst en van aanbidding in het Huis des Heeren. Terug te gaan naar den Joodschen Sabbat is de klok der geschiedenis achteruit te zetten, en ons vast te binden aan de bedeeling der Schaduwen, die voor altijd vervangen is door de bedeeling der Vervulling.

Het is heerlijk gezegd door een gevierden prediker: „God gaf aan de Joden beloften, en een uiterlijke wet met den eisch van gehoorzaamheid: God gaf ons beloften, en de innerlijke gezindheid die ons tot gehoorzaamheid neigt. De voorrechten aan Abrahams nakomelingen toegekend werden hun tot een vloek, omdat zij de wet van Sinai niet hebben gehouden. De voorrechten ons toegekend, die één zijn met Christus, worden ons tot eeuwige vreugde en heerlijkheid, omdat God ons den Heiligen Geest heeft gegeven om ons te bekwamen voor onze erfenis in het licht".

Uit dit oogpunt moet ook de Sabbatskwestie worden beschouwd. Niet de bepaalde dag, maar de gezindheid op den dag: niet de letter, maar de geest: niet de wet, maar het Evangelie: niet de wet op steenen tafelen ge-

graveerd, maar in onze harten afgedrukt op vleeschen tafelen. Dit brengt ons als van zelf tot eene derde gedachte: dat de verandering van den dag door

3. De geschiedenis wordt gebillijkt

is duidelijk uit het Nieuwe Testament. De *eerste* dag der week werd door de herhaalde verschijningen van den Heiland aan Zijne jongeren, na de opstanding geheiligd, en tot de saam-vergadering der gemeente afgezonderd. Te Troas sprak Paulus op den *eersten* dag der week de gemeente des Heeren toe (Hand. 20:7). Den Korinthiërs beval hij op den *eersten* dag der week (1 Kor. 16 : 2) hunne bijdragen op zij te zetten voor weldadige doeleinden. Johannes „was in den geest op den dag des Heeren" te Patmos (Openb. 1 : 10). Uit meer dan ééne plaats in 't Nieuwe Testament (1 Kor. 11 : 18, 20; 14 : 23, 26. Hebr. 10 : 25) blijkt, dat de onderlinge bijeenkomsten niet werden nagelaten door de Apostelen des Heeren, en dat het Avondmaal bij die gelegenheden werd gevierd — iets dat op den Joodschen Sabbat niet plaats vond. Dat aanvankelijk de zevende, zoowel als de eerste dag, werd gevierd doet hieraan niets af. Want naarmate het Evangelie verder ook in de heidenwereld werd uitgebreid, moest de Israëlietische Sabbat in de schaduw en de Christelijke gedenkdag steeds meer op den voorgrond treden." Heidensche schrijvers gewaagden van de viering van den eersten dag der week. Zoo, bijvoorbeeld, schreef Plinius, de Romeinsche stadhouder van Bithynië, aan den Keizer Trajanus in het jaar 107 na Christus: „Zij, de Christenen, zijn gewoon op een bepaalden dag,

voor dat het licht is, bijeen te komen, en zingen dan bij afwisseling een lied aan Christus als God.... Als dit voorbij is gaan zij uiteen, om nog eens samen te komen, en een maaltijd te houden, waaraan zij te samen deelnemen." Welke dag kon hier anders bedoeld zijn dan de *eerste* dag der week? Niet lang daarna liet zich de Kerkvader Justinus, de Martelaar, in de volgende bewoordingen uit: „Op den dag, die Zondag genoemd wordt, is er eene vergadering van allen die leven in steden of dorpen, waarop de Apostolische Geschriften werden gelezen en de Boeken der Profeten." Verder zegt hij: „Wij komen op den Zondag samen.... omdat Jezus Christus op dien dag uit het graf verrees. Want Hij werd gekruisigd op den dag voor dien van Saturnus (Zaterdag), en op den dag na dien van Saturnus, welke de dag der zon is, verschenen zijnde aan Zijne discipelen, leerde Hij hun deze dingen." Genoeg hierover. Gewijde en ongewijde schrijvers uit de tweede eeuw getuigen, dat de Zondag bij voorkeur door Christenen werd gevierd, als de dag, waarop Jezus uit het graf verrees. Wat hebben we dan nog meer getuigen van noode?

In den Sabbat is er iets voorbijgaands en iets blijvends. Het voorbijgaande behoort tot de ceremonieele wet: het blijvende vinden wij in het beginsel, dat van alles de grondslag is. Eén uit zeven is het beginsel, waaraan de Christelijke Kerk vasthoudt. Laat de Jood zijn Sabbat op den *zevenden* dag vieren. Zijn Messias moet nog komen. Wij Christenen vieren den *eersten* dag der week, omdat onze Messias gekomen *is*, omdat Hij als overwinnaar over den dood heeft getriomfeerd, en heerlijk uit het graf verrezen is. De dag Zijner verrijzenis is onze

dag — de dag die ons heenwijst naar de Herschepping in de verre toekomst, waarvan Christus' Opstanding ons een waarborg en eene verzekering is. Dengenen, die naar den Zaterdag willen teruggaan, mogen wij toeroepen: „Staat in de vrijheid waarmede Christus u vrijgemaakt heeft."

HOOFDSTUK XVI.

Een terugblik — de Eerste Tafel.

Wij hebben nu de eerste vier geboden besproken, en alzoo de Eerste Tafel, naar wij vertrouwen, beter leeren kennen. Gewoonlijk kent men vier toe aan de Eerste, zes aan de Tweede Tafel. 't Is van belang voor ons om een terugblik te werpen op de afgelegde baan, en te vragen, wat wij uit dit een en ander hebben geleerd. Wij vatten alles samen in de hier volgende vermaningen: —

1. Legt klem op de rechte plaats.

Wij zijn als kinderen die nog moeten leeren lezen. Op de verkeerde woorden leggen zij vaak klem en nadruk, en ontnemen alzoo aan het gelezene alle kracht die erin ligt. Zoo handelen wij met de tien geboden. Het *vierde* gebod, bijv., is op bijzondere wijze beschermd door de hand des Heeren. Ernstige drangredenen worden genoemd, waarom wij de Sabbatswet moeten eerbiedigen, *omdat dit gebod zoo dikwijls, zoo schromelijk, zoo moedwillig wordt overtreden.* God geeft ons nauwkeurig aan de gronden, waarop dit gebod rust. Het

derde gebod weer bevat eene waarschuwing die niet in den wind mag worden geslagen: „de Heer zal niet onschuldig houden die Zijn naam ijdellijk gebruikt"; terwijl het *tweede* als een vuurtoren zijn licht werpt op de stormachtige wateren van den oceaan des levens. De Heere immers is „een ijverig God", en de wet der vergelding treft het „derde en vierde gelid dergenen die Hem haten." God dus legt klem op Zijne geboden, omdat wij ze licht achten. En juist de drie geboden, die door den mensch tot zijn eigen schade in den regel meer worden gebroken dan de anderen, worden door God daarom des te meer beschermd. Is er één gebod, waaraan de mensch zoo weinig gehoor geeft als de Sabbatswet? En toch is die Sabbat daar om den mensch als mensch. Hij heeft er behoefte aan, niet God zelf. Dit hebben ernstige denkers meer dan eens uitgesproken. De Engelsche geschiedschrijver, Macaulay, heeft terecht gezegd: „Indien de Zondag als rustdag gedurende de laatste drie eeuwen niet werd onderhouden, we zouden als volk op dit oogenblik armer en minder beschaafd zijn geweest dan thans." Kon men dit toch vatten, hoe gansch anders zou de Sabbatsviering zijn. Zij dient immers om de nationale, de maatschappelijke, de huiselijke erkenning van God als Schepper en Verlosser te bestendigen. Om ons tegen eigen schade en verval te bewaren door verbreking van die wet heeft God Zijn gezag doen gelden. Gelijk wij een kind vaak moeten bewegen tegen zijn eigen zin, maar in zijn eigen belang, iets te doen; zoo wil God ons bewegen den Sabbat te onderhouden, opdat we niet schade lijden aan lichaam en ziel en geest.

Dit geldt ook het tweede en het derde gebod met de drangredenen erbij gevoegd. God ziet ons gevaar, en daarom waarschuwt Hij. De valsche eed is een aanranden van Gods majesteit, en dus een vernietigen van Zijn invloed op de wereld. Die *liegt* terwijl hij Gods naam inroept als getuige, raakt God Zelven aan; die *vloekt* roept God niet in, maar laat den booze toe het hart en den mond tot zijne onheilige doeleinden te bezigen. Alle woorden die niet „met zout besprengd zijn," al het ijdel gesnap waarmee men zich inlaat, al het lichtvaardig spreken, al het onheilig spelen met den naam des Allerhoogsten verlaagt den mensch, is een dienen van den booze, die God noch mensch ontziet. God helpe ons klem te leggen op de rechte plaats en wijze! —

Een *tweede* les volgt hieruit:

2. Maakt de rechte toepassing.

Gods geboden zijn zeer wijd, maar ook zeer eng. Zeer eng, zoodat wij ze niet rekken kunnen naar onze wenschen en begeerten. Zeer wijd, omdat ze voor elken sterveling onder de zon bestemd zijn. Een knaap moet ze onderhouden, maar als knaap. Zijn tachtigjarige grootvader wordt eveneens geroepen ze uit te voeren. Maar elk op zijne wijze. De knaap toch heeft andere gewoonten, andere begeerten, andere verzoekingen dan de man. De geleerde leeft in eene andere wereld dan de ongeletterde. De Sabbatswet is op ieder hunner bindend; maar moet de knaap precies op dezelfde wijze den Dag des Heeren doorbrengen als de grijsaard, precies dezelfde boeken lezen, dezelfde diensten bijwonen, in alles naar

denzelfden regel handelen? Zet een rusteloozen jongen in „een hoek met een boek" op den Sabbat en eisch dat hij uren lang stil zal zitten en lezen — en gij maakt zijn Sabbat hem tot een *last* en niet een *lust*. Laat hem den Sabbat leeren genieten en hij zal Gods dag leeren beminnen. Laat dien dag voor het huisgezin zijn de blijdste, zonnigste, liefelijkste, heiligste dag der week; laat elk kind het verstaan, wat een voorrecht het is God als kind op kinderlijke wijze te dienen op Zijn dag, en gij zult eerbied voor God, eerbied voor Zijn Huis, eerbied voor Zijn Woord vroeg inprenten in het jeugdig gemoed. Bunyan beschreef het „leven en sterven van meneer Slecht-mensch" en teekende hem als iemand die den „Dag des Heeren niet kon uitstaan, omdat die zoo heilig was." Menig jongeling krijgt in de Kerk, in de Zondagsschool, in de ouderlijke woning een afkeer van den heiligen dag, omdat de vorm er wel is en het wezen niet.

3. Blijft niet bij de letter: dringt door tot den Geest.

Gewoonlijk wordt gezegd, dat wij door de letter den geest bereiken. Dit is niet het geval. Wij verstaan de letter eerst, wanneer wij den geest hebben leeren kennen. Een kind dat begint te lezen moet woord voor woord spellen met de grootste zorgvuldigheid, zonder dat hij den inhoud vat van het boek dat hij lezen moet. Voor hem zijn het teekenen, klanken, zonder meer. Doch zijn leermeester kan met een oogwenk tot den geest van het boek doordringen, zonder dat hij van ieder woord afzonderlijk heeft kennis genomen. Een bedreven boekhouder kan zonder inspanning een lange kolom cijfers opsommen;

een kenner der muziek kan de zoetste akkoorden ontlokken aan het speeltuig, zonder zich bewust te zijn van elke afzonderlijke aanraking van het instrument door hem bespeeld. Zijn leerlingen moeten met groote bedachtzaamheid van elke noot verslag geven en de toetsen met groote behendigheid afzonderlijk aanraken.

Zoo ook hier. Eerst wanneer wij door den Geest van God geleid worden, leeren wij de letter der wet verstaan. Wij beginnen als Israël met de letter, wij eindigen, naarmate wij toenemen in genade en kennis, met den geest der wet te verstaan, haar te eerbiedigen, haar te beoefenen, haar toe te passen op al de levensvragen, waarmede wij in aanraking komen. „Waar de Geest des Heeren is, daar is vrijheid." De vervulling der wet wordt dan onze blijdschap, omdat wij niet meer gekweld worden door de letter die spreekt — als tot een knecht — van „raak niet, smaak niet, roer niet aan," maar leven in den Geest, die de wet voor ons verheerlijkt. Zoo komen wij er toe om met kinderlijke liefde, niet met knechtelijke onderworpenheid, God te verheerlijken, Zijn dag te onderhouden, Zijn naam te eerbiedigen. De Sabbat wordt ons dan een lust, omdat wij God als Vader niet slechts als Heer of Meester hebben leeren kennen. Niet knecht der wet, maar kind onzes hemelschen Vaders zijn wij dan.

4. Vervult de Wet door het geloof.

De wetsvervulling moet eene geloofsdaad zijn. En 't geloof is slechts de openbaring van een gezond, Christelijk leven. Die gezond is, denkt nooit aan zijne gezondheid. Eerst, wanneer de pijn 't lichaam aangrijpt, roept

men den geneesheer in. Het gezond hart hindert ons niet; doch wanneer de klopping versneld of vertraagd wordt, worden wij gedwongen de middelen ons voorgeschreven toe te passen.

Het waar geluk wordt op aarde nooit bereikt, wanneer wij ernstig er naar streven; niemand kan het geluk zichzelven opdringen, of door berekening zich eigen maken. Het komt, wanneer we er niet aan denken, wanneer we onszelven vergeten, wanneer we niet afdalen in de diepten des gemoeds om daar te zoeken wat we daar niet vinden kunnen. Zoo ook in de dingen Gods. Wij klimmen niet op in de hoogte, wij dalen niet af in de diepte; „in onzen mond, en in ons hart, nabij ons" is het Woord. Niet door altijd angstig de vraag te doen: heb ik wel in dit geval de wet onderhouden? Heb ik haar in dat geval verbroken? Maar door in de ruimte uit te treden, als Gods kind te leven, wordt de wetsvervulling de natuurlijkste zaak ter wereld. Het oog naar binnen gekeerd is niet 't oog op God gericht. Beiden gaan samen. De man die zegt: „O mijn God," zal noodwendig zeggen: „O mijne ziel." Maar die zelden naar boven, altijd naar binnen ziet, wordt uiteindelijk gedrongen uit te roepen: „Ik ellendig mensch, wie zal mij verlossen van het lichaam dezes doods?" De Jood slaafsch-gebonden, diende God onder dwang: en uit dwang wordt geen liefde geboren. „Die den Heere verwacht zullen de kracht vernieuwen, zij zullen opvaren als de arenden"; zij zullen op de aarde zijn en toch boven de aarde zweven; zij zullen er op rusten, doch er niet blijven; zij zullen stijgen, en al hooger en hooger stijgen, totdat ze in hun adelaarsvlucht den hemel ingaan. Is dit onze verhouding tot de wet

Gods dan vervullen wij haar, gelijk wij de wet onzer natuur vervullen door onze ademhaling. Wij ademen in den dampkring, waarin het Goddelijk leven zich openbaart, en elke wet wordt ons de uitgedrukte wensch en begeerte onzes hemelschen Vaders. Wij zien geen bevelen in die geboden; zij zijn liefdes-uitingen, en ons hart zegt Amen, omdat wij „wandelen door het geloof." Maar

5. Wandel dan ook in de liefde.

Liefde tot de wet is de vrucht van ons geloof; want liefde is slechts de keerzijde van het geloof. Zij vergeet zichzelf, en daarom strekt zij zich uit naar God. Rustende in God wordt elk gebod ons dierbaar. Want die God liefheeft bovenal zal niet gedoogen, dat er iets tusschen Hem en de ziel kome: iedere afgod valt van zelf weg: de naam des Heeren wordt al dierbaarder; de dag des Heeren wordt liefelijker; het Woord des Heeren wordt rijker van inhoud. Alles wat van God is wordt ons aantrekkelijker; want de liefde drijft uit wat aandruischt tegen den wil Gods.

Elke andere drijfveer verliest haar kracht. Plicht is heilig, doch plichtsvervulling is het zich houden aan de letter, terwijl liefde doordringt tot de kern van het gebod. Voor plichtsgevoel zijn de geboden zwaar om te vervullen; voor de liefde zijn ze aannemelijk en worden zij vervuld zonder dat er de minste tegenspraak is. Plicht verwekt soms wrevel bij ons. 't Is de tuchtroede die den slaaf drijft naar zijn werk. Liefde is de band die zielen aan elkaar gebonden houdt. „De liefde is de vervulling der wet;" — zoo schrijft een diepzinnige

denker — „dit diepe apostolische woord heeft bij duizend andere toepassingen ook hier zijn gelding. Liefde is de volle uitbreiding van het wezen, de volledige verwerkelijking van ons eigenlijk bestaan. Daarom is God de Liefde, omdat Hij is de Oneindige, de Almachtige, die in de uitbreiding van Zijn Wezen door niets beperkt is. En het wezen van den mensch, die naar Gods beeld geschapen is, is eveneens de liefde, waarmede hij zich met God samensluit; met God, die het eenig waardige voorwerp van de volkomen ware liefde is, van DE liefde is."

Is de gemeenschap met God gebroken, bestaat die eenheid niet meer, dan staat de *wet* tegenover den mensch, dan streeft hij in eigen kracht om haar te vervullen of hij verzet zich daartegen. In het eerste geval wordt hij een Farizeër, die op pijnlijke wijze elk stipje, elke iota der wet tracht te vervullen en feilt hij daarin, dan wordt die wet hem een zware last, dien hij van de schouders werpt, omdat hij zulk een last alleen niet torschen kan. Eerst als de liefde bezit neemt van zijn wezen, van zijn neigingen en begeerten, dan roept hij met den Psalmdichter uit: — „Hoe lief heb ik Uwe wet: zij is mijne betrachting den ganschen dag."

Wat de wet in de *Eerste Tafel* vervat is niets anders dan eene flauwe afschaduwing van de wet die in den hemel heerscht, en die eenmaal in het Nieuwe Jeruzalem heerschen zal. Daar immers is het Lam de kaars, het al, het eenig middenpunt. Dáár is de liefde de wet des Lams; dáár zijn Zijne uitspraken de vereenigde uitspraken van elk Zijner onderdanen.

Uit dit oogpunt beschouwd kunnen wij verstaan wat de Heiland heeft geleerd: „die Mij liefheeft bewaart Mijne

geboden"! En zegt ons niet de Apostel der Liefde: „dit is de Liefde Gods dat wij Zijne geboden bewaren; en Zijne geboden zijn niet zwaar"? De kinderen des huizes staan tot het hoofd des huizes in eene gansch andere betrekking dan de knechten des huizes. Wat niet uit liefde gedaan wordt is zeer pijnlijk en geschiedt ook meestal uit dwang. Maar, waar liefde heerscht, heeft men andere oogen, andere ooren, andere handen, een ander hart, dan de mensch, die niet onder den invloed der liefde is gekomen. Daarom kan ook niemand de wet Gods verstaan, of hij moet ingaan door de poort der liefde, en haar betrachten in den Geest, waarmee de Heiland haar vervulde. Op Hem past het woord van den Psalmdichter: „Zie, Ik kom, o mijn God, om uw welbehagen te doen." En wij die er Amen op zeggen, moeten er toe komen het Hem na te zeggen en er bij te voegen: „Uwe wet is in het midden mijns ingewands." Velen zien niet wat er in Gods wet is, daarom gaan zij gebukt onder die wet. Mogen wij allen bidden met den dichter:

Mijn Heiland, geef me Uw oogen niet,
Of geef me Uw hart er bij.

HOOFDSTUK XVII.

Het Vijfde Gebod.

I.

Eert uwen vader en uwe moeder, opdat uwe dagen verlengd worden in het land, dat u de HEERE uw God geeft.

Het nauwe verband tusschen de tien geboden blijkt zeer duidelijk, wanneer wij onze aandacht wijden aan de tweede Tafel. Grondgedachte van alle tien is

EERBIED,

en wel in meer dan éénen vorm, t.w:

EERBIED voor wat BOVEN ons is — God, onze ouders, onze regeerders.

EERBIED voor wat OP GELIJKEN VOET met ons staat — de naaste in zijn *leven* (6de), *zijn*

huisgezin (7de), zijn eigendom (8ste), zijn goeden naam (9de gebod).

EERBIED voor wat ONDER ons is, van ons afhankelijk is, tot ons opziet, om raad, leiding, hulp, bescherming, troost: — onze dienstknechten, onze lastdragende dieren („uw os, of uw ezel"), de vreemdeling in onze poorten.

Het vijfde gebod nu verbindt ons aan den éénen kant met God, aan den anderen kant met onzen medebroeder — God én mijn naaste. Uitgangspunt hier is het huisgezin, waaruit de Staat geboren wordt, waar de ouders worden geëerd, waar de kinderen worden geleerd, waar God wordt gediend, waar de medemensch wordt erkend.

Zoo sluit het vijfde gebod zich op treffende wijze aan bij het vierde gebod. Bij het *vierde*. Want dáár wordt niet gehandeld over Gods *eer*, zooals in de eerste drie, of over de *rechten* van den naaste, zooals in de laatste vijf; maar over de grondbeginselen van dit en het toekomstig leven. Het vierde gebod immers heeft te doen met het goddelijk voorbeeld in den dagelijkschen wandel: „God rustte, alzoo ook gij": uw leven is verborgen in God, maar God wordt dan ook geopenbaard in uw leven. Het vijfde gebod grijpt op dit punt in het vierde; want het erkent een goddelijk gezag in het huiselijk leven. In Leviticus worden de twee geboden aan één gesnoerd: „Een iegelijk zal zijne moeder en zijnen vader vreezen, en Mijne Sabbaten houden: Ik ben de Heere, uw God" (Lev. 19 : 3). En Paulus verheerlijkt het vijfde gebod: „Gij kinderen, zijt uwen ouderen gehoorzaam *in den Heere*" (Ef. 6 : 1).

Ook bij het *tiende* sluit zich het *vijfde* aan. Immers uit de nauwe gemeenschap met God worden wij eerst ingeleid in een godzalig, huiselijk leven. En uit onzen nauwen omgang met den naaste, buiten het huis, worden wij ingeleid in een godzalig, innerlijk leven, met de woorden: „Gij zult niet begeeren," of anders uitgedrukt: is het huisgezin, wat 't behoort te zijn, dan is het maatschappelijk leven slechts de afschaduwing van een godzalig huiselijk leven: en is het leven in het openbaar, wat het behoort te zijn, dan is ook het leven des harten rein en heilig voor God en ons eigen geweten. Hier dus hebben wij den laatsten vorm van allen waren eerbied, t.w: —

EERBIED voor ONSZELVEN: in de beteugeling van onheilige begeerten, booze lusten, verkeerde neigingen. Want we zijn immers „tempelen des Heiligen Geestes" — zooals de apostel het uitdrukt: „Weet gij niet, dat ulieder lichaam een tempel is van den Heiligen Geest, en dat gij uws zelfs niet zijt" (1 Cor. 6 : 19).

Zoo vormen de tien geboden één goddelijk geheel, met EERBIED als het wachtwoord: jegens God, den naaste, ons zelven. 't Is een keten met tien schakels, waaraan elk afhankelijk is van den anderen; waaraan allen eene heerlijke eenheid vormen, en ieder van de grootste beteekenis is.

Dit een en ander zal ons nog duidelijker worden, wanneer wij letten op:

1. Den aard van het vijfde gebod.

Terecht heeft een Schriftuitlegger met het gebruik van

twee Latijnsche woorden het groote gewicht van dit gebod aangeduid. Het sluit zich aan bij de eerste tafel, waar er sprake is van de *Pietas*, of de vroomheid des gemoeds, die ons in staat stelt onze plichten jegens God te vervullen, en onze ouders naast en onder God te eeren. Het sluit zich ook aan bij de tweede tafel, waar er sprake is van de *Probitas*, of de vroomheid des wandels, die zich allereerst openbaart in den omgang tusschen ouders en kinderen, en daarna in den omgang tusschen burger en burger in de samenleving. Hij zegt verder: „In de orde der geboden komt het vijfde *na* het vierde gebod, het eeren der ouders *na* het eeren van God; doch in de orde der natuur gaat het aan het vierde vooraf, omdat de vader voor zijn kind meer is dan vader." Wie den eerbied ondermijnt, die grondslag is van het huisgezin, ondermijnt daardoor de grondslagen der geheele maatschappij.

Geheel de Schrift is vol van deze gedachte. Spreekt de Heiland van den hemel, dan bedient hij Zich van het beeld eens huisgezins: „In het Huis Mijns Vaders zijn vele woningen" — zoo spreekt Hij. Hij Zelf, de Zoon des Vaders, moest als kind onder aardsche ouders „gehoorzaamheid leeren." Die „het Koninkrijk Gods wil ontvangen" moest naar Zijn woord eerst een „kindeken" worden (Luk. 18 : 17). Hij beroept Zich op eene in ons ingeplante wet der natuur. Het Groote Vaderhuis ontvangt de kleinen, die in eenvoud, eerbied, gehoorzaamheid aan 's Vaders wil en gezag zich onderwerpen. Een kenmerk van de eeuw van den Anti-Christ zal zijn een verzet tegen den wil der ouders door goddelooze kinderen: „menschen zullen zijn liefhebbers van zichzelven . . . . den ouderen

ongehoorzaam" (2 Tim. 3 : 2). Zeer diep dus grijpt dit gebod. 't Is het „Eerste Gebod met eene belofte" (Ef. 5 : 2), zooals de apostel het ons voorstelt. Het gebod is tweeledig. Het bevat EEN BEVEL, en EENE BELOFTE.

2. Het bevel.

„Eert uwen vader en uwe moeder." Het moet ons treffen dat hier geen sprake is van *liefhebben*, maar van *eeren*. En geen wonder. „Eeren" toch grijpt dieper dan „liefhebben," en omvat veel meer dan „vreezen." 't Is deze twee vereenigd. Het „eeren" is zelfs meer dan gehoorzamen. Want die gehoorzaamt wordt soms door vrees voor straf gedrongen te doen, wat hem tegen de borst stuit. Eigenbelang dwingt tot onderwerping en men erkent niet in het voorwerp zijner gehoorzaamheid den meerdere, die boven hem gesteld is. Liefde weer is willekeurig, vaak onredelijk en niet op eerbied voor den persoon gegrond. Liefde is dikwijls zelfzuchtig, zoo zij niet uitgaat van 't ontzag dat we koesteren voor hem die meerder is dan wij. De Schotsche Catechismus heeft het heerlijk omschreven: „Deze eer bestaat in den echten eerbied die zich openbaart in hart, woord, wandel: in gebed en dankzegging voor de ouders: in getrouwheid aan, in verdediging van hun personen en hun gezag: in hun dragen van hun zwakheden, in het dekken daarvan met den mantel der liefde." Zoo vloeien liefde en eerbied uiteindelijk in een. De liefde die in het ouderlijke huis zich gelden laat is eene liefde die in gehoorzaamheid geboren, en in eerbied ontvangen is. 't Is liefde

door eerbied en onderdanigheid verheerlijkt. Waar zulk eene liefde heerscht, daar zien we ook met diepen eerbied op tot de ouders die door God over ons gesteld zijn. Daar gehoorzamen wij zonder dwang; want gehoorzaamheid onder dwang is de onderdanigheid van een slaaf, die vreest; niet van een kind, dat liefheeft. En waar onze ouders de eereplaats innemen die hun toekomt, daar staat ook de Almachtige God als Vader naast en toch boven de ouders, Wien we alle eer geven en Wien we in kinderlijken ootmoed onzen Vader noemen. Aan God immers kennen we ons gansch bestaan toe. Hij heeft ons geschapen; doch onze ouders hebben ons gegenereerd. Onze aardsche vader heeft zijn stempel op ons afgedrukt, zijn beeld dragen wij, door zijn naam worden wij gekend. Tusschen hem en ons is er een verband, dat niet uiterlijk, niet maatschappelijk is, maar innerlijk, naar lichaam en naar ziel.

In de Heilige Schrift wordt zeer dikwijls op die eenheid gedrukt. De „Verloren Zoon", in de gelijkenis, is ons hiervan een bewijs. Wat bond den Vader aan dien gezonken zwerveling? Wat trok dien ongelukkige naar het vaderhuis terug? Niemand kon die twee verstaan: zelfs de oudste broeder veroordeelde, en de dienstboden mompelden achteraf. Liefde alleen verstaat Liefde.

In het dagelijksch leven ook treffen wij gevallen aan van innige gehechtheid tusschen ouder en kind, maar ook van het tegenovergestelde. Twee gevallen komen ons voor den geest: — „Ik kende een zoon — zoo verhaalt ons een Evangeliedienaar — wiens vader door een snood misdrijf, zijn hooge ambt onwaardig, zich tegen de wetten van Kerk en Staat had vergrepen. Door die

daad werd hem alles ontnomen, werd hij door allen verstooten. Zijn loopbaan eindigde in diepe duisternis: zijne zon was ondergegaan, terwijl het nog dag was. Slechts één bleef hem getrouw: zijn zoon, zelf hooggeplaatst, deelde in zijn lot, nam hem in zijn huis, verzorgde hem totdat de verlatene en diepgezonkene stierf. Om zijnentwil gaf de zoon alles op, bleef ongehuwd, getroostte zich vele ontberingen, sloot zich af van de kringen, waarin hij zich altijd met eere had bewogen." Wat een bewijs van kinderlijken eerbied!

„Ik ken er ook één," zegt Moody. „Hij was als knaap in mijn Zondagsschool klas. Zijn vader was een dronkaard, zijn moeder een waschvrouw. Met haar zuurverdiende penningen verschafte zij het noodige voor zijn opvoeding. Hij bezocht de Hoogeschool, en begon naam te maken. Eens vond hem een medestudent staande bij de deur van de eenvoudige woning zijner moeder. Daarover schaamde hij zich. Toen hem de vraag later werd gedaan: Wie is die oude vrouw, met wie ik u zag spreken?" was zijn antwoord: „O, zij is mijne waschvrouw." Dat is nu vele jaren geleden. Ik heb sedert dien tijd mijn oog op hem gehouden. Hij zonk al dieper en dieper. Nu is hij een verlorene voor Kerk en maatschappij. Beschaamd over zijn moeder ..... geen wonder dat de hand Gods hem trof!!"

Staat er niet geschreven: „Het oog, dat den vader bespot, of de gehoorzaamheid der moeder veracht, dat zullen de raven der beek uitpikken" (Spr. 30 : 17)?

Gods bevel in het Vijfde Gebod grijpt diep.

3. De Belofte.

De belofte is even eigenaardig als het bevel: „Opdat uwe dagen verlengd worden in het land dat u de Heer, Uw God, geeft." Paulus noemt dit gebod: „het eerste met eene belofte," en beschouwt ons welvaren als daarmee nauw verbonden. (Ef. 6 : 2). Dat wil natuurlijk niet zeggen, dat ieder welgeaard kind voorspoed *zal* en *moet* hebben: maar wel, dat de vooruitgang, de welvaart, het voortbestaan der natie afhangt van dit gebod. Want de burger wordt in het huisgezin gevormd; wordt dáár het ouderlijk gezag erkend en gehandhaafd, dan zal in het openbare leven het burgerlijk gezag tot zijn recht komen. In het huisgezin ligt de kiem van het volksleven. Het volk moet als volk te gronde gaan, waar ouders worden geminacht, en kinderen geen eerbied openbaren jegens hun vader en hunne moeder. Dr. Kuyper in zijn uitlegging van den Heidelbergschen Catechismus wijst er op, dat er twee volkeren zijn, die het langst hebben bestaan, en die boven alle anderen hebben uitgemunt in den eerbied voor het ouderlijk gezag, t.w.: Israël en China. Hij zegt: — „Tusschen den uittocht uit Egypte eenerzijds en de verwoesting van Jeruzalem anderzijds, die aan Israëls volksstaat een einde maakte, zijn er ruim vijftien honderd jaren verloopen .... Het machtige Romeinsche rijk hield het, alles saamgenomen, nauwelijks duizend jaren uit: de meeste Oostersche rijken telden hun leven slechts bij enkele eeuwen. De oudste staten van Europa kunnen op geen hooger ouderdom dan van duizend jaar bogen. Het eenige voorbeeld van een volks-

staat die het Israël afwint, vindt ge in China, dat reeds ver over de tweeduizend jaar leeft.... Het vaderlijk gezag is onder de Chineezen hooger in eere dan in eenig ander land.... En wat Israël betreft, na het Sabbats gebod is er geen gebod dat in Israël zoo streng werd gehandhaafd. En nu leert de uitkomst dat juist die twee volken die zich het stiptst aan dat vijfde gebod gehouden hebben, ook metterdaad als volk in vergelijking met andere volkeren, op een zeer langdurig volksbestaan mogen roemen."

Zoo diep grijpt dit gebod, dat ook onze Heiland, in zijn strijd met de Farizeën, hun valsche vroomheid in het licht van het vijfde gebod aan de kaak stelde. Zij verweten hem, dat Zijn discipelen met ongewasschen handen aanzaten, tegen het gebod. „Weet gij dan niet," was Zijn antwoord, „dat gij zelf, niet een menschelijke, maar een Goddelijke instelling, onder dekmantel van Godsdienst overtreedt? Gij berooft uw ouders van hun wettig deel, door te zeggen: Korban, 't is voor den tempel; alsof de tempel daar is, om u in staat te stellen van ouders terug te houden wat hun verschuldigd is. Gij geveinsden! Gij maakt Gods Woord krachteloos door uwe inzetting" (Mark 7 : 13). Welk een licht wordt hier geworpen op dit gebod.

HOOFDSTUK XVIII.

Het Vijfde Gebod.

II.

> Eert uwen vader en uwe moeder, opdat uwe dagen verlengd worden in het land, dat u de HEERE uw God geeft.

Wij hebben den AARD en den INHOUD van het vijfde gebod onderzocht, en bevonden dat het goddelijk is in oorsprong, omvang en toepassing. De hoogte, lengte, breedte en diepte er van zijn verre buiten onze berekening. Het heeft te doen met het familieleven als grondslag voor de maatschappij, met de verhouding van ouders tot kinderen, van kinderen tot ouders, en dus met het leven des volks als wortelende in het huisgezin. Wij hebben dus te letten op de volgende bijzonderheden: —

1. Het Huisgezin.

Het is niet slechts een samenwonen en samenleven van

personen, die tot elkaar in geene betrekking staan. Terecht wordt het gezegd, dat de hoeksteen van de maatschappij is de haardsteen; want de staat is niet anders dan de gerijpte vrucht van 't familieleven.

Elk menschenkind staat alleen en toch niet alleen. Hij is en blijft verantwoordelijk voor zijn eigen woorden en daden, en draagt tevens het kenmerk van het huisgezin, waarin hij geboren is. Het bloed in zijn aderen heeft een onmiskenbaar karakter — het karakter van het familieleven, dat zijn stempel op hem heeft afgedrukt. Wat hem tot een mensch maakt heeft hij, naast God, aan zijn ouders te danken. „De stem, de lengte en vorm der lichaamsdeelen, de hoogte, de kleur van het hoofdhaar, de sterkte en helderheid van het gezicht, de gezondheid van zijn hersenen, zijn spierkracht, zijn veerkracht, zijn lichaams-zwakheid of zijn lichaams-sterkte — alles hangt af van de ouders die er voor hem geweest zijn."

Zoo diep grijpt deze waarheid, dat men er mee rekenen moet in de maatschappij. De mensch is vaak slechts een afdruk van zijn medemensch: en hij laat zijn eigen beeltenis achter, die invloed uitoefent zonder dat hij zelf het weet.

Er is eene wetenschap — een hoogere vorm der zielkunde — die ons aantoont, hoe ieder woord gesproken, iedere daad verricht tusschen vier muren, een onuitwischbaren indruk achterlaat op die muren, in dat vertrek, in die kamer, in dat huis. Men heeft het bevonden, dat gevangenissen soms worden kweekplaatsen voor misdaden, hospitalen voor ziekten. Vooral in ziekenhuizen is dit gebleken. Men moest gedeelten afbranden, uitbranden, om aan de kwade invloeden, die daar heerschten, paal en perk te stellen.

Wie dan kan den invloed van het huisgezin gering schatten! De geboorte van een kind is geheimzinnig, onverklaarbaar. Wij worden geworpen op eene wereld, door *ons* niet gekozen, door *ons* niet voorbereid. Wij worden leden van een huisgezin door *ons* niet gezocht, door *onze* keuze niet bepaald. Wij zijn afhankelijk van twee ons onbekende personen, van wier liefde of wier willekeur wij afhankelijk zijn, die ons tijdelijk of ons eeuwig bestaan kunnen verheerlijken of vernietigen. Wij zijn schakels in een keten die zich uitstrekt eeuwen naar achteren, die zich verliest in het verre verschiet naar voren. Ons huisgezin is één met ons verleden, één met onze toekomst. Wij zijn wat ons huisgezin was voor onze komst in deze wereld. Is het dan wonder, dat het vijfde gebod met nadruk spreekt van de *heiligheid van het huiselijk leven?* Niemand leeft zichzelven dáár; niemand staat dáár alleen. Ouders en kinderen, broeders en zusters, heeren en dienstboden. Zij behooren bij elkaar in de goddelijke verordening: zij zijn van elkaar afhankelijk: zij oefenen wederkeerig invloed op elkaar. Het huisgezin is uit God, en behoort aan God.

2. Het Huwelijk.

Het huwelijk is niet eene bloote onderneming door twee personen aangegaan. Het is ook niet een verbintenis, waarin hartstocht, wellust, ijdelheid den toon moeten aangeven. Het is gegrond in liefde, die ontstaat uit eenheid van zin, die bestaat in gemeenschap van geest. „Twee zielen en ééne gedachte" — zoo spreken sommigen van het huwelijk. Dichters hebben het bezongen, zonder

de diepte er van te peilen. De Apostel beschouwde het zoo heilig, dat hij daarin het beeld zag van de vereeniging tusschen Christus en de gemeente. „Zij twee zullen tot één vleesch zijn: deze verborgenheid is groot, doch ik zeg dit, ziende op Christus en de gemeente" (Ef. 5:32). Spreekt de Schrift niet van de gemeente als „de Bruid"; wordt niet in het Oude Testament alle afgoderij, alle afwijking van de ware leer, alle verbreking van den band tusschen het volk en zijn God, beschouwd als „echtbreuk" en „hoererij"? Eén ding is zeker. Men kan de Heilige Schrift niet lezen, zonder onder den diepen indruk te komen, dat het huwelijk een heilige instelling Gods is.

De geschiedenis der Christelijke Kerk is vol van voorbeelden, waarin de invloed der ouderlijke woning ten sterkste wordt geopenbaard. Monica, de moeder van Augustinus, den Kerkvader; Anthusa, de moeder van Chrysostomus, den beroemden prediker; Nonna, de moeder van den grooten Gregorius, — zij waren vrouwen van karakter, wier invloed naleefde in haar kinderen. Wij kunnen het verstaan, bij het lezen van die oude geschiedenissen, dat Libanius, de heidensche leermeester van Chrysostomus, uitriep: „Wat voor vrouwen toch hebben deze Christenen"!

Gaan wij verder terug in de geschiedenis, dan kunnen wij niet vergeten, wat een Samuël verschuldigd was aan zijne moeder, wat een vloek op het huisgezin van David lag, na de groote zonde van den vader. Wie onzer denkt ook niet aan de stille woning te Nazaret, waar het kindeken Jezus de teedere moederzorg genoot van de nederige dienstmaagd des Heeren, die haar kindeken ter wereld bracht in Bethlehems stal? Als eenmaal het Boek

der Gedachtenis hierna wordt opengeslagen, zal meer dan een moeders- of vadersnaam gevonden worden onder dien van een zoon van beteekenis; omdat de loopbaan van een godzaligen zoon dikwijls slechts is de weerkaatsing van de loopbaan van godzalige ouders.

Een bekende Engelsche staatsman schreef in zijn dagboek: „Een van de grootste zegeningen mijns levens is geweest de liefde mijner moeder, en de gelegenheid mij geschonken om haar weerkeerig lief te hebben, met de vaste overtuiging dat zij alleszins waard was de diepe achting, die ik haar bewijzen kon."

Wat gezegd is omtrent *ouders* en *kinderen* geldt ook de verhouding tusschen *man* en *vrouw*. Meer dan één huwelijk is ongelukkig, omdat de hoofden van het gezin elkaar niet verstaan en niet weten te dragen en te verdragen. Uit de dagen der groote Fransche Omwenteling is ons een brief bewaard gebleven van een ongelukkigen gevangene, die met een onbeschrijfelijk verlangen tijding aangaande zijne vrouw wilde vernemen. „Mocht het mij" — zoo schreef hij — „vergund worden tot mijn troost, in Gods Naam en in dien der Heilige Drieëenheid, tijding te bekomen van mijne dierbare vrouw, al zou het slechts zijn haar naam op een kaartje, ten bewijze dat zij nog leeft! Dit zou mijn grootste vreugde zijn, en ik zou eeuwiglijk uwe goedheid roemen." Wat een wereld van liefde spreekt er uit dezen brief! Wat een hart klopt er in zulke uitlatingen!

3. De Verhouding van Ouders tot Kinderen.

Dit kan in één woord worden uitgedrukt, t.w.:

gehoorzaamheid van den kant der kinderen. Niet de gehoorzaamheid van een knecht, die om loon arbeidt, maar van een kind, dat geleerd heeft op te zien naar zijne ouders en hen in alles te „eeren".

Gehoorzaamheid is niet slechts ééne onder vele deugden; zij is *de* deugd in het huisgezin. Zij is de geheimzinnigste macht in de wereld: niet als liefde gegrond op het zichtbare, maar als leunende op het onzichtbare. In liefde is er keus: in gehoorzaamheid niet. Er is hier geen beroep op mijn zintuigen, of op mijn gemoedsgesteldheid, of op mijn gewaarwordingen. Ik *moet* gehoorzamen. De slinger van het uurwerk van ons dagelijksch leven beweegt zich tusschen de twee uitersten: mijn *plicht*, mijn *verantwoordelijkheid*.

Zoo diep grijpt deze gehoorzaamheid dat de schrijver van Handelingen der Apostelen de hoogste, heerlijkste daad der ziel, — haar geloofsdaad — beschrijft met de benaming: „Eene groote schare werd den *geloove gehoorzaam*" (Hand. 6 : 7). En Petrus schrijvende aan de „verstrooide" geloovigen, zegt van hen in zijn eersten brief, dat zij waren de „uitverkorenen tot gehoorzaamheid en besprenging des bloeds van Jezus Christus" (1 Pet. 1 : 1).

Hier is geen sprake dus van de gehoorzaamheid van een lafaard, die zich laat onderdrukken, vernietigen, bedwingen, omdat hij vreest voor straf, gelijk de hond vreest voor den zweep des meesters. Hier wordt gewaagd van het volle vertrouwen des harten, dat zich overgeeft aan het hoogere gezag, omdat diens eischen zijn edel, billijk, recht, wettig, liefdevol. Gelijk dus de Zoon van God „gehoorzaamheid leerde": gelijk het kind

van God „den geloove gehoorzaam is" jegens zijn Hemelschen Vader, zoo moet in elk aardsch huisgezin het rechtgeaard kind den „ouderen gehoorzaam zijn in alles," omdat hij vertrouwen heeft in vader en moeder, omdat hij vader en moeder hartelijk lief heeft.

Een goudstuk heeft twee zijden: aan de ééne zijde de beeltenis van den vorst, aan de andere het waarde-cijfer van dat muntstuk. Zoo met liefde en gehoorzaamheid. *Liefde* is de beeltenis van de ouders op het hart der kinderen afgedrukt: *gehoorzaamheid* geeft de waarde aan van de liefde die er heerscht in het kinderhart. Gehoorzaamheid is de liefde tot ouders geopenbaard in de daad, verheerlijkt in het leven. „Gehoorzaam tot den dood" was een kenmerk van Gods Zoon op aarde: gehoorzaam in het dagelijksch leven en streven behoort kenmerk te zijn van elk aardsch kind.

Tot zoover het kind. Maar wat van de ouders? De Apostel Paulus legt grooten nadruk op deze zijde der zaak: „Gij vaders! verwekt uwe kinderen niet tot toorn: maar voedt ze op in de leering en vermaning des Heeren" (Ef. 6 : 4). Ouders hebben verplichtingen jegens hun kinderen, die niet mogen worden verzuimd. In twee richtingen wordt er vaak gezondigd — door dwaze liefde, door dwaze tucht. Er zijn ouders die alles toegeven en bitter moeten lijden tengevolge daarvan. Eli is ons hiervan een ontzettend voorbeeld. Hij „keek zijn kinderen niet eens zuur aan" (1 Sam. 3 : 13) en bracht dus een oordeel over zichzelven en over zijn huis. Aan den anderen kant zijn er ouders, die in de toepassing der tucht zooveel hardheid, bitterheid, gevoelloosheid openbaren, dat zij hun kinderen van zich afstooten en ze niet

winnen. Ouders hebben te verstaan, dat hun kinderen in de eerste plaats den Heere toebehooren, en als kinderen des Heeren moeten worden behandeld in de ouderlijke woning. De „leering en vermaning des Heeren" mogen nooit ontbreken in het Christelijk gezin. De tweeledige vermaning van den Apostel is in werkelijkheid één. *Niet* „tot toorn verwekken" moet gepaard gaan met de „opvoeding in de leer van Christus." Waar ouders den Heere dienen, daar oefent hun wandel met hun woord een heiligenden invloed uit.

Soms oogsten ouders wat zij zelf gezaaid hebben. Hoe kan het ook anders? Kinderen erven onze eigenaardigheden, onze karaktertrekken, onze gewoonten, zonder dat zij het merken. Aan hun spraak, hun manieren, hun liefhebberijen, hun gebreken, herkennen wij onszelven. Zij vormen ons tot hun model: ons huis is hun huis: ons eigendom is hun eigendom: onze eer is hunne eer. Zij leven in dezelfde gedachtenwereld: zij dragen een stempel, dat wij op hen hebben afgedrukt. Is het dan wonder, dat de Heilige Schrift met allen ernst ons het gewicht van vaderschap en moederschap op de ziel bindt? Is het dan wonder, dat de gemeente des Heeren bij de doopsbediening vordert, dat de ouders hunne kinderen zullen opbrengen in de „leering en vermaning des Heeren"? Die een volk wil redden moet de kinderen redden, en om de kinderen te redden moet men de ouders winnen voor God en voor Zijn Koninkrijk.

God ontferme zich over de huisgezinnen die tot onze Kerk behooren!

HOOFDSTUK XIX.

Het Vijfde Gebod.

III.

> Eert uwen vader en uwe moeder, opdat uwe dagen verlengd worden in het land, dat u de HEERE uw God geeft.

Wij hebben reeds gezien, dat de betrekking waarin ouders en kinderen weerkeerig tot elkaar staan eene zeer eigenaardige is. Niets in de schepping Gods is daarmee te vergelijken. Zij is eenig in haar soort. Daarom noemt ook de Apostel het huwelijk een „verborgenheid" die „groot" is (Ef. 5 : 32). Er blijven altijd vragen over waarop wij geen antwoord geven kunnen.

EENE VRAAG.

Het kind zou kunnen vragen: waarom MOET *ik mijne ouders* EEREN? Ik koos hen niet. Zij kozen mij niet.

En toch hun bloed vloeit in mijne aderen: hun natuur is vaak de eenige erfenis door hen mij gelaten. Hun zonde woelt en werkt in mij. Ik was als een stroohalm op de wateren geworpen, toen zij mij ontvingen. Ik ben, ik word, wat zij van mij maken.

Het antwoord ligt voor de hand. Achter uwe ouders staat God. Hij koos. Hij beschikte over uw lot. Hij riep u te voorschijn uit het niet. Hij deed u geboren worden in een huisgezin. „Het ouderlijk gezag heeft een goddelijken oorsprong, en de hand die eene betrekking tusschen ons en onze kinderen strengelde, zachter dan fluweel en hechter dan graniet, is de eigen hand van den Vader der lichten geweest." Aan dat gezag mag niemand te kort doen.

Er is dan ook niets onnatuurlijker dan de ondankbaarheid van een ontaard kind. Afschuwelijker voorwerp kan men zich niet denken, dat een kind zijn ouders minacht, of hun hartzeer aandoet. Wat diepte van smart ligt er in het woord van den dichter, die uit ervaring sprak:

De ouders telen het kind,
  En brengen het groot met smart.
De kleinen treên op het kleed,
  Doch de grooten treên op het hart.

Zulke hartvertreders zijn een gruwel in Gods oogen, en verachtelijk in het oog van den mensch.

Want voorwaar, met ouderliefde is niets op aarde te vergelijken. Wil de Psalmdichter Gods liefde beschrijven, hij bedient zich van een beeld aan het ouderhuis ontleend: „Gelijk zich een vader ontfermt over de kin-

deren, ontfermt Zich de Heere over degenen die Hem vreezen" (Ps. 103 : 13). Wil de profeet ons Gods trouw nader leeren kennen, hij gewaagt van moedertrouw in de kinderkamer: „Kan ook eene vrouw haar zuigeling vergeten . . . . . ofschoon deze vergete, ik zal niet vergeten" (Jes. 49 : 15). Wil de Heiland ons den hemel beschrijven, Hij denkt bij voorkeur aan de nederige hut te Nazaret, waar de liefde haar zetel had, en hij getuigt: „In het Huis mijns Vaders zijn vele woningen" (Joh. 14 : 2).

Natuur en Schrift geven antwoord op de vraag: *Waarom moet ik mijne ouders eeren?*

Doch in de toepassing van dit gebod stuiten wij soms op moeilijkheden die niet gering zijn. Wij noemen er enkele.

1. Gehoorzaam in alles?

De vraag kan ontstaan, *of wij in alle omstandigheden, en ten allen tijde, als kinderen, onze ouders moeten gehoorzamen?* Is het niet mogelijk, dat eene hoogere wet het kind soms dwingt den wensch, de begeerte, het bevel van zijn ouders in den wind te slaan, en de leiding te volgen die van boven komt? Zulke gevallen doen zich dikwijls voor in de praktijk, vooral in oogenblikken wanneer een ontwaakt geweten zich laat gelden. Geen ouder heeft recht op zijn kind, waar er een keuze moet worden gedaan tusschen God en de wereld, of tusschen het geoorloofde en het niet-geoorloofde. „Hoe zou ik zoo groot een kwaad doen en zondigen tegen God?" is het eenig antwoord op alle verleiding tot het kwaad. Boven de ouders toch staat God!

In de eerste eeuwen van het Christendom wordt ons verhaald van Perpetua, eene vrome jonge vrouw, die door haar bejaarden vader, dien zij teederlijk beminde, onder heete tranen werd gesmeekt den Christus af te zweren. Hij wierp zich voor haar neer, pleitte op grond van zijn hoogen ouderdom, van zijn teedere liefde, in het belang van haar pasgeboren kindeken, om toch toe te geven en niet door haar marteldood zijn grijze haren met smart ten grave te doen dalen. Zij hield vol. „Met veel teederheid" — zoo luidt het geschiedverhaal — kuste de grijsaard hare handen en wierp zich aan hare voeten. Diep ontroerd boog zich Perpetua vol liefde met een bloedend hart over hem heen en bad hem, zich toch aan den wil van God te onderwerpen. Den volgenden dag werd zij met de andere gevangenen in de rechtzaal gebracht, en ook dáár drong haar vader binnen en wierp zich voor haar neder, haar smeekende zich over hem en haar kind te ontfermen. Met geweld moest hij verwijderd worden. Perpetua zag dit met een verscheurd hart aan, maar bleef in het verkeer haren God getrouw en werd veroordeeld om voor de wilde dieren te worden geworpen." Ook in onze dagen kan iets dergelijks gebeuren. Wereldgezinde ouders kunnen hunne kinderen niet dwingen den Heer te verloochenen. Op het gebied des gewetens geldt eene hoogere wet.

2. Het geweten een dekmantel?

Toch mag het geweten niet een dekmantel worden ter verzaking van kinderplicht. „Het is korban" — riepen de Farizeën. „'t Is voor den Heer," en meenden van

hunne verplichtingen jegens hunne ouders ontslagen te zijn, omdat zij hunne gave op het altaar gingen leggen. „Gij geveinsden!" was het snijdend antwoord des Heilands op zulke verontschuldiging. Ouders hebben *rechten*, waarvoor alles buigen moet. Het gedrag, de karakterloosheid, de verkeerdheden zelfs van ouders ontslaan hun kinderen niet van de verplichtingen die op hen rusten. Een prediker van rijke ervaring heeft terecht gezegd: „Indien uw godsdienst u meer gevoelig maakt voor de ondeugden, die uwe ouders ontsieren, dan moet diezelfde godsdienst u in staat stellen hun verkeerde handelwijze met meer zachtmoedigheid en geduld te dragen."

Ook hier kan een voorbeeld uit de geschiedenis ons helpen. Schamyl was een Oostersche vorst, die jaren lang de Russen in den Caucasus tegenhield. Hij stierf in 1871. Er was een tijd, dat er in zijn leger veel bitterheid en verdriet werden veroorzaakt door verraad en omkooperij. De vijand werd hem te machtig, omdat zijn eigen volk hem ontrouw was. Hij dreigde met zware straffen: de schuldige zou honderd slagen op den blooten rug ontvangen. Tot zijn ontzetting werd zijn eigen moeder op heeter daad betrapt. Wat zou hij nu doen? Wat eischte kinderplicht van hem? Twee dagen lang bleef hij in zijne tent, zonder spijs en drank, in een gedurig gebed tot God. Op den derden dag trad hij te voorschijn, en liet voor de verzamelde menigte de straf toepassen op zijne moeder. Toen echter de vijfde slag gevallen was staakte hij het strafgericht, liet zich den eigen rug ontblooten, trad hij in de plaats zijner moeder, ontving zelf de vijf-en-negentig slagen die door haar waren verdiend.

Hier voorwaar werd kinderplicht *verheerlijkt!*

3. De wet der vergelding.

Dat de wet der vergelding zeer streng is, waar kinderplicht wordt *verwaarloosd*, leert ons de geschiedenis overal. De vloek over Cham uitgesproken en die nog voortduurt in zijn geslacht, is hiervan een sprekend bewijs. Al de eeuwen door ligt die schaduw op het kroost van den ongelukkigen zoon van Noach, die spotte met zijn vaders zwakheid. Zelfs dus waar een ouder zich misdraagt heeft geen zoon het recht hem den rug toe te keeren, of zich te verheffen boven hem.

Absalom weer daalt met schande ten grave, beweend door zijn zwakken, en diep ongelukkigen vader, al is het ook, dat Davids eigen zonde een vloek op zijn eigen huis had gebracht. Arme ouders, die als David moeten weenen over kinderen, door *hun* toedoen, door *hun* zonde en vergrijp tegen goddelijke en menschelijke wetten van Gods wet afkeerig geworden! Arme kinderen, die in zulke huisgezinnen opgevoed, het respekt verliezen voor ouders, die, naast God, den eerbied vorderen van het kinderhart!

Treft de vloek een ontaard kind, ook de zegen duurt voort. Ruth de Moabitische, die Naomi, haar schoonmoeder, trouw zwoer met haar diepgrijpend woord: „Uw volk is mijn volk, uw God is mijn God!" wint eene eereplaats in de geslachtslijst van Israëls Messias van den Heiland der wereld (Matth. 1 : 5) en ongezegend blijft Sem: uitgebreid is Jafets tente (Gen. 10: 27) omdat zij de naaktheid huns vaders met een kleed bedekten.

En werden niet de „zonen der Rechabieten met hooge lofspraak gekroond, omdat zij zelfs, na den dood van hun vader, getrouw bleven aan zijn bevel, om geen wijn op de lippen te nemen"? (Jer. 35 : 6, 18). Voorwaar in het „houden van Gods wet is groote loon" (Psalm 19 : 12).

Niet altijd verwerven de vroomste en meest nauwgezette ouders de achting hunner kinderen. Ouders, die om karakter-zwakheid geminacht worden, oogsten de teerste liefde van hun huisgenoten, omdat dezen een blik werpen in *hun* hart, en weten wat zij waarlijk zijn. Vrome ouders zijn soms onvroom in de praktijk. Wandel en belijdenis stemmen niet samen. In kerk en maatschappij gaan zij als zeer godsdienstig door: in den huiselijken kring is die vroomheid als een kleed op zijde gelegd. „Eens mans vijanden zijn zijne huisgenoten." Er zijn arendsoogen, die ons bespieden, zonder dat wij het weten. Die oogen zijn de oogen onzer kinderen. De klove die er gaapt tusschen onze openbare belijdenis en ons huiselijk leven is zoo diep en zoo wijd, dat onze „huisgenoten" daarop moeten letten. Menig kind van vrome ouders dwaalt af, omdat hij in het ouderlijk huis een afkeer van allen godsdienst heeft verkregen. „In alles waar" behoort onze leuze te zijn, maar vooral ook „*In het huiselijk leven waar.*".

4. Eerbied jegens allen in alles.

Heerscht er in het huiselijk leven zulk een eerbied, dan zullen onze kinderen ook buiten het huis eere toekennen aan wie eere toekomt! Die hun ouders eeren

zullen anderen ook eeren en respekt hun betoonen, waar het hun toekomt.

Wij leven in een tijd van overgang. Het tegenwoordig geslacht is gewis meer ontwikkeld dan het voorgaande. Met die ontwikkeling dringen zich nieuwe beschouwingen, nieuwe gewoonten aan ons op. Men loopt gevaar in zijn waanwijsheid te willen breken met zijn voorleden, met de ouderwetsche vroomheid, den ouderwetschen Kerkbijbel zijner voorouders, met de zeden en gewoonten van een tijd, dien men als vervlogen acht. Doet men dit, dan zal men ook de vermaning van den knecht des Heeren in den wind slaan: „Voor het grauwe haar zult gij opstaan, en zult het aangezicht des ouden vereeren, en gij zult vreezen voor uwen God. Ik ben Jehovah." (Levit. 19 : 32). De „vreeze Gods" en eerbied voor het „grauwe haar" gaan hier samen. Dit wordt te vaak vergeten, hierop wordt te min gelet in onze verlichte eeuw. Wij herinneren hier in dit verband aan den raad van een Nederlandschen dichter: —

„Mijn zoon, gij krijgt nu voor eerst een hoed."
Zoo sprak mijne moeder — ik weet het nog goed.
„Wees spaarzaam in alles, want waarlijk dat moet"
„Maar spaar toch vooral niet den rand van uw hoed.
„En als ik nu iemand ontmoet die dat doet,
„En bijna nooit aanraakt den rand van zijn hoed,
„Dan weet ik: de raad van mijn moeder was goed."

Of nog beter aan het verhaal uit de oude geschiedenis:

Te Athene — zoo luidt het verhaal — was er eens

een openbare uitvoering. Vele jonge Spartanen waren er als gasten. Een oud man kwam laat, vond iedere plaats bezet, vooral door jonge mannen. Niemand hunner stond op om plaats te maken voor den grijsaard. De Atheners vooral dreven den spot met hem. Zij wenkten, en, toen hij op hun wenk kwam, bleef ieder onder honend, tergend gelach zitten. Dit zagen de jonge Spartanen. Verontwaardigd over dat snood gedrag stonden zij allen op, gaven den grijsaard de beste plaats, en bleven staan, totdat hij die plaats had ingenomen. De oude man, door deze vriendelijkheid aangegrepen, riep overluid: —

„De Atheners *weten* wat gepast is
De Spartanen *beoefenen* het."

Helaas! hoe dikwijls moeten wij in Zuid-Afrika zeggen: „De Afrikaner jongeling weet wat gepast is. Hij beoefent het helaas! *niet*." Ook in kleine dingen van dezen aard is het vijfde gebod van toepassing.

HOOFDSTUK XX.

Het Vijfde Gebod.

IV.

Eert uwen vader en uwe moeder, opdat uwe dagen verlengd worden in het land, dat u de HEERE uw God geeft.

„Gij vaders, verwekt uwe kinderen niet tot toorn." Efeze 5 : 4.
„Gij vaders, tergt uwe kinderen niet, opdat zij niet moedeloos worden." — Col. 3 : 21.

Eer wij van het vijfde gebod afscheid nemen, mogen wij nog eens klem leggen op zekere waarheden ons door de Heilige Schrift in dit verband geleerd. Uitgaande van het standpunt, dat het huisgezin door God werd ingesteld, door de zonde werd verwoest, door de genade werd hersteld en onderhouden, leert ons de Schrift, hoe het huisgezin met God en met eere kan worden bestierd.

Twee grondbeginselen komen hier in aanmerking, t.w.: OUDERLIJK GEZAG en KINDERLIJKE GEHOORZAAMHEID. Worden die twee beginselen verzaakt, dan stort de maatschappij ineen. Kenmerk der „laatste dagen" zal zijn gebrek aan „natuurlijke liefde" (2 Tim. 3 : 2): en hier bezigt de Apostel in het Grieksch een woord, dat niet overal voorkomt (STONGE.), — een woord, dat eigenlijk beteekent „een liefde die wortelt in onze natuur," eene liefde als van zelf opspringende in het hart, niet afhangende van onzen wil, niet in verband staande met zekere zedelijke of maatschappelijke verplichtingen, maar evenzeer tot onze menschelijke natuur behoorende als de ademhaling der longen, of het rusteloos kloppen van ons hart. Aan die „natuurlijke liefde" zal men zich allengs onttrekken, en de komst van den Anti-Christ voorbereiden. Daarom dienen wij met allen ernst het huisgezin voor den hemel te winnen.

Geen huisgezin kan bestaan zonder *ouders*. Nergens echter in de Heilige Schrift komt dat woord voor; want de uitdrukking „mijn ouders" is voor een kind „een begrip, een afgetrokken naam, een woord," zonder meer. De Schrift beroept zich vooral op *twee personen*, wanneer er sprake is van de verplichtingen des huisgezins. Die twee personen zijn *vader* en *moeder*. En wel eerst:

1. De Vader.

Van den vader hangt alles af, want hij vertegenwoordigt God in het huisgezin. Hij is het die het huisgezin regeert, wiens gezag en wiens invloed in alles doorstraalt. Hij is verantwoordelijk voor zijn gezin; hij staat schuldig

voor het wangedrag van zijn kroost. Vergrijpt hij zich tegen de wetten des lands, hij sleept zijn kinderen met zich in de ellende.

De heidensche wijsgeer Plato bestrafte eens een vader, omdat diens zoon zich tegen de wet had vergrepen. En de Hollandsche dichter, Cats, zegt nagenoeg hetzelfde:

„Indien de jonkheid niet en deugt,
En geef de schuld niet aan de jeught;
De vader zelf verdient de straf,
Die haar geen beter les en gaf.

De vader in het huisgezin vertegenwoordigt de *gerechtigheid;* hij gebiedt: zijn wil staat boven dat van zijn kind; hij is de persoon die straft, maar ook die voor zijn kind intreedt, en diens rechten handhaaft.

In de toepassing nu van dat *recht* is er gevaar, waarop de Apostel met nadruk wijst. Eerst is zijn waarschuwing van

1. *Ontkennenden* aard. „Verwekt NIET tot toorn." In de toepassing der gerechtigheid wees billijk, gij vader, eisch niet te veel van uw kind. Tucht is noodig; doch tucht is niet kastijding, of harde bejegening. De roede feilt, waar liefde wint. Het kind immers is meestal gedachteloos, altijd dwaas en onkundig. Houd daarmee rekening. Wees nooit onredelijk, anders verwekt gij tegenstand, verzet, afkeer bij uw kind. Wek het vertrouwen op in de leden van uw gezin.

Bovenal is er *zelf-beheersching* noodig bij den vader. Toorn wekt toorn, en meestal is de toorn bij het kind slechts de weerspiegeling van den toorn in het hart en

den mond van den vader. Een voortdurend bestraffen, foutvinden zonder vriendelijke terechtwijzing, maakt het kind slechts met zichzelven ontevreden, zonder hoop of verbetering. Het wordt *moedeloos*, en daartegen waarschuwt de Apostel, want daarvoor vreest hij zeer. „Opdat zij niet moedeloos worden." Immers alle ware opvoeding rust op vertrouwen.

Het kind leert veinzen, als het zijn vader niet vertrouwt. Het spreekt dan naar den mond van zijn vader, dekt zijn fouten toe, leert vleien, vertoont zich in vaders tegenwoordigheid anders dan in het werkelijke leven. Ongelukkig huisgezin, waar de kinderen achter den rug der ouders zijn, wat ze onder hun oog niet durven zijn! Een gevierde prediker zegt terecht:

„In het africhten van een paard zorgt men zeer zorgvuldiglijk, dat van het dier niet teveel geeischt wordt; men legt hem niet een zwaarder last op dan hij dragen kan; bij elke moeilijke plaats ziet men zijn meester gereed om hem met de stem en met de hand aan te moedigen. Het dier moet niet weten, dat het niet zal slagen. Zoo ook moet een kind niet ontmoedigd worden, door de meening dat zijn zwakheid niet in rekening komt, dat zijn eigen bezwaren niet meetellen, dat het niet de hulp of het medelijden of de rechtvaardigheid ontvangt die het verwacht."

Twee gevaren dreigen hier het ouderlijk huis. Er zijn vaders, die *nooit* bestraffen, waarschuwen, vermanen. Er zijn die *altijd* bestraffen, op alle kleine vergrijpen klem leggen, en alzoo het vertrouwen van hun kinderen geheel en al verloren hebben. Tusschen *altijd* en *nooit* gaat menig huisgezin te gronde.

2. Ook *bevestigend* is het Apostolische woord: „Voedt hen op in de leering en vermaning des Heeren."

't Is de plicht van den vader om te *leeren*. Dit doet hij door *woord* en door *voorbeeld*. Laat hij dit, dan zullen anderen dit tot zijn schade en dat van zijn kind doen. De duivel is een rustelooze onderwijzer. Hij heeft zijn helpers. Het kind leert op de straat, op het speelterrein, in de schoolkamer, wat de vader nooit afleeren kan. Een tuin aan zichzelven overgelaten brengt slechts onkruid voort. Een kind dat zonder „leering" opgroeit, moet te gronde gaan. De vader immers is priester en profeet, leeraar en leidsman; hij is door God daar geplaatst en aan God verschuldigd de rekenschap van zijn rentmeesterschap. Waar het gebed heerscht en de Bijbel gekend wordt, daar krijgt het kind van jongs aan ontzag voor het Woord Gods, en erkent den God des huizes als den God van zijn eigen leven.

Die *leering* moet gedekt worden door het *voorbeeld*, dat in die leering doorstraalt. „Voorbeelden trekken," zegt het spreekwoord, want het kind vergeet veel wat het leert, niet wat op het weeke gemoed werd afgedrukt. Dien indruk ontvangt het zonder inspanning. 't Is als de zon, die alles verlicht zonder inspanning van kracht; niet als het vuur, dat smeult onder de asch en gedurig moet worden aangeblazen.

Het kind immers kiest altijd zijn vader tot voorbeeld. Wee hem, wanneer hij in zijn vader wordt teleurgesteld! Meer dan één jongeling is in de stormen des levens bewaard gebleven door de gedachte aan het voorbeeld, aan den wandel van een Godzaligen vader. Meer dan één kind is bezweken voor de verzoeking, omdat het

vroeg reeds had bespeurd, dat de vader zeer Christelijk was in zijn „leeren" en „vermanen", zeer onchristelijk in zijn dagelijkschen wandel.

Wel is waar, vrome ouders hebben soms zeer onvrome kinderen. Genade vloeit niet in ons bloed. Eén ding echter is zeker, dat die vader, die met ernst en nauwgezetheid zijn kinderen *leert* en *vermaant*, en ze *voorgaat* op den hemelweg, verwachten mag, dat het zijnen kinderen wel zal gaan; want God is immers de God des verbonds. Het verhaal omtrent Eli is er wel om gedachtelooze ouders te waarschuwen, zeker niet om biddende ouders te ontmoedigen.

2. De Moeder.

Hoewel de moeder schijnbaar op den achtergrond treedt, hangt van haar persoon oneindig veel af. Zij is in het huisgezin de draagster der *liefde*. Vertegenwoordigt de vader het *recht*, zij vertegenwoordigt de *billijkheden*. Zij pleit voor haar kroost, waar het recht te veel kan eischen.

„'t Kind aan 't harte
Tart zij de ijs-schots
Vliegt zij door de vlammen heen.
Spraakloos zich ten offer wijden,
Kan de vrouw, de vrouw alleen."

Gods Woord stelt de moeder zeer hoog en de Jood, die zoo vol is van Oud-Testamentische leering, had een spreekwoord: „God kan niet overal tegenwoordig zijn; daarom schiep Hij moeders."

De eerste mensch was eene afzonderlijke schepping Gods — „man en vrouw schiep Hij ze." Alle andere menschen worden geboren. Zelfs de Zoon van God, die op aarde kwam om het heil den mensch aan te brengen, moest „geboren worden uit eene vrouw." Hij moest een moeder hebben. Toen Hij stierf aan 't kruis dacht Hij aan die moeder, en droeg haar op aan een tweeden zoon: „Zoon, zie uwe moeder," zoo sprak Hij. Zijn laatste gedachten gingen uit naar Zijn hemelschen Vader, en Zijn aardsche moeder. Wat een indruk heeft die moeder achtergelaten!

Van de ouders van Johannes den Dooper wordt ons gezegd: „Zij waren beiden rechtvaardig voor God, wandelende in al de geboden en rechten des Heeren onberispelijk." (Luk. 1 : 6.) De voorlooper van den Heiland had ook eene moeder van beteekenis in het Godsrijk.

Wie zal ons zeggen, hoe veel het kind Jezus en de knaap Johannes van hun moeders hebben geleerd! Hebben wij dan niet hierin een allertreffendste aanduiding van wat de ware moeder zijn moet, en zijn kan? Zij staat tot haar kind in eene geheel eenige betrekking. Meer dan een in de zonde verwarde jongeling wordt gedwongen te roepen tot den God zijner *moeder*. De eeuwigheid zal het openbaren, hoevelen door hun moeders gewonnen werden voor het Koninkrijk Gods.

De moeder kan winnen: Zij kan ook hinderen. Tot haar vooral komt des Heilands woord: „Laat de kinderkens komen en verhindert ze niet."!!

HOOFDSTUK XXI.

Het Zesde Gebod.

I.

Gij zult niet doodslaan.

Tot hiertoe werd onze aandacht — in de eerste vijf geboden — bepaald bij het Heiligdom en bij het Huisgezin. Wij treden thans naar buiten, in de openbare wereld, en ook hier staan wij voor verplichtingen die bindend zijn op hart en geweten. Het kind des huizes is nu geworden een burger van den staat, waar hij tegenover zijn mede-burgers rechten heeft, en zij tegenover hem. Niemand leeft zichzelven. Op straat en in den winkel, op de markt en in maatschappelijk verkeer, staan wij naast en tegenover den naaste. En achter den naaste .... God!

Letten wij *allereerst* op: —

1. De groote beginselen.

hier neergelegd.

1. *Alle leven is uit God.* Immers het eerste artikel van onze geloofsbelijdenis luidt: „Ik geloof in God, den Schepper." Plant en dier en mensch zijn schepselen Gods, met dit onderscheid, dat de mensch beelddrager is van den Allerhoogste, en daarom tot God en tot den medemensch in eene bijzondere betrekking staat. Wordt de plant en het dier in de Heilige Schrift beschermd: lezen wij reeds in het Oude Testament: „De rechtvaardige kent het leven van zijn beest, maar de barmhartigheden der goddeloozen zijn wreed" (Spr. 12 vs. 10): keurt de Schrift ten sterkste af alle mishandeling van het dier: hoeveel te meer wordt mishandeling van den mensch door God verboden, als een ingrijpen in de Scheppingsrechten van den Almachtige!

2. *Het menschdom is eene eenheid.* Wij vormen één geslacht — „Gods geslacht". Niemand leeft in afgescheidenheid. Tegenover de ééne persoonlijkheid staat eene tweede. Hier geldt geen kleur, geen ras, geen stam. God scheidt evenmin de kleuren en de rassen onder de menschen-kinderen, als Hij ze in de natuur scheidt. Iedere gebroken zonnestraal heeft zeven kleuren: iedere kleur heeft haar eigen plaats, haar eigen invloed: ééne zonnestraal, vele kleuren. Zoo staan ook de natiën naast en tegenover elkaar. Niemand kiest zijne stam: niemand kiest zijn naaste. Hij *is* er op Gods bestel: achter hem staat het eeuwig raadsbesluit van den Alwijzen God:

„Gij hebt, o albestierend' Koning
De plaats bestemd van ieders woning.
Den kring, waarin hij werken moet."

Het menschdom vormt één broederschap — niet in den zin van den spotter, die uitriep: „Voorwaar wij zijn allen broeders: Kaïn en Abel"; maar in den zin van den Heiland, die leerde: „Gij zult uwen naaste liefhebben als uzelven," of in den zin van den Apostel Paulus, die, tot de Atheners sprekende, verklaarde: „De God, die de wereld heeft gemaakt en alles wat daarin is, heeft UIT ÉÉNEN BLOEDE gemaakt het gansche geslacht der menschen (Hand. 17 : 26).

De naasten-liefde dus is gegrond in de *eenheid van ons geslacht, en de goddelijke afkomst* van dat geslacht. God eischt, dat wij den naaste zullen liefhebben *als* onszelven: niet *meer dan* onszelven; niet *in gelijke mate* als onszelven, maar op *dezelfde wijze* als onszelven. Niet de *graad* dus, maar de *wijze* van liefhebben wordt hier aangeduid.

De Heiland heeft ons die naastenliefde keurig en kernachtig beschreven in de gelijkenis van den barmhartigen Samaritaan. „Haar *beginsel* is geen koele berekening, wat men daarbij winnen zal, maar innerlijke ontferming des gemoeds. Haar *omvang* is niet beperkt binnen de muren eener woning, eener stad, eener natie; de Samaritaan ziet in den lijder een . . . . . mensch, die zijn beeltenis draagt. Haar *kenmerk* is vóór alle dingen zelfverloochening. En daarbij eene *zorgvuldigheid* die niets voorbij ziet, en alles berekent, en eene *hartelijkheid* die nooit meent genoeg te hebben gedaan," al

heeft zij ook haar uiterste gedaan. Dat is naasten-liefde.

3. *De mensch heeft rechten*, die door den mensch moeten worden erkend. In de dagen der Fransche Revolutie, tegen het einde van de achttiende eeuw, dweepte men met „vrijheid, gelijkheid, broederschap" — eene leuze die tot haat en nijd en broedermoord aanleiding gaf.

Miskent men *broeder-rechten*, dan vernietigt men de maatschappij. Niet, alsof *alle* menschen *dezelfde* rechten hebben. Dit leert de Socialist, en niet de Schrift. Er zullen altijd zijn rijken en armen, geleerden en ongeletterden, heeren en dienstboden. Maar *gelijke* rechten, naar ieders stand, rang en plaats in de maatschappij, die weerkeerig moeten worden gehandhaafd. Immers de *naasten*-liefde staat niet *tegenover* de *zelf*-liefde, om door haar te worden bestreden. Zij neemt *als* de zelf-liefde eene eereplaats in onder de rechten en verplichtingen van het openbare leven: „Hebt uwe vijanden lief *als* uzelven." Zij wortelt in onze liefde tot God: „Want die God liefheeft moet ook zijn naaste liefhebben." Dezelfde Apostel, die ons dit leert, zegt in denzelfden brief: „Indien iemand zegt: ik heb God lief, en haat zijn broeder, die is een leugenaar; want die zijn broeder niet liefheeft, dien hij gezien heeft, hoe kan hij God liefhebben, dien hij niet heeft gezien" (1 Joh. 4 : 20).

Zoodra echter onze *zelf*-liefde in zelf*zucht* ontaardt, dan lijden wij schade aan de eigene ziel, dan vergrijpen wij ons tegen den naaste, dan plaatsen wij hem *beneden* onszelven en trachten wij over hem te heerschen. Hiertegen waarschuwt ons het Woord Gods, waarschuwt dit gebod. De *ware* ZELF-liefde is het middel waarvan God zich bedient om de echte NAASTEN-liefde te bevorderen:

„gelijk UZELVEN" is Gods regel, is Gods weg met de wereld.

Zien wij verder

2. Hoe die beginselen worden verkracht.

1. De *hedendaagsche beschaving* is niet bestemd de *naasten-liefde* te bevorderen. Zij kweekt de zelfzucht aan. In den *handel* heerscht dat beginsel niet. Naijver, jaloezie, oneerlijkheid zijn kenmerken van het handelsbedrijf onder beschaafde natiën. De natiën der aarde misgunnen elkaar de uitbreiding van haar grondgebied, haar invloed, haar rijkdom. Uit den handel ontstaan de oorlogen, en de oorlog is een kind der helle. Het slagveld is het speelterrein van den Satan. De staatsman, die moedwillig den oorlog in de hand werkt, is een vijand van het menschdom. „Van waar komen krijgen en vechterijen onder u? Komen zij niet hiervan, namelijk, uit uwe wellusten? Gij begeert en hebt niet; gij benijdt en ijvert voor dingen en kunt ze niet hebben; gij vecht en voert krijg en hebt niet." (Jac. 14 : 12). De wereldgeschiedenis is één ontzettend verhaal van oorlogen ter verkrijging van het goed en den grond van andere volkeren.

Van den eersten Napoleon, dien snooden vertreder van de rechten van den medemensch, wordt verhaald, dat hij eens aan Prins Metternich een oorlogsplan voorstelde, waarop deze aantoonde, dat het ten minste een honderdduizend levens zou kosten. „Een honderd-duizend levens" was het wederantwoord, „wat zijn die voor MIJ!" Metter-

nich ging naar het raam, wierp het wijd open en riep: „Laat gansch Europa dat snoode woord hooren."

Oorlog is kind der helle!

2. Er is echter eene *keerzijde.* Een prediker van naam stelt de zaak zoo voor: —

„Is de mensch naar Gods beeld geschapen, met een geheimzinnig leven dat bewaard *moet* worden; dan bestaan ook de natiën daar met afgebakende grenzen en met eene maatschappij om dat leven te ontwikkelen. De grootheid van den mensch als mensch gaat alzoo over naar de natie, wier leven even grootsch en heilig is; zoodat ook zij geroepen is haar grenzen te beschermen, haar bodem te verdedigen, haar onafhankelijkheid te handhaven. Oorlogen uit eerzucht gevoerd, of uit wraak ondernomen: oorlogen verlengd om een overwonnen volk te vernederen of te vernietigen, of zich toe te eigenen wat aan anderen toebehoort, zijn misdaden. Doch het zedelijk gevoel van de edelsten onder de menschenkinderen, en de leer der Heilige Schrift, billijken den heldenmoed, die elken aanval op de onafhankelijkheid tracht af te weren."

Dit mag alles waar zijn. Wij mogen echter niet vergeten, dat *de Heiland zich beslist tegen den oorlog heeft verklaard.* Ter verdediging zelfs van zijn eigen persoon liet hij geen zwaard trekken. „De zachtmoedigen zullen de aarde beërven" — dit was ZIJNE leer. Den „vredemaker," niet den „oorlogvoerder" heette Hij zalig. Verdedigings-oorlogen zijn wel niet te veroordeelen: te dikwijls echter konden zij ontweken zijn geworden door een weinig meer geduld en verdraagzaamheid, en een waarachtig streven naar vrede. Dikwijls waren zij het

gevolg van weerwraak, hoewel de Apostel zoo duidelijk sprak: „Wreekt uzelven niet, beminden." De handen der aanvallers zijn meestal door en door onrein: de handen der verdedigers zijn altijd onbevlekt voor het aangezicht van den levenden God. Wij kunnen het verstaan, dat er Christenen zijn, die oorlog in elken vorm als strijdig met 't Woord Gods ten strengste veroordeelen. Waar de lijn te trekken, is niet gemakkelijk. Met niet-weerstaan kan men snood onrecht in de hand werken, en bijdragen tot ontbinding van de samenleving. De gulden regel blijft: „Wordt van het kwade niet overwonnen, maar overwint het kwade door het goede." Van elken Christen geldt het woord: —

„Ik zoek den vreê steeds aan te kweeken."

Al voegt hij er bij: —

„Maar kan er nauwelijks van spreken,
Of 'k zie mijn reden afgebroken
En ben tot woed' en krijg ontstoken."

Helaas! dat de wereld vaak geregeerd wordt door het beginsel: „Macht is recht," en dat de wetenschap het zoo duidelijk heeft uitgesproken: „De zwakke moet worden vernietigd." Gansche volkeren zijn van de aarde verdwenen, omdat de sterkere ze hebben verzwolgen. Met bloed, en met tranen is de bodem doorweekt, waarop wij treden. Wee den man, die haat en nijd aanwakkert in de wereld! God helpe ons te waken tegen

„Rassenhaat en klassenhaat en standenhaat
En dergelijke duivelswerken."

Een prent, jaren geleden in een der Engelsche bladen verschenen, kan ons tot nadenken stemmen. Op den voorgrond vindt men een oud man met lang wit baard en lantaarn in de ééne, staf in de andere hand. Op den achtergrond een dikke nevel, kruitdamp, en rook en stof, en in die schaduwen menschen tegen elkaar strijdende. De grijsaard is bezig met zijn staf zich een weg te banen tusschen de lijken daar op den grond, en de vraag wordt gedaan: —

„Wat zoekt gij toch, o vader?"

En het antwoord komt: —

„Ik zoek vrede op aarde
In den mensch een welbehagen."

Wij in Zuid-Afrika mogen ons wel hieraan spiegelen. De vorm van rassenhaat knaagt nog altijd aan de wortels van onzen levensboom: de vloek van den oorlog tusschen de twee blanke rassen ligt nog altijd als een donkere schaduw op ons volksleven. Wantrouwen heerscht, toenadering wordt gemist, uiterlijke vrede is er wel, innerlijke vrede is van de aarde verdwenen.

Wordt het niet tijd, dat Gods volk meer dan ooit tevoren begint te bidden om den blijvenden „vrede van Jeruzalem." Het Kerstlied door de Engelen over Bethlehems kribbe aangeheven, mag wel worden de bede van elk kind van God in Zuid-Afrika.

HOOFDSTUK XXII.

Het Zesde Gebod.

II.

Gij zult niet doodslaan.

Wil men het zesde gebod verstaan, dan zal men in de *eerste plaats* hebben te letten op de:

1. Oud-testamentische toepassing.

Terecht is opgemerkt dat „de oude wereld slechts den naaste zag in den stam- of volksgenoot." Wel waren er bepalingen in de Mozaische wet, die op den vreemdeling betrekking hadden. Wij lezen bijvoorbeeld in Leviticus 19 vs. 18: „Gij zult niet wreken noch toorn behouden *tegen de kinderen uws volks*: maar gij zult uwen naaste liefhebben als uzelven: Ik ben de Heere." Toch stond de vreemdeling lager dan de landgenoot. De wet des Heeren beschermde Hem; want ook „de vreem-

deling die in de poorten is" moest rusten op den zevenden dag. En geduriglijk werd het volk er aan herinnerd, dat het als „vreemdeling" in Egypteland had verkeerd, en dus een ruim hart moest hebben voor de nooden en behoeften van den „vreemdeling" in het beloofde land. „De vreemdeling, die als vreemdeling bij u verkeert, zal onder u zijn als een inboorling van ulieden; gij zult hem liefhebben als uzelven; want gij zijt vreemdeling geweest in Egypteland; Ik ben de Heere uw God" (Levit. 19 : 34). Toch bleef de vreemdeling een *vreemde* in Israël. De diepte van de Christelijke wereldbeschouwing, zooals door den Heiland in Zijn bergrede ons meegedeeld, heeft de wet van Mozes niet kunnen peilen. Daar vinden wij nog bepalingen van dezen aard: „Den vreemde zult gij manen; maar wat gij bij uwen broeder hebt, zult gij vrijlaten" (Deut. 15 : 3). En wederom: „Aan den vreemde zult gij woekeren; maar aan uwen broeder zult gij niet woekeren" (Deut 23 : 20). Wel staat er: „Eenerlei wet zij voor den ingeborene en den vreemdeling, die als vreemdeling onder u verkeert" (Ex. 12 : 49); en weer: „Gij zult den vreemdeling geen overlast doen, noch hem onderdrukken" (Ex. 22 : 21), om Israël te herinneren aan zijn eigen vreemdelingschap in het heidensch land. Het blijft echter waar, dat er een onderscheid wordt gemaakt tusschen den landgenoot en den „uitlander." Eerst met de komst van onzen Heiland werd dat onderscheid uitgewischt. De *naasten*-liefde werd door Hem veel dieper opgevat. De naaste werd broeder. Zoo kon bijvoorbeeld de Apostel Paulus in zijn brief aan Philémon over een weggeloopen slaaf schrijven: „Nu voortaan niet een dienstknecht, maar meer dan een dienstknecht, na-

melijk, een geliefde broeder, beide in het vleesch en in den Heere" (vers 16). Tot zulk een hoogte was Mozes niet geklommen.

En toch is het heerlijk te zien, hoe reeds in het Oude Testament de naaste beschermd werd door de wet. Hield iemand een „stootigen" os, dien hij niet heeft „bewaard," en is die os oorzaak van iemands dood, dan zal de eigenaar van het dier schuldig staan voor het gericht. (Ex. 21 : 29). De doodstraf zou op hem worden toegepast. Liet iemand een huis bouwen, dan moest het platte dak voorzien worden van eene leuning, opdat niemand door een val gekwetst of gedood worde: „Opdat gij geen bloedschuld op uw huis legt, wanneer iemand daarvan afviel" (Deut. 22 : 8). Zoo ver ging die wet der bescherming, dat een vogelnest ongedeerd moest worden gelaten: „Wanneer voor uw aangezicht een vogelnest op den weg voorkomt, in eenigen boom, of op de aarde, met jongen of eieren, zoo zult gij de moeder met de jongen niet nemen: gij zult de moeder ganschelijk vrijlaten" (Deut. 22 : 7).

Werden zulke beginselen toegepast op ons maatschappelijk leven, hoe gansch anders zou het onder ons uitzien! Een stadsraad, die uit verkeerde zuinigheid geen rein water verschaft, en daardoor ziekten teweegbrengt; spoorweg beambten, die uit zorgeloosheid ongelukken veroorzaken; huiseigenaars, die liederlijke, slecht geluchte huizen verhuren en de bewoners aan allerlei gevaren blootstellen; handelaars, die voedsel en drank vervalschen tot schade van hun medemenschen; — deze allen zullen komen te staan voor het gericht.

Te dikwijls gebeurt het, dat de hedendaagsche samen-

leving te keer gaat over wreedheden in andere landen gepleegd, terwijl men zijn oog sluit voor wreedheden in de eigen omgeving. Den „balk" die in het eigen oog is merkt men niet, omdat men den „splinter" meent waar te nemen in het oog van den broeder. En zijn er niet die soms zeer begaan zijn over het leed van een huis-*dier*, en zich niet bekommeren over den huis-*bediende*, die met moeite zijn brood en dat van zijn gezin kan verdienen? Men treedt vaak op menschen-harten, en besteedt meer aan het redeloos dier dan aan den lijdenden medemensch. Men is begaan over wat de natiën der aarde in verre streken doen en vergrijpt zich tegen de rechten van zijn buurman, of belastert hem door anonieme brieven in het dagblad. Wie kan het leed verhalen, dat soms in Christelijke kringen wordt veroorzaakt door lastertongen, die kwaadsprekende het karakter van den naaste in het geheim aantasten, zonder hem in het openbaar te durven aanvallen? De „tong is een vuur, een wereld van ongerechtigheid .... ontstoken van de hel," zegt ons Jakobus (hoofdstuk 3 : 6).

Terwijl wij in de Christelijke Kerk waarschuwen tegen allerlei zonden, hooren wij zeer zelden een ernstige vermaning tegen de zonden der tong. De wet van Mozes zou den kwaadspreker zwaar straffen; in de Christelijke samenleving duldt men hem, moedigt men hem aan, neemt men soms zelfs deel aan zijn uitlatingen, luistert men met graagte naar wat hij te zeggen heeft. Stonden wij onder de wet, er zou een einde komen aan die „kwade tongen." Helaas! dat menige gemeente in ons land zucht onder deze kwaadsprekers, die niemand ontzien en door velen worden beschermd. Een aasvogel is een nuttig

dier: wij mogen niet vergeten dat hij aast op lijken. Een man van „kwade tong" is als de aasvogel, die van alles wat vuil is zijn bestaan heeft.

Duidelijk wordt ons dus geleerd, dat wij verantwoordelijk zijn, niet alleen voor ons *doen*, maar ook voor ons *laten*. De Kaïns vraag: Ben ik mijn broeders hoeder? wordt zeer dikwijls gedaan in onze samenleving. God echter eischt van onze hand het bloed van onzen broeder, al meenen wij niet schuldig te zijn aan zijn dood.

2. Nieuw Testamentische beschouwingen.

In de bergrede brengt onze Heiland alles terug tot drie oorzaken, waaraan wij niet altijd denken:

Toorn die ongegrond is.

„Ik zeg u, die te onrecht op zijn broeder toornig is, die zal strafbaar zijn door het gericht" (Matt. 5 : 22). Dit is de onzalige bron van alle kwaad. Wordt dit onderdrukt dan zal er geen moord zijn. Dat broeden over denkbeeldig leed, die fijngevoeligheid, die altijd het ergste denkt van den naaste; waartoe kan het niet leiden?

Verachting van den naaste.

„En wie tot zijn broeder zegt: raka, die zal strafbaar zijn voor den grooten raad," de smaadredenen die men tot den naaste richt, de spot en de hoon, waarmee men hem bejegent.... God wil het niet, God waarschuwt er tegen!

Voorbedachte beleediging.

„Maar wie zegt: gij dwaas, die zal strafbaar zijn door het helsche vuur." Hier is het toppunt bereikt, en openbaart zich de diepste verachting van den medemensch. Men vertreedt hem onder zijne voeten, miskent zijn rechten als mensch, verheft zich boven den man die zijns gelijke is in alle dingen.

De hedendaagsche beschaving moedigt de wraakneming aan. De wraak is het laatste toevluchtsoord van den natuurlijken mensch. En toch wint niemand er bij; want de wraak is als een naakte zwaard, dat wij aangrijpen om den vijand te kwetsen. En ziet wij wonden onszelven. Ons bloed, niet het bloed van den vijand vloeit langs het naakte lemmer van dat zwaard. Gode immers, Hem alleen, komt de wrake toe. Hij zal vergelden. Wie durft Zijne plaats innemen? Gods Zoon stierf met 't woord van vergiffenis op de lippen; en Paulus, die zijn Heiland had leeren kennen op den weg naar Damascus, kon later aan eene geliefde gemeente schrijven: „Opdat gij moogt wandelen waardiglijk den Heere, met alle kracht bekrachtigd zijnde, naar de sterkte Zijner heerlijkheid, tot alle lijdzaamheid en lankmoedigheid, met blijdschap" (Col. 1 : 11).

Indien ook wij waarlijk in den Heere Jezus gelooven, dan zullen ook wij door Zijne genade Zijn Geest in de wereld openbaren. Hij heeft niet den sterke, den machtige verheerlijkt, den man die ieder ander wegstoot, afstoot, op zijde stoot; maar den nederige, den lankmoedige, den zachtmoedige. „De zachtmoedigen ZULLEN de aarde beërven," was Zijn woord. De toekomst is in hunne hand,

omdat de nederige, de zachtmoedige, de gekruisigde Jezus is *Koning der Koningen, en Heer der Heeren.* In den strijd om het bestaan, in de moeilijkheden des openbaren levens, is er gevaar, dat wij ons van wereldsche middelen zullen bedienen; om ons doel te bereiken, betalen wij munt voor munt, kwaad met kwaad, bitterheid met bitterheid. En wij worden teleurgesteld en ontdekken te laat dat wij van verkeerde middelen hebben gebruik gemaakt, die door God niet worden erkend.

HOOFDSTUK XXIII.

Het Zesde Gebod.

III.

Gij zult niet doodslaan.

Het zesde gebod zullen wij in al zijn omvang eerst dan verstaan, wanneer wij het behandelen in het licht van het Nieuwe Testament. 't Is een krachtig oud-testamentisch pleidooi voor de LIEFDE TOT DEN NAASTE. En niemand heeft ons ooit die Liefde zoo beschreven als de Apostel Paulus. En geen wonder; want op den weg naar Damascus had hem zijn Heiland ontmoet, die op de vraag zijner beangste ziele „Wie zijt Gij Heere?" had geantwoord: „Ik ben Jezus." In dien Jezus had Paulus de Liefde leeren kennen. *Hem* beschreef hij, toen hij *haar* ons teekende in het dertiende hoofdstuk van zijn eersten brief aan de Corinthiërs. Niemand kan dat hoofdstuk lezen zonder aan den Heiland te denken; want Jezus en Liefde zijn één.

Toen de vrome Schotsche geleerde, Sir James Mackintosch, op sterven lag, hoorde men hem fluisteren: „Jezus ... liefde, Jezus ... liefde. Zij zijn één." Na hem zijn er duizenden geweest die het den grooten denker hebben nagezegd; doch Paulus heeft ons een beeld geteekend van die Liefde, zooals hij haar in Christus vond, in trekken die onuitwischbaar zijn.

Laat ons hooren wat de Apostel van haar zegt:

„De liefde is lankmoedig, zij is goedertieren; — de liefde is niet afgunstig, de liefde handelt niet lichtvaardiglijk, zij is niet opgeblazen, zij handelt niet ongeschikkelijk, zij zoekt zichzelve niet, zij wordt niet verbitterd, zij denkt geen kwaad, zij verblijdt zich niet in de ongerechtigheid; maar zij verblijdt zich in de waarheid; — zij bedekt alle dingen, zij hoopt alle dingen, zij verdraagt alle dingen." — 1 Corinthe 13 : 4—7.

Hier wordt ons in een *vijftien-tal* trekken het beeld geteekend der ware

NAASTEN-LIEFDE.

en daar Liefde is „de vervulling der wet," de „regel ter vervulling van alle regelen," mogen wij wel onze aandacht daaraan wijden, ten einde de wet te verstaan en haar te betrachten.

Allereerst beschouwen wij de Liefde in

1. Haar innerlijke gezindheid.

Zij bezit twee eigenaardigheden, waarin haar WEZEN wordt uitgedrukt.

Als de *lijdende* Liefde heet zij LANKMOEDIGHEID: als de *handelende* heet zij GOEDERTIERENHEID. Beschouwen wij haar eerst uit dat oogpunt.

1. *Lankmoedigheid.* Zij draagt en verdraagt alle leed. Zij zwijgt en spreekt niet. „Als zij gescholden wordt, scheldt zij niet weer." Zij is altijd rustig, kalm, ongestoord: zij is immer verdraagzaam, nimmer opgewonden. Zij is altijd hoopvol, wachtende op een beteren geest in haar tegenstanders. Zij heeft een helder oog, en *ziet* vooruit, wat niemand anders ontdekken kan. Zij heeft een ruim hart, en *voelt* vooruit, wat niemand anders bemerken kan. Zij heeft een ruim oor, en *hoort* het zuchten van menschelijk leed, het fluisteren van menschelijk verlangen, het gekerm van des menschen pijn. Zij heeft medelijden met anderen, omdat zij samen met hen lijdt. De geest die in Jezus was, is de geest die haar bezielt.

Daarom is zij zoo stil, zoo geduldig, zoo zachtzinnig. zoo beminnelijk. Zij ziet Jezus in alles, en kan zingen: —

Het ware leven is *lieven* en loven
Omdat men in alles Jezus ziet.

Hoe heerlijk, hoe hemelsch is deze trek der naastenliefde.

2. De Liefde echter treedt ook *handelend* op; de Apostel noemt haar: — *Goedertieren,* en hij bedient zich van een woord, dat in het oorspronkelijke eigenlijk beteekent *nuttig, bruikbaar, tot dienst van anderen gereed.* Zoodra zij uit haar wachtende, lijdende, leed-dragende houding uittreedt in de groote wereld, is het haar vraag: „Wat kan ik voor anderen DOEN?"

Zij is lankmoedig: dit is haar wezen; zij DOET wat de lankmoedigheid van haar eischt: dit is haar leven, door haar daden toont zij wat in haar leeft. Zij is vriendelijk als een zonnestraal in den winter; zij is verkwikkend als een zachte regen, na een verzengenden oostewind. Daarom noemt haar de Apostel: *goedertieren;* want haar leuze is het woord van haar Heer: „het is zaliger te geven dan te ontvangen." Een gevierde schrijver heeft het heerlijk gezegd: „Er is slechts één ding grooter dan waar geluk, en dat is heiligheid. Doch heiligheid is ons eigendom niet. Wat God echter in ons bereik geplaatst *heeft,* is het geluk van hen die ons omgeven en dit wordt gewis bereikt, door dat wij *vriendelijk,* d.i. *goedertieren* zijn." Calvyn heeft op treffende wijze deze twee karaktertrekken van de Liefde van elkander onderscheiden. Zij is *lankmoedig* in 't verdragen van het kwaad (in tolerandis males): zij is goedertieren in 't *mededeelen van wat goed is* (in conferendis bonis). Zij verdiept zich niet in allerlei beschouwingen omtrent den medemensch: zij voelt voor hem en doet voor hem wat zij kan. Zij is niet onaandoenlijk of onverschillig, zooals de Stoicyn uit den ouden tijd. Zij verheft zich niet boven anderen in haar eigen naam. Zij treedt dan ook handelend op in de wereld, en vult die wereld met daden van barmhartigheid. 't Is haar niet moeilijk om vriendelijkheid aan den medemensch te betoonen; en aan gelegenheden ontbreekt het haar nooit. Van den Heiland werd gezegd: „Hij ging het land door goed doende." Moest het dan ook niet van Zijn volgelingen gezegd worden?

2. De openbaring van die gezindheid.

Is zij als de *goedertierenheid* in het openbaar leven opgetreden, dan verschijnt zij vooral als de STRIJDENDE LIEFDE. Zij heeft een strijd met *zichzelve*, en *met anderen*. Dit wordt ons in vijf trekken door den Apostel beschreven.

Zij is *edelmoedig*, zij zoekt zichzelve niet — „de liefde is niet afgunstig"; want afgunst is de vuile bron van haat en nijd en moord. Zij gunt den naaste wat hij heeft, en zij zelf mist. Haar hart is zoo ruim, dat zij het voordeel van den naaste evenzeer waardeert als haar eigen gewin. Zij benijdt den buurman niet zijn voorrechten, zijn rijkdom, zijn talenten. Bij de besten onder ons schuilt de afgunst soms als een slang in 't gras. Bij de meeste menschen is er zoo iets als leedvermaak: of is het teveel gezegd: „dat er zelfs in het ongeluk onzer beste vrienden iets is, dat ons niet zoo ten eenenmale mishaagt"?

Zij is nederig. — „Zij handelt niet lichtvaardiglijk," of beter vertaald: zij is niet „praalziek": zij „pocht" nooit op wat zij is of heeft: zij dringt zich zelf niet op den voorgrond: maar

„meest op d' achtergrond van 't leven is haar schouw-
[tooneel bereid
in uw liefelijke schemering — dienende bescheidenheid."

Zij verheerlijkt zichzelf nooit ten koste van iemand anders.

Het Grieksche woord hier gebezigd door den Apostel

is eigenaardig: 't beteekent „een vertooning maken van zichzelf" — of misschien een gaan buiten alle perken in het verheerlijken van zichzelven.

Zij is niet opgeblazen — zoo verwaand dat zij daarhenen treedt als iemand die in uiterlijk vertoon zijn innerlijk gehalte verliest.

„Dit staat in nauw verband met het voorafgaande. Het oorspronkelijke woord is afgeleid van een ander, dat „blaasbalg" of „blaaspijp" beteekent.

Met zulk een blaaspijp maakt een niet soliede venter b.v. van visch, dat zijn waar er veel dikker uitziet dan zij werkelijk is. Hij blaast er dan wat lucht in. Hij nu die niet liefheeft, wil in innerlijke zelfverheffing voor zichzelf en zijn naasten zich meer gehalte geven dan hij heeft, wil grooter schijnen dan hij is. Innerlijk blaast hij zich op, om dan in uitwendig vertoon te pralen. Maar zoo doet de Liefde niet. Die liefheeft, bezit voldoende innerlijke gehalte en maakt geen vertoon." — (Kuyper).

Doch dit is niet genoeg. Er komt een vijfde trek bij. Zoo fijn zijn haar voelhorens, zoo zeer is zij er op gezet anderen te dienen, dat zij zelfs op hare uiterlijke houding acht geeft.

Zij handelt niet ongeschiktelijk. Beter uitgedrukt: zij is beleefd, hoffelijk, goedgemanierd. In haar houding, woorden, gebaren is zij er altijd op uit aanstoot te vermijden, vriendelijkheid te bewijzen. De ware Christen is een „Gentleman."

„In het Grieksche woord dat Paulus hier gebruikt, zit hetzelfde woord dat wij hebben in onze taal: *schema.* Dit „schema" nu is schikking, figuur, vorm, fatsoen. Zoo spreken wij van de goede vormen in het dagelijksch

verkeer en bedoelen dan wat voegzaam of welvoegelijk is. Daar is ook een christelijk fatsoen; een christelijke welvoegelijkheid. Welnu, dit bedoelt Paulus wanneer hij zegt, dat de Liefde niet ongeschiktelijk handelt.

Die liefheeft is in het verkeer met zijn naasten niet onwelvoegelijk. Hij neemt de goede vormen in acht, is beleefd omdat hij liefheeft.

Hoe diep grijpt deze liefde, zij let op kleinigheden: want beleefdheid is niets anders dan de verheerlijking der weinigheden. Zij wil niemand kwetsen, ieder op zijn gemak houden, niemand leed doen door woord of daad, en ook niet door een gehoor.

Reeds dit is genoeg om tot nadenken te stemmen. Doch er volgt meer.

HOOFDSTUK XXIV.

Het Zesde Gebod.

IV.

Gij zult niet doodslaan.

Na ons de Liefde te hebben beschreven in haar *wezen*, en in haar *openbaringen*, toont ons de Apostel wat zij is in verschillende BETREKKINGEN DES LEVENS. Eerst is alles van ontkennenden, daarna van bevestigenden aard: eerst wordt ons gezegd, wat zij *niet*, en daarna, wat zij *wel* is.

DE LIEFDE IN HET LEVEN.

1. Wat zij niet is:

Niet zelfzuchtig. — „Zij zoekt zichzelve niet." Dat wil zeggen: zij dringt nooit aan op haar rechten, denkbeeldige of werkelijke; men hoort haar nooit zeggen: Ik sta op mijn recht. Dit komt overeen met wat de Apostel elders zegt: „Een iegelijk zie niet op het zijne, maar op het-

geen eens anderen is (Fil. 3 : 4). Zij tracht zich te verplaatsen in den toestand van den naaste. Voor zichzelf streeft zij niet naar iets grootsch, gedachtig aan het woord van den Profeet: „Zoudt gij u groote dingen zoeken, zoek ze niet" (Jer. 45 : 5). Haar eigen eer is haar van minder waarde. Zij blijft dus altijd kalm, is nooit ontevreden, wordt ook nimmer opgewonden over eigen leed door den buurman aangedaan. Hoe zalig is zulk een toestand! Doet het ons niet denken aan het woord des Heilands: „Indien Ik kwalijk gesproken heb, betuig van het kwade; en indien wel; waarom slaat gij Mij?" Daarom is de Liefde: —

2. *Niet lichtgeraakt*: „ Zij wordt niet verbitterd." De Liefde alleen kan ons humeur bedwingen; zoodat wij niet toegeven aan onzen toorn, en daardoor worden vervoerd. In het oorspronkelijke wordt een woord gebezigd aan de geneeskunde ontleend. „Men spreekt van *paroxysmus* en verstaat daaronder de verheffing of klimming van een ziekteaanval, welke tusschen de tijden ligt waarin men van de ziekte vrij is. Zoo heeft een koortslijder zijn tijden waarin hij vrij van koorts is, en dan weer die waarin de koorts zich verheft. Bij zenuwlijden, zooals epilepsie (vallende ziekte) en waanzin, heeft men vaak evenzoo de „vrije oogenblikken," afgewisseld door de nieuwe aanvallen. In dat woord *paroxysmus* zit het woord *oxys*, dat scherp, puntig, snijdend, vinnig beteekent. Een mensch nu, die niet liefheeft, zijn naaste niet liefheeft omdat hij God niet liefheeft, raakt in een staat van toorn wanneer zijn zelfzucht gekrenkt wordt. De toorn verheft zich en dan wordt hij verbitterd en scherp, vinnig, stekelig ook met zijn woorden. Maar zoo doet de Liefde

niet, zij laat zich niet verbitteren. Zeker, de Liefde kan ook toornen. Er is een toorn der heiligen, die ontsteekt wanneer zij het heilige ontheiligd zien. Maar de Liefde is naar wij zagen ook lankmoedig. Zij beheerscht haar toorn: zij raakt nooit „buiten zichzelf," ook in haar toorn, en al spreekf zij toornige woorden, zij wordt nooit vlijmend, scherp, vinnig." — (Kuyper).

3. *Niet kwaaddenkend.* „Zij denkt geen kwaad." Beter uitgedrukt: „Zij houdt geen rekening van het kwaad": Zij wischt het uit van haar schuldenboek en scheldt het vrij. Zij rekent het niemand toe, en vergroot het niet. Zij denkt er eenvoudig niet meer aan, gelijk een kind dat zijn natte spons heeft laten glijden over het slechte schrift op zijn lei. De Liefde dus is geenszins achterdochtig. Zij kwelt zich niet over denkbeeldige beleedigingen haar aangedaan. Zij vraagt niet naar de bedoelingen van anderen, en kniest niet over de woorden, daden, handelwijze van den naaste, alsof alles bestemd is, om haar smart aan te doen. Haar gemoedstemming is die van het kind, dat niet twijfelt, maar alles aanneemt voor waar en echt en zuiver, en zich nooit bekommert over de bedoelingen achter die handelwijze of die daden. Zalige toestand voorwaar. Heeft niet de Heiland gezegd: „Zoo wie het Koninkrijk Gods niet zal ontvangen als een kindeken, die zal geenszins in hetzelve komen" (Lukas 18 : 17)? Zoo komt het dan ook dat zij: —

4. *Niet zwartgallig is.* „Zij verblijdt zich niet in de ongerechtigheid; maar verblijdt zich in de waarheid." De Liefde is „in alles waar." De gebreken van haar medemensch bestaan eigenlijk niet voor haar. Zij schept er

geen behagen in die op te rakelen, die voor de wereld ruchtbaar te maken. Zij wijst nooit met den vinger der eigengerechtigheid naar den „splinter in het oog des broeders." Zij oordeelt en veroordeelt niet. Zij laat het oordeel aan God den Heere over. Zij gaat de wereld door hand aan hand met haar tweelingzuster: „de waarheid." Letterlijk staat er: „Zij verblijdt zich, niet *in*, maar *met* de waarheid." Waar de waarheid zegeviert over de leugen, daar verheugt zich de Liefde met haar.

Hoe heerlijk zijn ook deze trekken der Liefde, en hoe ver schieten wij te kort! Verstaan wij, dat ons *leven* is *lieven*, dan hebben wij ons in dat *lieven* te oefenen, totdat ons gansch bestaan daarvan vervuld is. Het „leven is dan Christus"; want Hij is de Liefde verpersoonlijkt.

Letten wij nu in de tweede plaats op

2. Wat de Liefde wel is.

Dit wordt ons door den Apostel in meer dan één volzin duidelijk gemaakt. Eerst letten wij: —

Op haar blijvende waarde in dit leven. „Zij vergaat nimmermeer." Zij draagt den stempel der eeuwigheid. Alles verdwijnt — de profetie, de taal, de kennis — zij hebben haar beurt en gaan voorbij. De profetie wordt vervuld: de taal wordt door eene andere vervangen: de kennis van heden verdwijnt voor de kennis van morgen. De Liefde alleen is eeuwig, omdat zij uit God is. Zij zal in de eeuwigheid als rechter zitten. Heeft niet onze Heiland ons geleerd, dat de „Koning zal zeggen: Ik ben hongerig geweest, en gij hebt mij niet te eten gegeven: Ik ben dorstig geweest en gij hebt Mij niet te drinken

gegeven: Ik was een vreemdeling en gij hebt Mij niet geherbergd; naakt en gij hebt Mij niet gekleed; krank en in de gevangenis en gij hebt Mij niet bezocht." (Matth. 25 : 42). Hoe toch zinken alle onze strijdpunten, onze verschillen en kibbelarijen in het niet bij dit oordeel dat van „den grooten, witten troon" hierna geveld zal worden! Hoe zinkt alles in het niet bij dat oordeel Gods, van den rechterstoel waar Liefde het vonnis velt. Blijft zij dus voor eeuwig, dan is haar zaak op aarde veelvoudig. Want: —

Zij bedekt alle dingen. De naaktheid van den medemensch wordt door haar toegedekt voor het oog des spotters, of het leedvermaak der wereld, en het bitter van den schijnheilige. Het Grieksche woord hier gebezigd kan in tweeërlei zin worden opgevat. Het wordt in de eerste plaats gebezigd van vaten of vazen, die wat zij bevatten in *bewaring* houden, en dus *verbergen* of *bedekken.* In dezen zin kan het woord ook hier begrepen worden. 't Is een kenmerk der Liefde om te dekken voor het oog van anderen, en zich niet te verlustigen in een schandaal, door anderen uit het verledene opgerakeld. Het voorledene is voor haar als een verzegeld vat. Het deksel neemt zij nooit af, om te bespieden wat verborgen behoort te blijven.

De tweede beteekenis van het woord heeft ook hier voor ons waarde. De Liefde die niets ontdekt, die alles overdekt, „draagt ook mee den last" die rust op den schouder van den naaste, en maakt alzoo zijn last zooveel te lichter. Heeft niet de Apostel in een anderen brief ons bevolen: „draagt elkanders lasten, en vervult alzoo de Wet" (Gal 6 : 2)? Zoo doet de Liefde, want *zij*

gelooft alle dingen, hoewel dat geloof soms zwaar geschokt wordt. Waar dit gebeurt en zij gevaar loopt haar vertrouwen in den naaste te verliezen, daar

Hoopt zij alle dingen. Door het heden dringt zij in de toekomst. In wat is ziet zij wat worden zal. Zij verwacht betere dagen, betere gezindheden, en verlangt naar den dag, wanneer dat betere doorbreken zal door de wolken aan den gezichtseinder. Zij leeft in de toekomst, en alzoo

Verdraagt zij alle dingen met een buitengewone volharding. Dit schijnt de gedachte van den Apostel te zijn. Zij houdt vol onder tegenstand, vervolging, verbittering, verwarring, strijd. Haar geduld is onbegrijpelijk, haar volharding is goddelijk. De Liefde moet en zal zegepralen in 't eind. Zij kan niet falen, zij zal niet feilen; want de „aarde is des Heeren," en „Hij zal heerschen."

Hoe brandt ons hart bij deze beschrijving! Hoe ver schieten wij te kort! Hoe weinig weten wij van wat Liefde is! Voelt gij u niet, geliefde lezer, met mij geneigd om uit te roepen:

O God, ik beef, zoo moest ik wezen,
Maar wat ben ik, wat zijn mijn dâan.

En dan met allen ernst te bidden: —

„Vernieuw mijn hart door Uwe kracht,
Ontsteek dat hart tot ware Liefde,
Want in dat ééne woord, de Liefde,
Wordt uw geheele wet volbracht."

HOOFDSTUK XXV.

Het Zesde Gebod.

V.

Gij zult niet doodslaan.

De Apostel Paulus eindigt zijne beschrijving van de LIEFDE op treffende wijze: „En nu blijft Geloof, Hoop en Liefde, deze drie; doch de meeste van deze is de Liefde." Ten einde dit te vatten, dienen wij te letten: —

I. Op de tegenstelling.
II. Op de vergelijking.

1. De tegenstelling.

1. Er zijn die meenen, dat wij hier een tegenstelling hebben tusschen *tijd en eeuwigheid*; alsof de drie Christelijke deugden hier vermeld slechts samengaan in dit leven, om hierna te verdwijnen en vervangen te worden

door de altijd *blijvende* Liefde. Dit kunnen we moeilijk laten gelden. Wij hebben in den tekst te doen met eene eenheid in de drieheid: „de drie zijn niet gemengd en toch vereenigd: immer hier, en eeuwig dáár." De Apostel bedient zich van het enkelvoud, *blijft*, hij zegt niet: — „*Zij blijven* NU," alsof de klem gelegd wordt op het *tijdelijk* samenblijven der drie; maar „nu BLIJFT" de eenheid in de drieheid, omdat de drie onafscheidelijk aan elkaar verbonden zijn, in den tijd en in de eeuwigheid.

Ook in de heerlijkheid is er plaats voor alle drie. Het geloof zal daar zich immer meer toeëigenen de goddelijke beloften die nooit op aarde ten volle werden verstaan. De hoop zal zich immer uitstrekken naar de heerlijke toekomst die zich voor haar zoekend oog opent. Beiden te zamen zullen verheerlijkt worden in de nimmer ophoudende liefde.

In den hemel, gelijk op de aarde, is het schepsel niets, is God alles. God zal dáár alles geven: Wij zullen dáár door 't geloof ons alles toeëigenen. God belooft dáár immer nieuwe heerlijkheden: wij zullen immer vooruitzien naar de vervulling dier beloften. En hoe meer wij gelooven, hoe meer wij hopen, des te machtiger wordt de drang der liefde. Het drievoudig Goddelijk snoer blijft ongebroken ook daar boven.

2. Een werkelijke tegenstelling vinden wij hier tusschen het *blijvende* der drie Christelijke deugden, en het *vergankelijke* van de bovennatuurlijke gaven, waarop de gemeente van Corinthe zich beroemde. Alles spat uiteen, zoo redeneert de Apostel.

„Op den weg dien wij betreden
Staat geen voetstap die beklijft".

Wat is heerlijker dan de „gave der talen"; wat is machtiger dan eene geheiligde welsprekendheid, zooals die zich op den Pinksterdag openbaarde? En toch, al sprak men engelen-taal, men is niets zonder liefde. Of wat is voortreffelijker dan de „gave der profetie", waardoor Gods verborgenheden worden gepeild? En toch, ook deze zinkt in 't niet, als de liefde er niet is.

Al hooger klimt Paulus. Zelfs het geloof dat bergen verzet, martelaarschap die 't lichaam aan de vlammen prijsgeeft, milddadigheid die naakten kleedt en alles den armen uitdeelt — zij zijn nutteloos zonder liefde. Of zou hier grootspraak zijn? Gewis niet!

Leert niet de ondervinding, dat men soms in het *geloof* begint, en in het *gevoel* eindigt? Gaat het geloof niet soms met hoogmoed en zelfverheffing gepaard? Gebeurt het niet soms, dat de boeiendste prediker, de ernstigste zendeling, de meest geestdriftvolle martelaar zichzelven zoekt, eigen eer bedoelt, den schijn heeft en niet het wezen, omdat liefde niet woont in het hart, liefde zich niet openbaart in 't leven? Neen, Paulus bedient zich hier niet van grootspraak. De liefdelooze is hem als een stamelend kind, dat in een spiegel ziet, de schaduwen voor werkelijkheid aanneemt, treurt wanneer zij verdwijnen. 't Is vaak *nu* zoo met ons. *Nu* zien we in „eene duistere rede": *alsdan* zien we „van aangezicht tot aangezicht". De liefde schuift 't gordijn weg en wij zien onzen God. Wat eene taak voor de Liefde en voor haar alleen!

2. De vergelijking.

Treffend is de vergelijking tusschen de drie. Zij grijpen in elkaar, vullen elkaar aan, en toch doet elk zijn werk afzonderlijk. Dit dienen wij nu aan te toonen. Wij letten dan op: —

1. *De Goddelijke heils-orde.* Wij gelooven in den drieëenigen God, die zich heeft geopenbaard aan het menschenkind, en die drieëenheid spiegelt zich af in de drie Christelijke deugden. „God is Liefde", zoo heet het nu eens: en elders noemt Hem een Apostel „de God der Hoop," die wordt aangeroepen, om ons „te vervullen met alle blijdschap en vrede in het gelooven" (Rom. 15 : 13). Nu eens wordt Jezus „onze Hoop" genoemd (1 Tim. 1 : 1); dan weer wordt de Heiland ons voorgehouden als „de Overste Leidsman en Voleinder des Geloofs" (Heb. 12 : 1.)

Daalt God af tot den mensch, dan is er evenzeer een wonderbare heilsorde. Vergelijkt de drie bij de vlam eener kaars. In die vlam zijn er drie afdeelingen. Rondom de pit zijn er de nog onverteerde gassen, zwart in kleur, als het *geloof* dat uit de diepte put en zich kracht toeeigent. Dan volgt er een *lichtsfeer*, als de *hoop*, die haar schijnsel werpt in de duisternis. Eindelijk is er een sfeer van *hitte*. Dit is de *liefde*, wier gloed zich naar buiten openbaart. Het geloof immers is Christus toegeeigend: de liefde is Christus toegepast. Het geloof is wortel, fondament, verborgene kracht: de liefde vrucht, gebouw, geopenbaarde kracht. Wat het geloof ontvangt deelt de liefde mee.

En in die mededeeling bekleedt ook de Hoop hare plaats. Ook zij grijpt in de diepte en eigent zich de Goddelijke beloften toe. Zij is het anker der ziele. Dat anker rust op, grijpt in den „vasten grond" in de diepte, die door 't geloof ons deel is geworden. Is niet het geloof „de vaste grond der dingen die men hoopt"? (Hebr. 11 : 1).

Van het „anker" hangt de veiligheid af van het schip. Een geankerd schip keert zich altijd naar den wind. Rondom haar spelen de golven; tegen de rotsen van 't strand ontlasten zij zich in spattend schuim met oorverdoovend gedruisch. Tegen 't schip vermogen zij niets.

Jozef in Potifar's huis, in de gevangenis, wierp het anker der hoop uit in den vasten bodem van 't geloof; en 't schip zijns heils keerde zich naar den wind. Zoo met ieder geloovige. Zijn anker is in de diepte.

Ook blijkt die Goddelijke heilsorde in de *wijze waarop* die drie zich openbaren.

Eerst *geloof*, maar met geloof gaat de hoop gepaard. Wel worden wij „gerechtvaardigd door het geloof" (Rom. 5 : 1): maar wij worden ook „zalig in hoop" (Rom. 8 : 24). En zoo nauw zijn zij aan elkaar verbonden, dat de Apostel kan uitroepen: „Wij verwachten door den Geest uit het geloof de hoop" (Gal. 5 : 5). Vragen wij verder, wat is de *uitkomst* van die nauwere vereeniging tusschen deze twee, dan wordt het in dezen zelfden brief ons duidelijk dat in „Christus Jezus" niets kracht geeft dan het „geloof" maar slechts „door de *liefde* werkende" (Gal. 5 : 6). Zoo grijpen ze alle drie in elkaar, maar met de „liefde" als de „meeste" der drie. Er is dus eene goddelijke orde in deze heerlijke Christelijke deugden.

Het geloof is ons uitgangspunt. Zonder „geloof is het onmogelijk Gode te behagen"; maar het geloof is nooit alleen. De hoop is bij haar, en beiden tezamen werken in door de Liefde. Dit zal ons nog duidelijker worden, wanneer wij letten op:

3. De Christelijke Heilservaring.

Het onderscheid tusschen de drie wordt niet vernietigd door de treffende eenheid die ze beheerscht. Immers het Geloof is niets anders dan onbepaalde overgave aan God, rusten in God, gelijk een kind rust in de armen der moeder. De Hoop weer is 't geloof en iets meer. 't Is het Geloof met een toekomst, op den bergtop met een gezichteinder, een Mozes met zijn oog gericht naar het beloofde land. Het Geloof heeft te doen met Hem die ons alles geworden is: de Hoop met de beloften door Hem ons meegedeeld. Het Geloof kent den Zaligmaker als bij ons in het wisselend Heden de Hoop eigent toe de ons toegezegde erfenis in een zekere toekomst. De Liefde weer die uit God is, vloeit in ons hart langs de kanalen door het geloof gegraven, en *uit* ons hart naar alle kanten heen in de bedding door de Hoop voor ons gebaard. Met andere woorden: —

„Het Geloof verbindt aan God,
De Hoop verheft tot God,
De Liefde maakt ons gelijkvormig aan God."

Liefde is het geloof uitgetreden in de wereld. Hoop staat op de wacht en roept ons om moed te houden en

volharden in de werken der liefde die soms met veel tegenstand gepaard gaan.

Het geloof is niets anders dan de Goddelijke almacht neergedaald in onze onmacht. Het Geloof roept uit: „Vrees niet, gij wormpje Jakobs.... Ik heb u verlost, Ik heb u bij uwen naam geroepen, gij zijt Mijne, zegt de Heer" (Jes. 43 : 1). De Hoop hecht haar zegel aan dat woord, en roept ons op hare beurt toe: „Gij zult bergen dorschen .... gij zult gaan door het water, en door de rivieren, zij zullen u niet overstroomen; gij zult door het vuur gaan, het zal u niet verbranden." (Jes. 43). Of nog eens, om met een gevierden prediker te spreken: „Te gelooven is zich in Gods armen te werpen; te hopen is te rusten aan Zijn hart; liefhebben is Zijn beeld te dragen en te vertoonen." Zijn ze zoo in elkaar gesmolten in onze Heilservaring: wij vinden ze evenzoo terug op:

4. Den Christelijken Heilsweg.

In 't werk des Heeren zijn ze onafscheidelijk aan elkaar verbonden. Werken der Liefde moeten het geloof tot bron hebben, en moeten door de Hoop steeds worden gevoed. 't Is de Hoop die de ruggegraat is van allen arbeid voor God en mensch. Vele heiligen zijn hierin te kort geschoten. Mozes bezweek, omdat hij wel geloof had, maar niet de lijdzaamheid als kind der Hope. Elia, de geloofsheld, die Achab en de Baalspriesters trotseerde op Karmel, bezweek omdat hij de Hoop had verloren in de spelonk aan den Horeb. 't Is immers de Hoop die „niet beschaamt, omdat de Liefde in onze

harten uitgestort is door den Heiligen Geest" (Rom. 5 : 5).

Zoo samengaande en samenwerkende is de Liefde altijd het meest. Zij is het meest *naar boven*, want zij komt uit God — God is Liefde, niet Geloof, of Hoop. Daarom maakt de Liefde ons ook Gode gelijk. „Die in de Liefde blijft, blijft in God, en God in Hem" (1 Joh. 4 : 16). Zij is het die ons *naar buiten* met den mensch verbindt. Zij treedt uit in de wereld als de *lijdende* en *medelijdende* Liefde „die tranen draagt": zij treedt uit als de *werkende handelende* Liefde, die „het land doorgaat goed doende", als de Heiland weleer. Zij is het die naakten kleedt, hongerigen voedt, kranken verpleegt, verlorenen opzoekt, gezonkenen opheft. Zij is het die op den grooten dag des gerichts de weegschaal in handen heeft, wanneer de Koning op den troon het vonnis zal vellen: „Voor zooveel gij dit aan een van deze Mijne minste broederen hebt gedaan, hebt gij het aan Mij gedaan... beërft het Koninkrijk hetwelk u bereid is." (Matth. 25 : 34.) Zij is het meest naar *buiten*. Zij is ook het meest naar *binnen*. Zij maakt ons Gode gelijkvormig, omdat zij ons gansche wezen doortrekt, ons hart verandert, een nieuwe richting geeft aan onzen handel en wandel. Zij wordt het rad dat ons bestiert, gelijk een schip bestierd wordt door het roer, of door de naald van het kompas, die altijd naar het noorden wijst en op ongebaande wegen, door vreemde wateren, den rechten weg aanwijst. Zij is het die in ons hart afdrukt het woord van den Heiland: „Het is zaliger te geven dan te ontvangen." Zij is bij uitnemendheid de dienaresse der menschheid, en dus ook de dienaresse Gods; zij maakt den hemel voor ons waarlijk een hemel; want dáár is God, en God is Liefde.

Zij maakt de aarde een voorportaal des hemels; want hier stond eens het Kruis: hier leven wij altijd in de schaduw van het Kruis, en waar het Kruis is, dáár is Liefde.

Zij begint in de kinderkamer, waar de moeder haar eerstgeborene aan haar moederhart drukt; zij loopt door tot het graf, waar het kind die moeder onder heete tranen aan de moederaarde toevertrouwt. Zij is overal, waar Christus is, en Hij heeft gezegd: „Ik ben met u, al de dagen tot de voleinding der wereld." (Mat. 28). Zoolang hier op aarde de prediking des geloofs zielen voor den hemel wint, zielen aan Jezus bindt, zal de Liefde wereldoverwinnend, wereldomvattend haar gang gaan. Hierin verschilt zij van Geloof en van Hoop. Beide dezen verkrijgen en behouden het heil voor ons: de Liefde aan den anderen kant verspreidt dat Heil tot aan de einden der wereld. Het Geloof bidt om de Pinkstergave, de Hoop verwacht en verlangt naar de Pinkstergave, de Liefde deelt die Pinkstergave mee aan allen: „Gij zult Mijne getuigen zijn, zoo te Jeruzalem, als in geheel Judea en Samaria, en tot aan de einden der aarde" — dat is het woord, waarvan de Liefde vol is: haar leuze, haar wachtwoord, haar overdenking bij dag en bij nacht.

Soms wordt het Geloof moede niet *van*, maar *in* het het werk: want „wij hebben den schat in aarden vaten." Doch de Liefde wordt niet moede. Zij voedt de vlam des Geloofs. Zij wordt sterker, naarmate zij zich meedeelt aan anderen. Daarom is zij de meeste. Daarom blijft zij met Geloof en met Hoop, zoolang er een hemel is, waar de Liefde op den troon gezeten is.

HOOFDSTUK XXVI.

Het Zevende Gebod.

I.

Gij zult niet echtbreken.

Dit gebod heeft meer dan gewone beteekenis. Het geldt den mensch als mensch. Het geldt geheel het menschengeslacht, dat naar Gods beeld werd gevormd. Boven het gebod staat het woord van den Heiland: „Zalig zijn de reinen van harte, want zij zullen God zien." De onreine is uitgesloten uit het Koninkrijk Gods.

Letten we allereerst op: —

1. De overeenkomst tusschen het Zesde en het Zevende Gebod.

Beide hebben betrekking op ons *lichaam*. Dat lichaam mag niet aangerand, mag geenszins geschonden worden. Die 't menschelijk lichaam aanraakt, raakt God zelven

aan; want dat lichaam is Gods maaksel. „En God schiep den mensch naar Zijn beeld; naar het beeld van God schiep Hij hem" (Gen. 1 : 27). God is groot in Zijn eenheid, geestelijkheid, majesteit, dit leert ons de *eerste* tafel. Gods beeld in den mensch is even heerlijk, wat diens bestaan op deze aarde betreft. Gelijk nu het *eerste* gebod waakt tegen de aanranding van God als God, zoo waakt het *zesde* gebod tegen de aanranding van den mensch als mensch: en gelijk het *tweede* gebod de majesteit Gods beschermt, en Zijn geestelijkheid handhaaft, zoo waakt het *zevende* gebod tegen schending van de majesteit des menschen. „God is geest," en de mensch naar Gods beeld gemaakt is geest. Die zijn eigen lichaam ontheiligt, aan onreinheid prijsgeeft, kwetst den geest die tegen onreinheid moet worden beschermd. Het lichaam is wel uit de aarde aardsch; 't is tevens een voertuig van den geest, een middel waardoor de geest zich openbaart. De geestelijkheid van den mensch moet door den mensch zelven worden gehandhaafd. Daarom is het zevende gebod zoo kernachtig, maar ook zoo veelomvattend.

Letten wij verder op: —

2. Den omvang van dit Gebod.

De mensch is een drievoudige geheimenis. Hij is eene eenheid: wat *lichaam en ziel* betreft.

„'s Menschen lichaam is de Voorhof
tot een tempel van Gods eer,
En die Voorhof, alle dagen,
brengt zijn offers aan den Heer.

't Heilige is -- des menschen ziele,
want dáár tintelt, rein en klaar,
't Licht der onvervalschte Rede
van den gouden kandelaar."

Zoo zong eens de dichter. Niemand kan ons verklaren, waar 't lichaam eindigt en de ziel begint. Zij kunnen niet worden gescheiden, zelfs niet in de eeuwigheid. Immers wij gelooven in de „wederopstanding" van het lichaam.

De mensch is eene eenheid: wat het *menschengeslacht* betreft — wij zijn uit éénen bloede, van elkaar afhankelijk, aan elkaar verbonden: gelijk wij van „Gods geslacht zijn" en aan Hem verbonden. Niemand kan die eenheid verbreken. God heeft daartegen strengelijk gewaarschuwd. Die het menschengeslacht aanraakt heeft met Gods verordeningen te rekenen. Oorlog is een vloek: 't is een zonde tegen ons geslacht. Slavernij is een vloek; 't is een zonde tegen ons geslacht. Rassenhaat is een vloek: 't is een vergrijp tegen de éénheid van ons geslacht. „Uit éénen bloede" is de band die geheel het menschdom aan elkaar snoert. „Uit alle geslacht en taal en volk en natie" is het refrein van het „nieuwe lied" dat voor den troon Gods wordt gezongen door de „vier-en-twintig ouderlingen" als voorstellende de verlosten en gekochten met het bloed des Lams (Openb. 5 : 9). De eenheid van het geslacht wordt ons op bijna elke bladzijde der Schrift duidelijk geleerd. Niets dus mag dat geslacht als geslacht aanranden. Daartegen ook waakt het *zevende* gebod.

De mensch is eene éénheid — wat *man* en *vrouw* betreft. Niets staat hiermee gelijk. „Deze is been van

mijne beenen en vleesch van mijn vleesch," zoo sprak de eerste mensch na de schepping der vrouw. In diepen slaap zijnde kwam uit zijn eigen lichaam te voorschijn zijn „wederhelft" door tusschenkomst van God. Het huwelijk werd ingesteld: man en vrouw werden één in den volsten zin des woords. Wat dus het huwelijk verlaagt, vernietigt, verbreekt, treedt in tegen de Goddelijke verordeningen. Van daar het zevende gebod, zoo diepgrijpend en zoo kernachtig „Gij zult niet echtbreken."

Echt beteekent wat volgens wet is, wat waarde heeft. Goud is echt, wanneer het ongemengd is met onedeler metaal. Het huwelijk is de *echtelijke* staat, omdat een verbreken van den huwelijksband onwettig is en straf verdient, bij God of bij mensch; omdat schending van het huwelijk, op welke wijze dan ook, een ingrijpen is in Goddelijke verordeningen die heilig zijn, omdat zij uit God zijn.

Om nu dit duidelijk te maken, letten wij verder op

3. Het groote beginsel

hier neergelegd.

De vereeniging tusschen man en vrouw, waarvan het lichaam getuigt, is gegrond in den aard en in het wezen van den mensch. De man op zichzelf is onvolmaakt, evenals de vrouw op zichzelf onvolmaakt is. Zij vullen elkaar aan:

„Helft en wêerhelft ééne ziele,
beide elkanders vleesch en been."

Zij hebben alzoo behoefte aan elkaar, eene neiging tot elkaar, die door niets op aarde kan worden weerstaan. Bij het dier is er wel een geslachts*drift* — het ééne geslacht zoekt het andere: tusschen menschen is er geslachts*liefde*.

De liefde is iets geheimzinnigs, iets onverklaarbaars; want de mensch is niet als het dier een *natuur*wezen, hij is een *geestelijk* wezen. Bij het ontwaken dier liefde ontwaakt het edelste in den mensch. 't Is alsof de ziel eene nieuwe geboorte ondergaat. Twee levens vloeien in één, met „ééne hoop, één gelofte, ééne tucht, ééne vereering van God; één geluk door de Kerk bekroond, door het sacrament bevestigd, door Gods zegen verheerlijkt, door Engelen aangekondigd, door den Hemelschen Vader gewettigd," zooals de Kerkvader Tertullianus dit voorstelde. De ziel begint nu eerst te leven. Zij heeft gevonden wij zij zocht. De liefde is er niet tot bevrediging der eigen lust — dat is dierlijk — maar tot veredeling, verheffing, reiniging, verheerlijking van den ander. In die liefde schuilt de zelfverloochening: 't is een geven van den een aan den ander, niet een nemen van elkaar. De vrouw is naar de zinrijke voorstelling der Heilige Schrift, uit een „rib," uit 's mans zijde genomen,

„Opdat ze in haar gansche leven
Aan haar egaas hart zou kleven."

Dit is dan ook het oogpunt, waaruit de Heilige Schrift het huwelijksleven beschouwt. In het Hooglied van Salomo hebben wij een minnelied, zoo rein en zoo verheven, met zulk een wonderschoone diepzinnigheid, dat vele uit-

leggers daarin gevonden hebben eene voorafschaduwing van de liefde die Christus heeft voor Zijne bruid. Wie leest niet zonder belangstelling het verhaal van Jakobs trouwe liefde tot Rachel, de bruid zijner keuze? Wie kan zonder aandoening lezen de beschrijving van Izaaks huwelijk met Rebecca, door het gebed van Abrahams trouwen knecht gewijd, door Abraham zelf in Gods naam aanvaard (Gen. 24 : 7, 12)? Wat een verhaal van huwelijkstrouw vinden wij niet in Hosea, die zijn overspelige vrouw achterna gaat en haar tracht terug te winnen tot het huiselijk leven, door haar in 't slijk gesleurd?

1. ONDER DE JODEN werd de vrouw altijd in hooge eer gehouden en was het huwelijk een heilige instelling Gods. In den Talmud — het boek van Joodsche overlevering — wordt dit o.a. gezegd: — „Bemin uw vrouw als uzelven; eer haar meer dan uzelven .... die de liefde zijner jeugd verlaat, Gods altaar weent over hem. Die zijn vrouw vóór zich ziet sterven, is als het ware tegenwoordig geweest bij de vernieling van het heiligdom zelf; rondom hem wordt de wereld zwart. Door de vrouw alleen worden Gods zegeningen aan een huis beschoren."

Dit stemt overeen met wat wij lezen in het boek Spreuken, waar de Koning Lemuel spreekt: „Wie zal eene deugdelijke huisvrouw vinden? haar waardij is verre boven de robijnen. Het hart haars heeren vertrouwt op haar, zoodat hem geen goed zal ontbreken .... Hare kinderen staan op en roemen haar welgelukzalig; ook haar man en hij prijst haar, zeggende: Vele dochteren hebben deugdelijk gehandeld, maar zij gaat die allen te boven". (Spr. 31 : 10, 28, 29).

2. ONDER DE CHRISTENEN in de eerste eeuwen der

Kerk werd de vrouw mede in hooge eer gehouden. Door Libanius, den heidenschen leermeester van zulke groote mannen als Chrysostomus, den beroemden prediker, en anderen, werd eens, toen hij de vrouwen en dochters zijner leerlingen ontmoette, gezegd: „Wat voor vrouwen toch hebben deze Christenen!"

Hoe gansch anders was en is het in de *heidenwereld.* Dàár werd de vrouw verlaagd; daar ook was het huwelijk van geene kracht. Zelfs de Romeinen, — een volk met zulk een hoog rechtsbesef — achtten het huwelijk van minder waarde. Seneca, de Romeinsche schrijver, verhaalt ons, dat „vrouwen in de dagen van het Keizerrijk trouwden slechts met het oog op de echtscheiding en gescheiden werden slechts om weer te trouwen. Vrouwen uit den adelstand tellen hare jaren, niet naar de jaarlijks aftredende stads-regeerders (consuls), maar naar haar verlaten echtgenooten." Geen wonder dat men de echtbreuk als iets natuurlijks beschouwde! Stelt hiertegenover de leer der Heilige Schrift!

Hoe hoog bijv. werd de vrouw in eere gehouden door onzen Heer en Zijn Apostelen! Vrouwen dienden den Heiland, en werden door Hem als Zijn discipelinnen erkend. De vrouw van Chusas (Johanna), de zusters te Bethanië, Maria Magdalena, Salome en vele anderen zagen en vonden in Hem haar beschermer, haar leermeester, haar Heer en haar Zaligmaker. Paulus ook brengt ons in aanraking met vele edele vrouwen: Lydia, de purperverkoopster, Priscilla, de vrouw van Aquila, Phoebe, de diakones, en zoo vele anderen wier namen ons zijn bewaard gebleven in het Nieuwe Testament.

Hier eindigt de reeks niet; want in de eerste eeuwen

der Christelijke Kerk leeren wij Monica kennen, de moeder van Augustinus; Nonna, de moeder van Gregorius; Anthusa, de moeder van Johannes, bijgenaamd Chrysostomus (den prediker met den gulden mond) en nog velen meer die een gezegenden invloed uitoefenden op de eerste gemeente, uit de heidenwereld gewonnen. Voorwaar het Christendom heeft de vrouw in eere hersteld.

3. Uit dit oogpunt beschouwd heeft ook het *huwelijk* zulk eene diepe beteekenis. Liefde tusschen man en vrouw, jongeling en jongedochter, is niet iets zinnelijks. De Heilige Schrift kent haar eene eereplaats toe, omdat zij het huwelijk ten doel heeft; terwijl het huwelijk zelf wordt beschouwd als eene heilige daad van zedelijke wijding, waardoor twee persoonlijkheden in waarheid één worden. Paulus beschouwt die vereeniging tusschen man en vrouw als een „groote verborgenheid," een beeld van de vereeniging tusschen Christus en Zijn gemeente (Ef. 5 : 32).

Er kan in die liefde iets onedels, iets onreins, iets uit de aarde aardsch zijn, iets zondigs, iets vleeschelijks: en vaak laat het vleesch zich gelden bij het huwelijk. God wil het anders. Een Duitsche dichter heeft het goed gevat en in treffende taal geteekend: —

„De Engelen noemen haar Hemelvreugd,
De duivelen noemen haar Helle leed,
De menschen noemen haar Liefde."

Want de Liefde kan verheffen tot den hemel, kan ook neerdrukken tot de hel. Zij kan ons slingeren in de diepten der wellust, zij kan ons doen stijgen naar de

hoogten der godzaligheid. Op aarde is Liefde in den reinsten, en edelsten vorm des woords: zij is een middel waardoor de harten van jongeling en jongedochter reiner en edeler worden; want zij streeft naar het hoogste. „Alles wat haar hierin hindert moet zij wegworstelen en wegbidden, dikwerf met bittere smarten aan beide zijden. Eene liefde zonder deze smarten behoort tot de wereld en haar blijdschap, maar zij eindigt in ijdelheid en bedrog." Zoo schrijft eene edele vrouw die dit onderwerp behandelt.

't Is die verhevene opvatting van de Liefde tusschen man en vrouw, die ten grondslag ligt van 't zevende gebod. Echtbreuk werd onder 't Oude Verbond met den dood gestraft, omdat daarin lag de schending van Gods heiligste wetten en verordeningen. Dit gebod nu verdient onze aandacht.

HOOFDSTUK XXVII.

Het Zevende Gebod.

II.

Gij zult niet echtbreken.

Het zevende gebod legt ons vragen voor van de allerdiepste beteekenis. Het grijpt in ons persoonlijk, huiselijk, maatschappelijk leven. Nog eens dienen wij te letten op:

1. De Heiligheid van het Huwelijk.

„Man en vrouw" schiep God ze, omdat zij, de een zonder den ander, niet denkbaar zijn, omdat zij door God bestemd zijn elkaar aan te vullen. Het huwelijk dus is geen bloot burgerlijke, 't is eene goddelijke instelling. Het moet met God worden aanvaard, door goddelijke wijding worden geheiligd. Een huwelijk zonder die wijding is een huisgezin zonder God, een maatschappij zonder God, de Staat zonder God. De Roomsche Kerk maakt van het huwelijk een sacrament; stelt het op ééne

lijn met Doop en Avondmaal; en hoewel de kerken der Hervorming dit niet willen, erkennen zij toch dat de bevestiging van het huwelijk niet is eene ijdele plichtpleging, maar eene openbare erkenning van God als de grondvester van het huisgezin, die man en vrouw aan elkaar bindt. Huwelijken zijn vaak mislukkingen, omdat zij niet in den rechten geest worden ondernomen. Soms heerscht de ijdelheid bij het aanknoopen van die verbintenis, soms geeft eerzucht den toon aan, soms wel de zucht naar weelde, of de tusschenkomst van belanghebbende bloedverwanten en vrienden, of zeer dikwijls de onheilige hartstocht, die in het uiterlijke zoekt wat het dáár nooit vinden kan. Bij menigeen is er kille verstandsberekening, die slechts op teleurstelling moet uitloopen. Zonder liefde mist het huwelijk zijn wijding.

De liefde is het die de zielen aaneen snoert. De een meent in den ander te zien, wat hij of zij niet bezit, en al vindt men niet wat men zoekt, toch zal de ware liefde juist hierdoor zich eene diepere bedding vormen, omdat men elkaar beter heeft leeren kennen, en beter heeft leeren waardeeren. Alle liefde is dienende liefde, de liefde die man en vrouw verbindt is de dienende liefde in den vorm van zelfverloochening. Dit geeft aan ons huiselijk leven een wijding van beteekenis.

ROEPING. Het huwelijk uit dit oogpunt beschouwd is eene *roeping* door God zelf opgelegd. De toekomst van ons geslacht, van het Koninkrijk Gods staat daarmee in nauw verband. De twee menschelijke wezens in den echt aan elkaar verbonden vullen elkaar aan. Zij zijn rijker in hun eenheid, dan wanneer zij van elkaar gescheiden zijn. De vrouw is niet slechts de keerzijde van

den man: zij levert haar eigene bijdrage tot 't huiselijk leven. Haar lichaamsbouw is anders; haar zieleleven anders. Bij haar heerscht het gevoel: bij den man 't verstand. Bij hem geldt het recht, bij haar de billijkheden. Haar gebied is in de eerste plaats het huis, zijn gebied de wereld daar buiten: —

„Hem — de menschen, haar — heur kinderen;
hem — de wereld, haar — het huis;
En voor beide — Liefdes volheid,
als Gods liefde rein en kuisch."

De neiging in onze dagen naar de zoogenaamde *vrijmaking* der vrouw, zoodat zij in alles den man gelijk zal zijn, is tegen de natuur en ook tegen de goddelijke verordeningen. Het streven der vrouw naar betrekkingen door den man vervuld is, niet naar de Schrift, zij is niet bestemd om op te treden in het openbaar leven, gelijk de man; in de hitte des strijds mag zij zich niet mengen. 't Is tegen haar natuur, haar aanleg, haar bestemming. Zij is geroepen door haar verzachtenden invloed een wending te geven aan dien strijd, en te heelen waar zielewonden geslagen zijn. Zij kan meer lijden en verdragen dan de man, omdat zij overal de liefde vertegenwoordigt. In de wereldgeschiedenis treedt zij soms op als eene heldin, die meer moed openbaarde dan de man, en die pal bleef staan, waar de man de wijk nam.

„Waar de man van vreeze trilde,
Streed en overwon de vrouw.
Spraakloos zich ten offer wijden,
Kan de vrouw, de vrouw alleen".

De hedendaagsche beschaving is te zeer geneigd de scheidslijnen uit te wisschen door God zelven bepaald. Onder de Hebreën, in het Oude Testament, werd in de wetgeving nauwkeurig gelet op 't onderscheid in 't leven van man en van vrouw. Het vervrouwelijken van den man, zoowel als het vermannelijken van de vrouw werd in Israël niet gedoogd. Het werd de vrouw verboden het kleed van een man aan te doen, terwijl het den man niet werd toegelaten in vrouwenkleeding te verschijnen. 't Was den Heere een gruwel (Deut. 22 : 1). In het huwelijk eerst komen beide geslachten tot hun recht, waar elk zijn bijdrage levert, en het ééne geslacht het andere aanvult, alhoewel elk op zijn eigen gebied blijft staan, en dáár macht uitoefent.

Dit wil niet zeggen, dat allen *moeten* trouwen. Er zijn die zich wijden aan de menschheid, en dus aan het huiselijk en echtelijk leven zich onttrekken — hetzij door eigen keuze, hetzij door omstandigheden, waarin de leiding Gods duidelijk kenbaar is. Zij zijn de uitzonderingen, en wij eerbiedigen die uitzonderingen. Wij kennen ze, liefelijke gestalten soms, vooral onder de vrouwen, die met een toewijding des harten alles hebben verlaten om God en den mensch te dienen. Het blijft echter waar dat het huwelijk eene *roeping* is; want daarin vinden wij eene aanvulling onzer natuur, eene volledigheid van ons wezen, eene zelf-overgave, die op zichzelf zalig is. Omdat dit zoo is heeft God het huwelijksleven beschermd tegen elken aanval, waarin de zonde het hoogste woord heeft.

Het eerste optreden van onzen Heiland was bij een bruiloft. Gelijk ons huwelijksformulier 't uitdrukt heeft hij het huwelijk geheiligd door Zijn „gaven en wonder-

teekenen te Kana in Galilea." Hij zelf trad nooit in den echt: want wie was Zijns gelijke? Bij Hem was er eene volheid die bij geen mensch wordt aangetroffen. In Hem waren de twee geslachten, naar hun eigenaardige kenmerken op 't allernauwst vereenigd. Vrouwelijke teederheid en heldenmoed treffen wij bij Hem aan. Mannelijke fierheid en vrouwelijke ingetogenheid persten de bewondering af van Zijn volgelingen. Hij kon weenen als eene vrouw, lijden als eene vrouw: Hij kon ook strijden als een man, en volharden in dien strijd. Door geheel Zijn leven bespeurde men den invloed van dat huisgezin te Nazaret, waarin Hij de eerste jaren Zijns leven met zooveel onderdanigheid aan Zijn ouders heeft doorgebracht. Bij het Kruis stond Zijn moeder: van het Kruis troostte en verzorgde Hij die weenende moeder.

2. De Schending van het Huwelijk.

Die zich tegen het huwelijk vergrijpt doet zonde. Het zevende gebod is er om daartegen te waarschuwen. „Vliedt de hoererij" zegt ons de Apostel: „Gij zondigt tegen uw eigen lichaam" (1 Kor. 6: 18): omdat juist die zonde indringt tot in de geheimste vezelen van 't zieleleven langs den weg van het lichamelijke. De hoererij is eigenlijk gezegd de verachting van het huwelijk, een spotbeeld van het huwelijk, eene verlaging van het edelste in den mensch. „God wil dat ge uit het andere geslacht een *persoon* aan u zult verbinden, naar ziel en lichaam, voor allen nood des levens, totdat die andere u ontnomen wordt door den dood. Dat is het huwelijk. Maar de hoererij zoekt niet een *persoon*, maar enkel het ander

geslacht." Er is iets dierlijks en onmenschelijks in die zonde: en vooral wanneer zij den band des huwelijks verbreekt en tot *overspel* leidt wordt zij door Gods Woord zoo strengelijk veroordeeld. Heeft de dronkenschap haar duizenden geveld, de hoererij telt haar tien-duizenden van slachtoffers. Den dronkaard leeren wij spoedig kennen aan zijn verzwakt zenuwgestel: den hoereerder kunnen wij op zijn geheime paden niet bespieden. Hij zondigt niet in 't openbaar. „Buiten zullen zijn de hoereerdes en de doodslagers en de afgodendienaars" (Openb. 22 : 15). En geen wonder, want de hoererij staat nooit alleen. Zij leidt van zonde tot zonde, en is in den volsten zin des woords een kind der helle. Erger nog. Voor iedere zonde — diefstal, leugen, bedrog en zoo vele anderen — heeft men geene verschooning. Voor deze zonde heeft de openbare meening soms veel in te brengen. Men is op dit punt meer toegeeflijk dan op eenig ander punt. In sommige landen maakt zelfs de wetgeving het plegen dezer zonde gemakkelijk: in menig wetboek vindt men wetten die eigenlijk dienen ter bescherming en niet ter onderdrukking van dit kwaad. De boeken ons ter hand gesteld, de tijdschriften die op onze tafels liggen, de kunst in al hare vormen, de vermakelijkheden van deze eeuw, waarin de hartstocht verheerlijkt wordt, de toenemende echtscheidingen in 't breede in onze nieuwsbladen besproken — wijzen zij ons niet naar eene vergoelijking van dit kwaad? Komt 't niet tot openbare schande, dan is men gereed zijn oogen te sluiten, of schouderophalend van wat men als zonde niet kent of kennen wil te gewagen.

Onze letterkunde is niet vrij te pleiten van prikkels te

leveren tot deze zonde. Er is eene neiging bij vele schrijvers om in te dringen in de bijzonderheden van 't geslachtsleven, dat schadelijk werkt op het reine leven van jongeling of jongedochter. Boeken die vroeger niet werden geduld in Christelijke gezinnen, worden thans gretig verslonden door onze jeugd. Het teer gemoed wordt met ruwe hand aangeraakt, en wordt gekwetst om voor altijd dat ruwe merkteeken te dragen. De reine spiegel eener kuische ziel wordt bevlekt door den adem eener zondige wereld, en het spoor blijft er, gelijk de indruk van een vuilen vinger op rein glas, die dagen lang den dief aanwijst door dat venster in het onbewaakt huis binnengedrongen. Ouders zullen wel doen hunne kinderen, wanneer zij de jaren des onderscheids hebben bereikt, te wijzen op de ontzettende gevaren verbonden aan eene verbeelding door onkuischheid bezoedeld. Menig jong mensch valt uit onkunde. Er was niemand die waarschuwde. Van den kansel kan men zulks niet. Wie kan het anders dan vader of moeder, die weten waar de verzoeking schuilt, en het jeugdig gemoed kunnen beschermen tegen de zonde.

Het gebeurt soms, dat men in den drang der Christelijke liefde, te ver gaat ter bescherming van de ontuchtigen. De *man* zondigt en gaat vrij; die *vrouw* die zondigt lijdt, en men bekreunt zich niet over haar. Er is eene wreedheid in de samenleving, waartegen men protest *moet* aanteekenen. Het gevaar is echter, dat men uit diep leedgevoel de gevallen vrouw zoo tegemoet treedt dat men zijn bittere afkeer tegen hare zonde niet genoeg laat gelden. Met die zonde mag men niet spelen. De wetgeving des lands *mag* den *man* niet beschermen in

zijn kwaad. Hij moet het weten, dat hij voor God en mensch verachtelijk is, als hij het zevende gebod schendt. Hij moet te schande komen, omdat hij vaak als verleider de eerste aanleiding tot zonde heeft gegeven. Maar ook de *vrouw* moet weten, dat zelfs de Christelijke liefde eene zonde niet durft vergoelijken, die zoo verlagend en vernederend is. Met diep medelijden moet men de zondares behandelen. Haar zonde moet als gruwelijk en verfoeilijk aan de kaak worden gesteld. God zegene die edele vrouwen, die haar gevallene zusters opzoeken en trachten te winnen! God helpe haar, om in die teederheid geen dekmantel ter vergoelijking te werpen over een vergrijp, dat als een kanker vreet in het hart der maatschappij!

3. De Bescherming van het Huwelijk.

Ter bescherming van het huwelijk dient de aankweeking van de *kuischheid*— een woord dat in het Nieuw Testament drie malen voorkomt, en door twee Grieksche woorden wordt aangeduid. Het eerste woord beteekent *rein*, waar wij lezen: — „Dat de oude vrouwen de jonge leeren *kuisch* te zijn [dat is rein in woord, daad, houding — in het Grieksch *Hagnos*] (Titus 2 : 5), en ook waar de vrouwen vermaand worden: „een kuischen [*Hagnos*] wandel in vreeze" te leiden (1 Petr. 3 : 2). Het tweede woord treffen wij aan in Titus 1 : 8. „Een opziener moet onberispelijk zijn..... matig, rechtvaardig, heilig, kuisch" [*Enkrates*] — een woord dat slechts hier in het Nieuw Testament verschijnt, en ons heenwijst naar de *zelfbeheersching*, die het kenmerk is van de ware

kuischheid. Het Nieuwe Testament dus leert ons zeer beslist, dat reinheid en zelfbeheersching met elkaar moeten gepaard gaan. Kuischheid dus is zelfbeheersching in een bepaalden vorm. Zij staat in nauw verband met ingetogenheid, met de beteugeling van de driften der natuur tot verheerlijking Gods. „Weet gij niet", roept de Apostel uit, „dat gij Gods tempel zijt en de Geest Gods in ulieden woont", (1 Kor. 3 : 16)..... „Want gij zijt duur gekocht" — zoo luidt het elders — „zoo verheerlijkt dan God in uw lichaam en in uw geest welke Godes zijn" (1 Kor. 6 : 20). Als menschen dus in de eerste plaats, maar bovenal als Christenen zijn wij geroepen alle onkuischheid en booze lusten te vermijden. Om daartoe te komen dienen wij op alles te letten, dat onze innerlijke reinheid kan besmetten, of vernietigen. Want kuischheid openbaart zich in onze kleeding, in onze vermaken, in onze gesprekken, in al onze gedragingen. Kuischheid is een verzet der menschelijke natuur tegen alles wat de perken door God tusschen de twee geslachten bepaald, overschrijdt. Zij is nauw verwant aan zaligheid, die zich weet in te toomen en in het tegenover ons staande geslacht geen onheilige hartstochten wekt. Zij is de poging der ziel om zichzelve onbesmet te bewaren en zich door de zinnelijkheid niet te laten overweldigen. Men kan haar ook heeten de schaamte, door iemand genoemd „het geweten van het lichaam", door een ander „de toorn tegen de natuurlijkheid". „De eigenlijke kuischheid" heeft iemand gezegd, is naar Gods Woord het rein bewaren van lichaam, ziel en geest voor den eenigen Bruidegom, *die komt.* Een iegelijk die deze hope op Hem heeft, die reinigt (naar 't

Grieksch: houdt kuisch) zichzelven gelijk Hij rein is". Ten allen tijde heeft de Christelijke Kerk gewaarschuwd — en men heeft haar dit ten kwade geduid — tegen alles, dat aanleiding geven kan tot onkuische gedachten, tegen kleeding die daarop aangelegd is, tegen den dans, en den schouwburg, waardoor de zinnen worden geprikkeld. De profeet Jesaja liet zich in zijne dagen hooren tegen de „dochteren van Zion, die met uitgestrekten hals gaan en lonken met de oogen, al gaande en trippelende alsof hare voeten gebonden waren", en die zich op onbetamelijke wijze wisten te versieren. De Apostel riep in zijnen tijd „de vrouwen" op om in een „eerbaar gewaad met schaamte en matigheid zichzelven te versieren, niet in vlechtingen des haars, of goud, of paarlen, of kostelijke kleeding" (1 Tim. 2 : 9). Ook in onze dagen past deze waarschuwing.

HOOFDSTUK XXVIII.

Het Zevende Gebod.

III.

Gij zult niet echtbreken.

Dat wij andermaal de aandacht bepalen bij dit gebod laat zich verstaan. Immers de zonde hier veroordeeld is geenszins ongewoon, is zelfs zoo oud als de menschheid. Reeds in 't zesde hoofdstuk van Genesis lezen wij: „dat Gods zonen de dochteren der menschen aanzagen, dat zij schoon waren, en zij namen zich vrouwen uit allen die zij verkoren hadden". En onmiddellijk daarna: „Toen zeide de Heere, Mijn Geest zal niet in eeuwigheid twisten met den mensch". Wat ook de verklaring van deze verzen moge zijn — en de meeningen loopen zeer uiteen — één ding is duidelijk, wij hebben hier te doen met een vergrijp tegen goddelijke instellingen, die den omgang tusschen de seksen regelden in de overoude tijden. Het vleeschelijke, het uiterlijke, het zinne-

lijke gaf hier den doorslag. De zonde drong al verder door en verwoestte 't menschdom. De vloed moest komen als Gods oordeel over de schending onder andere van een heilig huwelijksgebod!

De volkeren der aarde, na den zondvloed, hebben denzelfden toets moeten doorstaan. Sodom en Gomorra werden door vuur verwoest. De diepe onreinheid waaraan Griekenland en Rome zich overgaven, was aanleiding tot hun val. Gansche natiën zijn van de aarde verdwenen, omdat zij 't huwelijk hebben geminacht, overspel hebben verheerlijkt, echtbreuk hebben gebillijkt. Vuile ziekten in 't verre Oosten ontstaan, zijn doorgedrongen naar 't Westen, en vreten als een kanker in den boezem der beschaafde volkeren en verteren hunne kracht. Het zevende gebod is ons behoud!

De Christelijke Kerk is schijnbaar machteloos tegenover dit kwaad. Haar leden — vooral op jeugdigen leeftijd — zijn niet altijd bestand tegen de ontzettende verleiding van „de begeerlijkheid der oogen". „De boom is goed tot spijze", roept menig jongeling of jongedochter uit, „een lust voor de oogen, ja een boom die begeerlijk is om verstandig te maken", totdat de ontwaking komt met weening en knersing der tanden. De edelste krachten worden gesloopt, omdat niemand waarschuwt, en deze zonde op den kansel moeilijk besproken kan worden. Menig huisgezin, met God en met eere begonnen, met God en met eere onderhouden, is in bittere smart ineengestort over een verloren zoon of eene verlorene dochter... Niemand is vrij van verzoeking tot deze zonde. Zij staat zoo heel eenig daar in haar ontzettende kracht ter verwoesting. Vele vormen neemt zij aan. Uiterlijk, zoo

schoon, zoo sierlijk, zoo onschuldig, zoo aantrekkelijk, is zij innerlijk zoo onrein, zoo afzichtelijk, zoo bedorven. Heeft niet de wijze Koning haar beschreven als „zittende aan de deur van haar huis, om te roepen degenen die op den weg voorbijgaan, zeggende: „de gestolene wateren zijn zoet". Maar hij weet niet dat aldaar de dooden zijn: hare genooden zijn in de diepten der hel". (Spreuken 9 : 14)? De gevaren zijn zoo groot voor 't huisgezin, dat wij er over *moeten* spreken, al is het uiterst moeilijk zulks met de noodige kieschheid te doen.

Wij letten thans op

1. Den omvang van dit Gebod.

Beide tafelen der wet zijn inbegrepen in het zevende gebod. Staat en huisgezin, kerk en maatschappij, man en vrouw, jongeling en jongedochter — allen staan voor de zonde bloot. Zij sloopt het lichaam, zij verontreinigt de ziel, zij bezoedelt de verbeelding, zij prikkelt de zenuwen, zij ondermijnt de samenleving, zij vernietigt het menschelijk geslacht, zij treft de heiligste beginselen van het Godsrijk. Ja God zelf steekt zij naar de kroon en helaas! alle zonden worden veroordeeld, deze zonde wordt vaak vergoelijkt. Alle zonden werden als onnatuurlijk gebrandmerkt, voor deze zonde wordt soms gepleit, alsof zij slechts is de openbaring van natuurlijke, en onschuldige geneigdheden.

2. Eene zonde tegen het Heelal.

„God is liefde, heilig en rein." Dit is de wet van 't

heelal. In liefde schiep God den mensch, tot liefde bestemde Hij den mensch, door liefde verbond Hij man en vrouw in den heiligen echt. Op liefde bouwde Hij 't huisgezin en de maatschappij. De zonde der onkuischheid is eene zonde tegen die wet der liefde. Zelfs in het dierenrijk heerscht die wet. Het hol van een leeuw wordt door liefde beschermd. Het nest van den vogel trilt van de lokstem der liefde. Slechts in de menschenwereld wordt die wet overtreden. De mensch naar Gods beeld geschapen zoekt buiten den echt bevrediging van lusten, die hem in opstand brengen tegen die verordeningen van het heelal.

Waar dit kwaad gebillijkt of vergoelijkt wordt, daar wordt God onteerd. Scherp veroordeelt de H. Schrift alle vergrijp tegen het zevende gebod. De vloek die op Israël rustte te Baal-peor, toen het volk Moabietische vrouwen achterna liep, getuigt hiervan (Numeri 25). Immers wij lezen: „de toorn des Heeren ontstak tegen Israël." En toen Pinehas, in diepe verontwaardiging, als uitvoerder van de wrake Gods, den overspeler en de overspeelster met een spies doorstak, werd zijn daad geroemd door den Heere bij monde van Mozes, omdat hij Gods grimmigheid over Israël had afgewend (vers 11). Die toorn is geen bloote willekeur, of opwelling van hartstocht. 't Is gegrond in 't wezen der dingen.

3. Teekenen der tijden.

Onder de onrustbarende verschijnselen van onzen tijd moet zeker gelden de verslapping van den band die man en vrouw aan elkander verbindt. ECHTSCHEIDINGEN nemen

toe in ons land, en daar zij soms in 't breede worden aangekondigd in de nieuwsbladen, en besproken worden in vele kringen, wordt de jeugd al meer en meer vertrouwd met de geheimenissen van het huwelijks- en het geslachtsleven. Van Amerika getuigde de Heer Moody jaren geleden: „in één jaar alleen waren er 25,000 echtscheidingen in mijn eigen land. In éene straat van eene onzer grootste steden waren er slechts twee huisgezinnen waarvan niet een zoon of eene dochter deel had genomen aan een echtscheidings-proces." Hoe met Z. Afrika?

Van Engeland getuigt Bisschop Moule: „Ik durf niet gewagen van nog donkerder verschijnselen. Ik kan slechts met een enkel woord spreken van het overweldigende getuigenis in mijne handen, aantoonende wat een zedelijk verval er is in onze steden — en niet in de steden alleen — *onder de jongelieden.* Het bloot noemen er van is genoeg om het hart te doen beven voor de insluipende zedelijke verbastering van ons Moederland."

Openbare VERMAKELIJKHEDEN, soms tot laat in den nacht voortgezet, waardoor de zinnen gestreeld, de zenuwen geprikkeld worden, trekken jong en oud, die vaak bezwijken voor de verzoeking die in schoone vormen zich voordoet. De stem van waarschuwing van den kansel vernomen, wordt gesmoord door de stem van de dagbladpers, die zich soms te luider laat hooren, naarmate de zonde te algemeener wordt; weelderige schouwburgopvoeringen, door onze vaderen veroordeeld, doch thans door mannen van naam aangemoedigd, worden door onze kinderen bezocht. Boeken, die door onze ouders niet geduld zouden zijn, worden door de jongelingschap deze

eeuw verslonden. Een verslapping van zeden is het gevolg die allertreurigst is.

4. Het Huisgezin.

Nog eens haal ik Bisschop Moule aan: — „Zal ik spreken van den achteruitgang en de vernietiging van het huiselijk leven? Als ik veertig jaren terugga in mijne gedachten, dan is dat verval duidelijk zichtbaar. Toen was er eenheid in den huiselijken kring, grooter dan nu.... De oorzaken hiervan na te sporen is niet mogelijk. Ook heb ik niet nauwkeurige gegevens voor mij om in 't breede hierover uit te weiden. Doch hiervan ben ik overtuigd, dat veertig jaren geleden in onze gewone Engelsche huisgezinnen, er een dieper bewustzijn was van ouderplicht en kinder-onderwerping, minder rusteloosheid, eenvoudiger leefwijze, stiller leven. Terecht heeft een Amerikaansche bisschop gezegd: „de godsdienst aan moeders knie geleerd is aan 't kwijnen." Ik herinner aan 't oude spreekwoord „een ons van moeder is een pond van predikant waard." Dit is een reden ook, waarom zoo weinige jongelingen zich aanbieden voor de Evangeliebediening. Helaas! wanneer de moeder haar plicht verzaakt en haar kracht verliest." Voorwaar, dit kan ook van Zuid-Afrika worden gezegd.

5. Lichtvaardig Verloven.

Een ander noodlottig verschijnsel is lichtvaardige verloving en gemakkelijke verbreking van huwelijks-belofte. Menige jongedochter wordt in de ziele gekrenkt door de

handelwijze van haren minnaar. Haar leven wordt vergald door de breuke die er kwam tusschen haar en haar luchthartigen vriend. Ouders dienen ook op deze dingen te letten. In Z. Afrika is er vrije omgang tusschen de seksen, en wij willen 't ook niet anders. Wat wij ten sterkste afkeuren is het zoo vroeg verloven — soms als de betrokkenen nog op de schoolbanken zijn of behooren te zijn — het lichtvaardig verloven eer de jongelieden tot rijpheid gekomen zijn of beseffen wat het huwelijk beteekent.

Voor mij ligt een brief, waarin eene moeder haar hart uitstort over de diepe smart haar dochter aangedaan. Zij schrijft: „Ik weet van vele gevallen, waar jonge meisjes op schreiende wijze werden behandeld (een levende dood voor sommigen, voor anderen het geloof in God en mensch verloren) door jonge mannen en onder hen studenten die later 't Evangelie moeten verkondigen.... Getuig toch tegen dit kwaad dat aangroeit in ons land en laat 't verstaan worden, dat dit spelen met de liefde van eerbare jongedochters een snoode zonde is." Dit gevaar dreigt in ons eigen land, omdat we niet die hooge scheidsmuren tusschen de jeugd van beide seksen hebben opgetrokken, die men in andere landen, bij name in Frankrijk, aantreffen. Verlovingen worden zoo gemakkelijk aangegaan, en worden ook zoo licht verbroken!

Alles wat het huwelijk schenden, of den huwelijksband verzwakken kan, moet door ons zorgvuldig worden vermeden. Naar waarheid heeft een beroemde prediker gezegd: „de verzoeking is groot die ons hier van alle zijden omringt. Reeds in den eigen boezem dragen wij een vijand om, dien wij bij eenige zelfkennis onmogelijk

licht kunnen achten. Met aanbiddelijke bedoelingen heeft de wijze Schepper den trek naar 't ander geslacht ons menschen in 't harte geplant, en nauwelijks is de leeftijd bereikt, waarop de sterke driften ontwaken, of zij beginnen, eerst zacht, dan luider bevrediging harer eischen te vragen. Een brandstof is aanwezig, allermeest in 't nog jeugdig en onbewaakt hart, die door een enkele vonk in lichtelaaie vlam wordt gezet. Gelukkig nog de jonge mensch, die door zorgvuldige kweeking en leiding wordt opmerkzaam gemaakt op het klimmend gevaar dat hem bedreigt en in de ouderlijke woning niets anders hoort dan wat met diepen eerbied vervult voor de eischen der zedelijkheid."

Ik spreek hier niet van *geheime zonden* in de eenzaamheid gepleegd, waartegen men niet genoeg waarschuwen kan. Wij kennen ze, de slachtoffers dier geheime wellust, die in wanhoop vragen of er nog redding mogelijk is. Als een vlieg in de web eener spin worstelen zij en bemerken te laat, dat de zonde hun te machtig is geworden. Het gordijn laat ik liever hierover vallen.

Veel kan er gedaan worden voor de veredeling van onze *volksvermaken*, waarin vaak het woeste en luidruchtigste zich laat gelden — getuigen van een gebrek aan fijn gevoel, waardoor te kort gedaan wordt aan die ingetogenheid die jongelieden in den omgang met elkander betaamt. Op alle deze dingen toch is het woord van den Apostel van toepassing: — „Voorts, broeders, al wat waarachtig is, al wat eerlijk is, al wat rechtvaardig is, al wat rein is, al wat liefelijk is, al wat welluidt: zoo er eenige deugd is, en zoo er eenige lof is, bedenkt dat." (Filippensen 4 : 8).

Wanneer ik aan al deze dingen denk, dan wordt mijne ziel beklemd van angst over de toekomst van kerk en volk. „Leer den jongeling," is de stem van Gods Woord — den weg naar Gods huis, den weg naar Gods troon, den weg naar Gods werk op aarde. Gij ouders en onderwijzers, bidt voor de jeugd van Z. Afrika, wint de jeugd van Z. Afrika, arbeidt aan de jeugd van Z. Afrika, steunt elk genootschap — Strevers, Jongelings-Vereeniging, Studenten-Vereeniging — dat ten doel heeft de jeugd voor Gods Koninkrijk te winnen. Houdt u zelven rein, in woord, in daad, in wandel. Het huisgezin worde gegrond op het hechte fondament van Gods Woord. Laat de geur van 't godzalig leven der ouders geheel het huis doortrekken, gelijk de reuk der kostelijke nardus-olie geheel de zaal vervulde waar Jezus gezalfd werd. En eindelijk, laat er een gedurig gebed zijn voor onze zonen en dochteren in den vreemde, of degenen die het ouderhuis vroeg moeten verlaten en aan allerlei gevaren ongewapend en onvoorbereid zijn overgegeven. Het zevende gebod drijve ons uit tot God — worde ons in waarheid een tuchtmeester tot Christus.

HOOFDSTUK XXIX.

Het Zevende Gebod.

IV.

Gij zult niet echtbreken.

Niemand wrake het in ons, dat wij andermaal dit gewichtig onderwerp bespreken. Het zevende gebod raakt de allerheiligste beginselen aan die grijpen in 't hart van ons kerkelijk en maatschappelijk leven. Ieder die een oog heeft voor de komst van Gods Koninkrijk op aarde, zal die beginselen willen handhaven met al den ernst der ziele. Want is het niet waar, dat dit gebod zoo algemeen, zoo lichtelijk wordt overtreden, en dat die overtreding zulke heillooze gevolgen heeft voor geheel het menschdom op aarde?

1. Ziel en Lichaam Eén.

Nog eens dringen wij er op aan, dat *lichaam en ziel* eene *onbegrijpelijke eenheid* vormen. Niemand kan zeggen:

hier eindigt mijn lichaam, hier begint mijne ziel. De twee zijn in elkaar geweven. Het lichaam is even onsterfelijk als de ziel. De gemeente belijdt geduriglijk haar geloof in de uiteindelijke verheerlijking van het lichaam. Zij bidt geduriglijk om kuischheid van hart en van wandel. Zij aanbidt haren Heer als den „reinen Jezus" door geen „tochten van 't vleesch, of geen driften overmocht": —

„Kuischheid heerscht' in al uw leden,
Nooit waart gij door begeerlijkheden
Of lusten in haar strik verward!"

Moet dan niet dat lichaam in reinheid en veiligheid worden bewaard? Moet er niet gewaarschuwd worden tegen het gevaar dat het lichaam dreigt? De Heilige Schrift immers hecht buitengewone waarde aan dat lichaam. Het is niet een kerker der ziel, die eenmaal vaneen zal worden gescheurd. Het verderfelijke zal onverderfelijkheid aandoen. Het lichaam moet worden gered zoowel als de ziel. Roept de Apostel de gemeente des Heeren niet op om haar „geheele ziel en geest en *lichaam* onberispelijk te bewaren tot de toekomst van onzen Heere Jezus Christus" (1 Thess. 5 vs. 23)? Bidt hij niet elders „om de ontfermingen Gods dat we onze *lichamen* stellen tot eene levende, heilige en Gode welbehagelijke offerande" (Rom. 12 vs. 1)? Het lichaam dus is een pand ons toebetrouwd door den Heere; het moet heilig zijn en in heiligheid bewaard blijven ter eere van God, wiens beeld op dat lichaam werd afgedrukt. De zonde tast niet onze ziel alleen aan: zij sloopt ook ons lichaam. Daarom

wil God dat wij bestand zullen zijn tegen elken aanval van buiten. De eerste Adam werd op dat punt verzocht: heeft niet de Satan gezegd: „Eet en gij zult worden als God"? De tweede Adam werd evenzoo verzocht in de woestijn: „eet en wordt verkwikt: zeg dat deze steenen brood worden."

Ieder mensch sedert den val zijner eerste ouders is aan dergelijke aanvallen blootgesteld. Naar den ouderdom, naar den stand, naar de omgeving, wordt de mensch in zijn lichaam verzocht. De waarachtige eenheid tusschen lichaam, ziel en geest is verdwenen door de zonde. „Het vleesch begeert tegen den geest" (Gal. 5 vs. 17), en openbaart zich in zijne booze werken, die door den Apostel genoemd worden: „overspel, hoererij, onreinigheid, ontuchtigheid" (Gal. 5 vs. 19). Ieder voelt het, dat hij zijn innerlijke reinheid en onschuld verloren heeft, en is tot de ontdekking gekomen, dat hij „naakt" is voor het aangezicht van God. Het schaamtegevoel is een bewijs, dat de ziel die haar ontroering laat kennen in den blos op 't aangezicht, de reinheid harer onschuld openbaren wil in 't lichaam dat vaak haar tegenstander is.

Hier geldt vooral het woord der Schrift: „Hetzij dat gijlieden eet, hetzij dat gijlieden drinkt, doet het al ter eere Gods," en het even kostelijk woord waarmee de Heidelbergsche Catechismus begint: „Dat ik met *lichaam* en ziel niet mijns, maar mijns getrouwen Zaligmakers eigen ben." Daar nu de kracht des lichaams zich sterker laat voelen in de dagen der jeugd, dan op lateren leeftijd, hebben we overal in de Heilige Schrift waarschuwingen en vermaningen, die den mensch vooral in zijn jeugd gelden. Paulus schrijft aan Timotheus: „Vlied

de begeerlijkheid der jonkheid" (2 Tim. 2 vs. 22). En Petrus meer in het algemeen: „Ik vermaan u, dat gij u onthoudt van de vleeschelijke begeerlijkheden welke krijg voeren tegen de ziel" (1 Petr. 2 vs. 11). Zelfs heidensche schrijvers wijzen er op. Een hunner schrijft: „Vleeschelijke begeerlijkheid is een vijand van den reine, een tegenstander van onze persoonlijkheid, een kanker voor den geest, een vretend vergif voor het geweten, een verzwakking voor het verstand, een bedwelming voor de zinnen, en eindelijk een vloek voor geheel het lichaam."

Het zevende gebod is dus vooral een gebod ter waarschuwing voor

2. De Jeugd.

Het boek der Spreuken legt klem en nadruk op het zevende gebod, meer dan op eenig ander der tien geboden. Hoe wordt de jongeling niet daar gewaarschuwd tegen het gevaar dat hem dreigt: „zij bewoog hem door de veelheid van haar onderricht: zij dreef hem aan door het gevlei harer lippen. Hij ging haar straks achterna, gelijk een os ter slachting gaat en gelijk een dwaas tot de tuchtiging der boeien; totdat de pijl hem zijn lever doorsneed: gelijk een vogel zich haast naar den strik en niet weet, dat deze tegen zijn leven is" (Spr. 7 vs. 21).

Het geldt vooral wat men genoemd heeft de „onbewaakte jaren," tusschen vijftien en twintig, omdat de knaap alsdan man begint te worden, en de jongedochter vrouw. Met die jaren wordt er te min gerekend in ons kerkelijk en maatschappelijk en opvoedkundig leven. Zij zijn de jaren van karaktervorming, waarin verstand en

hart ontwaken, waarin de verzoeking zich voordoet in haar onschuldige vormen. Niet zoolang geleden verscheen er in een Engelsch tijdschrift het verslag van eene Commissie, aangesteld om onderzoek te doen naar den toestand der gevangenissen in Schotland. Die Commissie had onder anderen zestig misdadigers ondervraagd, ten einde te weten te komen, hoe en wanneer zij van het rechte pad waren afgedwaald. En wat was hunne bevinding? Tusschen hun *veertiende* en hun twintigste jaar waren de meesten op kwade wegen geraakt. Op dien leeftijd waren zij aan zichzelven overgelaten: niemand bekommerde zich schijnbaar over hunne ziel.

Die leeftijd is de tijd der ontwaking, door enkele schrijvers zelfs vergeleken bij eene „nieuwe geboorte." Nieuwe krachten, nieuwe vermogens beginnen zich dan te openbaren: van vroegere neigingen en driften raken sommigen op den achtergrond, terwijl anderen worden versterkt en ontwikkelt. Nieuwe denkbeelden, nieuwe vragen, nieuwe begeerten worden dan gewekt in 't jeugdig gemoed. Wie is er om ze te leiden, wie om ze te leeren, hoewel de Schrift zeer duidelijk spreekt: „Leer den jongeling"!

Op dien leeftijd is het gevaar groot voor overtreding van het zevende gebod. Meer dan een valt uit onbekendheid, omdat wat zonde is zich als natuurlijke uiting van de neiging der geslachten voordoet. Men laat het aan dichters en romanschrijvers over om een „leer der liefde" te ontwikkelen. De Kerk zwijgt, de onderwijzer spreekt niet, de ouders laten alles aan de tijdsomstandigheden over. En als zij vallen is er vaak niemand die de hand der redding uitsteekt. Jaren geleden kende ik

een meisje, aantrekkelijk van persoon, beminnelijk van karakter, beschaafd en wel opgevoed — een vreemdelinge in Zuid-Afrika. Zij viel, verleid door een snoodaard, die reeds gehuwd, haar in het verderf stortte. De ontwaking kwam. Met bittere smart. Een keerpunt in haar leven. Door tusschenkomst van eene edele vriendin, die haar niet losliet in haar diepen val, wisten wij het te bewerken, dat zij vrijkwam uit de handen van haar verleider, en zonden haar weg naar haar weduwe-moeder, in het verre Europa. Daar werd zij ontvangen en door Gods genade gered van de gevolgen harer misdaad. Met tranen beleed zij: 't was liefde die mij deed vallen, niets dan liefde! Helaas! zij wist het niet, dat de ware liefde iets geestelijks is, niet in den lust der zinnen geboren, maar in de gemeenschap des geestes. Hoe kan er liefde zijn, waar het vleesch heerschte, waar de zonde prikkelde, waar de eeuwige wetten Gods werden verbroken?

En ach! zij weten het niet, onze jongelingen en onze jongedochters. Niemand zegt het hun aan. Eerst als de Sodoms-appel is doorgebeten, heeft men den alsem op de tong, wordt de bitterheid gesmaakt die de zonde met zich brengt, is de ziel van angst beklemd, dreigt vaak de wanhoop die in zelfmoord eindigt. Zijn we zoo machteloos, dat we niet waarschuwen kunnen, terwijl Gods Woord zoo duidelijk spreekt?

Eens knielde ik — het is nu jaren geleden — met een jongeling, na eene avondpreek, waarin ik over de „zonde der jonkheid" had gesproken. Hij was diep ontroerd en in de ziel gegrepen. Hij kon zich niet losmaken van gewoonten, die met ijzeren handen hem hadden omketend. Hij voelde den prikkel der zonde in zijn

beenderen. Wat kon ik doen dan bidden voor hem, met hem? Op de eeuwige erbarming van 't Vaderhart kon ik hem werpen. Of hij gered werd weet ik niet. Hij bekleedt thans een belangrijk ambt en is leidsman voor velen op maatschappelijk gebied.

Ik heb anderen gekend zooals deze, die in de stilte zondigden, door oudere kennissen verleid, door hen aangemoedigd, en die vroeg stortten in een akelig graf. Ontucht leidde tot dronkenschap, en beiden sloopten 't lichaam en verwoestten de ziel. Is er niet zoo iets als Gods wrake over de schending van Zijn eigen beeld in ons? Eens raadpleegde mij eene moeder over haar zoontje — een jongen van pas zeven of acht jaren oud, die aan een „geheime" zonde zich had overgegeven, waartoe zelfs kinderen worden verleid, soms door gekleurde dienstboden, of door blanke vrienden, wat ouder van jaren, die de vruchten van den boom der kennis hadden geplukt en aan anderen, jonger en meer onervaren, toereiken.

Vóór mij ligt een brief van iemand die zijn stemme verheft tegen de „geheime" zonden, die, naar zijn meening, onder de jeugd van ons land schijnen toe te nemen, en waartegen niet gewaarschuwd kan worden, omdat zij in het geheim worden bedreven. Hoe zal men dezulken bereiken, zoo niet de ouders het gewicht der zaak beseffen, en het hunne doen ter bewaring hunner kinderen. In Europa heeft men verschillende vereenigingen, voor jongelingen bestemd, waarin zij worden aangemoedigd tot reinheid in woord, in wandel, in omgang met anderen. Vooral geldt dit de groote steden, waar de verleiding ontzettend is. Zuid-Afrika kent zulke vereenigingen niet.

Daarom is het van te meer belang, dat wij letten op dergelijke verschijnselen en onze jeugd beschermen, eer het te laat is.

Wat hier gezegd wordt is door ons niet uit de lucht gegrepen. Een geneesheer van naam schrijft: „Onze ervaring heeft ons geleid tot het besluit, dat hoewel het gevaar zeer groot is, het onderwerp door geneeskundigen te zeer wordt geminacht . . . . Het geslachts-instinct in den mensch is sterk en is het middel door den Schepper aangewend ter voortzetting van het ras. Doch de vroegtijdige en buitengewone ontwikkeling van dezen hartstocht kan worden verhinderd, en indien de onbehoorlijke bevrediging van dien hartstocht zich begint te openbaren, kan die door behoorlijke middelen worden bedwongen en door tucht die de mannelijkheid bevordert, en tegelijkertijd den mensch beter geschikt maakt voor de verplichtingen en de genietingen van een gevorderde mannelijkheid. De kuischheid wekt een karaktersterkte in de hand en levert eene bijdrage tot krachtige verstandsontwikkeling, die zich stelt tegenover de zwakheid dergenen die zich niet weten te bedwingen." Met zulke uitlatingen voor ons mogen wij wel met allen ernst de zaak behartigen door God in Zijn Woord op zoovele bladzijden besproken.

3. Ons besluit.

Is de jeugd de tijd der ontwaking: zij is ook de tijd der bekeering tot God. Houdt de Kerk wel genoeg rekening met dezen eisch der jongelingschap? Het gevoel van bewondering is op dien leeftijd sterker dan ooit te

voren. Daarom is het gemoed, ook meer vatbaar voor Godsdienstige indrukken. Tusschen de jaren van *dertien* tot *zestien*, of zegge *twintig*, is het gemoed meer open voor den invloed der prediking dan daarna. Voor velen is het de tijd der beslissing op Godsdienstig gebied. Na het *zestiende* of *zeventiende* jaar neemt die gevoeligheid af, om nooit terug te keeren. Uit een zielkundig oogpunt is dit voor de Kerk van groote beteekenis. En toch, hoe weinig wordt door de Kerk als zoodanig voor de jeugd aan hare zorg toevertrouwd gedaan! Zelden richt men zijne prediking meer bepaald in naar de behoeften zijner jongelingschap! Het is eene prediking meestal voor oude en gevorderde Christenen, Tusschen de Zondagsschool en het lidmaatschap is de Catechisatietijd. In ons land kan de Catechisatie niet diep genoeg gaan. Er moet meer gedaan worden, vooral op plaatsen, waar de Kerk haar gewenschte opvoedings-inrichtingen heeft. Aan de jeugd moet opzettelijk gearbeid worden. Voor den Heiland moet zij gewonnen worden — en voor Zijn Koninkrijk. Is het niet waar, dat er soms onder onze prediking een zucht ontsnapt uit het hart van menigen jongeling:

Gij prediker daar in de lucht
Hebt gij niet een woordje voor mij?

Opvoeders der jeugd, ouders van kinderen, leeraars der gemeente, onderwijzers in Zondagsscholen, wat een taak ligt er voor ons. De duivel strooit kwaad zaad onophoudelijk: zullen wij niet het goede zaad strooien, waar wij kunnen?

HOOFDSTUK XXX.

Het Achtste Gebod.

I.

Gij zult niet stelen.

Met het achtste gebod treden wij de groote wereld in. Niet meer mijn persoonlijk of mijn huiselijk leven, maar mijn omgang met den medemensch komt in behandeling Men heeft er op gewezen, dat het *laatste drietal* geboden schijnbaar van minder belang was in de Mozaische bedeeling, dan het *eerste zevental.* Mozes immers bedreigde met den dood die de eerste zeven geboden overtrad. Op verbreking van de laatste drie volgde de doodstraf niet.

Toch moeten wij dit niet te ver drijven; want terecht heeft Dr. Kuyper, in zijn verklaring van den Heidelbergschen Catechismus aangemerkt, dat er eene zeer treffende overeenkomst is tusschen de geboden op de eerste, en die welke wij op de tweede tafel aantreffen: —

Gij zult niet aanranden: 1. God; 2. uw naaste:
a. In zijn *persoon.* Gebod één, gebod zes.
b. In zijn *wereld.* Gebod twee, gebod zeven en acht,
c. In zijn *naam.* Gebod drie, gebod negen.

Langs dezen weg wordt het ons duidelijk, hoe nauw de vereeniging is tusschen de liefde tot God en de liefde tot den naaste, die de samenvatting is van de geboden des Heeren.

Het blijft echter waar, dat er meer klem gelegd wordt in de Oud-Testamentische bedeeling op de eerste zeven, dan op de laatste drie. Hierin vooral komt het verschil uit tusschen die bedeeling en onze hedendaagsche samenleving.

1. In de Samenleving.

Een bekwame Schriftuitlegger heeft verklaard, dat er „heden ten dage meer wetten zijn, in bijna elk land, ter bescherming van ons eigendom, dan van ons leven. 't Zou natuurlijk dwaas zijn iemand te straffen, omdat hij God niet eert, of omdat hij valsche goden eert: doch 't is een ontzettend verschijnsel, dat het verbreken van onze heilige verplichtingen tot God en mensch door de openbare meening nauwlijks als eene zonde wordt beschouwd. Een prediker zou moord, diefstal, onreinheid, leugen op de sterkste wijze kunnen veroordeelen, en men zal hem toejuichen, maar zoodra hij over het schrikwekkend verzuim van zijn verplichtingen jegens God spreekt, zal hij tegenstand wekken bij een groot deel van zijn gehoor. En toch ligt deze zonde aan den wortel van den boom des kwaads". Dit is naar waarheid ge-

zegd. Getuigt in onze dagen tegen de ontheiliging van den Dag des Heeren, pleit voor den openbaren eeredienst, dringt sterk aan op de erkenning van Gods geboden in alle omstandigheden des levens, en men beschuldigt u van bekrompenheid, of verzet zich tegen uw uitspraak.

Dit blijkt vooral in onze verhouding tot het *achtste* gebod. In onze dagen is de Oud-Testamentische opvatting schijnbaar van minder kracht. „Elke mensch is een dief in zijn nering" — zoo luidt een verachtelijk spreekwoord. „Bezigheid is bezigheid" is de vertaling van een Engelsch spreekwoord, welbekend in den handel, of op de markt. Voor het gebod tegen moord en overspel heeft men nog een zeker ontzag: men neemt het heel licht op, wanneer 't diefstal geldt. Diefstal van eigendom heet soms „handel"; diefstal van landen „annexatie."

2. Eerste Beginselen.

Wat nu is de *grondgedachte* van het achtste gebod? Het heeft te doen met wat wij ons *eigendom* noemen! Het *leven* is Gods gave; niemand mag ons hierin aanranden. Zoo ook is ons *eigendom* een gave Gods, van Hem ontvangen, door Hem beschermd, Hem toebehoorende, aan Hem gewijd. Dat eigendom is niet onze *bezitting*, slechts een tijdelijke *beleening* ons toevertrouwd in 't belang van 't Godsrijk op aarde. Schoon is 't Gezangvers, dat hiervan getuigt: —

Niets, niets is mijn,
Maar alles, Gods geschenken.
Hij woog mij af,

Wat mij Zijn gunst wou geven,
Schreef in Zijn boek, hoelang ik hier zou leven,
Lang eer Hij mij het aanzijn gaf.

Het „stelen" dus, dat hier verboden wordt, is eene zonde zoowel tegen God als tegen den naaste. Want 't is niets anders dan 't ongeoorloofd in bezit nemen van wat ons niet toebehoort, een te kort doen aan de verordeningen door God zelf ingesteld. De God die onze *personen* schiep, beschikte ook over ons *goed*, en bepaalde in Zijn alwijzen raad, wat elk bezitten zou.

3. Wat zegt de Schrift?

Dit stemt volkomen overeen met wat de Schrift hieromtrent leert. „Mijne is de wereld en hare volheid .... het gedierte des wouds is Mijn, de beesten op duizend bergen" (Ps. 50 : 10). „Mijne is het zilver en Mijne is het goud, spreekt de Heere der heirscharen" (Hag. 2 : 9). Hieruit blijkt zeer duidelijk, dat eigendom eene goddelijke instelling is, door goddelijke bepalingen beschermd, en tot Gods eer en 's naasten heil bestemd. Het eigendom van den mensch is zoo heilig als zijn leven. Beide komen van God, en behooren Hem toe. Die het eigendom van zijn naaste aanraakt treft God zelven.

4. Het Oude Testament.

De Schrift gaat verder — vooral in het Oude Testament. Zij houdt den mensch verantwoordelijk voor alle

schade het *goed* zijns naasten aangedaan, gelijk zij hem verantwoordelijk houdt voor alle schade den *persoon* zijns naasten aangedaan. Gods wet is zeer diep. 't Is hier niet bloot *Judaisme* — een bloot Joodsche voorstelling van de verhouding tusschen menschen die tot denzelfden stam behooren. 't Is *humanisme* — de verhouding waarin mensch staat tot mensch; niet slechts naastenliefde, buurman tegenover buurman, vriend tegenover vriend, maar algemeene menschenliefde.... een van die wetten die onze Heiland kwam om te „vervullen" en ook werkelijk vervulde! De Apostel Paulus, dit vattend, roept uit: „In de wet van Mozes is geschreven: „Gij zult een dorschenden os niet muilbanden?" Zorgt God ook voor de ossen?" (1 Kor. 9 : 9). God doet het: omdat het *goed* van den naaste Hem heilig is.

„Wanneer, zoo lezen wij in Exodus 22 : 33 en 34, iemand een kuil graaft, en hij dekt hem niet toe, en een os of ezel valt daarin, dan zal de eigenaar van den kuil het vergelden. De schade, die de eigenaar van den os of van den ezel door zijn nalatigheid geleden heeft, moest hem dan vergoed worden. Twee hoofdstukken verder, 23 : 4 en 5, vinden wij in Exodus dit merkwaardig verbod tegen nalatigheid of onverschilligheid: Den verdwaalden os of ezel dien gij tegenkomt, zult gij terecht brengen, zelfs als zij het eigendom van uw vijand zijn; en als gij ziet, dat de ezel van uw hater onder zijn last bezwijkt, dan zult gij met hem het dier ophelpen. En wat hier ten opzichte van den *vijand* wordt geboden, wordt in Deuteronomium 22 ook voorgeschreven ten opzichte van den *broeder* (vs. 4). Ook zijn ezel of os met hem helpen oprichten; ook zijn afgedwaald schaap

of rund aan hem terugbrengen (vs. 1) en, als de eigenaar ver af woont of men hem niet kent, dan moet men het dier zoo lang in eigen huis bewaren tot er navraag komt (vs. 2). En zoo moest de Israëliet handelen ook met den ezel, het kleed en al wat zijn broeder verloren had en door hem was gevonden. Aan de zorg voor dat goed van zijn naaste mocht hij zich niet onttrekken.

In dit alles ligt een algemeen zedelijk beginsel dat ook voor ons geldt. Geen zorgeloosheid of onverschilligheid voor eens anders goed.

In Zuid-Afrika zendt men het dier van zijn naaste naar den schut, waar hij zijn verdwaald schaap of paard of ezel tegen geld moet lossen. In de Oud-Testamentische bedeeling moest het dier in bewaring genomen worden, totdat de buurman het terugeischen kon!

5. Het Nieuwe Testament.

Ook in 't Nieuwe Testament, en onder de eerste Christenen, gold dit beginsel. Pinkstervuur en Pinkstergoud gaan samen in de Handelingen der Apostelen. In het tweede hoofdstuk vinden wij het GELD GEEERD. Er was geen rijkdom; er was geen armoede. „Zij verdeelden hunne goederen en have aan allen, naardat elk van noode had; zij hadden alle dingen gemeen" (Hand. 2 : 44, 46). In het derde hoofdstuk vinden wij het GELD ONTBEERD. Petrus zeide: „Zilver en goud heb ik niet: maar hetgeen ik heb, geef ik u: in den naam van Jezus Christus den Nazarener: sta op en wandel". (Hand. 3 : 1). In het vijfde hoofdstuk vinden wij het GELD GEKEURD. Ananias en Saffira brachten wel hun geld, maar met een leugen

in het hart en op de lippen, en werden getroffen door den vloek dien Petrus over hen uitsprak. En eindelijk wordt ons aangetoond, hoe het GELD GEWEERD werd, toen Simon de gave des Heiligen Geestes wilde koopen, en door den Apostel met diepe verontwaardiging werd afgewezen (Hand. 8 : 19). Uw eigendom behoort den Heere — was het wachtwoord van de Pinkstergemeente. Wat een toepassing van het achtste gebod!

Nog dieper grijpt deze wet in het Nieuwe Testament. De Apostel, schrijvende aan de Efeziërs, geeft er een nog veelzijdiger toepassing aan. „Die gestolen heeft stele niet meer, maar arbeide liever, werkende dat goed is met de handen, opdat hij hebbe mede te deelen dengene die nood heeft". Niet alleen wordt hier gewaarschuwd tegen *diefstal*, of het *verkrijgen* op onbetamelijke wijze van wat ons niet toekomt, maar ook aangeduid langs welken weg ons eigendom moet worden verkregen — door arbeid, en hoe het alzoo verkregen moet worden besteed — in minzaamheid, mededeelzaamheid, met een ruim en liefdevol hart. Er is een Italiaansch spreekwoord, dat hier ter opheldering mag worden aangehaald: „Vrienden sluiten hun beurzen met spinrag", dat wil zeggen, tusschen vrienden is er geen sluiten van de beurs. Liefde helpt liefde. 't Is de weerklank van het woord onzes Heilands: „geeft dengene die iets van u bidt, en keert u niet af van dengene, die van u leenen wil" (Matth. 5 : 42).

6. Wat leert de Catechismus?

In den Heidelbergschen Catechismus worden deze ge-

dachten op even treffende wijze ontwikkeld. Wij worden geroepen — zoo heet het daar, om: —

(1). Het eigendom van den naaste te eerbiedigen:
„God verbiedt niet alleen dat stelen en rooven, hetwelk de overheid straft, maar Hij noemt ook dieverij, alle booze stukken en aanslagen, waarmede wij onzes naasten goed denken aan ons te brengen".

(2). Zijn eigendom te beschermen:
„Hetzij met geweld of schijn des rechts, als met onrecht gewicht en maat, en el, waar, munt woeker, of door eenig middel, van God verboden".

(3). De gezindheid onzes harten te regelen:
„Daartoe ook alle gierigheid, alle misbruik en verkwisting Zijner gaven".

Tot op dit punt is de leer van den Catechismus omvangrijk genoeg. Mijn handel en wandel, maar ook de neiging van mijn hart — gierigheid of verkwisting aan den éénen, geen valsche weegschaal, valsche munt, oneerlijke woeker, bedorven waar, wordt hier geduld. God wil waarheid in den omgang tusschen de menschen. Nog dieper grijpt de Catechismus, wanneer wij worden opgeroepen om: —

(4). Des naasten heil te bevorderen:
God verbiedt oneerlijkheid, en Hij gebiedt „dat

ik mijns naasten nut, waar ik kan en mag, bevordere; met hem alzoo handele als ik wilde, dat hij met mij handelde; daartoe ook, dat ik trouwelijk arbeide, opdat ik den nooddruftige helpen moge".

Hier bereikt de naastenliefde haar toppunt.

Uit dit oogpunt beschouwd is het achtste gebod voor ons van veel beteekenis. De Catechismus had hier als wachtwoord kunnen aannemen het woord van den Apostel: „Een iegelijk zie niet op het zijne, maar op hetgeen eens anderen is", tegenover de zinspreuk der wereld vervat in 't Engelsch spreekwoord: „De liefde begint te huis", of dat andere spreekwoord in onze eigene taal: „Een iegelijk is zichzelve de naaste".

Wat zou de wereld er anders uitzien, zoo de leer van onzen Catechismus allerwege wordt toegepast. „O, wanneer ieder" — zoo roept een Nederlandsche prediker uit — „het zich tot plicht en lust wilde maken, om treurenden te troosten, zwakken te sterken, ongelukkigen de hand ter hulpe te bieden, en het beeld van den Vader aller barmhartigheid te toonen; dan zou er niemand zijn die het gebouw van eigen welvaart zocht op te trekken op de puinhoopen van anderer voorspoed; dan zouden integendeel naar het Psalmwoord: „goedertierenheid en waarheid elkander ontmoeten, gerechtigheid en vrede elkander kussen," en voor hoevelen, die nu tranenbrood eten, en wateren der bitterheid drinken moeten, zou dan de vrede in menig opzicht een hemel zijn"!

HOOFDSTUK XXXI.

Het Achtste Gebod.

II.

Gij zult niet stelen.

Wij hebben reeds aangetoond, welke groote beginselen opgesloten zijn in dit gebod, en wat ons de Heilige Schrift leert dienaangaande. Grondslag, fondament van alles is de erkenning en de bescherming van eigendomsrecht.

Alle eigendom behoort Gode; want „de aarde is des Heeren, mitsgaders hare volheid" (Ps. 24 vs. 1). De mensch in zijn verhouding tot God bezit niets: de mensch in verhouding tot zijn medemensch heeft bezitting, heeft eigendom, waarvoor hij en hij alleen onder God beschikken kan. Geen wet des lands kan hem het zijne ontnemen: de medemensch mag zich niet verrijken ten koste van zijn medemensch. De Christen is geroepen als kind van God zijn aardsch goed te deelen met allen

die tot het huisgezin des Vaders behooren. Hieruit is de Christelijke milddadigheid ontstaan. Hier geldt het woord van den Heiland: „'t Is zaliger te geven dan te ontvangen."

De Koning Achab, uit vrees voor den Syrischen Koning, zond de boodschap: „Mijn heer de Koning, ik ben uwe en al wat ik heb." (1 Kon. 20 vs. 4). De Christen neemt die taal over. Zijn hemelsche Vader roept hem toe *van* boven: „Al het Mijne is het uwe"; *hij* ziet op *naar* boven en antwoordt: „Al het mijne is het uwe, mijn Vader"; hij ziet uit naar buiten, naar rondom en zegt tot den medemensch: „Al wat ik heb, is ook het uwe, mijn broeder."

Het *gebruik* van ons eigendom is dus niet in onze macht, evenmin als ons leven in onze macht is. Niemand kan over zijn leven beschikken naar goeddunken: „Hetzij dan dat gijlieden eet, hetzij dat gij drinkt, hetzij dat gij iets anders doet, doet het al ter eere Gods" (1 Cor. 10 vs. 31). Niemand kan over zijn goed beschikken, en daarmee doen naar goeddunken. Het leven en het heiligdom staan onder eeuwige, goddelijke wetten bepalingen. Zij zijn heilig.

Daarom is diefstal zoo strengelijk verboden. Die steelt vergrijpt zich aan eene goddelijke wet. En opmerkelijk, in het algemeen zal men het leven van den naaste op alle mogelijke wijze beschermen, over het goed van den naaste zal men zich vaak in 't minst niet bekommeren. Het is „maar wereldsch goed," zegt een Kaapsch spreekwoord, dat op de lippen van den Christen niet past.

Daarom dienen wij andermaal stil te staan bij dit gebod. Twee dingen komen ter sprake: —

1. HET VERKRIJGEN VAN AARDSCH GOED.

2. HET BESTEDEN VAN AARDSCH GOED.

Over het eerste punt thans het een en ander.

Niet zoo lang geleden riep een Amerikaansche wetgeleerde uit: „Ik geef niet voor eerlijk te zijn, niemand is eerlijk" terwijl een staatsman in het openbaar verklaarde: „Ik ben in de politiek om wat er uit te halen is." Dit geeft de toon aan bij velen in onze dagen. „Gij zult niet stelen," zegt God!

Het VERKRIJGEN VAN EIGENDOM geldt in de eerste plaats den *handel.* De eerlijke handel is billijk, is door Gods Woord gewettigd. Het menschelijk verstand wordt er door gescherpt, het geweten daardoor op de proef gesteld, het zedelijk leven daardoor bevorderd. „In het zweet uws aanschijns zult gij uw brood eten."

Er is echter een *onwettige handel* die zich vergrijpt tegen de zedewet, al heeft 's lands wet er niets tegen te zeggen. Niemand mag in den handel de eeuwige wetten van het Godsbestuur aanranden. Die een nering drijft, waardoor de naaste schade lijdt aan lichaam of aan ziel, pleegt diefstal. Hij berooft zijn naaste van dat wat hem bovenal dierbaar is.

1. Niemand mag den STAAT berooven van wat hem toekomt. Hoe licht tracht men in den handel de wettige belastingen te ontduiken, door het insmokkelen van goederen waarop de regeering des lands haar beslag heeft gelegd. Invoerrechten erkent men soms niet, ontduikt men zeer gemakkelijk. Zelfs de Christen loopt gevaar

op dit punt af te wijken van den nauwen weg der gerechtigheid. Inkomstbelasting tracht men evenzeer te ontkomen, door op oneerlijke wijze zijne opgaven te doen. God zegt: „Gij zult niet stelen!"

Niemand mag zich verrijken tot *schade van den* NAASTE, door het verspreiden van *valsche munt*, door een *bedriegelijke weegschaal, vervalsching van zijn waar.* Het woord van God is op dit punt zeer streng. „Zou ik rein zijn, met een goddelooze weegschaal? en met eenen zak van bedriegelijke weegsteenen?" (Micha 6 vs. 11). „Gij zult geen tweeërlei weegsteenen in uwen zak hebben: gij zult in uw huis geen tweeërlei efa hebben: opdat uwe dagen verlengd worden in het land, dat u de Heere uw God geven zal." (Deut. 25 vs. 13.) En toch vergrijpt men zich geduriglijk tegen deze en dergelijke uitspraken Gods. Niet vele jaren geleden werd door het Britsche Parlement eene commissie aangesteld om onderzoek te doen naar vervalsching die er in den handel plaats vindt. Men ontdekte, na streng onderzoek, dat er onder de artikelen van voedsel op de markt verkocht, slechts zes uit honderd waren die door vervalsching niet waren beschadigd. Een Britsch dagblad verklaarde, dat „een groot deel van de inkomsten der regeering werd besteed aan de poging om te verhinderen of te ontdekken de bedriegerijen in den handel gepleegd." God zegt: gij zult niet stelen!

2. Niemand mag zijn NAASTE berooven tot verrijking van zichzelven. Hoe iemand aan zijn geld komt is de beste toets van zijn karakter. Niet ieder die zijn geld op oneerlijke wijze verkrijgt wordt gestraft of ontdekt. Meer dan een verrijkt zich zoo, dat de wet des lands

hem niet treffen kan. Doch bij God staat men schuldig als de man, die een openbaren diefstal pleegt. Vraag ik iemand £ 5 af voor wat slechts £ 1 waard is: verkoop ik hem iets verre boven de waarde, van zijn onkunde misbruik makende: prijs ik hem iets aan, dat niet is wat ik voorgeef, dan vergrijp ik mij tegen den wil van God, al word ik niet gevonnist door de wet des lands. „Iemand iets aansmeren," zegt Dr. Kuyper, „is de vuile uitdrukking van dit vuil bestaan."

Onthoud ik den *arbeider zijn loon*: betaal ik minder loon, dan mijn werkvolk verwacht, of verdient: maak ik gebruik van den druk der tijden, of van zijn omstandigheden, om meer van hem te eischen dan billijk is, dan sta ik tegenover dit gebod. „Ziet het loon der werklieden, die uwe landen gemaaid hebben, welke van u is verkort, roept: en het geschrei dergenen die geoogst hebben, is gekomen tot in de ooren van den Heere Sebaoth." (Jacobus 5 vs. 4).

Aan den anderen kant staat de arbeider tegenover dit gebod, die zijn werk niet naar zijn vermogen doet, of opzettelijk minder doet dan waarvoor hij loon ontvangt. De klerk, die zijn tijd verbeuzelt in het kantoor, zoodra zijn heer den rug hem toekeert, de schooljongen die zijn werk verwaarloost, terwijl zijn ouders het schoolgeld moeten betalen, de dienstbode die niet acht geeft op het huiselijk werk haar toevertrouwd — deze allen moeten herinnerd worden aan het achtste gebod. God zegt: gij zult niet stelen!

De gansche samenleving is eene groote keten, met honderden van schakels. Zonder dit gebod valt die keten uiteen. Het geldt vooral den kooper en ver-

kooper, want hierdoor wordt 't onderling verkeer bevorderd.

3. Vaak beschuldigt men den *verkooper*, terwijl de *kooper* de schuldige is. Deze dwingt om alles op 't goedkoopst te verkrijgen. Hij tracht den aangegeven prijs te verlagen, en verplicht den winkelier of handelaar zoo te dalen, dat er voor hem geen winst, maar wel verlies overblijft. Dit werkt groote oneerlijkheid, zelfs bedrog in de hand. Hij die zijn goederen koopen wil tegen een onbestaanbaren prijs, en van den onderlingen strijd tusschen handelaars zich bedient, om zich van goederen te verzekeren, ver beneden de waarde, staat even schuldig als de oneerlijke handelaar die meer eischt dan hem toekomt. Het zijn deze kleine bijzonderheden, waarop niet genoeg wordt gelet.

Velen betalen hun *schulden* niet en worden toornig wanneer zij daartoe worden aangemaand. Een dokters-rekening betaalt men het allerlaatst en het allerminst, ofschoon de schuld wettiglijk moet worden betaald, want tijd, talent, lichaams- en zielskracht worden aan den kranke besteed. Meer dan een laat zijn winkelrekening maanden loopen en brengt den winkelier in moeilijkheid die *zijn* schulden door vertraging van zijn schuldenaars niet betalen kan.

Anderen zondigen tegen dit gebod uit loutere gedachteloosheid. Moody, de prediker, verhaalt ons het volgende: „Een jongeling uit onze Bijbelschool stapte af van een tram, voordat hij den conducteur betalen kon. Bij nader denken besloot hij den man op te zoeken en hem het geld te overhandigen. Hij vond hem, en betaalde.

„Wel," zei de conducteur, „gij zijt een dwaas: het

was niet uw schuld. Ik had uw geld moeten vragen." „Neen," was het antwoord, „het was mijn plicht u mijn tramgeld te overhandigen." „Gij behoort dan zeker tot Moody's Bijbelschool," sprak andermaal de conducteur. En wat was het gevolg? Zoo zeer trof die daad van eerlijkheid den man, dat hij den student vroeg in zijn huis geregeld een bidstond te houden, die met grooten zegen voor die geheele buurt werd bekroond." Eerlijkheid in het kleine is wat van ons vereischt wordt. Niet de waarde van het voorwerp, maar de daad zelf heeft beteekenis.

4. Van nog grooter kracht is dit gebod, wanneer wij letten op andere verschijnselen. Alle *woeker* is verboden; want de woekeraar verrijkt zich door den nood van zijn medemensch. Hij overeischt hem, omdat hij hem in zijn macht heeft. Daarom spreekt ons Avondmaals-formulier zich zoo sterk uit. Het stelt den „woekeraar" gelijk met den „hoereerder," en vermaant hem zich van de Tafel des Heeren te onthouden, die de Tafel der liefde is.

Met den „woekeraar" noemt het Avondmaals-formulier den „speler," of „dobbelaar," want ook hier verkrijgt men wat niet op rechtmatige wijze, door arbeid of inspanning, door nijverheid of billijkheid verkregen wordt. Men zoekt het geld zijns naasten, zonder dat hij eenige vergoeding krijgt. Men wint het goed van den medemensch zonder het te hebben verdiend. Dit was een der redenen, waarom onze Gereformeerde vaderen alle *kaartspel*, hoe onschuldig ook, hebben verboden. Opmerkelijk dat al zulk spel *hazard*-spel wordt geheeten — een woord dat, volgens Dr. Kuyper, samenhangt met het Arabische *zar* „dobbelsteen."

Zoo moeten ook veroordeeld worden alle *weddingschappen*, omdat hierin het toeval wordt ingeroepen om iemand geld in den zak te brengen, zooals het loopen van een renpaard, de afstand door een schip op een enkelen dag afgelegd en dergelijke dingen meer. Ook de *loterij* kan niet in de Christelijke zedeleer worden gebillijkt — zelfs al wordt eene goede zaak daardoor bevorderd; want ook hier is het eene ijdele kansberekening, een beroep niet op God, maar een pogen om door eens anders verlies zichzelven te vergoeden.

Het *speculeeren* in aandeelen of in vast goed leidt ook vaak tot grove ongerechtigheid en een vergrijp tegen het achtste gebod, vooral wanneer men niet wettiglijk koopt of verkoopt, maar overeenkomt naar de rijzing of daling der markt op een gezetten tijd schuldig te zijn of niet schuldig te zijn in een zeker vooraf bepaald bedrag. Zulk speculeeren is een wedden op groote schaal, en dus in strijd met de Goddelijke verordeningen. In krachtige taal heeft de profeet zich laten hooren: „Gelijk een veldhoen eieren vergadert, maar broeit ze niet uit, alzoo is hij die rijkdom vergadert, doch niet met recht; in de helft zijner dagen zal hij dien moeten verlaten en in zijn laatste een dwaas zijn." (Jer. 17 : 11).

Het eenige middel om diefstal te vergoeden is herstel. Toen Zaccheus onder den invloed kwam van Jezus woord sprak hij: „Indien ik iemand iets door bedrog ontvreemd heb, dat geef ik vier-dubbel weer." Met de ontwaking zijner ziel kwam er tegelijkertijd ook eene ontwaking van zijn geweten.

Zulk eene ontwaking van het geweten in de Christelijke Kerk is noodig in onze dagen. De profeet Ezechiël heeft

het in zijn tijd reeds gezegd: „Geeft de goddelooze het pand weder, betaalt hij het geroofde, wandelt hij in de inzettingen des levens, zoodat hij geen onrecht doet: hij zal zekerlijk leven, hij zal niet sterven." (Ezechiël 33 vs. 15).

Geen belijdenis van zonde voor God helpt, zonder teruggave van wat men den naaste heeft ontvreemd. Wat een zegen voor de wereld, voor de Kerk, zal het zijn, als men samenspant om niets te nemen wat niet recht is; om terug te geven, wat op onrechtvaardige wijze werd ontvreemd.

HOOFDSTUK XXXII.

Het Negende Gebod.

I.

Gij zult geen valsche getuigenis spreken tegen uwen naaste.

Het wordt verhaald van een der Grieksche wijzen, uit den ouden tijd, dat een Egyptische Koning hem een offerdier toezond, onder de bepaling dat hij het beste en het slechtste deel moest terughebben. Zonder de minste aarzeling werd den Koning door den wijsgeer *de Tong* toegezonden.

Het beste en het slechtste deel — de Tong — dit is ook het oordeel der Heilige Schrift. Als in éénen adem zegt Jakobus: „de tong is eene wereld van ongerechtigheid," een „onbedwingelijk kwaad, vol van doodelijk venijn," en „de tong is eene fontein, waaruit zoete wateren voortvloeien." (Jak. 3 : 6, 11.)

Babel gaf ons geslacht de aardsche tong der oneenig-

heid en der spraakverwarring; Pinksteren gaf ons de hemelsche tong der waarachtige eenheid in God. Wat Babel ons ontnam, werd op den Pinksterdag hersteld. De gave der talen is de kostbaarste schat ons door God toevertrouwd. Sedert Babel is die gave te vaak gebezigd ter onteering van God, tot smart van den naaste, ter ververheerlijking van den Satan. Op Pinksteren werd de vuurtong aan de gemeente verleend, om God te loven, om den naaste te dienen, om het heilloos werk van den Satan te verstoren.

Is het dan wonder dat het negende gebod te doen heeft met:

De Zonden der Tong?

Treffend is de overeenkomst tusschen het *derde* en het *negende* gebod. Het derde immers heeft te doen met de *tong in haar verhouding tot God*; het negende met diezelfde *tong in haar verhouding tot den medemensch.* Met zijn tong lastert men God, en met zijn tong belastert men zijn naaste. Door woorden smaden wij den Schepper; met woorden breken wij het hart van Gods Schepsel. Woorden zijn als de kostelijke nardus-olie, waarmee Maria de voeten haars Heeren zalfde, en die een geur verspreidde, waardoor het huis vervuld werd (Joh. 11 : 3): woorden zijn als slangen venijn dat doodt en niet heelt, — zij vergallen het leven, zij onteeren God en mensch.

1. De Leugen veroordeeld.

Tweemalen worden wij gewaarschuwd in de Tien Ge-

boden — en dit zegt veel — tegen zonden der tong. God wil eene gereinigde, eene geheiligde tong op de aarde. Want in den hemel, dien we eenmaal hopen te bereiken, worden de gezaligden bijeenverzameld uit „alle geslachten en volken en *talen*" (Openb. 7 : 9), om „met groote stem" den lof te vermelden van Hem „die op den troon zit en het Lam."

Raadpleegt eenig woordenboek en het moet u treffen dat voor zonden der tong er zeer vele woorden en uitdrukkingen te vinden zijn, die soms in 't fijne blootleggen wat door onze woorden bedoeld wordt in den omgang met den medemensch. Eene lange en breede lijst kan er worden opgetrokken van de zonden der tong uit de uitdrukkingen die door onze taal worden gebezigd om die zonden aan te duiden.

Zelfs in onze heiligste werkzaamheden sluipen zij in. Ananias liegt ten aanhoore van de Pinkstergemeente, en wordt met den dood gestraft. Uit het nieuwe Jeruzalem worden verbannen „de honden en de toovenaars, en de hoereerders en de doodslagers, en de afgodendienaars, en *een iegelijk die de leugen liefheeft en doet.*" (Openb. 22 : 15). En om dit nog sterker te doen uitkomen wordt elders met klem en met nadruk gezegd: „En in haar zal niet inkomen iets, dat ontreinigt en gruwelijkheid doet en *leugen* spreekt." (Openb. 21 : 27). Zoo vol is deze nieuwtestamentische profeet van deze gedachte, zoo schrikkelijk is hem de leugen, als zonde tegen God en mensch, dat hij roept: „den vreesachtigen, en ongeloovigen, en doodslagers, en hoereerders, en toovenaars, en afgodendienaars, en AL *den leugenaars* is hun deel in den poel, die daar brandt van vuur en sulfer" (Openb. 21 : 8). 't Is alsof

hij te kennen wil geven, dat er zelfs voor den grootsten zondaar genade is, maar dat *ieder* leugenaar reeds op aarde het oordeel Gods in zijn binnenste omdraagt, en zoo door de leugen wordt overweldigd, dat hij rijpt naar het oordeel, den duivel en zijnen engelen bereid.

Het kan ook niet anders. De leugen is uit den duivel. Hij is er de vader van. Hij is door en door onwaar, omdat hij staat tegen den Christus, die van zichzelven getuigd heeft: „Ik ben de weg, de WAARHEID, en het leven" (Joh. 14 : 6). Die de leugen spreekt slaat zijn Heiland in 't aangezicht, kruisigt Hem op nieuw, schaart zich aan de zijde dergenen die Hem versmaden en verwerpen.

2. De Leugen licht geacht.

Geen zonde wordt zoo vergoelijkt in de samenleving, zoo gebillijkt zelfs door volgelingen van den Heiland. Een onzer predikanten gaf grooten aanstoot jaren geleden door een traktaatje, waarin hij de leugen noemde „de heerschende zonde van ons land." Hij had gelijk. Die zonde wordt licht geacht in Zuid Afrika. Doch helaas! onder Christennatiën in het algemeen vindt men afkeer van vele zonden, maar van de leugen maakt men zich soms af met een glimlach.

Men billijkt de leugen in de *staatkunde*. Ter wille van zijn partij verbergt men de waarheid, verdraait men de waarheid en verkoopt men soms de waarheid. In de onderhandelingen van volkeren onderling tracht men zoo min als mogelijk „in alles waar te zijn." Slechts dan is men beschaamd, wanneer de leugen aan den dag komt.

Anders is men gerust. Door zijn woord wil men een *verkeerden indruk* geven, zonder opzettelijk een leugen te vertellen. Men bedient zich van „halve waarheden" die slechts dubbele leugens zijn. „Kan men u bewijzen," zegt een gevierd prediker, „dat gij een doodslager, een dief, een ontuchtige zijt, gij zoudt het wellicht met sidderring aanhooren; maar een kwaadspreker, of leugenaar, wie bekommert er zich dadelijk over, en speelt met het negende gebod niet gedurig, al toont het voor menig ander nog eenig uitwendig gezag?"

Zoo min heeft zelfs de Christelijke Kerk het afschuwelijke van de leugen verstaan, dat er onder hare zedeleeraars waren, die de vraag hebben besproken, of de *noodleugen* wel kon worden gebillijkt. In de Roomsche Kerk hebben de Jezuieten de stelling verdedigd en gehandhaafd in de praktijk, dat men van de leugen „ter verheerlijking Gods" zich bedienen mag. Zelfs hebben zij de vraag besproken, of men niet woorden in tweevoudigen zin mag bezigen, zoodat men een indruk verwekt dien men niet heeft bedoeld. Het „ja" is dan niet „ja" en het „neen" niet „neen," zooals de Heiland het wilde. Ook werd de leer voorgedragen, dat men recht heeft in zijn spreken iets te zeggen, doch in zijn gemoed het tegendeel te beweren. De hoorder weet dan slechts wat men hem aanzegt, niet wat men zwijgend in 't gemoed tot zichzelven zegt.

Tot in de fijnste bijzonderheden werd die leer ontwikkeld. Men sprak van *geheim voorbehoud*, waardoor men bedoelde het bezigen van woorden in een anderen zin, dan waarin zij gewoonlijk voorkomen, of meer woorden in den zin brengt, dan er noodig waren, om daar-

door iets te ontduiken. Men liet ook toe de dubbelzinnigheden, die twee beteekenissen hebben, de letterlijke en de geestelijke of gewijzigde, zoodat men in zijn gemoed bedoelen kan een gewijzigde verklaring aan zijn woorden te hechten, terwijl de letterlijke woorden niet uitdrukken wat men eigenlijk bedoelt, maar wat de hoorder meent dat wij bedoelen. Bijvoorbeeld: een schuldige kan, door den rechter ondervraagd, antwoorden, dat hij de misdaad niet heeft bedreven, door er bij te *denken* „waarover hij wettiglijk kan worden ondervraagd," of „welke hij verplicht zou zijn te bekennen."

Deze afschuwelijke leer wordt door Protestanten te recht verworpen. En toch wordt de vraag zeer dikwijls besproken door Protestantsche zedeleeraars, of de *noodleugen* kan worden gebillijkt. Men heeft haar verdedigd op de volgende gronden: — òf om iemand uit den nood te helpen, zoodat de „goede bedoeling," het kwaad der onwaarheid vernietigt: òf om een grooter kwaad af te weren: òf om eene botsing te vermijden die er zou kunnen ontstaan tusschen onze plichten.

Men noemt dan allerlei denkbeeldige gevallen, waarin de noodleugen gebillijkt zou kunnen worden. Een dood*kranke*, zoo wordt geredeneerd, durft men niet verontrusten, daarom mag men hem misleiden in zijn eigen belang. In de meeste gevallen echter hangt het grootendeels af van den takt, waarmee wij den kranke behandelen, en daartoe geeft God wijsheid een iegelijk die Hem daarom bidt. Men mag den kranke niet bedriegen, men mag hem ook niet alles zeggen. Een leugen kan hem meer schaden dan de waarheid. Doch de waarheid moet meegedeeld worden op zulk eene wijze, dat de lijder er

niet door kan worden geschaad. „Wie b.v.," zoo stelt Dr. Kuyper een geval, „aan een ernstig kranke moeder plotseling meedeelt het sterven van haar kinderen, heeft kans haar dood te veroorzaken. Maar wanneer haar kind nu doodziek was en straks gestorven is, en de moeder u dan daarnaar vraagt? Ook dan moogt gij er niet om liegen. Hier is dan *takt* noodig. De kranke heeft recht op de waarheid. Maar ook op een liefdevolle behandeling. Niet plotseling, maar voorbereidend, hebt ge dan uw droeve tijding te brengen, en onder Christenen, die weten, dat ook ons leven en dat onzer lieven in Gods hand is, zal de zware taak licht worden."

Dikwijls bij het lezen van het verhaal heb ik den *takt* bewonderd van den man die aan David den dood van Absalom kwam aankondigen. Twee berichtgevers waren er. De een verzweeg de waarheid; de ander vertelde de waarheid, maar op zulke wijze, dat de koning niet nog dieper geschokt werd dan zou kunnen worden verwacht. Het verhaal in het tweede Boek van Samuel is zeer treffend. Ahimaäz bracht de boodschap het eerst; en op de vraag van den koning: „Is het wel met den jongeling, met Absalom?" verzweeg hij de waarheid door te antwoorden: „Ik zag een groot rumoer, als Joab mij afzond, maar ik weet niet wat." Cuschi echter, de tweede boodschapper, gaf met grooten takt antwoord: „De vijanden van mijnen heer den koning, en allen die tegen u ten kwade opstaan, moeten worden als deze jongeling" (2 Sam. 18 : 32). Cuschi sprak de waarheid: Ahimaäz bediende zich van een noodleugen. Heeft deze laatste daardoor den koning waarlijk gediend?

Er zijn die gemeend hebben, dat de *noodleugen* in het

geval van kinderen, of van waanzinnigen gebillijkt moet worden. Terecht wordt hiertegen gezegd, dat „zulke leugens het verderf der kinderen zijn", dat zij vroeger of later achter de waarheid zullen komen, en het vertrouwen verliezen in het woord van den ouder of den opvoeder. En wat de waanzinnige, of bloeddorstige betreft die het leven van iemand bedreigt, hieromtrent laat Dr. Kuyper zich hooren op de volgende wijze:

„Dat men zou moeten liegen kunnen wij allerminst inzien. Ook door liegen ontstaat schade, zedelijke schade en dit ware het zedelijke opofferen aan het nuttige, het zedelijke kwaad verkiezen boven het natuurlijke. Iets wat nooit mag. Maar even beslist mag men in zulk een geval ook niet de waarheid zeggen, want dit ware medeplichtig te worden aan moord. Toch is dit geval, dat zeker niet alledaagsch is, niet zoo heel moeilijk en kan allerminst dienen om de onmisbaarheid van de noodleugen te bewijzen. Allereerst zal eene besliste weigering om zulk een vrager van antwoord te dienen, hem derwijs schokken, dat er kans voor hem op bezinning bestaat. Gelukt dit echter niet, dan is het plicht tegenover hem geweld te gebruiken. Is ook dît onmogelijk, dan heeft men wel te bedenken, dat zulk een mensch, door zijn optreden, zelf de zedelijke gemeenschap tijdelijk verbroken heeft, en men krijgt dan een geval gelijk met dat, waarin twee volkeren in oorlog zijn. Krijgslist is dan ook volgens de Schrift geoorloofd. En zeker mag en moet men dan zonder te liegen, zonder te zeggen, dat men niet weet, waar de gezochte is, maar ook zonder de waarheid te openbaren, door een list den vervolger van den weg trachten te brengen en dus het

slachtoffer zoeken te sparen en hem te bewaren voor moord." Of dit wel bevredigen zal laten wij daar. Een *noodleugen* is een onding, en daarom ongeoorloofd.

Dat dit een en ander niet direkt in het negende gebod werd opgenomen, moge waar zijn. Men vergete echter niet, dat de leugen in zoovele vormen doorgedrongen is in onze samenleving, dat wij op allerernstigste wijze daartegen moeten waarschuwen. Mozes heeft dan ook getracht in zijn wetgeving de openbare overtreding van dit gebod te verhinderen. Geen slaaf of vrouw mocht als getuige optreden: een getuige, op wiens woord iemand ter steeniging kon worden veroordeeld, moest zelf den eersten steen tegen den veroordeelde slingeren. Op alle mogelijke wijze werd gezorgd, dat in de rechtspleging dit gebod werd gehandhaafd. En wij die onder eene betere wet staan dan die van Mozes, hebben voorwaar geen recht om in 't minst aan dit gebod te kort te doen. Er staat geschreven: „geen valsch getuigenis," laat ons „in alles waar" zijn, en niet 't minst toegeven aan de zucht om aan de waarheid te kort te doen. En onze Heiland, die de *wet heeft* vervuld, heeft ons geleerd: „laat ons woord zijn ja, ja; neen, neen; wat boven deze is, dat is uit den booze."

HOOFDSTUK XXXIII.

Het Negende Gebod.

II.

Gij zult geen valsche getuigenis spreken tegen uwen naaste.

Wij komen terug op 't negende gebod, omdat 't van zooveel gewicht is in de samenleving, omdat het zoo gemakkelijk wordt overtreden, omdat het helaas! zoo gering geacht wordt zelfs in zoogenaamde Christelijke kringen. „De leugen is de heerschende zonde" geworden in vele landen der wereld en niet het minst in ons eigen land.

Nauw is de samenhang tusschen dit gebod en het achtste. Dáár wordt gewaarschuwd tegen het stelen van onze bezittingen, hier tegen het stelen van wat meer waarde heeft dan onze bezittingen — onzen goeden naam: dáár tegen *goederen*-roof, hier tegen *eer*-roof. Lastert de mensch God met zijn tong, hij belastert ook vaak zijn

naaste met diezelfde tong. Terecht maakt Calvijn dit onderscheid in zijn verklaring der Tien Geboden: „De valsche eeden, voor zooverre zij den Naam Gods ontheiligen en schenden, zijn in het derde gebod genoegzaam tegengegaan. De rechte onderhouding van het negende gebod is hierin gelegen, dat de tong door het bevestigen der waarheid zoowel den goeden naam als het voordeel van den naaste diene. Want indien een goede naam kostelijker is dan alle schatten, zoo lijdt de mensch geen mindere schade, als hij van zijn goeden naam, dan wanneer hij van zijn goederen beroofd wordt." Dit gebod dus is gekant tegen een anderen vorm van de zonden der tong. Het verbiedt de onwaarheid, den laster, de leugen en het bedrog, en welken naam wij ook aan de zonde mogen toekennen.

Daarom dienen wij thans te letten op:

1. Den aard der Leugen.

als verboden in het negende gebod.

Leugen is alles wat aan de waarheid tekort doet: alles wat de waarheid verkleint of vergroot, verzwijgt of vervormt, verminkt of vernietigt. Zij omvat niet slechts ons *woord*, maar geheel ons *wezen*. „In alles waar." Die spreekt wat hij niet meent is een bedrieger, een vleier, een huichelaar, en dus..... een leugenaar. Die in houding en gebaar onwaar is, al spreekt hij geen woord, vergrijpt zich gewis tegen dit gebod. God heeft „lust tot waarheid in het binnenste": wat ook al de vorm zij die de onwaarheid aanneemt.

Het gebod dus grijpt zeer diep. Wil iemand een waar

en niet een valsche getuigenis afleggen, dan moet hij zelf in de waarheid staan, en door de waarheid gedragen worden, moet hij haar liefhebben en haar handhaven in eene wereld die in den Booze ligt. Duidelijk heeft onze Heiland dit uitgesproken: „die in de waarheid is hoort Mijne stem." En elders spreekt de Schrift van de *betrachting der waarheid in liefde* (Ef. 4 : 15); van het „spreken der waarheid" met het *hart* (Ps. 15 : 2); van het *doen* der waarheid (Joh. 3 : 21). Van den Messias getuigt Jesaja, dat „de waarheid de gordel zijner lendenen zijn zal" (Jes. 11 : 5), en van den Christen spreekt Paulus als met „waarheid omgord" (Efeze 6 : 14), zoodat hij in al zijn gangen door dien gordel gesteund wordt en elk deel zijner wapenrusting op diens bestemde plaats wordt omklemd door den waarheids-gordel die alles samenbindt. Zoo diep was Paulus overtuigd van de heerlijkheid hiervan, dat hij verklaarde niets tegen de waarheid te *vermogen* (2 Kor. 13 : 6); want de waarheid immers is uit God. „En als Jezus het *oordeel* en het *geloof* het zwaarste der wet noemt, dan bedoelt Hij den waarheidzin, waarin een billijk en rechtvaardig oordeel gegrond is."

Hierin nu ligt het zondige van de leugen. Zij is uit den duivel. Nergens openbaart het satanische van de zonde zich zoo sterk als juist in de leugen. Rondom de leugen vergadert zich alle ongerechtigheid. Luther vergelijkt haar met een sneeuwbal, die al vallende grooter wordt en in 't gebruik ook harder. Het laagste in den mensch wordt bij de leugen wakker. Daarom spreekt ook de Heidelbergsche Catechismus van het „vermijden van allerlei liegen en bedriegen als eigen werken des

duivels," waardoor wij „den zwaren toorn Gods op ons laden." Alle zonde is uit den duivel. Doch de Heiland noemt hem bij uitnemendheid den „vader der leugen" (Joh. 8 : 44). Ware hij er niet, dan zou er geen leugen geweest zijn. „Zij is door hem en uit hem ontstaan in de wereld der geesten, en door hem kwam zij in de wereld der menschen." Ach, dat men dit vatten wilde in ons land en een afschrik hebben van de leugen, als een eerstgeborene der hel! „Deze zes haat de Heere, ja zeven zijn zijner ziele een gruwel: hooge oogen, eene valsche tong, en handen die onschuldig bloed vergieten: een hart dat ondeugdzame gedachten smeedt: voeten die zich haasten om tot kwaad te loopen: een valsche getuige die leugenen blaast en die tusschen broederen krakeelen inwerpt" (Spr. 6 : 16—19). Tweemaal verschijnt de leugen hier, als hatelijk in Gods oog. Tweemaal is het de *valsche tong* die veroordeeld wordt. Zoo diep gingen de profeten Israëls gebukt onder deze volks-zonde, dat Zacharia tot het terugkeerende volk spreekt: „Dit zijn de dingen die gij doen zult: spreekt de waarheid, een iegelijk met zijn naaste: oordeelt de waarheid en een oordeel des vredes in uwe poorten: en denkt niet de een des anderen kwaad in ulieder hart, en hebt een valschen eed niet lief: want al deze zijn dingen die Ik *haat*, spreekt de Heere" (Zach. 8 : 16 en 17). Weer tweemaal de zonden der tong veroordeeld. Met zulke woorden der Schrift voor ons mag niemand meer twijfelen aan de *heiligheid* van den eisch in het negende gebod gesteld.

2. De openbaringen der leugen.

Veelvuldig zijn de openbaringen der leugen: „valsche getuigenis" is de eerste vorm die door den Wetgever wordt aangewezen. Als lid der samenleving wordt ieder mensch van tijd tot tijd geroepen om „getuigenis" af te leggen „voor" of „tegen" den naaste. In het Hebreeuwsche woord voor „getuige" of „getuigenis" zit het begrip van „vast", „krachtig", „waar" en dan van „bekrachtigen", „bevestigen". „Wordt dus de mensch als „getuige" opgeroepen voor den rechter, dan moet hij spreken alsof hij God op de rechtbank ziet zitten. Hij roept God tot getuige, dat hij de waarheid en niets dan de waarheid spreken zal. Hoe vreeselijk dan is het wanneer iemand voor den rechter *liegt*, en dus God zelf in 't aangezicht slaat. Is het dan niet allertreurigst dat in 't gerechtshof vaak de advokaat er op uit is de *waarheid* te verbergen, de getuige om de waarheid te *verkrachten*, de aangeklaagde om de waarheid te *ontduiken*? Is het niet allertreurigst, dat rechter na rechter verklaart, dat de eed in ons land voor zeer velen geen beteekenis heeft? Krachtig was de taal van Mozes op dit punt. De rechter op de rechtbank was voor hem de vertegenwoordiger Gods op aarde: het „staan voor den rechter", was hem als een „staan voor het aangezicht des Heeren" (Deut. 19 : 17.) En hierbij voegt hij eene vermaning die haar kracht nog nooit heeft verloren: „Gij zult niet vreezen voor iemands aangezicht: want 't gezicht is Godes" (Deut. 1 : 17).

Doch niet slechts voor den rechter staat de mensch:

ook voor de *publieke opinie* staat hij. Voor die rechtbank vooral geschiedt er zoo dikwijls een breuk van dit gebod. Men *verdraait* de waarheid: men *verzwijgt* de waarheid: men *vergroot* de waarheid: men *verkleint* de waarheid. En zoo komt het kwaadspreken, het belasteren van den naaste al licht aan de orde. „Op verschillende wijze kan men zich schuldig maken aan dit euvel. Gij veroorlooft uzelven slechts eene schijnbare geringe toevoeging of weglating bij de woorden van anderen; gij verzwijgt de omstandigheden, waaruit zij verklaard moeten worden, of legt bij uwe opgaaf den klemtoon verkeerd, of doet die van gebaren en blikken gepaard gaan, waardoor zijne woorden een geheel anderen indruk geven, dan den door hem bedoelden". Uw schouderophalen doet dit: uw glimlach doet dit: uw hoofdschudden doet dit. Niet slechts door het *kwaad spreken* bezondigt men zich tegen dit gebod, waardoor men aan de waarheid tekort doet: maar door het *waarheid spreken*, waar men door den mantel der liefde geroepen is toe te dekken wat voor 't oog en het oor verborgen moet worden gehouden.

Toen Naomi, de weduwe, terugkeerde met Ruth uit den vreemde, stonden hare kennissen in de deur, en riepen haar achterna: „Is dit Naomi?" zoodat de eenzame in diepe droefheid moest uitroepen: „noemt mij niet Naomi, noemt mij Mara; want de Almachtige heeft mij groote bitterheid aangedaan" (Ruth 1 : 20).

Vele menschen spreken wel geen kwaad van den buurman, maar zijn te gereed om kwaad te *koesteren* in 't hart. Ergdenkende menschen loopen gevaar om van den naaste te denken, wat men niet uitspreken durft. En

altijd let men op het schijnbaar kwade met voorbijgaan van het goede: van kwaad denken tot kwaad spreken is dan de overgang zeer gemakkelijk. De Heiland heeft hiertegen scherp gewaarschuwd: „Oordeelt niet," zoo sprak hij. En dat woord heeft beteekenis. Wij zijn te gereed een oordeel uit te spreken, en dat oordeel is zelden juist. Is niet de Schrift vol van voorbeelden van *voorbarig* en van *onwaar* en dus *onrechtvaardig* oordeel? Job's vrienden waren spoedig gereed met hun dwaas oordeel: Eli kwetste de weenende Hanna nog meer door haar van dronkenschap te verdenken: de discipelen verdachten den blindgeborene van zonde door hemzelven of zijn ouders begaan. Zoo zou men kunnen voortgaan met te verdenken, met te oordeelen en te veroordeelen zonder reden, zonder grond, zonder recht, zonder genade. Die daad is een vergrijp tegen het negende gebod: het is een „valsche getuigenis geven tegen den naaste."

Dat kwaad *koesteren* in het hart, dat kwaad *spreken* met den mond, is in den regel een kenmerk van kleine maatschappijen als de onze, waar ieder alles weet of weten wil van den buurman. Tegen die zonde moeten wij worden gewaarschuwd. Het Apokriefe boek van Jezus Sirach, achter het Oude Testament gevoegd in onzen Statenbijbel, heeft een scherp woord over dit kwaadspreken: „Vervloekt zij de man die daar fluistert, en de man met de dubbele tong; want dezulken hebben velen vernietigd die in vrede leefden." Hierbij voegt de Syrische vertaling het volgende: „Ook de *derde* tong, die zij vervloekt: want zij heeft vele doode lichamen neergelegd." De tong van den lasteraar werd de „derde

tong" genoemd, omdat drie personen daardoor worden aangedaan: de lasteraar zelf die verlaagd wordt, de man die naar hem luistert, en alzoo lager zinkt en de man dien hij belastert, en dus in de diepte van verachting wordt gesleurd. Nog scherper is het uitgedrukt in datzelfde boek van Jezus Sirach: „De derde tong heeft velen geslingerd herwaarts en derwaarts en ze van natie tot natie gedreven. Sterke steden heeft zij neergehaald: huizen van groote mannen heeft zij omvergeworpen."

Het ergste van alles is, dat het gesproken woord nooit kan worden teruggenomen. Het werkt immer voort op zijn onheiligen tocht door de wereld. Eene vrouw, die bekend was als een kwaadspreekster, kwam voor haar priester om te biechten. Hij gaf haar de gerijpte knop van een distel-plant, en gebood haar de zaden uit te schudden in den wind, zoodat er niet een overbleef. Zij verwonderde zich over die straf en ging heen. Toen zij terugkwam gebood de priester haar al die zaden weer bijeen te vergaderen. Dat was haar onmogelijk. „O, priester, geen mensch kan dat: hoe zal ik het doen kunnen?" „Gij kunt het verstrooide zaad niet terugbrengen: hoe dan met uw verstrooide woorden? Hoeveel harten hebt gij verbroken? Hoeveel huisgezinnen van één gescheurd? Hoeveel leed veroorzaakt? Ga heen en zondig niet meer"!

Hoe staat gij lezer, tegenover deze zonde? „Gewogen in de weegschaal en te licht bevonden": zal dàt eenmaal uw oordeel zijn van den grooten witten troon?

HOOFDSTUK XXXIV.

Het Tiende Gebod.

I.

Gij zult niet begeeren uws naasten huis: Gij zult niet begeeren uws naasten vrouw, noch zijnen dienstknecht, noch zijne dienstmaagd, noch zijnen os, noch zijnen ezel, noch iets dat uws naasten is.

Dit gebod vat samen alles wat in de Tien Geboden ons werd voorgehouden; want hier bereiken wij het toppunt. Geen menschelijke wetgeving kan op dit gebied ons volgen: waar zij machteloos is, daar treft ons de wet van God. Op uiterlijke daden let de wereldlijke rechter: in de diepste diepte dringt God door. Hij let op onze gedachten, onze drijfveeren, onze gemoedsbewegingen. Daar oordeelt Hij ons en daagt Hij ons voor de rechtbank van ons eigen geweten.

Toen de gewijde dichter met diepen ernst uitriep: „doorgrond mij, o God, en ken mijn hart; beproef mij,

en ken mijne gedachten. En zie, of bij mij een schadelijke weg zij; en leid mij op den eeuwigen weg" (Ps. 139 : 24), dacht hij waarschijnlijk aan dit gebod. Hij riep den Alomtegenwoordigen God op, als speurder, toetser, dorscher op te treden in de wereld zijner gedachten en overleggingen. Hij stelt geheel zijn innerlijk leven open voor het onderzoekend oog van den hemelschen Rechter, om dáár te worden getoetst, om dáár te worden gezuiverd van het kaf, dat met den wind moest verwaaien, om dáár te worden geoordeeld en gevonnist, om dáár ook vergiffenis te ontvangen, en het woord der genade te vernemen: „Ga henen, zondig niet meer"!

Niemand kan het laatste gebod uit de Tien overdenken, zonder aan het gebed van dezen Psalmist te denken. Want hier wordt de wet scherper als een tweesnijdend zwaard, dat doordringt tot de verdeeling der ziel en des geestes. Wij kunnen met de wet Gods niet samengaan in haar diepste beteekenissen zonder te ontdekken dat haar doel is ons tot in de samenvoegselen en het merg te doorsnijden, en onze gedachten en overleggingen des harten te oordeelen. (Hebr. 4 : 12). „De Wet verlaat ons niet," zegt een gevierd schrijver, „voordat wij gelijk worden aan den Wetgever zelven, die gekomen is niet om te verbreken, maar om te vervullen."

Niemand kan dit gebod met ernst overdenken zonder uit te roepen: —

Heilige Jezus! vorm mijn leden,
Mijn krachten en begeerlijkheden,
Dat aan mij alles U gelijk'
't Oog in 't zien, de voet in 't wandlen,

Dat in mijn denken, spreken, handlen,
In alles Uwe beeldnis blijk".

Ten einde dan dit laatste gebod beter te verstaan, letten wij vooreerst op

1. Den aard van het Gebod.

Er is een eigenaardig verschil tusschen Exodus en Deuteronomium wat de bewoording en den vorm betreft. In het vijfde Boek van Mozes: „Gij zult niet begeeren uws naasten vrouw: en zult u niet laten gelusten uws naasten huis, zijnen akker, noch zijnen dienstknecht" enz. (Deut. 5 : 21). Veel is er van dit verschil door de Roomsche Kerk gemaakt, die op grond van deze bewoording het gebod in tweeën splitst. Doch Calvijn heeft er terecht op gewezen, dat de herhaalde uitdrukking: „Gij zult niet begeeren" de eenheid van het gebod niet verbreekt. Het huis wordt eerst genoemd in Exodus, en daarna al de deelen van het huisgezin als één geheel, van de huisvrouw beginnende. „In een kort begrip", zegt hij, „gebiedt God, dat hetgeen een ieder bezit hem ongeschonden en onaangeroerd zal blijven, niet slechts van onrecht en toeleg om te bedriegen, maar ook van de minste begeerlijkheid die onze gemoederen mocht in beweging brengen". In Deuteronomium weer wordt het dierbaarste *in* het huis voorop gesteld — „de huisvrouw" — die het middenpunt is van geheel het gezin, die het heil, en den voorspoed van allen beoogt, en met liefde de een aan den ander bindt en vereenigd houdt.

Het woord „begeeren" is eigenlijk „lust hebben" in

iets, en wordt in Deuteronomium als „gelusten" weer gegeven. 't Is een drang naar iets, die al sterker wordt, naarmate men daar aan toegeeft, zich daardoor laat beheerschen. Men „begeert" wat „lust wekt", en wat „lust wekt" „begeert" men: de twee gedachten dekken elkaar. Exodus en Deuteronomium zijn werkelijk één, al verschillen zij in den vorm.

't Is opmerkelijk, dat Mozes reeds van Jethro in Midian deze les had geleerd, voordat de Tien Geboden werden uitgevaardigd. Toen zijn schoonvader hem in de woestijn bezocht, gaf deze hem den raad om onder het volk „kloeke mannen" uit te zoeken, „God vreezende, waarachtige mannen, de BEGEERLIJKHEID [in onze vertaling staat „gierigheid] hatende", en ze over het volk te stellen. (Ex. 18 : 21). Die zijn naaste *regeert* moet niet begeeren wat des naasten is.

Dat „begeerte" de bron is van alle ongerechtigheid behoeft geen betoog. Men vergrijpt zich tegen den naaste, maar bovenal tegen zichzelven. De „vrucht des Geestes" is „liefde, blijdschap, vrede, lankmoedigheid, goedertierenheid, goedheid, geloof, zachtmoedigheid, matigheid" (Gal. 5 : 22). De begeerlijkheid vernietigt wat de Heilige Geest heeft gewrocht. „In plaats van liefde komt er verdenking: in plaats van blijdschap, hartzeer en droefheid: in plaats van vrede, onrust: van lankmoedigheid, ongeduld: van goedertierenheid, wreedheid: van goedheid, schraapzucht: van geloofsgetrouwheid, ontrouw aan God en mensch: van zachtmoedigheid, zelfverheffing: van het zelfbeheer der matigheid, de zwakheid van het zelf-vertrouwen". De vruchten des Geestes worden veranderd in Sodoms appelen.

Elk ander gebod wordt ondermijnd door verkrachting van het tiende. Die toegeeft aan zijn eigen lusten en begeerten, verzet zich tegen het eerste gebod, omdat hij Mammon dient in plaats van den eenigen, waren God. En met het eerste verdwijnt het tweede, want, „de gierigheid is afgoderij", zegt ons de Apostel. Die dus zijn afgod dient moet noodwendig tegen het derde gebod zich vergrijpen, zooals Gehazi, of Ananias, die Gods Naam „ijdelijk gebruikten" ter verkrijging van wat zij „begeerden." Voorts leert ons de wereldgeschiedenis, dat de drang naar goud en goed de Sabbatsrust verstoort, de Sabbatswet verwerpt, de goddelijke bepalingen aangaande den Dag des Heeren vernietigt. De eerste tafel ligt alzoo gebroken voor het gouden kalf onzer begeerlijkheden!

Ook de tweede tafel moet wijken, waar het tweede gebod wordt verbroken. Moord en doodslag sluimeren in onze begeerten. Judas verraadt den Zoon des Menschen voor dertig zilverlingen. Oorlogen worden verwekt door het haken naar wat ons niet toekomt. Zoo gaat het zesde gebod daarhenen. En het vijfde, dat ons tot eerbied aanmaant jegens ouders, wordt in den wind geslagen, waar de „kleinen die treên op het kleed als grooten vaak treên op het hart." Echtbreuk smeult onder de asch onzer begeerlijkheden: diefstal wordt geboren uit den onheiligen lust naar eens anderen eigendom. En om de kroon op alles te zetten, het negende gebod wordt verkracht, waar men toegeeft aan zijn onheilig begeeren. Achab bracht door Jezebel valsche getuigenis in tegen Naboth, omdat diens wijngaard den goddeloozen koning te zeer had bekoord. In drie woorden vat de Heilige Schrift samen de verbreking van dit gebod: „zij zag, zij nam, zij at," en

de wereld zucht eeuwen lang onder de verbreking van het tiende gebod, door onzer aller moeder in het Paradijs.

2. De beteekenis der Wet.

Wil men de volle beteekenis der wet leeren kennen, men lette nauwkeurig op de uitlatingen der Heilige Schrift.

Wij roepen allereerst Paulus op tot getuige. Hij verhaalt ons, dat hij zich niet bewust was de wet van God te hebben overtreden, of ook zijn naaste op eenig punt te hebben tekort gedaan; totdat die wet tot hem kwam met haar allerlaatsten eisch: „gij zult niet begeeren." Toen werd het hem duidelijk, dat hij „verkocht was onder de zonde." Zijn geweten beschuldigde hem op dit punt, en hij moest in verslagenheid des geestes uitroepen: „ik ellendig mensch, wie zal mij verlossen?" In Christus vond hij vrijheid en vergiffenis.

Dit getuigenis wordt door anderen gestaafd. Jacobus waarschuwt met even veel kracht tegen de begeerlijkheid als de vruchtbare bron van alle ellende. „Gij begeert en hebt niet: gij benijdt en ijvert naar dingen en kunt ze niet verkrijgen: gij vecht en voert krijg, doch gij hebt nooit, omdat gij niet bidt" (Jac. 4 : 2). Petrus bevestigt dit, door het overspel, dat als een worm knaagt aan den wortel van het volksbestaan in menig land der wereld, terug te voeren naar zijn onheiligen oorsprong in de „begeerlijkheid": — „hebbende de oogen vol overspel, hebbende het hart geoefend in de BEGEERLIJKHEID [er staat „gierigheid" in onze vertaling] (2 Pet. 2 : 14).

Met diepen ernst roept Paulus andermaal uit: „dwaalt niet, noch hoereerders, noch afgodendienaars, noch on-

tuchtigen, noch GIERIGAARDS . . . zullen het Koninkrijk Gods beërven" (1 Kor. 6 : 10). De begeerlijkheid is ook hier de bron van alle kwaad.

Voorwaar, het tiende gebod weeft zich door gansch de Heilige Schrift. In woord en voorbeeld wordt dat gebod ons voorgehouden als Gods oordeel over de zonde: in Oud en Nieuw Testament, staat dit gebod als het laatste woord door God gesproken ter waarschuwing van Israël en de volkeren. Voorwaar, dit gebod is niet door een mensch verzonnen. Het komt van God en leidt ons terug tot God.

Dat niemand deze wet zonder de bovennatuurlijke hulp van God kan vervullen zal wel niemand ontkennen, die iets weet van zijn eigen hart! 't Is bij uitnemendheid de wet der naasten-liefde die hier in toepassing komt. Het begeeren immers ontstaat hieruit, dat wij den naaste benijden wat hij bezit, en ons willen toeëigenen wat des naasten is. Die zijn naaste „liefheeft als zichzelven" zal nooit begeeren wat den naaste toebehoort. Welke vader begeert den rijkdom van zijn eigen zoon: welke moeder de schoonheid van haar dochter? Welk rechtgeaarde broeder zou zijn broeder benijden, wanneer deze eer en aanzien geniet, een hoog ambt bekleedt, de gunst en achting verwerft van zijn medemenschen? Zou hij zich niet daarin verblijden? Zou hij niet in de werkelijkheid zich meer verheugen over den voorspoed van de zijnen dan over zijn eigen voorspoed?

Ieder dus die den naaste „liefheeft als zichzelven" zal nooit begeeren wat des naasten is. Hij zal in dit opzicht de wet der liefde volbrengen. Terecht heeft een gevierde prediker gezegd: „indien wij de wet der naastenliefde kunnen nakomen, dan zullen wij ook dit laatste der Tien

Geboden behartigen. Heb ik den rijke lief als mijzelven, dan zal ik niet begeeren zijn huis te bewonen, of zijn inkomen te genieten. Bemint een staatsman zijn tegenstander als zichzelven, hij zal hem zijn triomf niet benijden, of zijn eer zich niet willen toeëigenen. De eenige drangreden die hem zal aansporen de macht van zijn mededinger te verwerven, zal zijn de overtuiging dat hij meer bekwaam is zijn land en volk, den staat te dienen".

Hoe waar is dit woord, en van welke veelzijdige toepassing! De wereld zou er anders uitzien werd dit laatste der Tien Geboden door elk lid der Christelijke kerk naar waarheid behartigd. Geen oorlog meer: geen bitterheid in het huisgezin: geen kwaadspreken in den omgang: geen jagen naar den rijkdom met al de ellende die daarmede gepaard gaat: geen processen voor het hof, waardoor vaak meer haat en nijd worden aangekweekt dan men zich voorstelt. De een zou den ander uitnemender achten dan zichzelven: en de gansche maatschappij zal doortrokken worden van den Geest van Christus, gelijk de zaal vervuld werd van de geur der zalf door Maria gebezigd om de voeten haars Heeren te zalven. Ja, waarlijk, ieder die dit leest, en met ernst de wet der liefde in toepassing wil brengen, zal uitroepen:

O God! ik beef! zoo moest ik wezen,
Maar wat ben ik? wat zijn mijn daan?
Vernieuw mijn hart door Jezus' kracht,
Ontsteek dat hart tot ware liefde,
Want in dit ééne woord: de LIEFDE
Wordt Uw geheele wet volbracht.